

BIZTOSÍTÁSI, PÉNZTÁRI, TŐKEPIACI KOCKÁZATI ÉS FOGYASZTÓVÉDELMI JELENTÉS

2024

*„... érett megfontolás után az egész ország java és békességes állapota kedvéért
s nyilvánvaló hasznára végeztük, határoztuk és rendeltük ...”*

Zsigmond király 1405. évi „városi cikkelyeiből”

**BIZTOSÍTÁSI, PÉNZTÁRI,
TŐKEPIACI KOCKÁZATI ÉS
FOGYASZTÓVÉDELMI
JELENTÉS**

2024

Kiadja: Magyar Nemzeti Bank

Felelős kiadó: Hergár Eszter

1013 Budapest, Krisztina körút 55.

www.mnb.hu

ISSN 2732-1398 (nyomtatott)

ISSN 2939-6433 (on-line)

A Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény szerint az MNB ellátja a pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletét – többek között – a pénzügyi közvetítőrendszer zavartalan, átlátható és hatékony működésének biztosítása, a prudens működés elősegítése, a nemkívánatos üzleti és gazdasági kockázatok feltárása, a pénzügyi szolgáltatásokat igénybe vevők érdekeinek védelme és a pénzügyi közvetítőrendszerrel szembeni közbizalom erősítése céljából. Az MNB említett feladatának, valamint a törvény 135. § (2) bekezdésében támasztott elvárásnak megfelelően készítette el jelen kockázati és fogyasztóvédelmi jelentését, amely a biztosítók, a pénztárak, a közvetítők, a bankcsoporthoz nem tartozó pénzügyi vállalkozások és a tőkepiaci szereplők piacainak legfontosabb jellemzőit és kockázatait mutatja be. A „Biztosítási, pénztári, tőkepiaci kockázati és fogyasztóvédelmi jelentés” célja, hogy tájékoztassa a közvéleményt, valamint a pénzügyi rendszer intézményeit az aktuális prudenciális és fogyasztóvédelmi kérdésekről, ezáltal is növelve az érintettek kockázati tudatosságát, valamint a pénzügyi rendszerbe vetett bizalom fenntartását, erősítését. A Magyar Nemzeti Bank szándéka szerint a kockázatok azonosítása, illetve az azok csökkentése céljából végzett hatósági tevékenység, valamint a jegybank ismeretterjesztő, oktató tevékenysége és a magyar pénzügyi kultúra fejlődését szolgáló munkája hozzájárul ahhoz, hogy a pénzügyi intézményeket és termékeket érintő döntésekhez a megfelelő információk az érintettek rendelkezésére álljanak, és így a pénzügyi rendszer egészének stabilitása erősödjék.

A jelentés az MNB Tőkepiacok és biztosítók prudenciális, fogyasztóvédelmi felügyeletéért és piacfelügyeletért felelős ügyvezető igazgatósága, a Pénzpiaci szervezetek prudenciális és fogyasztóvédelmi felügyeletéért felelős ügyvezető igazgatósága, a Fenntartható pénzügyekért, digitális felügyelésért és felügyeleti koordinációért felelős ügyvezető igazgatósága, a Költségvetési és versenyképességi elemzések igazgatóság, a Monetáris politika és pénzpiaci elemzés igazgatóság és a Statisztikai igazgatóság közreműködésével készült.

A jelentésben felhasznált adatok és az ezeken alapuló elemzések jellemzően 2023.12.31. vonatkozási dátumra készültek. A különböző frekvenciájú adatok eltérő módon frissülnek, emiatt az elemzések horizontja bizonyos esetekben eltérhet.

A jelentést a Pénzügyi Stabilitási Tanács, a publikációt Dr. Kandrács Csaba alelnök hagyta jóvá.

Tartalom

Vezetői összefoglaló	7
1. Makrogazdasági környezet és háztartási megtakarítások alakulása	10
1.1. Nemzetközi és hazai makrogazdasági folyamatok	10
1.2. Háztartási megtakarítások állományának alakulása	15
2. A biztosítási piac és kockázatai	17
2.1. Piaci összkép	17
2.2. Élet ág	24
2.3. Nem-élet ág	29
2.4. Jövedelmezőség és tőkehelyzet	38
2.5. A biztosítási piac kockázatai	44
3. A pénztári piac és kockázatai	47
3.1. Piaci összkép	47
3.2. Önkéntes nyugdíjpénztárok	49
3.3. Egészség- és önszegélyező pénztárok	64
3.4. A pénztári piac kockázatai	68
4. A biztosítási és a pénztári piac fogyasztóvédelmi kockázatai	70
4.1. Szélesedő fogyasztóvédelmi eszköztár	70
4.2. Életbiztosítások	82
4.3. Nem-életbiztosítások	86
4.4. Kiemelt figyelem a hazánkban határon átnyúló szolgáltatást nyújtó intézmények felügyelésén	91
4.5. Nemzetközi aktualitások	93
5. Közvetítők és kockázataik	95
5.1. Biztosításközvetítők	95
5.2. Pénzpiaci közvetítők	102
6. Nem bankcsoporthoz tartozó pénzügyi vállalkozások és kockázataik	104
6.1. Piaci jelenlét	104
6.2. Tovább növekszik a tulajdonosi tőkebevonás	105
6.3. Mérsékelten növekvő követelésállomány	106
6.4. Jövedelmezőség csökkenése	107
6.5. Vállalati hitelállomány óvatos növekedése	108

6.6. További növekedés a lízingpiacon	109
6.7. Követeléskezelésre vásárolt állomány csökkenése folytatódott	110
6.8. Fogyasztóvédelem, kiemelt figyelem a folyamatos felügyeleti tevékenységre	111
7. A tőkepiac és kockázatai	113
7.1. Befektetési szolgáltatási piac: forgalom és állományok	114
7.2. SZABÁLYOZOTT PIAC	120
7.3. Befektetési vállalkozásokat érintő kockázatok	122
7.4. Alapkezelési piac és a befektetési alapkezelőket érintő kockázatok	126
7.5. Tőkepiaci fogyasztóvédelem	134
7.6. Kibocsátói felügyelés és piacfelügyelet	138

Vezetői összefoglaló

A 2023 januári inflációs csúcsot követően kezdődött defláció 2024 elején is folytatódott Magyarországon. A nemzetgazdaságban foglalkoztatottak száma továbbra is historikusan magas szinten alakul. A reálbérek 2023 szeptembere óta újra emelkednek. Az inflációs folyamatok enyhülésével és az energiaárak mérséklődésével, valamint a meghatározó jegybankok kamatemelési ciklusának lezárulásával párhuzamosan összességében kedvezően változott a befektetői hangulat 2023-ban.

A magyar forint kockázatmentes hozamgörbéje az elmúlt években jelentős változásokon ment keresztül: 2020-at még alacsony hozamkörnyezet jellemezte, a 2021-es évben viszont már felfelé mozdult, és 2022 III. negyedévének végére elérte a csúcspontját. 2023-ban a teljes időhorizonton lejjebb toldott és lapossá vált. A csökkenési tendencia 2024 I. negyedévében már nem folytatódott, és ismét emelkedést figyelhetünk meg, ami azonban a 2022. évi mértéket nem éri el.

A háztartások pénzügyi eszközöket és lakásállományt tartalmazó bruttó vagyona 2023 végére meghaladta a 153 000 milliárd Ft-ot, ami 8,5%-os növekedést jelent az előző évhez képest. A vagyon növekedése jelentősen meghaladta az éves infláció 5,5%-os, 2023 végi értékét. Állományi szinten az látszik, hogy a magyar háztartások az EU más nemzeteihez képest előnyben részesítik az állampapírokat és a készpénzt, ugyanakkor kevésbé fektetnek részvénybe, betétbe, életbiztosításba és nyugdíjpénztárba.

A **biztosítási** szektor díjbevétele 2023-ban 5,6 százalékos növekedést elérve 1 509 milliárd forint volt, és a fiókok megszolgált díjával együtt elérte az 1 647 milliárd forintot. A nem-élet ági díjbevétel 14,5%-kal nőtt az előző évhez képest, amely a 2014-22 időszak átlagának több mint másfélszerese volt, az életbiztosítások díjbevétele viszont 6,3 százalékkal csökkent az egyszeri díjas termékek visszaesése következtében, ezzel pedig még a 2021-es szintet sem éri el. A nem-élet ág növekedésének motorjai a lakossági vagyonbiztosítás, a casco és a kgfb ágazatok voltak. Nem-életbiztosítások szektorszintű kombinált mutatója csökkent az aszálykár miatt kiugró 2022-es évhez képest. A nem-életági termékeken belül a kgfb kombinált mutatója csökkent: 95,7 százalékról 92,8 százalékra. A hazai biztosítók összes befektetett eszközeinek értékében a 2022. évi 8,8 százalékos csökkenést követően 2023-ban 18,8 százalékos növekedés történt: és e növekedés már reál értelemben tekintve is pozitív volt. A biztosítási szektor jövedelmezősége 2023-ban az előző évhez hasonlóan tovább gyengült, főként a pótdóhatások következtében. A szektorszintű saját tőkearányos eredmény (ROE) 9,5 százalékról 5,4 százalékra csökkent, ami azonban stabilitási szempontból továbbra is pozitívnak tekinthető. 2023 végén a szektorszintű tőkemegfelelés 195% volt, ami ismét megközelítette a jogszabályban elvárt szint kétszeresét.

Az **önkéntes nyugdíjpénztári** szektor 2023-ban átlagosan 21,2 százalékos – záró vagyonnal súlyozott – nettó hozamot ért el, így a pozitív befektetési eredmény, valamint pozitív cash flow hatására a fedezeti tartalék az eddigi legmagasabb értékre, 1 939 milliárd forintra emelkedett. A tagdíjbefizetések és adókedvezmények összege szintén csúcsot jelentő 146,4 milliárd forintra nőtt, ugyanakkor 2023-ban még a 2022. évinél is nagyobb mértékű (+9,4 százalékos) kifizetésekre került sor. Nyereségbe fordult a működési eredmény 2023-ban, így a szektorszintű veszteségelnyelő képesség megfelelő mértékű maradt. A pozitív fejlemények ellenére sem csökkentek a közép- és hosszútávú kockázatok, ugyanis a tagság korfája tovább öregedett, miközben a taglétszám lassú csökkenése is folytatódott. A tagság összetételét vizsgálva megállapítható, hogy a 40 év alatti korosztály megszólításához mielőbbi intézményi reform szükséges. Ahhoz, hogy a nyugdíjpénztári szektor a társadalmi szerepét eredményesen töltsse be és azt hosszú távon fenn is tudja tartani, a fiatalok megszólítása tekintetében sikeresebb két évtizeddel korábbi időszaknál is jelentősen nagyobb mértékben kell tudnia beléptetnie a 40 évnél fiatalabbakat. A mielőbbi intézményi reform keretében át kell gondolni az ösztönző- és szolgáltatási rendszert, továbbá a részvételi folyamatot.

Az **egészség- és önszegélyező pénztárak** fedezeti tartalékon jóváírt bevételei (85,1 milliárd forint) 22,4 százalékkal, míg a szolgáltatási kifizetések (81,7 milliárd forint) 25,7 százalékkal (16,7 milliárd forint) emelkedtek 2022-höz képest. A kifizetések legnagyobb részét továbbra is az egészségügyi szolgáltatások, gyógyszerek, gyógyászati segédeszközök vételárának támogatása teszi ki, 89,9 százalékos részaránnyal. A taglétszám tovább növekedett, így már meghaladja az önkéntes

nyugdíjpénztárit. 2023-ban ismét pozitív működési eredményt ért el az egészség- és önszegélyező pénztári szektor, a tartalékszint megfelelő mértékű.

A felügyeleti eszköztár 2023-ban új elemmel, piaci monitoring célú próbavásárlással bővült. Ezen felügyeleti eszköz a próbavásárlásnak egy olyan formája, mely tulajdonképpen egy, a felügyelt intézményeknél végzett próbálátogatás, szerződéskötés nélkül. Ezen új eszköz segítségével gyorsabban, hatékonyabban és nagy volumenben lehetséges a piaci szereplők tevékenységének feltérképezése. Az MNB az új módszertan szerinti próbavásárlásokat elsőként 2023. év végén, majd a 2024. évi márciusi lakásbiztosítási kampány során alkalmazta. A módszertan sikeresnek bizonyult, a lakásbiztosítási kampányban szinte azonnali beavatkozási lehetőséget teremtett az MNB számára.

Fogyasztóvédelmi szempontból az elmúlt években az elektronikus kommunikáció jelentősége felértékelődött, ezért az MNB 2023-ban kiemelt célterületként határozta meg a biztosítók és az ügyfelek közötti elektronikus kommunikáció megfelelőségének vizsgálatát.

A megtakarítási célú, befektetési egységhez kötött életbiztosítások költségei átláthatóságának érdekében a teljes költség mutatónak (TKM) kiemelt jelentősége van. Az MNB elmúlt 8 évben megtett intézkedéseinek köszönhetően jelentősen csökkentek a TKM értékek, 2023-ban a 1,79 százalékos és 6,88 százalékos közötti sávban szóródtak.

A **közvetítők** piacán tovább folytatódott a szereplők évek óta tapasztalt, de eltérő dinamikájú koncentrációja, azonban a csökkenés a biztosításközvetítők esetében továbbra sem gátja a teljesítmény jól látható növekedésének a szerződések darabszáma és értéke tekintetében. A pénzügyi közvetítőknél a 2023. év drasztikus csökkenést hozott a lakossági hitelezésben, amelyből továbbra is egyértelműen kiemelkedik a jelzáloghitelezés visszaesése.

A **nem bankcsoport**hoz tartozó **pénzügyi vállalkozások** mérlegfőösszegének bővülése 2023 évben is folytatódott.

A 2023. év végével jogszabályban előírt induló tőke teljesítését az MNB szorosan nyomon követte és figyelemmel kísérte, a jogszabályi követelmény teljesítésének elmulasztása miatt tevékenységi engedély visszavonására nem került sor, a megfelelés sikeresnek mondható a szektorban.

A tavalyinál alacsonyabb mértékben, de tovább folytatódott a szektor működését biztosító külső források növekedése. A hitelintézeti (belföldi és külföldi) források aránya továbbra is kiemelkedő, 39%, ezen belül a külföldi hitelintézeti források emelkedtek nagyobb mértékben. A pénzügyi vállalkozások tőkeellátottsága 16%-ról 17%-ra emelkedett 2023-ban, de még így is elmarad a korábbi 20%-os szinttől. A saját tőke részarányán túl a volumene is jelentősen emelkedett, ami elsősorban a tulajdonosi tőkeemelésnek, kisebb mértékben a jövedelmező gazdálkodásnak tudható be.

2023. évben is növekedett az ügyfelekkel szembeni követelésállomány, azonban a növekedés üteme (3%) elmaradt a 2022. évhez képest (15%). A 2023. évi állománynövekedésben a hitel- és pénzkölcsön nyújtási tevékenység, illetve a pénzügyi lízing volumenének a bővülése játszott szerepet, míg a faktoring (folyó és work-out) állománya, valamint az egyéb követelések csökkentek.

A tőkepiacokon a **befektetési szolgáltatók** összesen 1.151,2 ezer milliárd forintos tőkepiaci forgalmat realizáltak: a 62,1 százalékos növekedés alapvetően a származtatott forgalom dinamikájával magyarázható. A Budapesti Értéktőzsde forgalmát 2023-ban jelentős csökkenés jellemezte, mely mögött alapvetően a származékos piac teljesítménye áll. Az első három legnagyobb forgalmú részvény összetétele változatlan maradt. A részvénypiac magas koncentrációja csökkent egyrészt a blue-chipek forgalmának csökkenése, másrészt a kispapírok forgalmának növekedése következtében. 2023-ban dinamikus – mintegy 29,6 százalékos – növekedés jellemezte az ügyfélértékpapírok állományát. A – kiváló tőkeellátottsággal bíró – befektetési vállalkozások 56,6 milliárdos adózott eredménye közel 10 százalékkal haladja meg az előző évi adózott eredményt.

A **befektetési alapkezelők** által kezelt 19.401 milliárd forintos vagyon 47,5%-kal nagyobb az előző évi állományhoz viszonyítva. A dinamikus növekedést alapvetően a befektetési alapok nettó eszközértékének megugrása magyarázza, amely elérte a 14.632 milliárd forintot, leginkább a kötvény- és pénzügyi alapokba történő tőkebeáramlásnak köszönhetően. A nyilvános ingatlanalapok állománya 20,1 százalékkal 1.921 milliárd forintra növekedett, a likvid eszközök és az ingatlanok

aránya érdemben nem változott. A befektetési alapkezelők adózott eredménye másfélszeresére növekedett összhangban a vagyonkezelt állomány növekedésével.

Az MNB felügyeleti stratégiájában rögzített célkitűzéseknek megfelelően a **tőkepiaci fogyasztóvédelmi** felügyelés fókuszában a befektetési szolgáltatás nyújtásához és az értékesített pénzügyi eszközökhöz kapcsolódó transzparens és érthető tájékoztatás, az ügyfelek igényeivel és célkitűzéseivel összhangban lévő tőkepiaci befektetések ajánlását eredményező gyakorlatok biztosítása álltak.

A **kibocsátói felügyelés** vonatkozásában a jegybank 2023. évben 4 célvizsgálatot zárt le a nyilvános kibocsátókat érintően IFRS témakörben és 1 célvizsgálatot rendszeres és rendkívüli tájékoztatások vizsgálatával összefüggésben. Az MNB kibocsátói felügyelés keretében 2023-ban 33 határozatot hozott, ezen belül 11 bírsághatározatot és összességében mintegy 150 millió forint¹ bírságot szabott ki.

Az MNB 2023. évben 20 darab piaci visszaélés témájú **piacfelügyeleti eljárást** indított és 16 darabot zárt le, továbbá 17 piacfelügyeleti eljárást indított jogosulatlan, azaz engedély nélkül vagy bejelentés hiányában végzett tevékenység gyanúja miatt, és 20 ilyen típusú piacfelügyeleti eljárást zárt le. Az MNB 2023 évben összesen 2,38 milliárd forint összegű piacfelügyeleti bírságot szabott ki piacfelügyeleti eljárások keretében.

¹ Egy nyilvános értékpapír kibocsátóval szemben lefolytatott kibocsátói célvizsgálat során kiszabott 85 M Ft összegű piacfelügyeleti bírság a kibocsátói felügyelés keretében hozott szankciókhoz került figyelembe vételre.

1. Makrogazdasági környezet és háztartási megtakarítások alakulása

1.1. NEMZETKÖZI ÉS HAZAI MAKROGAZDASÁGI FOLYAMATOK

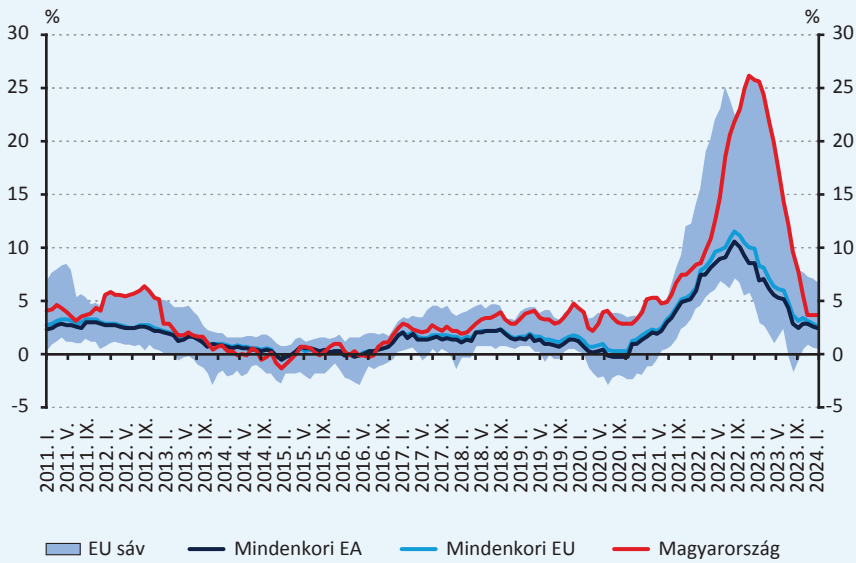
1.1.1. 2023 januári inflációs csúcsot követően sikeres dezinfláció

Az elmúlt negyedévben a 2022. november óta tartó európai dezinfláció lelassult. Az eurozóna inflációja 2023 novemberig 2,4 százalékgig mérséklődött, majd az ezt követő hónapokban végig 2,4 és 3 százalék között alakult. A dezinfláció lassulását az elmúlt időszakban főként az energiaárak inflációját novemberig lefelé húzó bázishatások kifutása okozta. Az iparcikkek és az élelmiszerek esetében az elmúlt negyedévben is folytatódott a dezinfláció, viszont a piaci szolgáltatások árdinamikájának mérséklődése megállt és november óta változatlanul 4,0 százalékon alakul. Az Európai Unió 27 tagállamából 10 országban emelkedett az infláció februárhoz képest és 21 tagországban volt magasabb a maginfláció a teljes fogyasztói kosár áremelkedési üteménél. Ez azt jelzi, hogy az inflációs folyamatok még nem normalizálódtak teljesen az elmúlt évek inflációs hullámai után. A régiós országokban folytatódott a dezinfláció. Szlovákiában és Lengyelországban 2,7 százalékra csökkent, míg Csehországban februárhoz képest változatlanul 2,2 százalékon alakult a márciusi harmonizált fogyasztói-ár-index.

A geopolitikai konfliktusok kockázatot hordoznak a nyersanyag-árak alakulása szempontjából. A Kínából érkező tengeri szállítmányok útvonala jelentősen hosszabbá vált a jemeni húsi lázadók vörös-tengeri támadásai miatt, amelynek hatására december óta több, mint kétszeresére emelkedtek a Kínából érkező tengeri szállítmányozás költségei. A geopolitikai konfliktusok is hozzájárultak a Brent nyersolaj árának december óta tartó fokozatos növekedéséhez. 2023 október és 2024 február között a gázárak csökkentek, amihez hozzájárult az európai gáztárolók magas töltöttségi szintje, az enyhe téli időjárás, az alacsony lakossági fogyasztás, valamint a recesszióval küzdő európai ipar mérsékelt gázkereslete is.

A 2023 januári inflációs csúcsot követően kezdődött dezinfláció 2024 elején is folytatódott hazánkban (1.1. ábra). 2024. január óta a fogyasztói árindex a jegybanki toleranciasávon belül alakul, márciusra éves alapon 3,6 százalékra mérséklődött. Az árdinamika széles körben érzékelhető lassulását a fegyelmezett monetáris politika, a kormányzat versenyt erősítő lépései, a visszafogott kereslet, a bázishatások és az elmúlt évekhez képest alacsonyabb külső költségkörnyezet magyarázza. A piaci szolgáltatások dezinflációja folytatódott, ugyanakkor a havi átárazások még továbbra is magasabbak a historikus átlagnál, amihez hozzájárult a banki és telekommunikációs szolgáltatások visszatekintő átárazása is. Az élelmiszerek visszafogott árváltozását a csökkenő globális élelmiszeralapanyag-árak mellett az erősebb versenyt generáló kormányzati intézkedések is támogatják. A maginfláció, valamint a tartósabb inflációs tendenciákat megragadó éves bázison számított mutatók csökkentek.

1.1. ábra
A harmonizált fogyasztóiár-index éves változása

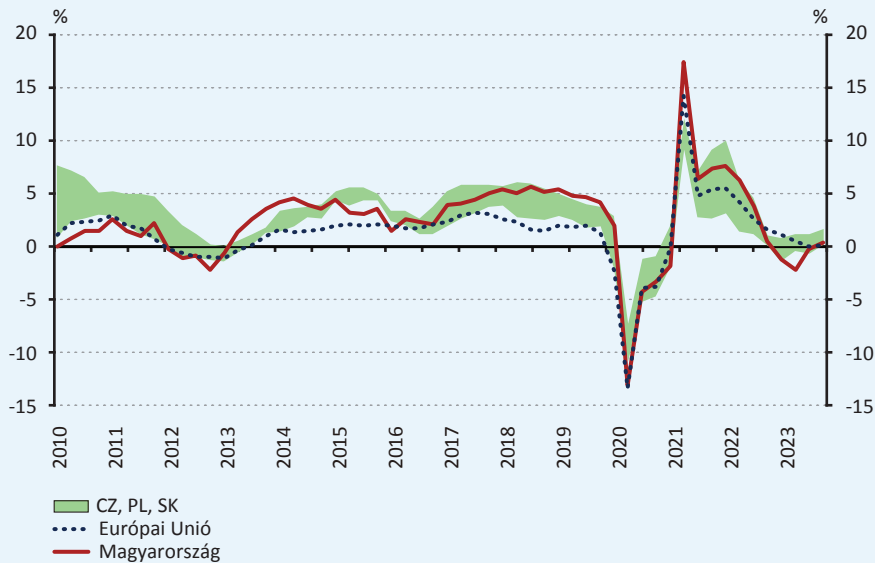
Forrás: Eurostat

1.1.2. Az infláció mérséklődése után idén újraindulhat a növekedés

A rövid távú európai növekedési kilátásokat továbbra is lefelé mutató kockázatok övezik, amit az általánosan feszült geopolitikai helyzet tovább fokoz. 2023 negyedik negyedében az EU gazdasága 0,2 százalékkal bővült az előző év azonos időszakához képest. A visszafogott növekedés mögött elsősorban a bizonytalan fogyasztói hangulat és a korábbi energia-válság tartós hatásai álltak. Legfontosabb kereskedelmi partnerünk, Németország GDP-je 0,2 százalékkal mérséklődött éves bázison. Ugyanebben az időszakban az USA GDP-je 3,1 százalékkal emelkedett éves összevetésben, míg Kínában 5,2 százalékos éves alapú növekedést regisztráltak. Kínában az ingatlanszektor visszaesése és a törékeny fogyasztói bizalom továbbra is visszafogja a belföldi keresletet, miközben a kormányzat intézkedéseivel a növekedés támogatására törekszik. A régiós országok közül Lengyelországban (+1,7 százalék), Szlovákiában (+1,3 százalék), Romániában (+3,0 százalék), valamint Csehországban (+0,2 százalék) egyaránt növekedett a GDP 2023 negyedik negyedében.

A 2023 negyedik negyedében a hazai gazdasági teljesítmény stagnált (1.2. ábra). A folytatódó dezinfláció és a reálbér-dinamika pozitívba fordulása miatt a háztartások fogyasztása az előző negyedévektől eltérően már enyhén emelkedett az év végén. A beruházások csökkenése kisebb mértékű volt a korábbi negyedévekhez képest, amit elsősorban az emelkedő állami fejlesztések támogattak. A vállalati beruházások továbbra is mérséklődtek, a belföldre és az exportpiacra termelő ágazatokban is a volumen csökkenését regisztrálták. A mezőgazdaság a 2022. évi aszály után tavaly számottevően magasabb kibocsátást ért el, tompítva a GDP kontrakcióját. A tavalyi év során a hazai kivitel enyhén emelkedett, míg az import a belső kereslet visszaesésével jelentősen mérséklődött, így 2023-ban a nettó export növekedési hozzájárulása pozitívan alakult.

1.2. ábra
A GDP éves változása

Megjegyzés: Szezonálisan és naptárhatással igazított adatok alapján.

Forrás: Eurostat

A 2023. évi visszaesést követően 2024 elején lassú fellendülés kezdődött, a hazai növekedés az év második felében dinamizálódhat. 2024-ben az infláció mérséklődésével, a reálbérek folytatódó emelkedésével és a bizalom erősödésével a belső kereslet újra bővíthet. Az exportteljesítményre ellentétes irányú erők hatnak. Az elhúzódóan gyenge európai konjunktúra visszafoghatja a hazai kivitelt, azonban a folyamatban lévő és az újonnan bejelentett jelentős kapacitásbővítések fokozatosan élénkítik a hazai exportot.

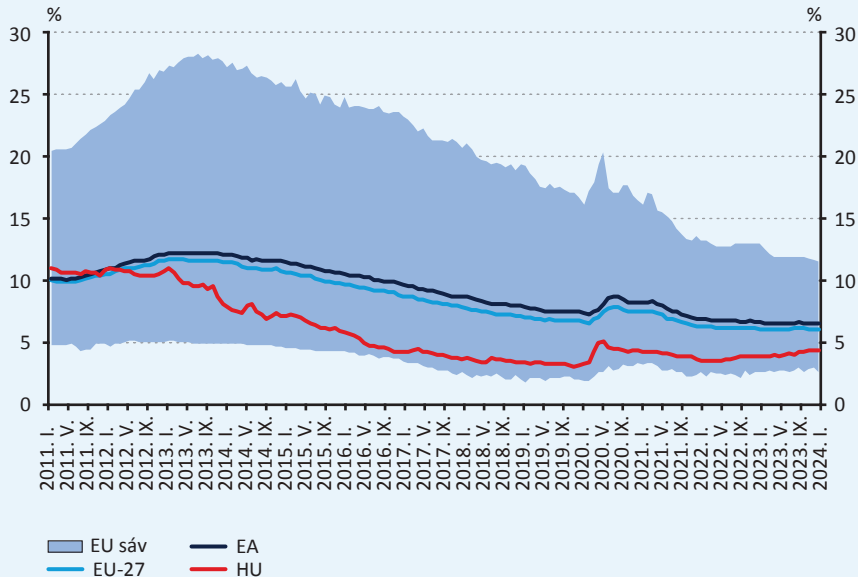
Az előzetes adatok szerint 2023-ban a folyó fizetési mérleg egyenlege – a 2022-es 8,4 százalékos hiányt követően – a GDP 0,2 százalékát kitevő többletbe fordult. Ezzel párhuzamosan a reálgazdaság oldaláról számított finanszírozási képesség a GDP 1,2 százalékát tette ki. 2023-ban a folyó fizetési mérleg egész évben tartó – több, mint 8 százalékpontos – javulása mögött a külkereskedelmi egyenleg növekedése állt. Az áruegyenleg folyamatos és jelentős emelkedését elsősorban az energiaárak mérséklődése és a belföldi kereslet szűkülése magyarázta. A külkereskedelmi egyenleg másik tényezője, a szolgáltatásegyenleg GDP-arányos többlete összeségében szinten maradt. A mutatók javulását kismértékben fékezte, hogy a kamatkidadások és a külföldi vállalati profitok emelkedése növelte a jövedelemegyenleg hiányát. A transzferegyenleg többlete – a 2023 negyedik negyedévében beérkező EU transzferek ellenére is – visszafogottan, a GDP 1 százaléka alatt alakult. 2023-ban az államháztartás GDP-arányos eredményszámléletű hiánya 6,7 százalék volt. Az elmúlt két évre jellemző magas inflációs környezet következtében jelentősen nőttek az állami kamatkidadások, amelyek az idei évben is nagy terhet rónak a költségvetésre.

1.1.3. A teljes foglalkoztatottság mellett is enyhülőben a hazai munkaerőpiac feszessége

A magyar munkaerőpiac stabilnak bizonyult az elmúlt évek válságaiban, ugyanakkor láthatóak a konjunktúra lassulásához való kis mértékű alkalmazkodás jelei. A nemzetgazdaságban foglalkoztatottak száma továbbra is historikusan magas szinten alakul. A munkanélküliek száma fokozatosan nőtt az elmúlt időszakban. A munkanélküliségi ráta enyhén, 4,6 százalékig emelkedett 2024 februárjára, ami nemzetközi összevetésben továbbra is kedvező. A munkaerőpiac feszessége azonban enyhülést mutat. A foglalkoztatottak és a munkanélküliek száma egyszerre emelkedett az utóbbi öt negyedévben, azaz nőtt a munkaerőpiaci aktivitás. A munkaerőkereslet ugyanakkor mérséklődött: az üres álláshelyek száma csökkent az utóbbi negyedévekben, és az egy főre eső ledolgozott munkaórák száma is visszaesett 2023 negyedik negyedévében.

Az Európai Unió munkaerőpiacát heterogenitás jellemzi. Spanyolországban és Görögországban a munkanélküliségi ráta továbbra is kétszámjegyű, míg Csehország esetében a munkanélküliek aránya az aktív lakosságon belül mindössze 2,6 százalék volt 2024 februárjában. Ugyanebben a hónapban az euroövezet munkanélküliségi rátája 6,5 százalékon alakult (1.3. ábra).

1.3. ábra
Munkanélküliségi ráták az Európai Unióban

Megjegyzés: Szezonálisan igazított adatok.

Forrás: Eurostat, KSH, MNB-számítás

A reálbérek 2023 szeptembere óta újra emelkednek. A 2023 első felében még magas infláció ellensúlyozta az erős bérdinamikát, így az év egészében a nominálbérek 14,3 százalékkal nőttek, míg a reálbérek 2,9 százalékkal csökkentek a nemzetgazdaságban. 2023 szeptemberétől a keresetek reálértéke újra emelkedik, összhangban a dezinflációval.

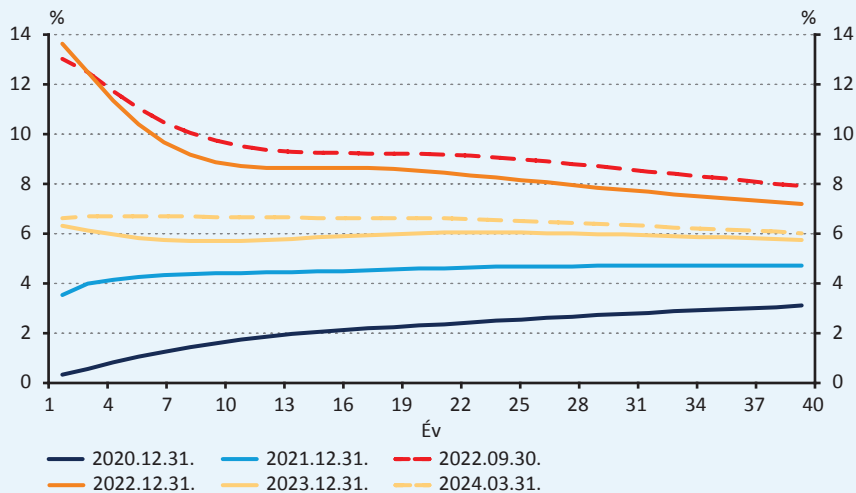
A konjunktúra lassú helyreállása határozhatja meg a munkaerőpiaci folyamatokat az idei évben. A gazdasági kibocsátás lassú visszarendeződésére tekintettel nem számítunk érdemi növekedésre a foglalkoztatottság szintjében, míg a munkanélküliségi ráta az év második felétől indulhat csökkenésnek.

1.1.4. 2023-ban javult a hozamkörnyezet

A magyar biztosítási szektor számára meghatározó kockázatot jelent a makrogazdasági folyamatok okán emelkedő hozamkörnyezet. Egyrészt a biztosítók eszközeinek leértékelődését okozza, amelyek közül elsősorban a fix hozamú értékpapírok átértékelődése hat az intézmények Szolvencia II (S2) szerinti mérlegére. Szektorszinten a biztosítók nem unit-linked eszközeinek jelentős része van közvetlenül államkötvényekbe fektetve, ami intézményekre bontva egy-egy piaci szereplőnél jelentős hatást eredményezhet. A jelentős hozamváltozás hatása megjelenik a kötelezettségek oldalán is. A tartalékszámítás szempontjából meghatározó kockázatmentes hozamgörbe (Risk Free Rate – RFR) emelkedése a diszkonthatáson keresztül csökkentheti az intézmények S2-es tartalékait. A tartalék csökkenésével a kötelezettségek összessége is csökken, így növekedhet a biztosítók rendelkezésre álló szavatoló tőkéje, ami önmagában pozitívan hathat a tőkefeltöltöttségre.

A magyar forint RFR-je az elmúlt években jelentős változásokon ment keresztül: 2020-at még alacsony hozamkörnyezet jellemezte, a 2021-es évben viszont már felfelé mozdult, és 2022. III. negyedévének végére elérte a csúcspontját. 2023-ban a teljes időhorizonton lejjebb tolódott, miközben a görbe inverzitása számottevően mérséklődött, azaz lapossá vált. A csökkenési tendencia 2024 I. negyedévében már nem folytatódott, és ismét emelkedést figyelhetünk meg, ami azonban a 2022. évi mértéket nem éri el.

1.4. ábra
A forint kockázatmentes hozamgörbéjének elmozdulása

Forrás: EIOPA

Az RFR számításának alapja a 1-15 éves lejáratú állampapírhozamok, tekintettel arra, hogy ezek teljesítik a tőle várható mély, likvid és transzparens kritériumokat. Ezen utolsó megfigyelési ponttól egy extrapolációval a végső határidős kamatlábhoz (Ultimate Forward Rate – UFR) számolják ki a görbét. A végső határidős kamatláb értékét két tényező befolyásolja, egyrészt a központi bankok inflációs céljai, valamint a reálkamatok. Ebből adódóan a végső határidős kamatláb értéke a forint esetében 2023-ban is 4,5% maradt, ugyanakkor 2024-től 4,35%-ra, 2025-től pedig várhatóan 4,2%-ra fog csökkenni.

1.1.5. Állampapír-piaci átrendeződés

Az inflációs folyamatok enyhülésével és az energiaárak mérséklődésével, valamint a meghatározó jegybankok kamatemelési ciklusának lezárulásával párhuzamosan összességében kedvezően változott a befektetői hangulat 2023-ban. Az orosz-ukrán háború okozta számottevő piaci bizonytalanság mellett ugyanakkor az amerikai és az európai bankszektort érintő márciusi turbulencia, valamint az ősszel kirobbant gázai konfliktus is ideiglenesen jelentős mértékben növelte a kockázatokat, ezen keresztül pedig a finanszírozási költségeket is. A meghatározó jegybankok kamatpályáinak tetőzése, a megemelkedett kamatszintek tartós ideig való fennmaradására vonatkozó várakozások, valamint a mennyiségi szigorító programok az év nagy részében jelentősen növelték mind a rövid, mind a hosszú hozamokat. Az év utolsó hónapjaiban azonban a gyors dezinflációs folyamatoknak köszönhetően számottevően fokozódtak a jövőbeli kamatvágásokra vonatkozó várakozások, amelyek jelentős mértékű hozamcsökkenést okoztak a fejlett gazdaságokban. A német 1 éves állampapír hozama egy év alatt 60 bázisponttal emelkedett, míg a 10 éves hozam 55 bázisponttal mérséklődött. Az amerikai állampapír hozamok közül az 1 éves 10 bázisponttal került feljebb, míg a 10 éves hozam összességében nem változott számottevően. A hosszú futamidejű állampapírok hozama a régióban jelentősen mérséklődött, a magyar hozamok az 1 éves lejáraton 750 bázisponttal, a 10 éves lejáraton pedig 320 bázisponttal csökkentek. A hozamok mérséklődését támogatta a Magyar Nemzeti Bank monetáris politikájának normalizációja, majd ezt követően a monetáris kondíciók megfontolt lazítása, melynek során a jegybank májustól kezdve az év végéig összesen 725 bázisponttal csökkentette az effektív kamatot. A másodpiaci állampapír forgalom 2023-ban tovább nőtt az előző évhez képest, a piaci likviditás az év során összességében javult és az időszak nagy részében a historikus átlag felett alakult. A napi átlagos forgalom 430 milliárd forint körül alakult, a kereskedés legnagyobb része az 5 évnél hosszabb futamidőkön történt, de az 1-3 év közötti papírok forgalma is jelentősen emelkedett, míg a 3-5 év közötti futamidőkön némileg csökkent az előző évhez képest. A fontosabb szektorok állampapír állományát tekintve 2023 során a lakosság 1694 milliárd forinttal, míg a nem rezidens befektetők 1522 milliárd forinttal növelték a forintban denominált állampapír állományukat, a hazai bankok pedig 819 milliárd forinttal csökkentették azt.

1.2. HÁZTARTÁSI MEGTAKARÍTÁSOK ÁLLOMÁNYÁNAK ALAKULÁSA

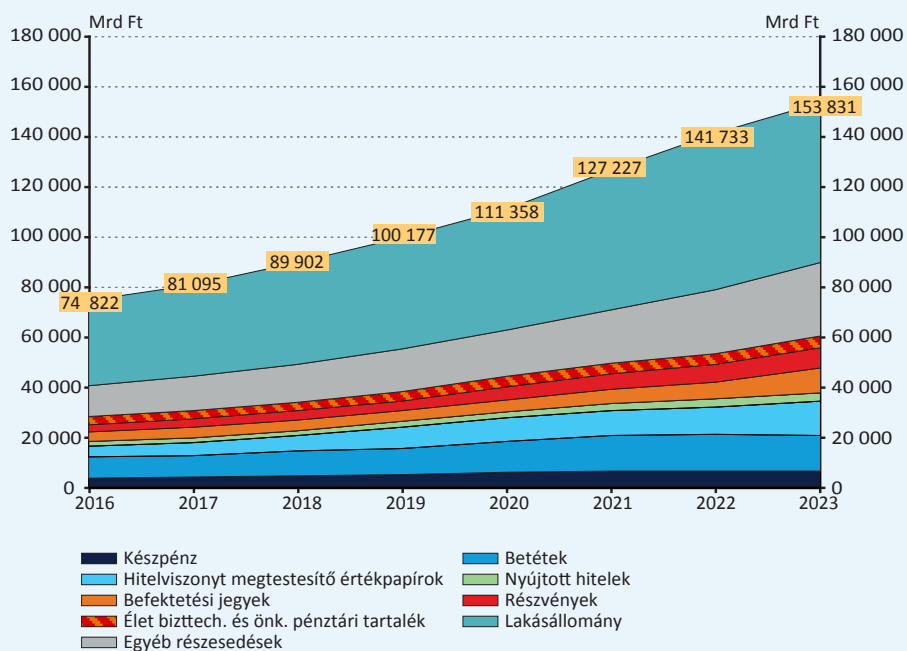
1.2.1. 2023-ban az életbiztosítási és pénztári tartalékok jelentősen növekedtek

A háztartások pénzügyi eszközöket és lakásállományt tartalmazó bruttó vagyona 2023 végére meghaladta a 153 000 milliárd Ft-ot, ami 8,5%-os növekedést jelent az előző évhez képest (1.5. ábra). A vagyon növekedése jelentősen meghaladta az infláció 5,5%-os, 2023 végi értékét. Az elmúlt évben a befektetési jegyek; a hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok; a biztosítástechnikai és pénztári tartalékok, valamint a részesedések értékének emelkedése járult hozzá leginkább a vagyonnövekedéshez (összesen 11 564 milliárd Ft-tal a teljes növekmény 95,6%-át tették ki).

A legdinamikusabb bővülés a befektetési jegyek esetében volt megfigyelhető (45%), de a hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok (28%), a biztosítástechnikai és pénztári tartalékok (17%) és a tulajdonosi követelések (15%) is az átlag felett bővültek. Ezen eszközcsoportok esetében a növekedésekben jelentős szerepet játszott a vételi tranzakciók mellett az árnövekedés, amely a hozamok csökkenéséből és a részvényárak növekedéséből eredt. Ugyanakkor átlag alatti volt a lakásállomány növekedése, a készpénz és a betétek állománya pedig csökkent.

A díjbevételek az életbiztosítási tartalékok esetében csökkentek, az önkéntes pénztári tartalékok esetében pedig növekedtek az előző évhez képest. A díjtartalékok állománya ugyanakkor jelentős mértékben emelkedett a befektetési tevékenységből származó jövedelmek és átértékelődési nyereségek miatt. A növekedésnek az átértékelődési nyereségből származó része meghaladta az 510 milliárd forintot, amely historikusan a legmagasabb éves átértékelődés ezeknél az eszközöknél, és nagyságrendileg fedezte a 2022-es átértékelődési veszteségeket. Az állománynövekedés eredményeként a vagyontelephalmaz részaránya a teljes háztartási vagyonon belül 3,1%-ra nőtt, a pénzügyi vagyonon belül a részaránya maradt 5,3%.

1.5. ábra
A háztartások bruttó vagyonának alakulása

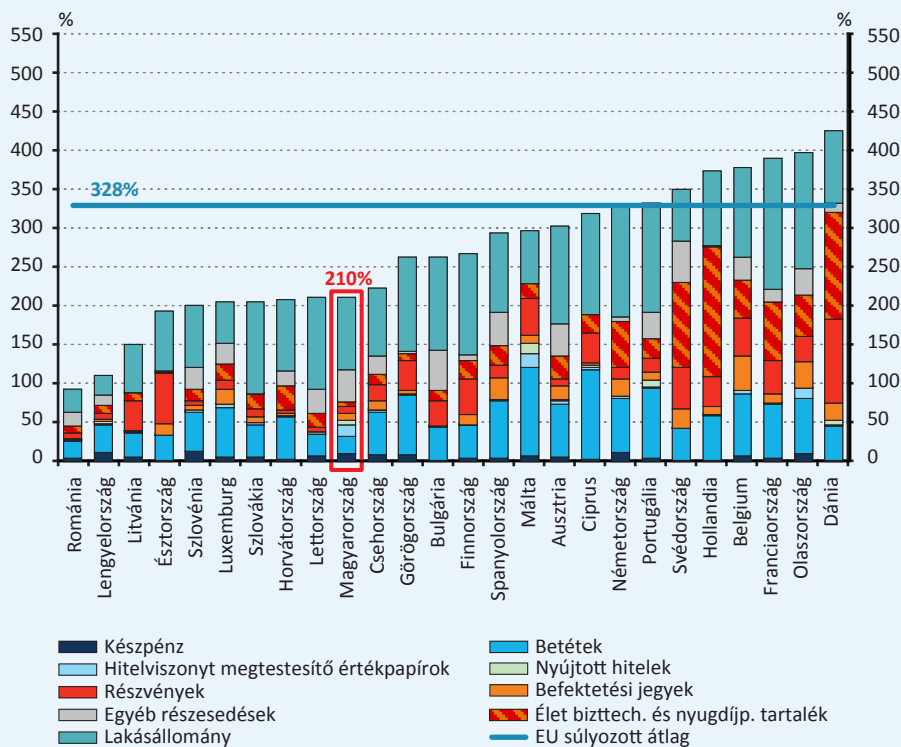
Megjegyzés: A 2022. és 2023. évi lakásállomány adatok MNB becslések

Forrás: KSH, MNB

1.2.2. Az Európai Unió más tagállamaihoz képest a magyar háztartások a készpénzt és az állampapírokat kedvelik

A magyar háztartások pénzügyi eszközöket és lakásállományt tartalmazó bruttó vagyona a GDP 210%-át tette ki 2022 végén (1.6. ábra), amellyel az Európai Unió országainak középső harmadában foglalt helyet az Eurostat adatai szerint. Az EU-n belüli háztartások bruttó vagyonának átlaga – az országok GDP-vel súlyozott átlagával számolva – 328% volt, ami jelentős csökkenést jelent a 2021-es 355%-os értékhez képest. A csökkenés oka alapvetően a pénzügyi eszközökön keletkező ártértékelődési veszteség volt, amely a hozamok emelkedése és a részvényárak esése miatt következett be. A régiós országok (Csehország, Lengyelország és Szlovákia) háztartásai bruttó vagyonának átlaga a GDP 150%-a volt, így a magyar háztartások vagyona GDP arányosan magasabb a hasonló fejlettségű országokénál a statisztikai adatok szerint. Ugyanakkor a nyugat-európai országok (pl. Dánia, Olaszország, Franciaország, Belgium) továbbra is jelentős többletvagyonnal rendelkeznek a visegrádi országokhoz képest (az említett négy ország rendelkezett 2021 végén az EU-ban a legmagasabb értékkel, átlagosan 393%-kal). Az egyes kategóriák GDP arányai szerint Málta után a második helyen állt Magyarország a hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok (alapvetően állampapírok) tekintetében. Emellett az élmezőnybe tartozott a készpénz és az egyéb részesedések tartásában. A hazai háztartások a középmezőnybe tartoznak a vagyonukban tartott befektetési jegyek (16. helyezés), illetve lakásállomány arányával (14. helyezés). Ezekkel szemben a betétek, a biztosítástechnikai és önkéntes nyugdíjpénztári tartalékok, illetve a részvények tekintetében sereghajtó volt Magyarország (elsőnél 26., a másodiknál 25., a harmadiknál a 21. helyeken állt 2022-ben a megfigyelt 26 országból). Összességében állományi szinten az látszik, hogy a magyar háztartások az EU más nemzeteihez képest előnyben részesítik az állampapírokat és a készpénzt, ugyanakkor kevésbé fektetnek részvénybe, betétbe, életbiztosításba és nyugdíjpénztárba.

1.6. ábra
Az EU háztartásainak bruttó vagyona a GDP százalékában 2022 végén

Megjegyzés: A lakásállomány adatai 2021-re vonatkoznak
Forrás: Eurostat

2. A biztosítási piac és kockázatai

2.1. PIACI ÖSSZKÉP

2.1.1. Növekvő piacméret

A magyarországi biztosítási szektorban 2023-ban jelentősen csökkent az intézmények száma (2.1. táblázat). Míg 2022-ban összesen 33 felügyelt biztosítótársaság² és biztosító egyesület működött, 2023 végére – hat kisegyesület megszűnését követően – számuk 27-re csökkent. Intézményi formájukat tekintve 21 részvénytársasági formában, 2 intézmény nagy egyesületként és 4 intézmény kisegyesületi formában működik a piacon. Magyarországon 12 biztosítói fióktelep is tevékenykedik (ezek száma is eggyel csökkent), esetükben kizárólag fogyasztóvédelmi szempontból rendelkezik hatáskörrel az MNB. Méreténél fogva, illetve tevékenysége miatt az Szolvenca II (S2) hatálya alól kiesik 1 biztosító részvénytársaság és a 4 kis biztosítóegyesület. Az S2 hatálya alá tartozó 22 intézmény közül a biztosítási ágak szerint megkülönböztethető 4 élet-, 9 nem-élet- és 9 kompozit biztosító.

2023-ban az előző évhez képest 5,6%-os növekedést elérve a szektorszintű díjbevétel 1.509 milliárd forint volt, amelynek a nem-élet üzletág a 62%-át, az élet ág pedig 38%-át tette ki. A nem-élet ági díjbevétel 14,5%-kal nőtt az előző évhez képest, amely a 2014-22 időszak átlagának több mint másfélszerese volt, az életbiztosítások díjbevétele viszont 6,3%-kal csökkent, ezzel pedig még a 2021-es szintet sem éri el. Ez összhangban van az Európai Biztosítás- és Foglalkoztatónyugdíj-hatóság (EIOPA) által készített inflációs jelentéssel, amely kiemeli, hogy az új értékesítés EU szinten is jelentősen visszaesett, az infláció és az ezzel együtt járó gyengébb vásárlóerő miatt. A külföldön székhellyel rendelkező biztosítók magyarországi fióktelepeit is figyelembe véve a biztosítási szektor díjbevétele 1.647 Mrd Ft. A teljes díjbevételen belül a fióktelepek részaránya (2023-ban 8,4%) az előző évhez képest 0,8 százalékponttal emelkedett.

2023-ban az előző évhez képest a díjbevételek növekedésétől ismét érdemben elmaradt a szerződések számának növekedése (+1,1%). Az életbiztosítások száma 0,1%-kal csökkent, míg a nem-életbiztosításoké 1,3%-kal növekedett az év folyamán.

A szektorszintű jövedelmezőség erősen visszaesett, a 22 milliárd forintos adózott eredmény az előző évi 60 százaléka. Az eredménydinamikát jelentősen befolyásolta, hogy a pótdó miatt a 2022-es bázis összességében 45 Mrd forinttal lett volna magasabb, a tárgyév viszont bő 80 Mrd forinttal. A szektorszintű sajáttőke-arányos eredmény (ROE) 5,4%-on alakult (2022-ben 9,5%), ami továbbra is pozitív képet fest a biztosítási szektor egészét tekintve. „A biztosítási szektor 10 éves jövőképe 7 pontban” (BSZI) kiadványban meghatározott tisztességes és versenyképes, 10-15% közötti célértéktől ugyan elmarad, pótdó nélkül számítva viszont továbbra is magasan célérték felett alakulna.

² a 2.1. táblázat nem tartalmaz egy darab, az S2 hatályán kívül eső, felügyelt intézményt

2.1. táblázat				
A biztosítási szektor legfontosabb adatai				
	2022	2023		
	Összesen	Intézménytípusonként		Összesen
Intézmények száma (db)*	32	Összes S2-es biztosító	22 –	26 📉
		Élet	4 –	
		Nem-élet	9 –	
		Kompozit	9 –	
		Kis biztosító-egyesület	4 📉	
	Összesen	Élet ág	Nem-élet ág	Összesen
Díjbevétel (Mrd Ft) (fiókteleppel együtt)	1 427,9 (1 546,0)	570,5 📉 (614,1)	938,0 📈 (1 032,8)	1 508,5 📈 (1 646,9)
Szerződésszám (ezer db) (1 főre eső szerződésszám, db) **	14 818 (1,53)	2 275 📉	12 702 📈	14 977 📈 (1,56)
Biztosítástechnikai tartalék S2 (Mrd Ft)	2 162,6	2 116 📈	367 📈	2 483,4 📈
Mérlegfőösszeg (Mrd Ft)	3 367,1			3 729,0 📈
Rendelkezésre álló szavatoló tőke (Mrd Ft)	632,4			769,0 📈
Tőkefeltöltöttség (%)	172			195 📈
Adózott eredmény (Mrd Ft)	35,8			22,0 📉
Tőkearányos eredmény (ROE)	9,5%			5,4% 📉
Szavatoló-tőke-arányos eredmény (S2-ROE) ***	5,7%			2,9% 📉

Megjegyzések:
 * Nem tartalmaz S2 hatályán kívül eső egy darab felügyelt részvénytársaságot.
 ** Az 1 főre eső biztosítási szerződések mutató esetén a KSH honlapján elérhető teljes népességszámmal kalkuláltunk.
 *** S2-ROE mutató az adózott eredményt hasonlítja össze a Szolvencia II szerinti rendelkezésre álló tőkével.

Forrás: MNB

2.2. táblázat			
Kis biztosítóegyesületek legfontosabb adatai			
	Kis biztosítóegyesületek		
	2021	2022	2023 *
Intézmények száma (db)	10	10 –	4 📉
Díjbevétel (M Ft)	747	763 📈	-
Szerződésszám – az 1 évnél rövidebbek is (db)	2 272	1 798 📉	-
Tőkearányos eredmény (ROE)	12,5%	-28,6% 📉	-

Megjegyzések:
 * A kis biztosítóegyesületek 2023. éves adatszolgáltatása még nem áll rendelkezésre.

Forrás: MNB

2.1.2. Nem állt rá a felzárkózási pályára a piac

Az MNB 2018 februárjában publikálta a BSZJ-t. A kiadvány pontjai az érett piacokhoz történő felzárkózáshoz szükséges trendeket és elvárásként megfogalmazott célokat tartalmazzák, amelyek szektorszerű stratégiai tervként, iránymutatóként is szolgálhatnak a piaci szereplők számára. Az előző évekhez hasonlóan e kiadványban is szerepel a BSZJ célszámainak alakulása a 10 évre kijelölt célértékek, illetve a kivetített pályák szerint értékelve azokat (mindezeket az alábbi táblázat foglalja össze).³

³ A makrogazdasági tényszámok alakulását figyelembevéve végeztük el a visszaméréseket.

2.3. táblázat**A biztosítási szektor célértékei és a tényadatok**

Elérendő cél	Célváltozó	2016	2023 célérték/ Optimális érték	2023 tény
1. Széleskörű öngondoskodás Több megtakarítás, nagyobb biztonság	Életbiztosítás és ÖNYP szerződések/ gazdaságilag aktívak	54% 2,46 millió db	71% 3,3 millió db	47% 2,32 millió db
	Tartalékok aránya a GDP-hez (élet biztech. + ÖNYP fedezeti)	8,7% 3 054 Mrd Ft	9,4% 5 132 Mrd Ft	5,8% 4 372 Mrd Ft
2. Felzárkózó piacméret Vissza a régió élmezőnyébe	Penetráció (díjbevétel/GDP)	2,5% 889 Mrd Ft	2,9% 1 526 Mrd Ft	2,0% 1 509 Mrd Ft
3. Versengő piac Erősödő verseny	TOP 5 részesedése	60% HHI 8,9%	56% HHI 8,6%	63% HHI 10%
4. Hatékony értékesítés Minden második értékesítés innovatív	Innovatív csatornák aránya	37%	50% fölött	41% (2022)
5. Mérethatékony intézmények Költséghatékonyabban működő intézmények csökkenő marzsok mellett	UL szerződések TKM értékei	0,53 - 9,97%	0,5-5,75% tartósan	1,8% - 6,9%
	Nem-élet ági kombinált mutató (adó nélkül számolva)	81%	85-90% tartósan	81%
	Költséghányad	30%	20-30% tartósan	31% (2022)
6. Tisztességes és versenyképes jövedelmezőség Bizalom és stabilitás hosszú távon	ROE	ROE 20% S2 ROE 11%	ROE: 10-15% tartósan	ROE 5% S2 ROE 3%
7. Tőkeerős biztosítók Biztonságos és prudens működés	Tőkefeltöltöttség	215%	>150% tartósan	195%

Megjegyzés: Az 1. és 2. célokhoz rendelt értékeket a kiadványban kivetített trendekhez mérten értékeltük.

Forrás: MNB

Az életbiztosítási és önkéntes nyugdíjpénztári szerződések lefedettsége 2023-ban 0,9 százalékponttal csökkent (46,7%-ra): a szerződések száma 0,4%-kal csökkent, míg a gazdaságilag aktívak száma 1,4%-kal emelkedett az év folyamán. A BSZJ-ben előrevetített felzárkózási pályához képest az elmaradás tovább nőtt, mivel a potenciális öngondoskodók megszólítása továbbra sem sikeres, továbbá sem a 2022. évi tőkepiaci visszaesés, sem a még mindig magas rövid távú hozamok sem támogatták a hosszú távú megtakarítási lefedettség emelkedését.

Enyhén tovább csökkenő szerződésszám mellett az életbiztosítási és az önkéntes nyugdíjpénztári tartalékok összességükben 15,2%-kal (575 milliárd Ft-tal) nőttek és az önkéntes nyugdíjpénztárak hozamai is pozitívba fordultak 2023-ban. A tendenciát a mögöttes eszközök árfolyamemelkedése határozta meg: az egy évvel korábbiakhoz képest egyrészt a részvények értéke is visszakorrigált, másrészt az eszközportfóliók kötvényei is felértékelődtek a hozamcsökkenés hatására. Ezen túl mindkét szektort pozitív cash-flow jellemezte: a pénztárak esetében egyaránt növekedtek a befizetések és a kifizetések, míg az életbiztosítások esetében mind a díjak, mind a szolgáltatások volumene csökkent. A BSZJ-ben bemutatott három pálya közül továbbra is csak az inflációkövető pálya eredetileg meghatározott értékét haladja meg az öngondoskodási megtakarítások tartalékállománya, amely a GDP 5,7 százalékáról 5,8-ra nőtt 2023 végére. A mutató stagnálását a nominális GDP és a tartalékok 2023 évi jelentős együttes emelkedése eredményezte.

A biztosítók díjbevétele ismét bővült 2023-ban (5,6%) a három kivetített növekedési pálya tárgyidőszaki emelkedése közül ismét csak az inflációkövetőt haladta meg, ugyanakkor elmaradt a tapasztalati trend, illetve az emelkedő penetrációs trend eredetileg lefektetett értékeihez képest. A GDP arányos penetráció ugyanakkor a 2022-es 2,15% értékről tovább csökkent 2,0%-ra, amelyet itt is a GDP 2023. évi jelentős folyó áras emelkedése határozott meg. A mutató 0,19 százalékponttal haladta meg a BSZJ-ben megfogalmazott inflációkövető trendet, elmaradása a 2022-re kivetített tapasztalati trendtől 0,27 százalékpontra, az emelkedő penetrációs trendtől pedig már 0,74 százalékpontra nőtt.

Az 5 legnagyobb piaci (TOP5) szereplő részesedése – újabb 2 százalékpontos emelkedést követően – 2023-ban már 7 százalékponttal haladta meg a kivetített pályát. A Herfindahl-Hirschman index (HHI) is 0,3 százalékponttal nőtt, ezzel távolabb került a folyamatos csökkenést mutató kivetített pályától.

A biztosítók értékesítési csatornáinak összetételében 41% volt az innovatív csatornák⁴ aránya 2022-ben. A 2021. évi 36%-os értékhez képest a direkt és az online értékesítés térnyerése szembetűnő. A szektor ugyanakkor továbbra is távol van a BSZJ-ben kivetített 50% feletti céltől. A kedvező változás mellett továbbra sem tűnnek elégségesnek az ösztönzők, amelyek segítik ezen csatornák aktívabb használatát.

Az MNB 8/2016. ajánlása által érintett unit-linked szerződések⁵ TKM értékei az előző évhez képest több esetben is meghaladták a Nemzeti Bank által elvárt limithatárokat.

A nem-életbiztosítások szektorszintű kombinált mutatója csökkent az aszálykárok miatt kiugró 2022-es évhez képest. Ez illeszkedik a 2013 utáni enyhén csökkenő trendbe, amelyet egy-egy év kisebb növekedése tört csak meg. Így a 2023. évi mutatóérték a szektor egészére nézve azonos a 2016. évi szinttel és jelentősen elmaradt a BSZJ-ben kijelölt célsávtól.

A biztosítói költséghányad 1,3 százalékponttal növekedve az előző évhez képest 30,6% volt 2022-ben, így a szektor a kijelölt 20–30% közötti célsáv fölé került. A költséghányad azonban biztosítói ágak szerint továbbra is egyenlőtlenül oszlik meg. Miközben az élet ágat 21%, addig a nem-élet ágat továbbra is érdemben 30% feletti költséghányad jellemzi.

A szektor jövedelmezősége 5 százalék volt 2023-ban, ami lényegesen a célsáv (10–15%) alatti tőkearányos jövedelmezőséget (ROE) jelentett. Az adózott eredmény az előző évi 60 százalékára esett vissza a pótdadó hatására, az intézmények többsége azonban nyereséges. A pótdadó nélkül számított érték érdemi csökkenésének, a célsávhoz való közeledésnek szektorszinten továbbra sincs jele.

A szektorszintű tőkefeltöltöttség esetében az előző évekhez hasonlóan teljesült a kijelölt 150% feletti cél. Az intézmények fele 200% fölötti tőkeszinttel rendelkezett, és mindegyik intézmény külön-külön is teljesítette a 150%-os célt 2023 végén. Az intézmények tőkehelyzetének tartósan magas szintje megalapozza a szektor biztonságos és prudens működését.

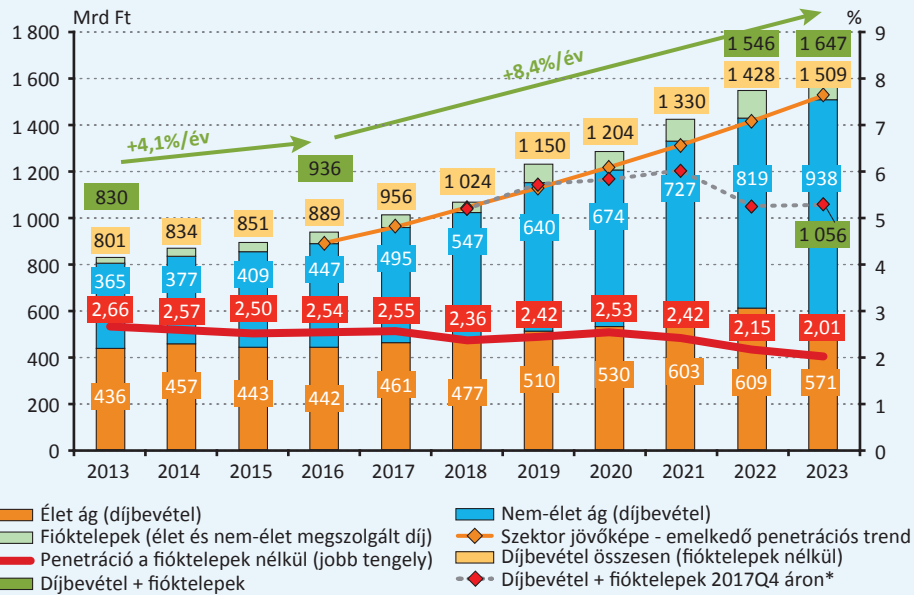
2.1.3. Az MNB Jövőképben előrevetített 1 526 Mrd Ft-ot megközelítette a díjbevétel

A biztosítók teljes díjbevétele 2023-ban összesen 1 509 milliárd Ft volt, mely 5,6 százalékos (81 milliárd Ft) növekedést jelent a 2022. évi értékhez képest, ezzel a díjbevételek reálértéke stagnált. A díjbevétel élet ágon 571 milliárd Ft, nem-élet ágon pedig 938 milliárd Ft volt. Az élet ág a rendszeres díjas életbiztosítások 10,2 százalékos növekedésének és az egyszeri és eseti díjak 35,2 százalékos csökkenésének eredményeként összességében 6,3 százalékkal csökkent. Ez összhangban van az EIOPA által készített inflációs jelentéssel, amely kiemeli, hogy az új értékesítés EU szinten is jelentősen visszaesett az infláció és az ezzel együtt járó gyengébb vásárlóerő miatt. A nem-élet ág 14,5 százalékkal növekedett, ehhez a lakossági vagyonbiztosítások díjbevétele 17,3 százalékkal, a kgfb 11,5 százalékos növekménnyel járult hozzá. Mindezek hatására a szektor megközelítette a BSZJ-ben 2026-ra kivetített emelkedő penetrációs trend 1 526 milliárd forintos szintjét. Mivel a szektor növekedése elmaradt a gazdaság egészének bővülésétől, a biztosítási penetráció – tovább csökkenve – a 2022. évi 2,15%-os szint után 2023-ban 2,0%-on alakult, és így az MNB által megfogalmazott jövőkép célértékétől tovább távolodott. A következőkben – az időben elhúzódó inflációs értékkevetések hatására – a díjbevétel reálnövekedése és a penetráció emelkedése várható. A fióktelepekkel együtt számított díjbevétel szintén dinamikusán nőtt, 1 647 milliárd forintra.

⁴ Innovatív csatornák: bankbiztosítás, direkt értékesítés, online közvetítés

⁵ Tartamos szerződések közül a 10, 15 és 20 évesek, illetve az élethosszig tartók közül a 15 és 20 évesek

2.1. ábra
A bruttó díjbevétel és penetráció alakulása a biztosítási szektorban

Megjegyzés: Az élet és nem-élet ág esetében a bruttó díjbevétel, míg a fióktelepeknél a bruttó megszolgált díj látható. A bruttó díjbevétel szektorszintű összesen értéke, mely az ábrán sárga téglalapon van feltüntetve, nem tartalmazza a fióktelepek bruttó díjbevételének értékét.

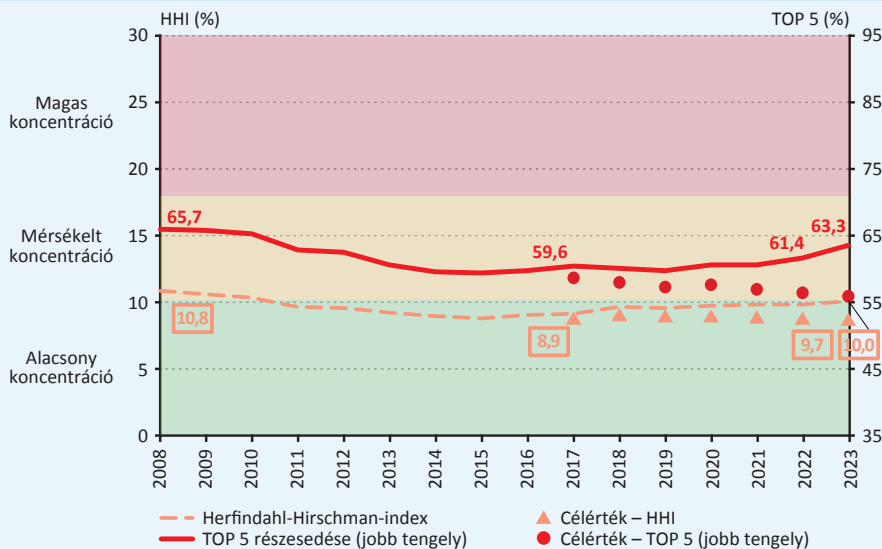
* fogyasztóiár-index-szel korrigálva

Forrás: KSH, MNB

2.1.4. Nem csökken érdemben a 60% körüli szintről a TOP 5 piaci részesedése

Az 5 legnagyobb piaci szereplő (TOP 5) részesedése 1,9 százalékponttal tovább nőtt 2023-ban, elérve a 63,3%-os szintet, a HHI értéke pedig a 2022-es 9,7%-ról 10,0%-ra emelkedett (2.2. ábra). A TOP5 biztosítók köre nem változott, közülük viszont kettő helyet cserélt. A koncentrációs mutatók alakulását a TOP5 szereplő piacnyerése határozta meg. Mindkét koncentrációs mutató továbbra is érdemben felülmúlta a BSZJ-ben kivetített koncentrációs pályákat, és a 2023. évi változásokkal tovább távolodott a célértékektől.

2.2. ábra
Az 5 legnagyobb biztosító (TOP5) részesedése és a teljes szektor Herfindahl-Hirschman-indexe (HHI) bruttó díjbevétel alapján

Megjegyzés: A háttér színeze a HHI szerinti koncentráció erősségét szemlélteti.

Forrás: MNB

2.1.5. Mind élet- és nem-élet ágon csökkent a koncentráció

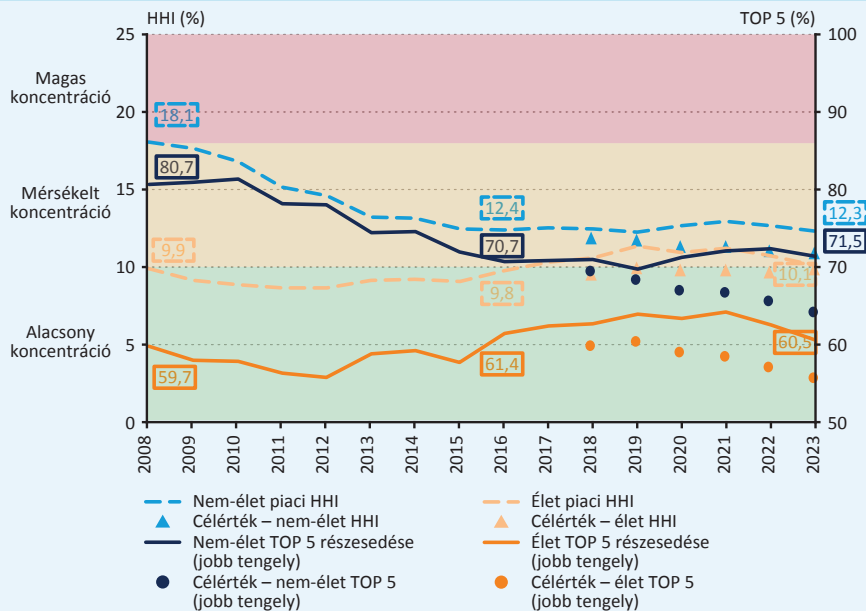
A teljes piacra értelmezett HHI mutató növekedéséhez képest mind az élet- mind a nem-élet ágak mutatói csökkentek 2023-ban (2.3. ábra). Élet ágon az 5 legnagyobb intézmény részesedése 2,0 százalékponttal, a HHI értéke 0,6 százalékponttal csökkent. A változásban az egyébként viszonylag koncentrált egyszeri/eseti díjas piac drasztikus csökkenése érhető tetten, ami miatt a TOP 5 biztosító köre és az érintettség fényében az egyes szereplők részesedései is jelentősen módosultak.

Az előző évhez képest a nem-élet ágon a 5 legnagyobb biztosító piaci súlya 1,1 százalékponttal-, míg a HHI 0,3 százalékponttal csökkenő koncentrációt mutat 2023-ban. A TOP5 intézményi kör nem változott, a változás a kisebb intézmények piacnyerésének köszönhető.

Az egyes ágak koncentrációs mutatói a BSZJ-ben előrevetített élet- és nem-élet ági pályáknál magasabban alakultak. A jövőkép a verseny folyamatos erősödésével számolt, és bár a 2023. év elmozdulásai mindkét ágon közeledtek a célértékekhez, azonban még mindig távol vannak a célértékektől, valamint az élet ágon észlelhető csökkenés inkább az egyszeri díjas piacon jelentkező egyszeri hatás eredménye.

2.3. ábra

Az 5 legnagyobb biztosító részesedése (TOP 5) és a teljes szektor Herfindahl-Hirschman-indexe (HHI) bruttó díjbevétel alapján áganként

Megjegyzés: A háttér színezete a HHI szerinti koncentráció erősségét szemlélteti.

Forrás: MNB

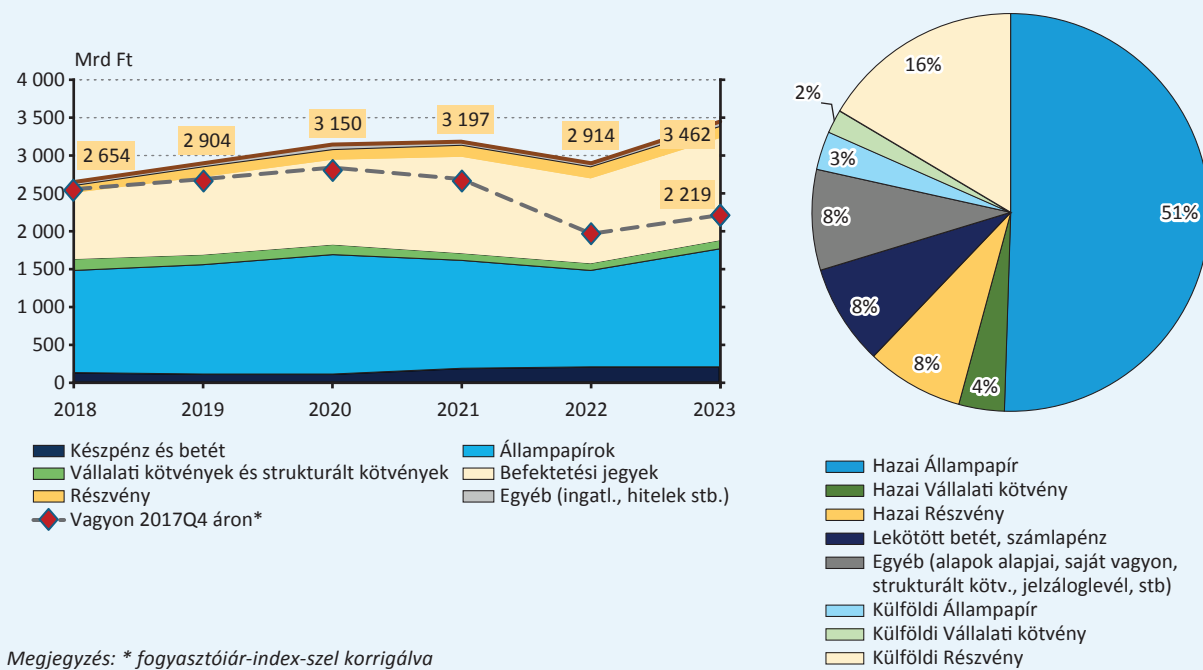
2.1.6. Jelentős vagyonnövekedés, a befektetések 79 százaléka hazai

A hazai biztosítók összes befektetett eszközeinek értékében a 2022. évi 8,8 százalékos csökkenést követően 2023-ban 18,8 százalékos növekedés történt: és e növekedés már reál értelemben tekintve is – a 2021-es és 22-es évek negatív trendjéhez képest – pozitív volt.

Az összes eszköz értéke 3 462 milliárd Ft, melynek 50,3 százaléka befektetési egységekhez kötött életbiztosítási tartalékok fedezetét képezi, míg a fennmaradó részt hagyományos életbiztosítások és a nem-életbiztosítások mögötti instrumentumok, valamint az intézmények saját eszközei alkották. A biztosítók teljes eszközállományának 51,5 százalékát alacsonyabb kockázatú, konzervatív eszközök (állampapír, készpénz és betét) tették ki. Ez az arány 0,5 százalékponttal magasabb a 2022. évi értékhez képest. A fennmaradó eszközrészlet többségében befektetési jegyek, részvények és vállalati kötvények (strukturált kötvények is) alkották, közülük a befektetési jegyek a legfontosabbak, mivel 2023 végén a teljes eszközállomány 39%-át jelentették. A befektetések 79 százalékát hazai eszközök alkotják.

Amennyiben a mögöttes eszközök alapján kategorizáljuk ezeket a közvetett befektetéseket, akkor az látható, hogy az 1 354 milliárd forintnyi állomány legjelentősebb részét a külföldi részvények alkotják. A közvetett eszközök kibontásával kirajzolódó befektetési összetételt részletesen a 2.4. ábra jobb oldalán látható diagram ábrázolja.

2.4. ábra
A hazai biztosítók eszközösszetételének alakulása és megoszlása a befektetési jegyek kibontásával

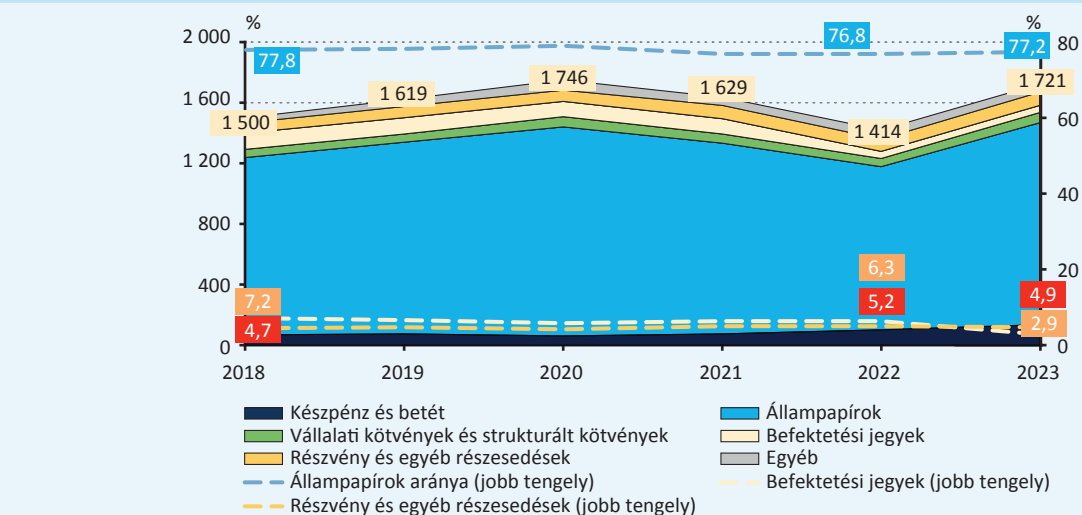

Megjegyzés: * fogyasztóiár-index-szel korrigálva
Forrás: MNB

2.1.7. Továbbra is jelentős az állampapírok aránya a nem UL tartalékokon belül

A nem unit-linked tartalékok mögötti befektetések esetében az alacsonyabb kockázatú eszközök (államkötvények, készpénz és bankbetét) felé történt átcsoportosítás. Ezen eszközök együttes részaránya 85,2 százalékig emelkedett, az előző évi 83 százalékról. Ezen belül az állampapírok részaránya 77,2 százalék volt, ami európai összehasonlításban továbbra is kiemelkedő részarány.

2.5. ábra
A nem unit-linked tartalékok mögötti eszközök összetételének alakulása

Megjegyzés: Az egyéb kategóriába tartoznak: ingatlanok, jelzáloglevelek, hitelek és egyéb be nem sorolt eszközök.
Forrás: MNB

2.2. ÉLET ÁG

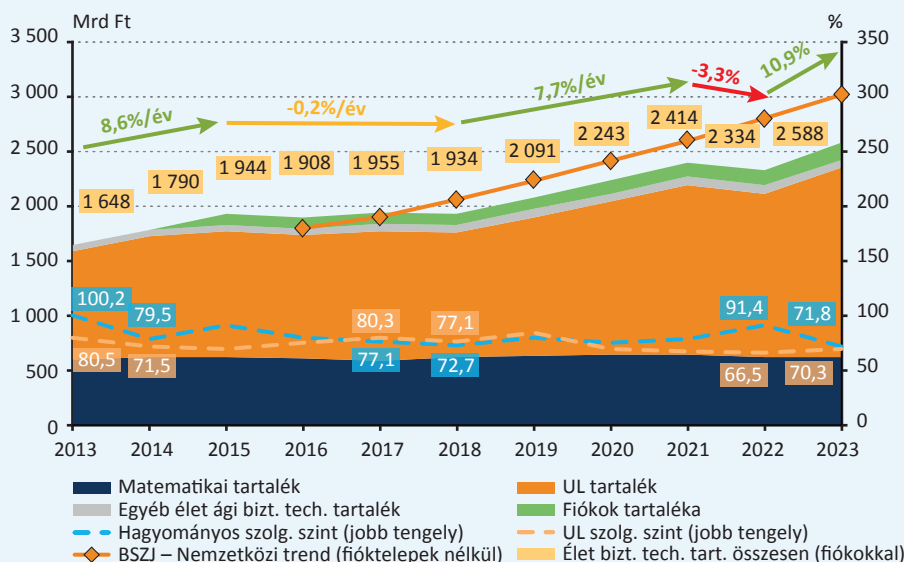
2.2.1. Tartaléknövekedés a unit-linked portfóliónál

Az élet ági számviteli biztosítástechnikai tartalékok mértéke 2023 végére 2.433 (fiókteleppel 2.588) milliárd forintot tett ki, mely 10,6 százalékos (fiókteleppel 10,9 százalékos) növekedést jelent az előző évhez képest. A növekedés tekintetében meghatározó, hogy az élet ági tartalék jelentős részét adó unit-linked termékekhez köthető tartalék 239 milliárd forinttal, 16 százalékos mértékben növekedett. A hagyományos életbiztosítások matematikai tartaléka ennél lényegesen kisebb mértékben (596 millió forinttal, 0,1 százalékos mértékben) szintén növekedett.

A megtakarítási életbiztosítások két nagy csoportjában, a unit-linked és a hagyományos termékeknél az elmúlt időszakra jellemző, hogy a pénzbeáramlások meghaladták a kifizetések összegét. A unit-linked termékek szolgáltatási hányada az elmúlt év szintjéhez képest kis mértékben emelkedett, tárgyévben 64,7%, az élet ági szolgáltatási arány a díjbevételhez viszonyítva. Ezzel egyidejűleg a hagyományos életbiztosításokra magasabb, 78%-os szolgáltatási szint jellemző, mely előző évhez képest 15 százalékponttal csökkent, elérve a tavalyi évet megelőző átlagos szintet. A hagyományos termékekre beérkező díjbevétel jelentősen csökkent, a szolgáltatási kifizetés piackonzisztens kifizetési volument mutat, így a korábbi években tapasztalható átlagos szolgáltatási hányad figyelhető meg.

A fentiek alapján tehát az életbiztosítási tartalékok állományváltozására pozitívan hatott, hogy az év során befolyó pénzáramok meghaladták a kifizetéseket (tranzakciókból eredő változás), a felértékelődési hatásoknak köszönhető, hogy az életbiztosításokhoz köthető díjtartalékok összességében ismét növekedtek. A unit-linked díjbevétel stagnálást mutat az előző évi adatokhoz képest, miközben a hagyományos élet ági szerződések díjbevétele jelentősen csökkent. A tőkepiaci turbulenciák elsősorban a unit-linked termékekkel rendelkező ügyfelek megtakarításainak értékére hatnak hol kedvező, hol kedvezőtlen módon. Utóbbi esetben felmerül annak kockázata, hogy az adott évben elért negatív hozamok növelhetik a visszavásárlások számát, míg egy kedvező hozamállapot mérséklő hatással bírhat. Ennek veszélye kisebb amennyiben az ilyen típusú biztosításokkal rendelkező ügyfélkör kellően tudatos és döntésekor figyelembe veszi a piac várható korrekcióját, az azonnali veszteségrealizálás helyett. Az MNB havi rendszerességgel nyomon követi a visszavásárlások alakulását. 2023-ben csökkenés tapasztalható, mind darabszámban, mint értékben.

2.6. ábra
Az életbiztosítási tartalékok és a hozzájuk kapcsolódó szolgáltatási szintek alakulása

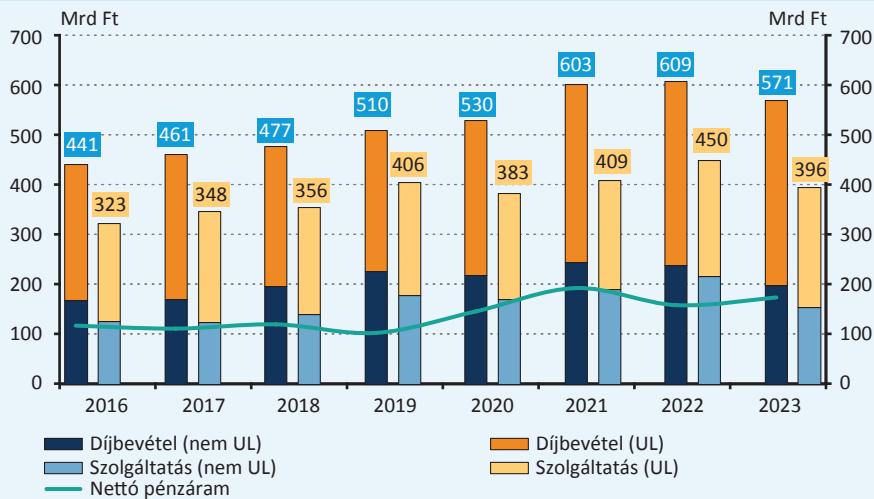

Megjegyzés: A szolgáltatási szint (2015-ig a kárkifizetés) 2016-tól a kárfordítás bruttó díjhoz viszonyított aránya. A szolgáltatási szint számításánál a fióktelepek díjbevételét nem vettük figyelembe. Az életbiztosítási tartalék összesen értéke, mely az ábrán a sávok fölötti sárga téglalapban van feltüntetve, tartalmazza a fióktelepek tartalékának értékét. Egyéb élet ági biztosítástechnikai tartalék alatt az alábbi tartalékelemek értendők: Meg nem szolgált díjak tartaléka, függőkár tartalék, eredménytől függő és független díj-visszatérítési tartalék, káringadozási tartalék, nagy károk tartaléka, törlési tartalék, egyéb biztosítástechnikai tartalékok.

Forrás: MNB

Az elmúlt időszakban az életbiztosítási díjbevételek minden évben meghaladták a szolgáltatási kifizetések összegét, így az életbiztosítók nettó pénzáram egyenlege folyamatosan pozitív volt. A nettó pénzáram 2019-ig stabil, 100 milliárd Ft-os szinten alakult, majd 2020-2022 között hullámzó és 2023-ban ismét emelkedő 175 milliárd Ft-os szinttel. Az előző évhez képest csökkenő díjbevételelől jobban csökkent a szolgáltatási kifizetés, ez okozta a nettó pénzáram újbóli emelkedését. A hagyományos életbiztosítások nettó pénzáram egyenlege 43 milliárd Ft volt, míg a szolgáltatási hányad 78%-os szinten alakult. A unit-linked életbiztosítások esetében a nettó pénzáram egyenlege az elmúlt évekhez hasonlóan 2023-ban is pozitív volt, a díjbevétel 130 milliárd Ft-tal haladta meg a kifizetések összegét, a szolgáltatási hányad így 64,7%-os szinten alakult. A díjbevételek ugyanakkor összességében meghaladják a szolgáltatási kifizetések értékét, így a nettó pénzáram egyenlege továbbra is stabil szintet mutat.

2.7. ábra
Az életág pénzáramainak alakulása

Forrás: MNB

A magas kockázatmentes hozamgörbe, valamint a magas hozamkörnyezet egyrészt a biztosítók eszközeinek leértékelődését okozza, amelyek közül elsősorban a fix hozamú értékpapírok átértékelődése hat az intézmények Szolvencia II (a továbbiakban: S2) szerinti mérlegére. Szektorszinten a biztosítók nem unit-linked eszközeinek jelentős része van közvetlenül államkötvényekre fektetve, ami intézményekre bontva egy-egy piaci szereplőnél jelentős hatást eredményezhet.

Jelenleg a kockázatmentes hozamgörbe csökkenése tapasztalható, főleg a rövidebb időhorizonthoz tartozó spot-hozamok tekintetében, azonban még mindig jelentős diszkonthatással bír. A jelentős hozamváltozás hatása megjelenik a kötelezettségek oldalán is. A tartalékszámítás szempontjából meghatározó kockázatmentes hozamgörbe emelkedése a diszkonthatáson keresztül csökkentheti az intézmények S2-es biztosítástechnikai tartalékait és így közvetlent hatást gyakorol a tőkefeltöltöttségre.

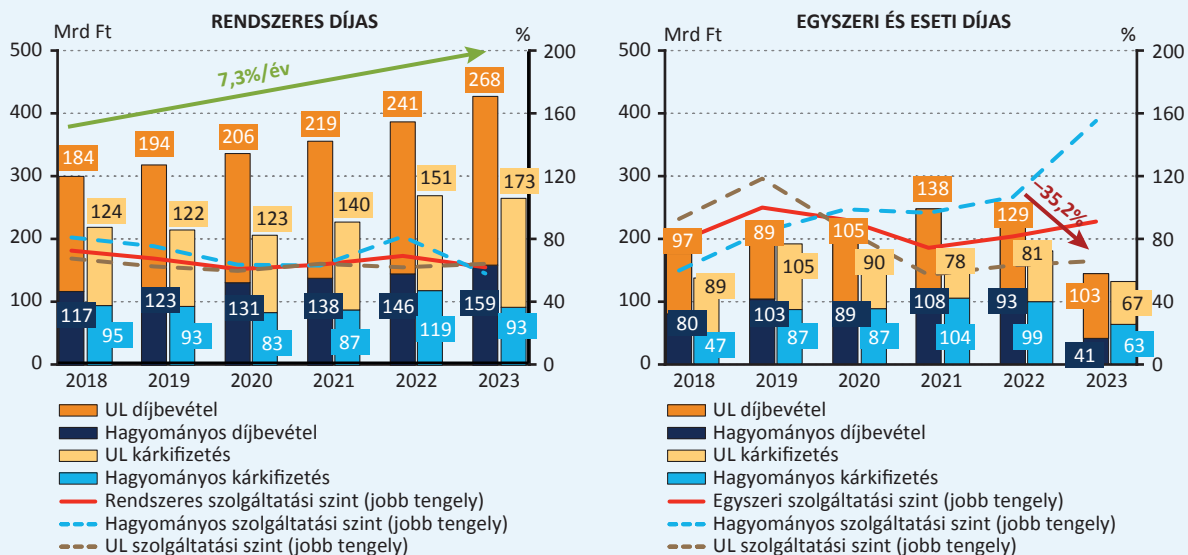
2.2.2. Rendszeres díjbevétel növekedés, további visszaesés az egyszeri díjasoknál

Az életbiztosítási ág díjbevétele 2023-ban 571 milliárd forint, melynek 74%-a származik rendszeres díjfizetésből, a további díjak pedig egyszeri és eseti befizetések. Az életbiztosítások bruttó díjbevétele 2016 óta növekvő tendencia jellemzi, de a 2023-as évben egy szerényebb díjbevétel csökkenés figyelhető meg. Az elmúlt év tekintetében összességében csökkenést (éves bázison 6,2%) tapasztaltunk.

A rendszeres és egyszeri díjából származó bevételek eltérő mértékben változtak az előző évhez képest, különösen a csökkenő egyszeri díjas szerződések visszaeső értékesítése miatt. A rendszeres díjából származó díjbevétel továbbra is dinamikusan nő (11,2%-kal magasabb, mint az előző évben). Az egyszeri és eseti díjak viszont a 2021. évi szokatlanul magas bázisról tovább csökkentek, 2022-höz képest 35,3%-kal. Az egyszeri díjak csökkenése összhangban van az egyszeri díjfizetésű termékeknel tapasztalt szaporulatcsökkenéssel. Úgy tűnik, hogy a biztosítási szektorra kivetett biztosítási pótdadó is elsősorban az egyszeri díjas szerződéseket sújtotta, melyek költségszerkezete kevésbé bírta el a plusz adóterhet. Az eseti díjbefizetések ezzel szemben csak a 2021-es szintől kezdve csökkennek jelentősen. A rendszeres díjas szerződések tekintetében mindkét fő termékkörben (unit-linked és hagyományos) nőtt a díjbevétel.

A rendszeres díjas unit-linked üzletágban a díjakkal arányos mértékben növekedett a szolgáltatási kifizetés, így a szolgáltatási hányad szintje lényegében nem változott (64,4%). A hagyományos termékeknél viszont a szolgáltatási kifizetés 2023-ban visszatért a kiugró 2022. évet megelőző szintre (58,3). Az egyszeri díjas szerződéseknél látható, hogy a díjbevétel csökkenése azonnal éreztette hatását a szolgáltatási hányad alakulásában, melynek szintje így mindkét – unit-linked és hagyományos – üzletágban nőtt az előző évhez képest, a hagyományos termékeknél 150% felett alakul.

2.8. ábra
Az élet ági termékek díjbevételének, kárkifizetésének és szolgáltatási szintjének* alakulása, a díjfizetés gyakorisága szerint

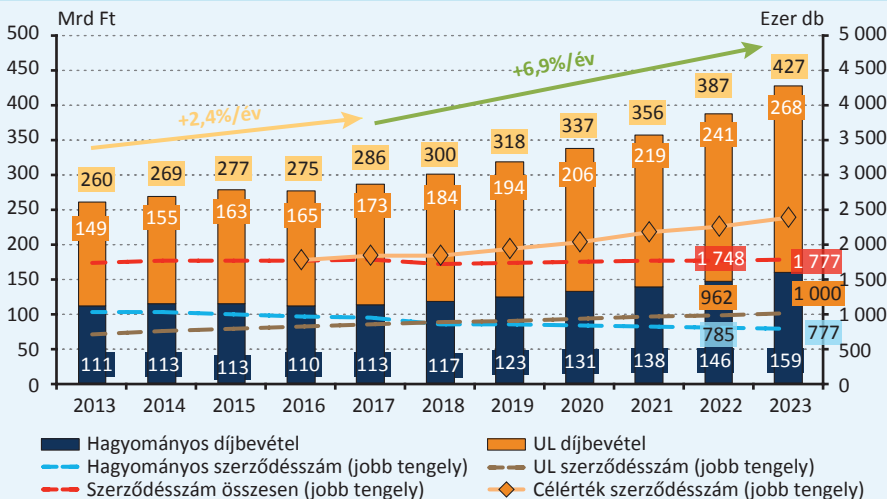
Megjegyzés: *A szolgáltatási szint a kárkifizetés bruttó díjhoz viszonyított aránya.

Forrás: MNB

2.2.3. Stabilan növekvő rendszeres díjas állomány

Az életbiztosítási szerződések döntő hányadát továbbra is a rendszeres díjas portfólió adja, ahol a szektorszerű díjbevétel a 2023-as év során is folytatta a korábbi években tapasztalt növekedési trendet, az előző év végi értéket 10%-kal meghaladva, 427 milliárd forintot tett ki.

2.9. ábra
A rendszeres díjas élet ági díjbevétel és szerződésszám alakulása

Megjegyzés: A "szerződésszám összesen" nem tartalmazza a díjmentesített és a CSÉB szerződéseket.

Forrás: MNB

A rendszeres díjbevétel növekedése nagyrészt a unit-linked termékekhez köthető. Egyrészt a jelentős súlyt kitevő, célhoz nem kötött unit-linked termékeknek az állomány stagnálása mellett nő a díjbevétel. Emellett a unit-linked nyugdíjbiztosítások szerepe is számottevő, ahol az állomány az elmúlt évekhez hasonlóan dinamikusan tovább bővült.

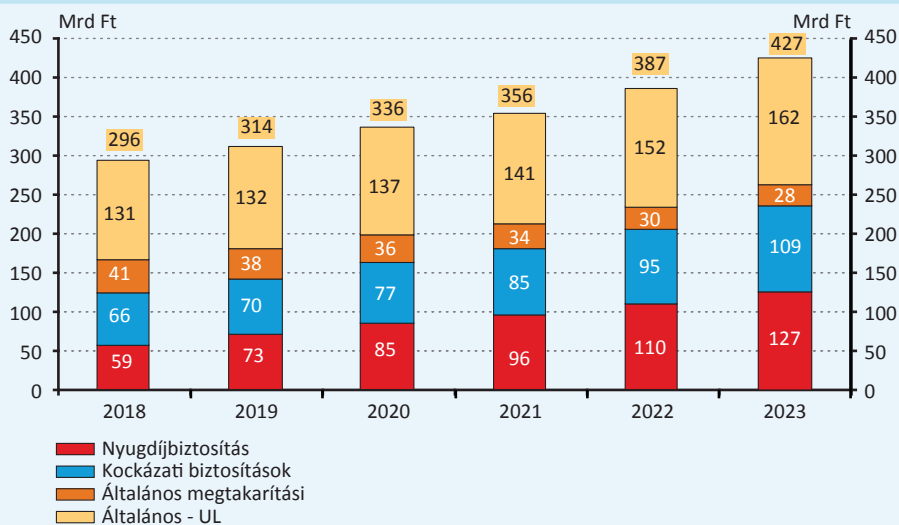
A rendszeres díjas hagyományos élet termékeknek a megtakarítási jellegű vegyes életbiztosítások esetében a célhoz nem kötött állomány díjbevétele csökken, melyet kismértékben kompenzál a hagyományos szerkezetű nyugdíjcélú megtakarítások díjbevétel-növekedése.

A szerződésszámot tekintve a rendszeres díjas életbiztosítások állománya stagnál, a szerződésszám 2023-ban 1.777 ezer darab volt, a díjmentesített, szüneteltetett szerződések nélkül. A legnagyobb súlyt a unit-linked típusú szerződések jelentik, a hagyományos termékek körében pedig a haláleseti, majd a megtakarítási termékek. A csoportos életbiztosítási szerződések esetében a szerződésszám alapú vizsgálat nem tudja kimutatni az állomány-növekedést. Összességében azonban a BSZJ-ben kivetített növekvő tendencia nem realizálódott, a rendszeres díjas szerződések száma a célérték 79%-át éri el.

2.2.4. Erősödő nyugdíj- és kockázati biztosítások

A rendszeres díjas életbiztosítások után esedékes díjbevétel 2017 óta lassú, egyenletes ütemben (6-9%) növekszik, amely 2023-ban már meghaladta a 427 milliárd forintot. A díjbevétel növekedésének továbbra is elsősorban a unit-linked típusú nyugdíjbiztosítások a meghatározó szereplői, ugyanakkor a kockázati életbiztosítások után esedékes díj is egyre magasabb. A szabadfelhasználású megtakarítási szerződések díjbevétele évek óta lassú, stabil növekedést mutat, a kifutó, hagyományos megtakarítási portfólió csökkenő díjbevétele a unit-linked típusú szerződések növekvő díjbevétele folyamatosan ellensúlyozza és lényegesen meg is haladja.

2.10. ábra
A rendszeres életbiztosítási díjbevételek megoszlása a megtakarítás jellege szerint

Forrás: MNB

A rendszeres díjas nyugdíjbiztosítási szerződéses állomány darabszáma 2023-ban megközelítette a 490 ezret, amelynek 77%-a unit-linked típusú szerződés. A rendszeres díjas nyugdíjbiztosítások bruttó díjelőírásának alakulása az állomány összetételének és változásának megfelelő, állománydíj tekintetében 16%-os növekedés tárgyévben, miközben a szerződésszám 8%-os növekedést mutat 2022-ről 2023-ra.

Tárgyévben 115 milliárd forint díj folyt be a növekvő unit-linked nyugdíjbiztosítási portfólió után. A rendszeres díjas, hagyományos nyugdíjbiztosítási állomány bővülése jóval elmarad a unit-linked portfólióétól, növekedése 2019 óta jelentősen lelassult. 2022-ről 2023-ra kisebb mértékben növekedett (1,5%).

A nyugdíjbiztosítási piacon 12 intézmény és 1 fióktelep aktív, ebből 2 biztosítónál csak hagyományos, 3 biztosítónál pedig csak unit-linked termékek érhetőek el, a fióktelep csak unit-linked szerkezetű nyugdíjbiztosításokat értékesít.

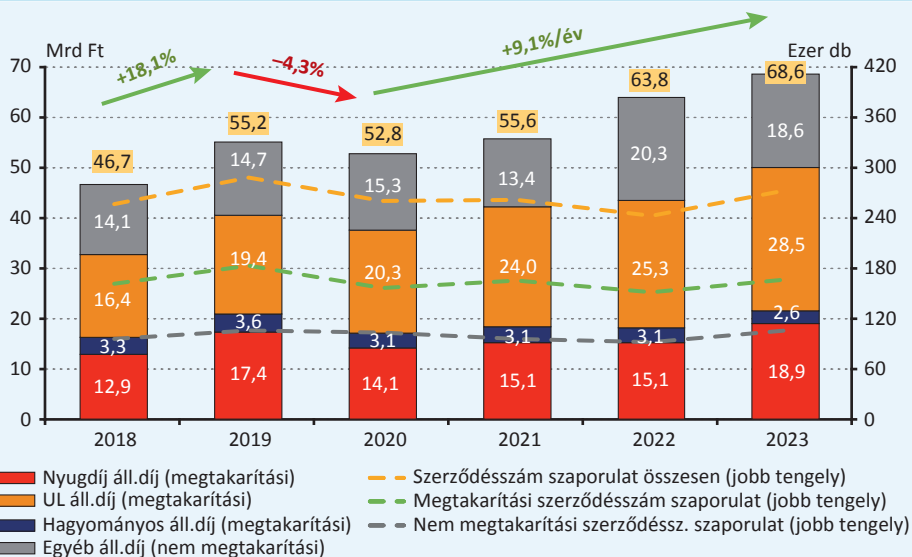
2.2.5. Növekvő szaporulat a rendszeres díjas életbiztosításoknál

Élet ágon a rendszeres díjas szerződések szaporulati állománydíja 7,5 százalékkal növekedett előző évhez képest. A növekedés elsődlegesen a szaporulati állománydíj 41 százalékát kitevő unit-linked szerződésekhez kapcsolódik. A szaporulati darabszám 12 százalékkal növekedett 2023-ban az előző évhez viszonyítva.

A unit-linked és nyugdíjbiztosítási termékek az elmúlt évekhez hasonlóan továbbra is népszerűek, a teljes élet ági állománydíj 69%-át tették ki 2023-ban. A megtakarítási jellegű UL termékek tekintetében az előző évhez képest szintén növekedett (3,2 milliárd forinttal) a szaporulati állománydíj, a szaporulat ennél a termékcsoporthoz is erősen magas értéket mutat az elmúlt évek szaporulati változékonyságát figyelembe véve. A hagyományos termékek állománydíj szaporulata oszcilláló képet mutat, de a nyugdíjtermékek láthatóan húzótermékei az állománydíj növekedésnek.

2.11. ábra

A rendszeres díjas élet ági termékek szaporulatának alakulása állománydíj és szerződésszám szerint

Megjegyzés: Egyéb kategória alá tartoznak az alábbi biztosítási termékek: Haláleseti-, járadék-, csoportos-, egészség-, halálesettel kiegészített hitelfedezeti biztosítási termékek

Forrás: MNB

2.2.6. Visszaesés az egyszeri díjas szerződésekben és eseti díjakban

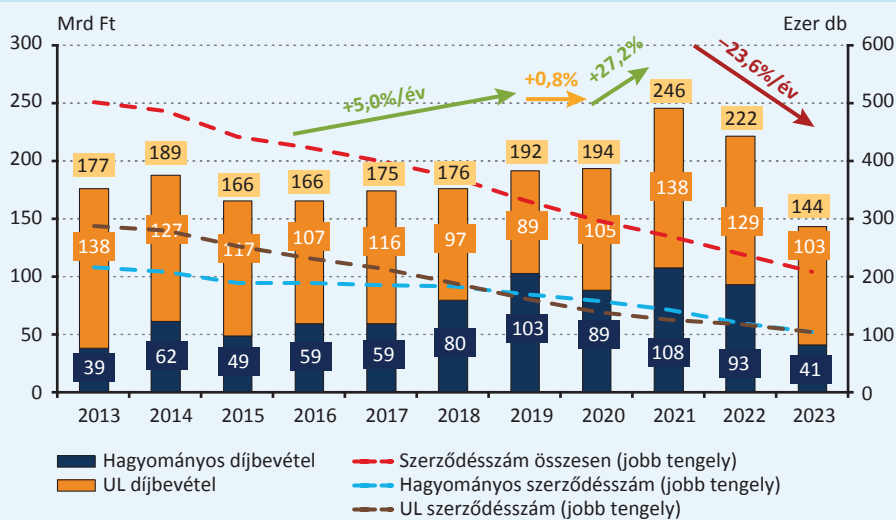
Az egyszeri és az eseti díjbevételt tekintve 2023-ban 19,5%-os csökkenés volt tapasztalható 2022-höz képest és 23,6%-os a csökkenés a 2021-es évhez viszonyítva. A csökkenés egyik jelentős befolyásoló tényezője a biztosítói szektorra kivetett pótdó fizetési kötelezettség, amely kedvezőtlenül érinti az egyösszegű vagyoni tranzakciós biztosítói ügyleteket, így ezen termékek esetén az értékesítés dinamikája jelentősen lelassult.

A díjbevétel abszolút mélypontnak tekinthető az elmúlt 10 év adatait visszanezve (2.12. ábra). A sektorszinten 144 milliárd forint összegű eseti és egyösszegű díjfizetésből 103 milliárd forint (71%) csak unit-linked termékekhez kapcsolódik. A szolgáltatási kifizetések képe vegyes, a unit-linked termékek esetén 65%-os szolgáltatási arány figyelhető meg, miközben a hagyományos termékekhez 153% szolgáltatási kifizetés kapcsolódik. A szolgáltatási hányad jól rámutat az üzlet sajátosságaira, a magas szolgáltatási hányaddal rendelkező hagyományos termékek kifutó attitűdjére, illetve a unit-linked termékek esetén a rendszeres díjas szerződések indikátorait konzisztensen követő gyakorlatra.

2023-ban az egyszeri díjas életbiztosítások után esedékes, tárgyévi bruttó díjelőírás 56 milliárd forintot tett ki, ami 2022. végéhez képest 51%-os csökkenést jelentett. Az egyszeri díjbevételek 58%-a hagyományos, nem nyugdíj típusú portfólióból származott, míg 35%-a nem nyugdíj típusú unit-linked szerződésekhöz kapcsolódóan folyt be.

Az egyszeri díjas szerződéses állomány darabszámát évek óta csökkenő tendencia jellemzi, mivel – elsősorban a magas visszavásárlásból adódó – állományvesztés meghaladja az új szerzést, illetve a biztosítási pótladó hatására az értékesítés még jobban megtorpant. Az egyszeri díjas állomány közel 210 ezer darab szerződést jelent 2023-ban, amely 12%-kal alacsonyabb, mint 2022-ben. Szaporulat tekintetében az egyszeri díjas élet termékek darabszámát (20 ezer darab) tekintve 33%-os visszaesés figyelhető meg, amihez 49 ezer darabos állományvesztési érték is párosul, alátámasztva a csökkenő állomány adatokat. A biztosítási pótladó kivezetése pozitív várakozást körvonalaz és erősen javíthatja az egyszeri díjas életbiztosítások keresletének élénkülését, így stabilizálhatja a romló állomány adatokat.

2.12. ábra
Az egyszeri és eseti díjas élet ági díjbevétel és szerződésszám alakulása

Forrás: MNB

Az MNB elkötelezett a biztosítószerződések ügyfélérték-termelő képességének megerősítésében, ezért átfogó, termék szintű és üzleti folyamatokat érintő szabályozó csomagot készül bevezetni, amely tekinthető az „etikos életbiztosítási koncepció” következő lépcsőfokának, a felügyeleti tapasztalatok átültetésének a gyakorlatba, illetve azok aktualizálásának.

2.3. NEM-ÉLET ÁG

2.3.1. A vállalati vagyon és utasbiztosítások jelentős díjbevétel növekedése jellemző

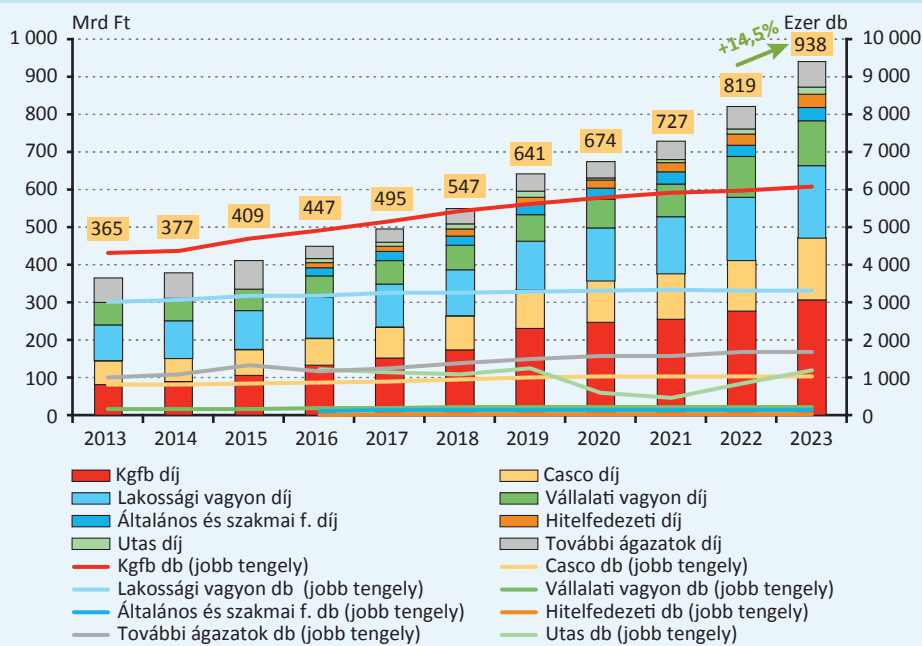
A nem-élet ági díjbevétel növekedése 2012 óta töretlen, intenzitása 2023-ban is meghaladta az előző évben tapasztalt 12,7%-os mértéket. A mostani 14,5%-os bővülés 119 milliárd Ft-os emelkedést jelent abszolút értékben, amihez közel egyenlő mértékben járultak hozzá a casco (28 milliárd) és a lakossági vagyon (26 milliárd) termékek. Alacsonyabb lett a vállalati vagyon (8 milliárd) hozzájárulása, ami a korábbi évekhez képest kisebb növekmény. A legnagyobb a növekedés a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás (kgfb) szegmensnél történt (32 milliárd), ami a terméktípus díjbevételeinek 11,5%-os bővülését jelentette. A kgfb továbbra is a legfontosabb ágazat, hiszen a teljes nem-élet ági díjbevétel 32%-át adta 2023-ban, míg 6 millió darab szerződésre rúgó állománya a teljes nem-élet biztosítási állomány 44%-át teszi ki, ami ugyanakkor csak mérsékelten (1,6%-kal) növekedett.

A szárazföldi jármű casco szerződésállománya lényegében elhanyagolható mértékben, alig 0,5%-kal csökkent 2023-ban. Ugyanakkor az egy szerződésre jutó díjbevétel 21,3%-kal emelkedett, ami több mint kétszerese a kgfb szerződések 9,8%-os dinamikájának. A fentiek eredőjeként a casco állomány díjbevétele összességében 20,7%-kal növekedett 2022-höz képest.

A lakossági vagyonbiztosításoknál a díjbevétel 15,4%-os növekedés volt tapasztalható 2023-ban, ami meghaladta a 2022-ben még historikusan legmagasabbnak tekintett 10,0%-os dinamikáját. A szerződések száma a cascohoz hasonlóan marginálisan változott, 0,3%-kal emelkedett az év folyamán. A vállalati vagyonbiztosítások esetében a szerződések száma csökkent 1,4%-kal, ami hozzájárult ahhoz, hogy a termékcsoport díjbevétele 2023-ban az előző évinél mérsékeltebben, 7,7%-kal bővüljön.

A többi nem-életbiztosítás esetében – az utasbiztosítások kivételével – egységesen kis mértékű csökkenés történt a szerződésállományban (0,2-1,0% között), míg a díjbevételek dinamikusan emelkedtek (15-27% között). Az utasbiztosítások esetében a szerződések száma megközelítette az 1,2 millió darabot 2023-ban, ami jelentős (41%-os) növekedés az előző évhez képest. Ez a volumen azonban 60 ezer darab szerződéssel kevesebb, mint amennyi 2019-ben, a koronavírus-járvány előtti utolsó évben biztosítói állományba került.

2.13. ábra
A nem-élet ági díjbevétel és szerződésszám alakulása ágazatonként

Megjegyzés: Az utasbiztosítások számához hozzáadtuk a termék kategória állományvesztését is, mivel a szerződéseket jellemzően egy évnél rövidebb időre kötik a felek. A „további ágazatok” alá tartozó, legalább 3 százalékos részesedéssű kategóriák: balesetbiztosítás, szállítmány és fuvarozás, betegségbiztosítás, kezési és garancia, kiterjesztett garancia, különböző pénzügyi veszteségek, illetve jogvédelmi biztosítás.

Forrás: MNB

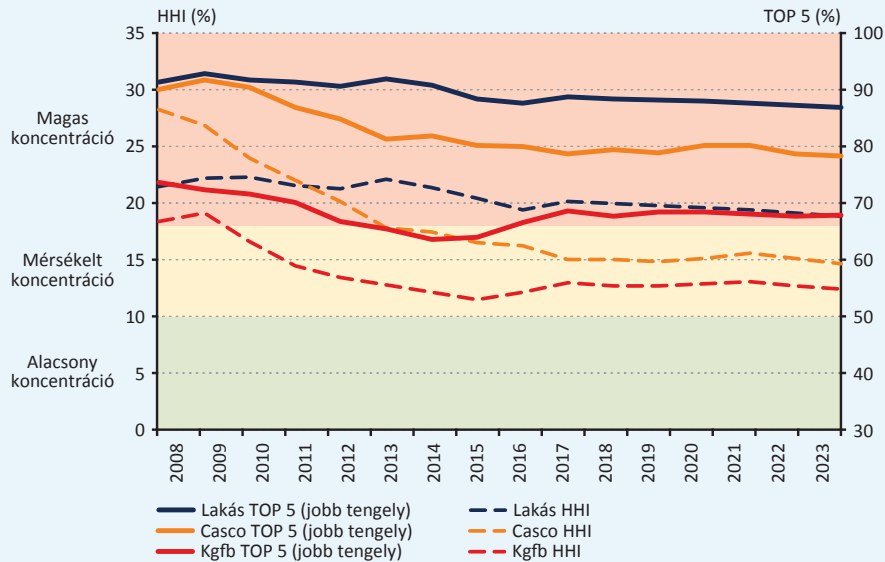
2.3.2. Változatlanul magas a koncentráció a főbb nem-életbiztosítási termékekénél

A főbb nem-élet ági termékcsoporthoz piaci koncentrációjának esetében folytatódott az előző éveket is jellemző enyhe mérséklődés. Az 5 legnagyobb piaci szereplő aránya (TOP 5) és a Herfindahl-Hirschman-index (HHI) egyaránt csak néhány tized százalékponttal mérséklődött az egyes termékcsoporthoz esetében. A legnagyobb koncentráció csökkenés a casco biztosítások esetében történt, ahol a TOP 5 értéke 0,5, illetve a HHI értéke 0,3 százalékponttal csökkent. A többi termékcsoporthoz mutatói esetében legfeljebb 0,3 százalékpontos vagy annál kisebb mértékű csökkenés volt megfigyelhető. A fenti változások ellenére a koncentráció továbbra is mérsékelt vagy magas szintű az egyes biztosítási kategóriákban. Ez a piacszerkezet magas jövedelmezőséget biztosíthat a piac szereplői számára, ami egyúttal ösztönözheti is az intézmények közötti versenyt.

A lakásbiztosítások esetében további versenyt ösztönző tényező lehet az MNB által meghirdetett Minősített Fogyasztóbarát Otthonbiztosítás (MFO), amely elsődleges célja az ügyfélérdekek előtérbe helyezése standardizált minimum keretek meghatározásával. Az MFO kritériumok elterjedésével a korábbinál egységesebb tartalmú, ugyanakkor jobban összehasonlítható termékínálat alakulhat ki, amely fokozhatja a piaci versenyt, és hozzájárulhat a piaci koncentráció fokozottabb mérséklődéséhez. A lakásbiztosítások esetében a versenyt erősítő tényezőként megjelent az évfordulón kívüli, márciusi felmondási lehetőség, ami kampányhelyzetet teremtett a piacon.

2.14. ábra

Az 5 legnagyobb biztosító (TOP 5) részesedése és a teljes szektor Herfindahl-Hirschman-indexe (HHI) a nem-élet ági bruttó díjbevétel alapján főbb ágazatonként

Megjegyzés: A háttér színezete a HHI szerinti koncentráció erősségét szemlélteti.

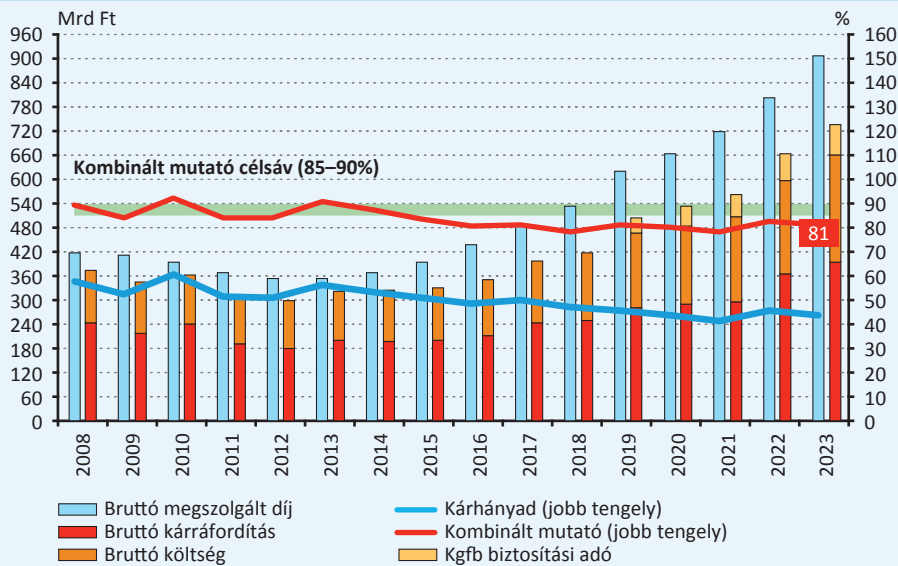
Forrás: MNB

2.3.3. Csökkent, továbbra is célsáv alatt a nem-élet kombinált mutató

A nem-élet ág szektorszint kombinált mutatója a 2022. évi 83%-ról 81%-ra mérséklődött 2023-ban. A megszolgált díjak növekedése csak a kárráfordításokét haladta meg, míg némileg elmaradt a költségek és a befizetett, a kgfb termékekre kivetett biztosítási adó növekedésétől. A károk 8%-kal voltak magasabbak 2023-ban az előző évhez képest, míg a megszolgált díjak 13%-kal tudtak bővülni, és a kettő eredőjeként csökkent a kárhányad értéke (41%-ra). A költségek és a biztosítási adó azonban egyaránt 15-15%-kal nőtt az év folyamán. A kombinált mutató értéke továbbra is alacsonynak tekinthető, mivel nem éri el a BSZJ-ben ideálisnak jelölt 85-90%-os célsávot, ugyanakkor 2023-ban is még meghaladta a legutolsó mélypontot (2021: 78%).

Az egy évvel korábbinál mérsékeltebben emelkedő bruttó kárráfordítás visszavezethető a gazdaságban tapasztalt mérséklődő inflációs folyamatokra. A díjak emelkedése azonban a tavalyi dinamikát követte. A nem-élet ági piac koncentrátsága okán a biztosítóknak több mozgásterük maradt prudens díjtarifát meghatározni a termékeik részére. A túlzott versenynyomás hiányában a biztosítók el tudták kerülni, hogy az emelkedő kárráfordítás hatására a szükségesnél alacsonyabb díjakat határozzanak meg a termékeikhez.

2.15. ábra
Nem-élet ági kombinált mutató alakulása

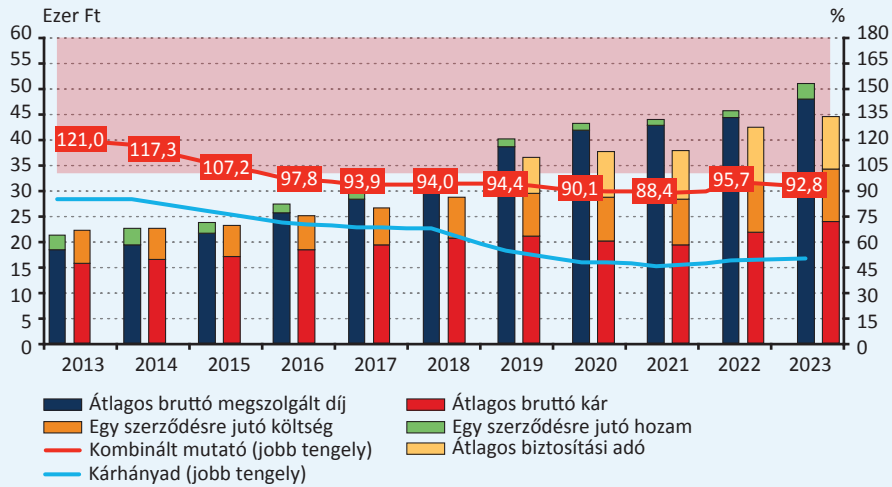
Megjegyzés: A kgfb biztosítási adót a biztosítók eredménykimutatásainak ráfordítás adataiból számítottuk.

Forrás: MNB

2.3.4. Javul a kgfb megtérülése – Alacsony kárgyakoriság és magas kárinfláció

A pandémia után megéleződött gépjárműforgalomban a káresemények száma a 2020-as mélyponthoz képest 2021-ben már növekedni kezdett, és ez kisebb mértékben, de folytatódott 2022-ben is, ugyanakkor 2023-ban az állománynövekedés ellenére csökkent a káresemények száma. A 2.17-es ábrán jól látszik, hogy a pandémia utáni kárgyakoriságok már nem érték el a 2019-es szintet. Jelentősebb változás az egy szerződésre jutó bruttó kárráfordításban figyelhető meg, amelynek mértéke 2022-ben 12,4%-kal növekedett, ami 2023-ra 10%-ra mérséklődött, miközben a bruttó megszolgált díjnál ez a dinamika csupán 8% volt. A kárráfordítás növekedését elsősorban az infláció, azon belül is a javítási költségek növekedése, továbbá a devizaárfolyam változása okozta, amely az alkatrészárakban és a nemzetközi károkban is megmutatkozik. Ezek az ún. kárinflációs hatások jóval meghaladják a teljes fogyasztói kosár árváltozásának mértékét. Az infláció hatására növekedtek a költségek is, és az összes ráfordítás növekedéséhez hozzájárult még a biztosítási adó 15%-kal megnövekedett összértéke is. Mindezek a hatások együttesen a kombinált mutató emelkedését eredményezték a 2021-es 88,4%-ról 2022-ben 95,7%-os szintre. Ugyanakkor 2023-ban már a mutató értéke visszaesett 92,8-ra, ami már közelebb esik a BSZJ-ben célsávként megjelölt 85-90%-os intervallumhoz. A kgfb termék esetében is azt tapasztaljuk, hogy az alkalmazott díjakban a kárnövekedés csak késleltetve tud megjelenni, mivel az új díjak a korábbi kártapasztalatok alapján készülnek. A jövőre nézve, ha sikerül az alacsony kárgyakoriságot fenntartani a piacon, akkor az mérsékelni tudja az elmúlt időszakban tapasztalt kárinfláció hatását, amit a kárhányadok grafikonja is alátámaszt.

2.16. ábra
A hazai kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás kombinált mutatójának alakulása

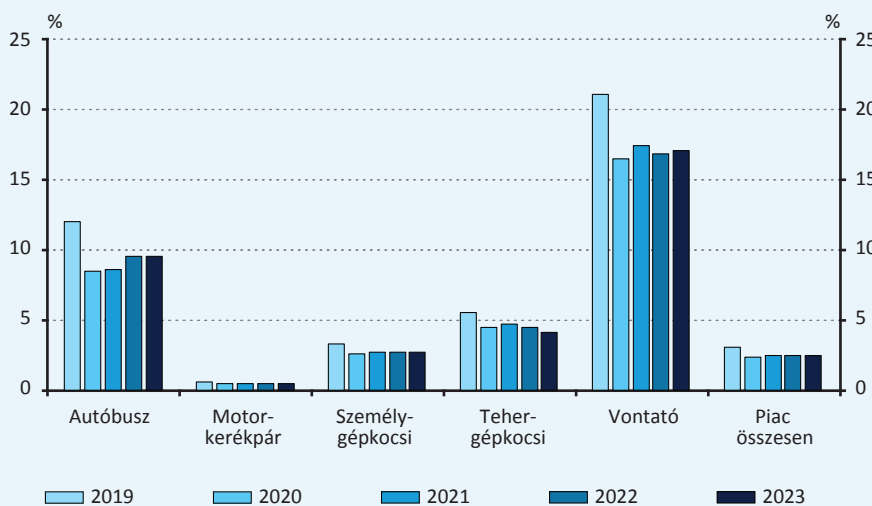

Megjegyzés: A kárhányad értékeit a függőkár tartalékok változásával korrigáltuk. Az ábrán feltüntetett rózsaszín terület a 100% feletti kombinált mutató sávját jelöli. A kgfb biztosítási adót a biztosítók eredménykimutatásainak ráfordítás adataiból számítottuk.

Forrás: MNB

A kgfb piac alakulását 2023-ban is a kárgyakorítások⁶ és a károkra történt ráfordítások alapján érdemes áttekinteni. A Központi Kgfb Tételes Adatbázis (KKTA) adataiból az látszik, hogy a kárgyakorítás szintje továbbra is alacsony maradt, és nem éri el a járvány előtti magasabb értéket. A 2.17 ábra jármű típusonként mutatja be a kárgyakorításokat a 2019-2023-as időszakban. Bár az egyes káreseményekre történt kárátfordítás megemelkedett, főleg a 2022-2023-as időszakban a fogyasztóiár-index jelentős növekedését követően, de az alacsony kárgyakorítás mérsékelte a díjszükséglet növekedését. Emiatt a díjaknak sem kellett követniük a magas kárinflációt, ami az ügyfelek szempontból is fontos a kgfb piacon. Látható, hogy egyik jármű típus esetén se érte el a kárgyakorítás a 2019-es szintet, továbbá 2023-ra a piac egészét tekintve kis mértékben, de csökkent is 2022-höz képest, közelítve a 2020-as mélypontot.

2.17. ábra
Kgfb főbb jármű típusok kárgyakorításai 2019-2023 között

Forrás: MNB

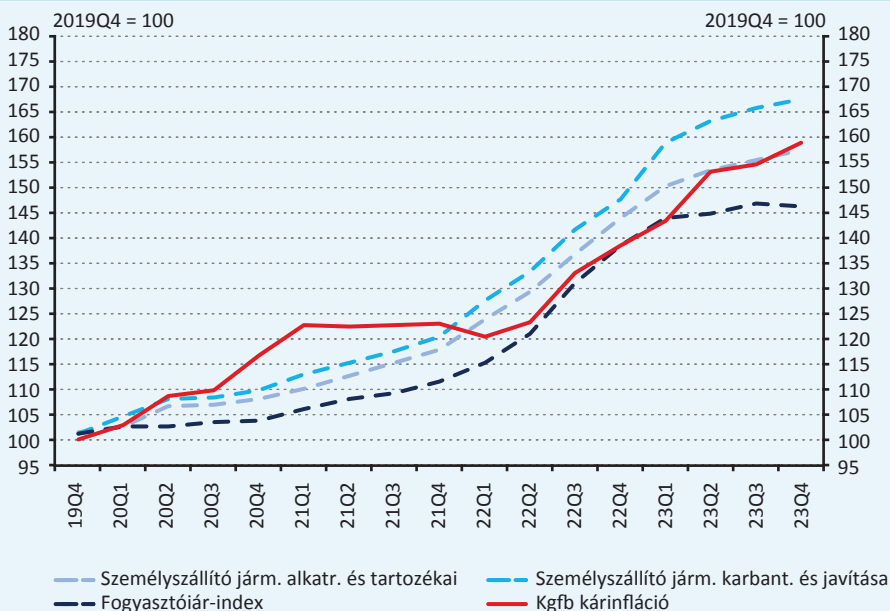
⁶ Kárgyakorítás = tárgyidőszaki károk száma / szerződések száma

2.3.5. Kárinfláció, a károkra történt ráfordítások növekedése a járvány utáni időszakban

A kgfb károk jelentős része az ún. járműkár („pléhkár”), emiatt a kárinfláció becsléséhez a KSH fogyasztóiár-indexeiből elsősorban az ilyen típusú károk javításához szükséges költségek, jármű és alkatrész árak indexeit érdemes figyelembe venni. A járműkárak mellett sajnálatos módon rendszeresen előfordulnak súlyos személyi sérülésekkel járó balesetek, amelyekhez a járműkároknál lényegesen magasabb kártérítési összeg tartozik, így infláció nélkül is jelentősen befolyásolják, hogy évenként átlagosan mennyibe kerül egy-egy kár. A kárnagyságok negyedévenkénti alakulását a 2.19. ábra mutatja.

2019.Q4-hez képest jelentős, a felsorolt kárindexeket meghaladó mértékű növekedés volt tapasztalható 2021 folyamán, ami elsősorban a 2021-es, autóbuszok által okozott átlagos kárfelhasználás növekedésének köszönhető. Az inflációs hatás 2022.Q1-től érzékelteti hatását a károkra is, a kár és a bemutatott indexek együtt meredeken növekednek 2023.Q4-ig. Bár az egyes káreseményekre történt kárráfordítás, főleg 2022-2023-as időszakban a fogyasztóiár-index jelentős növekedését követően alakult, az alacsony kárgyakoriság visszafogta a díjszükséglet növekedését. Emiatt a díjnak sem kell követniük a magas kárinflációt, ami az ügyfelek számára is kedvezőbb díjszintet eredményez.

2.18. ábra
Kgfb kárinfláció fogyasztói árváltozások mellett

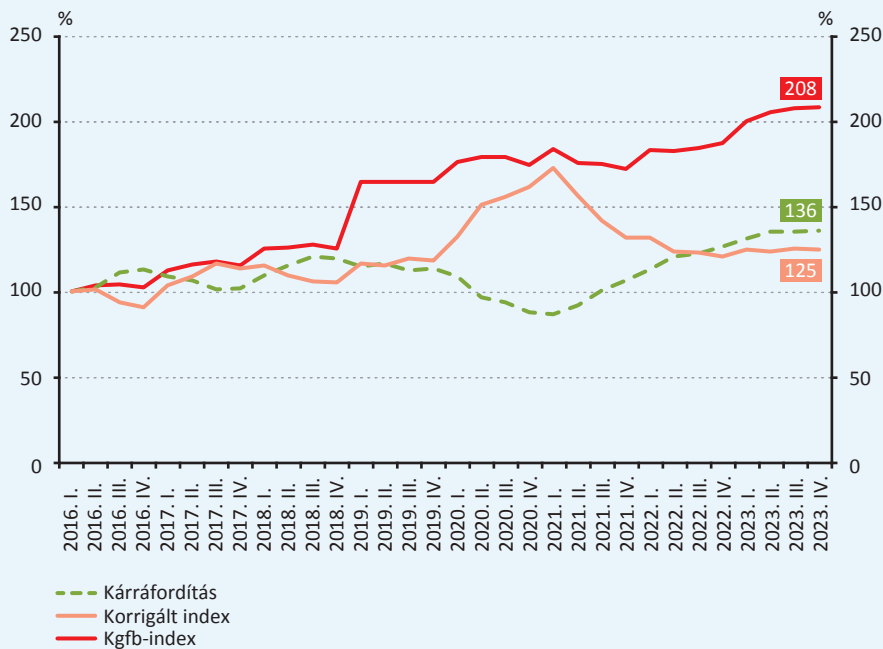

Megjegyzés: A kárinfláció esetében az egy kárra jutó mozgóátlagok értékváltozása látható.

Forrás: MNB, KSH

Az MNB honlapján rendszeresen publikált Kgfb-index a valamennyi hazai kár- és szerződésadatot tartalmazó KKTA alapján készül, így teljes és aktuális képet ad a piaci átlagdíjak változásáról. A normál használatú személygépkocsik 2023. IV. negyedéves átlagos állománydíja 52,9 ezer forint, ez 2022 azonos időszakához képest 11%-os növekedést jelent, amely mind a budapesti, mind a nem budapesti díjakban megjelent, a budapesti díjakban valamivel magasabban (12%). A kárráfordítások emelkedő trendje ugyanakkor jelentősen mérséklődött, és éves szinten 2022 utolsó negyedévéhez képest, mindössze 3%-os a növekedés. A korábban tapasztalt jelentős kárráfordítás növekedés a kárgyakoriság továbbra is alacsony szintje miatt már nem jelentkezett 2023-ban. A korábban lassan növekvő átlagdíjak és az ennél jobban növekvő kárráfordítás miatt a károk és a díjak közötti olló, ami 2021.Q1-re még jelentősen szétnyílt, 2022-re már összezáródott, de 2023-ban ismét távolodást tapasztaltunk.

2.19. ábra
Személygépkocsi Kgfb-index

Forrás: MNB

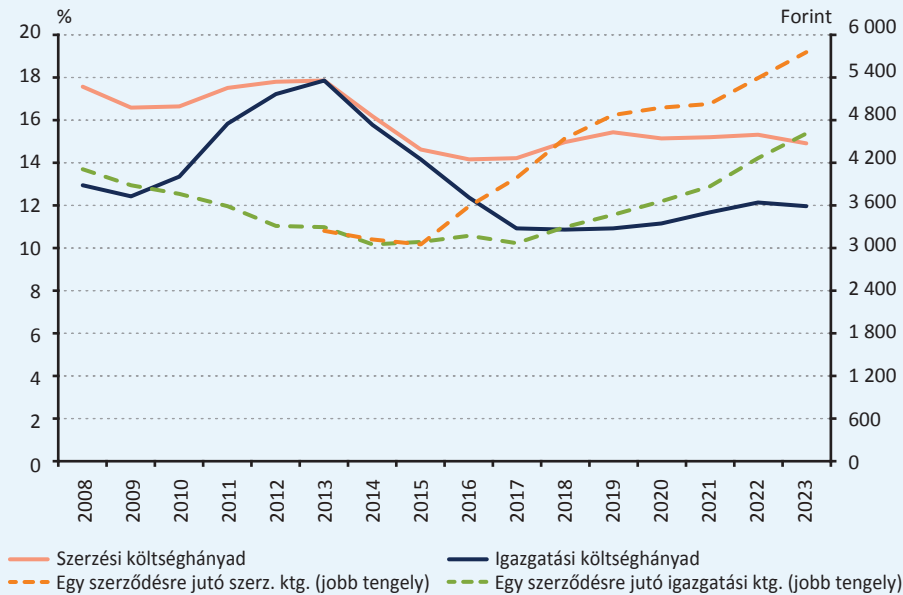
2.3.6. Stagnáló költségnyadok a kgfb piacon

Az üzletági költségnyad⁷ mértéke az elmúlt években stagnáló pályát mutat. A költségarány nagysága illeszkedik a BSZJ-ben, a nem-életbiztosításokra kitűzött 30% alatti ideális célhoz, 2015 óta a jelzett szint alatt van az érték. A mutató 2023-ban 26,8%, 14,9% tartozott a szerzési költségekhez és 11,9% az igazgatási költségekhez. Az arány 2022-höz képest (27,4%) kis mértékben csökkent. A 2017-es kedvező költségnyadokhoz viszonyítva lassú emelkedés látszik, de lényegében beállt a piac a 27%-os szintre. Az egy szerződésre jutó költségek 2015-höz képest folyamatosan növekedtek, és ebben az igazgatási költségek növekedése jóval jelentősebb a szerzési költségeknél. Az igazgatási költségekben jelentkező emelkedés a bruttó átlagbérek növekedési ütemét is követi, bár arányaiban annál kisebb mértékben. Az egy szerződésre jutó igazgatási költség 2023-ban már 4 603 Ft, a szerzési költség pedig 5 742 Ft. Miközben a költségnyad lényegében stagnál, addig a szerződésenkénti értékek folyamatosan növekednek, és lényegében a díjak növekedését követik. Ez természetes is, hiszen az alkalmazott díjnak fedezetet kell nyújtani a felmerülő költségekre is.

⁷ Költségnyad: szerzési és igazgatási költségek díjhoz viszonyított aránya.

2.20. ábra

A hazai kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás költségmutatóinak alakulása

Forrás: MNB

2.1. keretes írás

Az MNB publikálta az új lakásbiztosítás-indexét

A lakásbiztosítási piacon az ügyfelekért folytatott verseny az elmúlt időszakban lanyhává vált a szolgáltatásokat és árakat tekintve. A díjak bő négyötöde mindössze négy biztosítónál jelentkezik, ami a piac koncentráltóságát mutatja. 2023-ban eközben jelentősen nőttek a díjak, s a klímaváltozás miatt szaporodnak az elemi károk: 2023 nyarán évek óta nem látott viharok pusztítottak.

A vagyonbiztosítási szerződésekre alkalmazandó egyes vészhelyzeti szabályokról szóló 25/2023. (II. 1.) Korm. rendelet a hazai lakásbiztosítási verseny élénkítése érdekében valamennyi lakásbiztosítási szerződés esetében lehetővé teszi a biztosítási évfordulón túl további évi egyszeri alkalommal – márciusban – történő költségmentes felmondást, melyre első ízben 2024-ben volt lehetőség. Ennek kapcsán felmerült az igény arra, hogy a Magyar Nemzeti Bank a lakásbiztosításokkal kapcsolatban részletesebb információkat osszon meg a piaccal publikusan.

Ezen célok elérése érdekében az MNB 2023 negyedik negyedévéből kezdődően bővítette a honlapján publikált idősorait⁸ egy, a lakásbiztosítások kiegészítő adatait tartalmazó táblával, mely negyedéves bontásban tartalmaz állományi- illetve kár adatokat aggregáltan a lakossági vagyonbiztosítások tekintetében megbontva lakásbiztosítások (egyéni), társasházbiztosítások, hitelfedezeti záradékkal ellátott lakossági vagyonbiztosítás és egyéb lakossági vagyonbiztosítás kategóriákra. Az egyéni lakásbiztosításokra vonatkozó adatok publikálása mind a biztosítók, mind a szélesebb társadalom hasznára válhat.

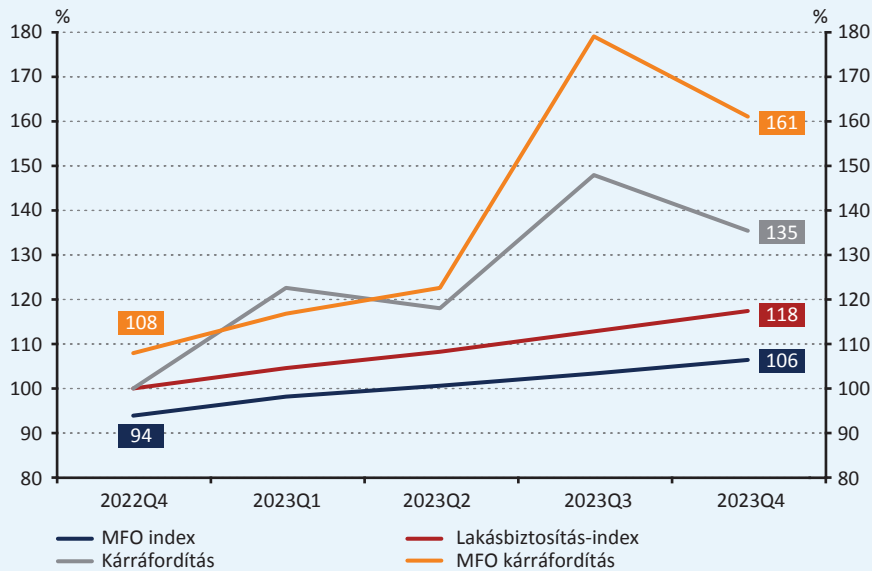
A publikált idősor bővítésén kívül az MNB új, negyedévente publikálandó Lakásbiztosítás-indexet dolgozott ki, erősítve a piaci folyamatok áttekinthetőségét. A Lakásbiztosítás-index bemutatja a piaci átlagdíjak alakulását és a kárráfordítás mértékét is Budapest és a vidék bontásában. Számos olyan részszelemens – pl. ingóságbiztosítások, társasházi albetétek stb. – jellemzőit is közzétesszük, amelyekről eddig nem állt rendelkezésre információ. Az index első ízben 2024. március 20-án került publikálásra az MNB honlapján⁹. A lakásbiztosítás-index célja a transzparencia növelése, a piac és a szélesebb társadalom tájékoztatása, valamint a verseny élénkítése.

⁸ <https://statisztika.mnb.hu/publikacios-temak/felugyeleti-statisztikak/biztositasi-piaci-szervezetek/lakasbiztositas-idosorai>

⁹ https://statisztika.mnb.hu/sw/static/file/lakasbizt_index_infografika_2023q4.pdf

Indexünk adatai szerint 2023-ban egy átlagos hazai (ingóság és ingatlan) lakásbiztosítás évi 56 ezer forintba került. 2023 folyamán 18 százalékkal emelkedtek a díjak, ám a teljeskörű (ingatlanra és ingóságra is fedezetet nyújtó) megkötött MFO szerződések átlagdíja 9,5%-kal kedvezőbb a lakott, teljeskörűen biztosított ingatlanok átlagdíjánál, míg kárráfordítása 19%-kal magasabb, így az ügyfelek számára magasabb szintű szolgáltatást jelent, és emelkedett az elmúlt egy évben. Az árelőnyt és szolgáltatáselőnyt összekombinálva az MFO termékek 31,4%-kal magasabb ügyfélértéket képviselnek.

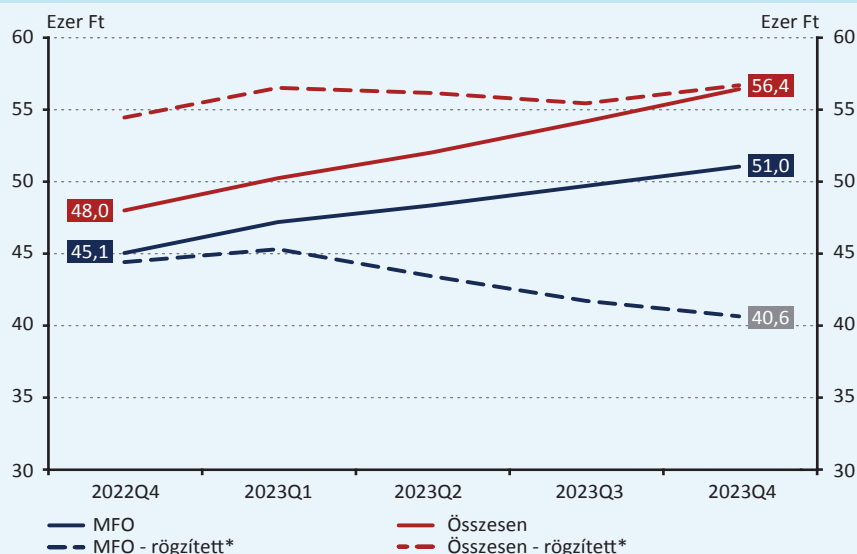
2.21. ábra
MNB lakásbiztosítás-index 2023. IV. negyedév

Forrás: MNB

Azonos, rögzített 50 millió Ft-os biztosítási összeg mellett a megkötött MFO szerződések díja átlagosan több, mint 16 ezer forinttal kedvezőbb volt. Emellett az elmúlt évben az MFO díja csökkent azonos biztosítási összeg mellett, míg a nem MFO termékeknél növekedés látható.

2.22. ábra
Átlagdíj (Ft) és 50 millió Ft rögzített biztosítási összeg melletti átlagdíj

*50 millió Ft-os rögzített biztosítási összegre

Forrás: MNB

2.2. keretes írás**DLT lakásbiztosítási rendszer**

A Magyar Nemzeti Bank kezdeményezésére és részvételével került kialakításra a biztosítók és hitelintézetek közötti, az elektronikus alapú kapcsolatrendszer megerősítését szolgáló, a digitális fejlesztések területén úttörőnek számító, blokklánc technológián alapuló, osztott főkönyvi informatikai fejlesztés (Distributed Ledger Technology). A DLT Lakásbiztosítási Rendszer kötelező alkalmazását nem írja elő jogszabály, azt a Magyar Nemzeti Bank indítványára a jegybank és a csatlakozó biztosítók és hitelintézetek önkéntesen hozták létre és működtetik. A DLT Lakásbiztosítási Rendszerhez jelenleg 11 biztosító és 9 hitelintézet, mindkét szektor meghatározó hazai piaci szereplői csatlakozott, és a funkciókat folyamatosan használó intézményi kör fokozatosan válik teljes körűvé.

A DLT Lakásbiztosítási Rendszer fejlesztésének általános célja egy naprakész, egységes nyilvántartás kialakítása és fenntartása a jelzáloghitellel terhelt ingatlanok lakás-, és társasházi biztosításaihoz kapcsolódó hitelbiztosítéki fedezetekről. Alkalmazásának további célja a lakásbiztosítások záradékolási folyamatának egyszerűsítése, az ügyfél eddigi esetleges személyes közreműködését igénylő esetek elkerülése. Előbbi szándékokon túlmenően a DLT Lakásbiztosítási Rendszer a biztosítók és a hitelintézetek közötti információáramlást korszerű, biztonságos technológiai alapon nyújtja és megteremti a lehetőséget az átfutási idő lényeges javítására, valamint a szektorok közötti egységes adattartalmú és papírmentes kommunikációra. A DLT Lakásbiztosítási Rendszerben a biztosítók és a hitelintézetek közötti adategyeztetések egy közös platformon történnek, amely az ügyek egységes folyamatok mentén történő kezelésének és végrehajtásának technológiai kereteit is jelenti, és egyúttal módot ad az ügyfelek, valamint a biztosítók és a hitelintézetek adminisztrációs terheinek csökkentésére.

A biztosítási és hitelintézeti szektorokkal történt háromoldalú – a Magyar Nemzeti Bank, a Magyar Biztosítók Szövetsége és a Magyar Bankszövetség közötti – egyeztetések eredményeként került meghatározásra a DLT Lakásbiztosítási Rendszer funkcionális és nem-funkcionális követelményrendszere. A résztvevő Magyar Nemzeti Bank, a csatlakozott biztosítók és hitelintézetek közös adatkezelési struktúrában üzemeltetik a DLT Lakásbiztosítási Rendszert, az általános adatvédelmi rendelet (GDPR) szerint, a jogszabályi előírásoknak megfelelően megkötött közös adatkezelői megállapodás alapján. A DLT Lakásbiztosítási Rendszer olyan mértékű és tartalmú adatmegosztást és lekérdezést tesz lehetővé, mint amire a biztosítók és hitelintézetek között eddig is sor került a hitelbiztosítéki fedezetekkel összefüggésben. Egy biztosítási szerződés ingatlan biztosítást érintő adataihoz csak az adott biztosító és azon hitelintézet(ek) férhet(nek) hozzá, amely(ek)nek arra a biztosításra élő hitelfedezeti záradéka van, valamint ahhoz az ügyfél írásos hozzájárulását adta, ezen információkhoz a Magyar Nemzeti Banknak sincs hozzáférése. A DLT Lakásbiztosítási Rendszerben technológiailag is szavatolt az átláthatóság, az intézmények közötti adattovábbítások, lekérdezések naplózottak.

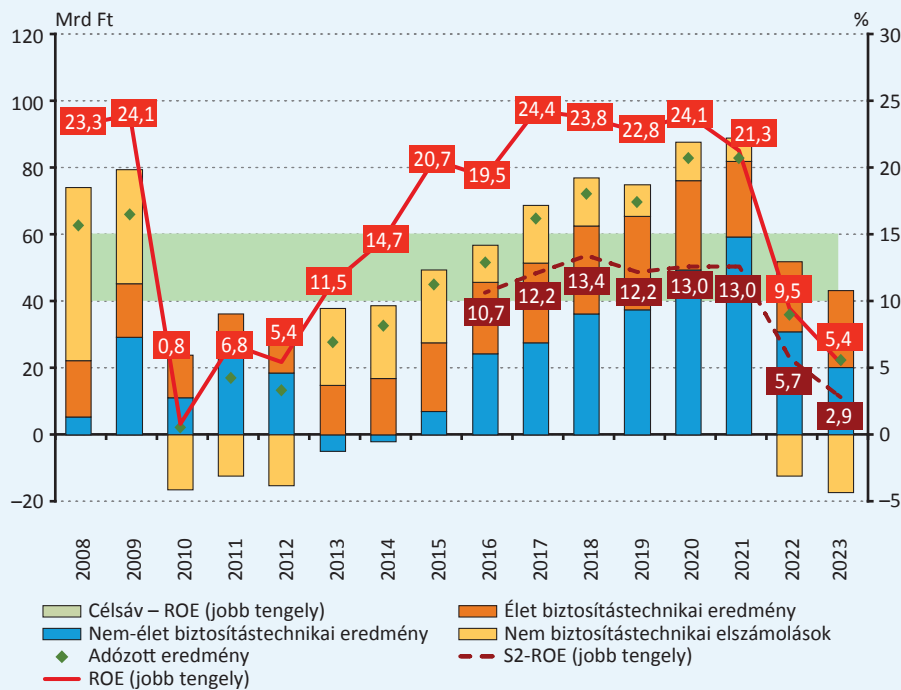
2.4. JÖVEDELMEZŐSÉG ÉS TŐKEHELYZET**2.4.1. Nyereséges maradt a biztosítási szektor**

A biztosítási szektor adózott eredménye 2023-ban is pozitív volt, azonban tovább csökkent, a 2022. évi 36 milliárd forintról 22 milliárd forintra. A csökkenést mindkét évben a 2022-ben bevezetett biztosítási pótdadó okozta, amelynek legfelsőbb adókulcsai 2023-ban tovább emelkedtek, növelve az intézmények adóterheit az 2022. évhez képest is. Pótdadó nélkül tekintve ugyanakkor a szektor jövedelmezősége 2022-ben a korábbi évekhez hasonlóan alakult, 2023-ban pedig jelentős mértékű javulás lenne megfigyelhető.

A szektor magyar nemzeti számviteli szerinti saját tőkéjéhez viszonyított eredményhányada (ROE) a fentiekkel összhangban szintén tovább romlott az előző évhez képest 9,5%-ról 5,4%-ra. A mutató értékét csak kis mértékben rontotta a saját tőke enyhe emelkedése. Az OECD statisztikai adatbázis¹⁰ rendelkezésre álló EU adataival összehasonlítva a 2022. évi magyar ROE érték a póttadóval együtt is a középmezőnyben, míg a póttadó nélkül számított érték a felső mezőnyben lenne található. A 2010-2022. évi adatokat vizsgálva, a magyar biztosítási szektor hosszú távú, átlagos ROE értéke az élmezőnybe tartozik.

A ROE-val együtt mozgott a Szolvencia II szerinti rendelkezésre álló szavatoló tőke szerint számolt eredményesség (S2-ROE) is, ami 2022-ről 2023-ra 5,7%-ról 2,9%-ra csökkent. Az S2-ROE esetében a szavatoló tőke több mint egyötöddel történt növekedése is hozzájárult a mutató nagyobb mértékű csökkenéséhez.

2.23. ábra
A hazai biztosítási szektor jövedelmezősége és annak összetétele

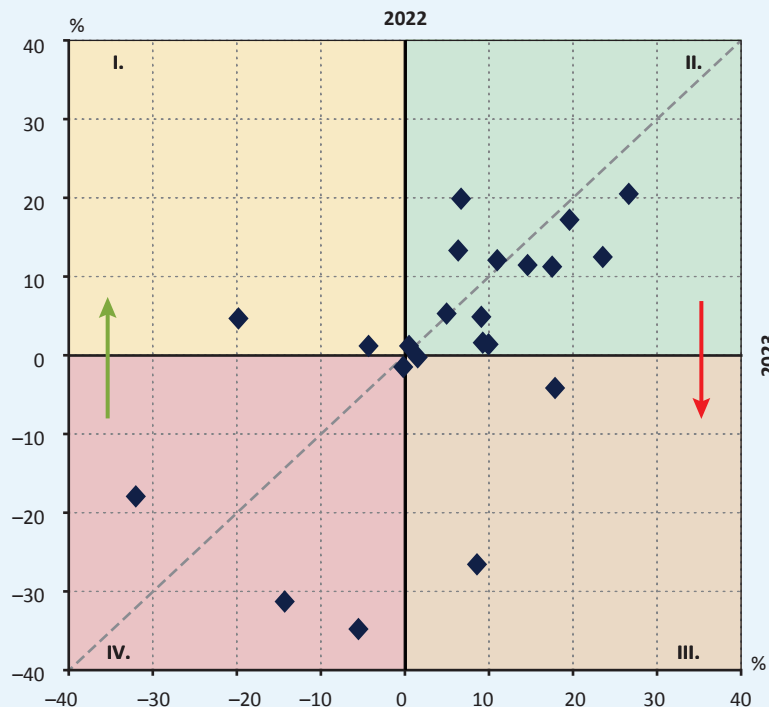
Megjegyzés: A szektorszintű ROE értékek (2023 kivételével) az éves auditált adatszolgáltatás alapján kerültek kiszámításra, ahol a saját tőke nem tartalmazza a tárgyévi osztalékot. S2-ROE mutató esetében az adózott eredményt a rendelkezésre álló szavatoló tőkéhez viszonyítottuk.

Forrás: MNB

Az intézményi szintű ROE eredmények szerint 2023-ban 7 piaci szereplő volt veszteséges a 2022. évi 6 biztosítóval szemben. Utóbbiak közül 3 esetében volt tapasztalható romlás az utóbbi egy évben, ami a veszteséges működés ideiglenességét is jelentheti (lásd a vonatkozó ábrán a III. mezőt). Összességében azonban elmondható, hogy a szektor többsége (13 intézmény) az elmúlt évek kedvezőtlen körülményei ellenére is nyereséges tudott maradni 2023-ban, illetve 2 intézmény pozitívba tudta fordítani a jövedelmezőségét.

¹⁰ <https://stats.oecd.org/#> (Insurance Statistics)

2.24. ábra
A hazai biztosítók ROE értéke

Forrás: MNB

2.3. keretes írás IFRS 17

A biztosítási szerződésekre vonatkozó új, IFRS 4 helyébe lépő, nemzetközi számviteli sztenderd (International Financial Reporting Standard), az IFRS 17, 2023. január 1-től alkalmazandó. Az új sztenderd szemben elődjével egységes módszertant határoz meg a biztosítók fő tevékenységéhez kötődő elszámolásokhoz, ami fontos előrelépés a biztosítók eredményének és pénzügyi helyzetének nemzetközi szintű összehasonlíthatósága terén. Bár az IFRS-ek tényleges alkalmazása Magyarországon csak a szektor kis részét érinti (3 intézmény, 2022. évi díjbevételeük a sektorszintű díjbevétel 5%-a), az új sztenderd alkalmazása a legtöbb intézmény működésére hatással van. Tizenkét biztosító (a teljes szektor díjbevételeinek közel 90%-át adó biztosítók) közvetett módon érintett az IFRS 17 alkalmazásával, mivel külföldi anyavállalatuk konszolidált beszámolójához IFRS-ek szerinti riportokat készítenek.

A pénzügyi beszámolójuk készítése során IFRS-eket alkalmazó három biztosító számára 2023 az első év, amikor biztosítástechnikai kötelezettségeiket, mely mérlegük kötelezettség oldalán a legjelentősebb tétel, IFRS 17 szerint kell értékelniük. Eszközoldalon a legjelentősebb befektetések tekintetében korábban is a valós érték jelentette a fő értékelési elvet, az új sztenderd hatására a biztosítási kötelezettségek tekintetében is a valós, piaci érték meghatározásán alapul az értékelés, ami jelentősen növeli a két oldal, az eszközök és kötelezettségek értékelése közötti összhangot.

A legfontosabb kérdés természetesen az IFRS 17 alkalmazásából eredő számszaki hatás ezen biztosítók saját tőkéjére, eredményességére. A pénzügyi helyzetre és jövedelmezőségre vonatkozó auditált adatok a 2024. évben közzétett éves beszámolóikban szerepelnek először, ahol az érintett biztosítók részletesen bemutatják az IFRS 17 alkalmazásából eredő hatásokat.

Az eddigi tapasztalatok alapján az látható, hogy IFRS 17 alkalmazása esetén a beszámoló készítéséhez használt értékelés és a Szolvencia II (SII), prudenciális keretrendszer mennyiségi követelményeinek való megfelelés érdekében végzett számítások (gazdasági mérleg, tőke megfelelésre vonatkozó számítások) közötti összhang erősödik. Az érintett biztosítók 2023. évre vonatkozó – 2009/138/EK Irányelv (SII Direktíva) 51. cikke szerinti – fizetőképességről és pénzügyi helyzetről szóló nyilvános jelentésükben közzéteszik a kétféle értékelés közötti lényeges különbségeket és azok magyarázatát.

A pénzügyi beszámolójuk készítése során nem IFRS-eket alkalmazó, de csoporthoz tartozás miatt IFRS adatokat is előállító tizenkét biztosító körében az MNB 2023 év tavaszán felmérést végzett. Az IFRS adatot előállító biztosítók különböző mélységben végeznek IFRS 17 szerinti tartalékszámítást. Leggyakoribb, hogy az intézmények csak a szükséges alap adatokat továbbítják anyavállalatuk részére, illetve jelentős egyszerűsítésekkel végzik el a számításokat. A biztosítók jellemzően nagyban támaszkodnak az anyavállalati szaktudásra, rendszerekre. Működésüket tekintve az IFRS 17 alkalmazásának jelentősebb hatása az IT fejlesztésekre és az üzleti tervek készítésére van. Kevésbé jelentős, de az intézmények felénél érzékelhető a vállalatirányításra, illetve a kulcsindikátorok változására gyakorolt hatás. Osztalékfizetési szempontból a válaszok alapján két intézménynél veszik figyelembe az IFRS-ek szerinti eredményességet, de ennek hatását elhanyagolhatónak ítélték. Az IFRS 17 bevezetésének jól érzékelhető költségvonzata volt a nem IFRS-eket alkalmazó biztosítók számára is. Az új sztenderdhez köthető fejlesztések költségigénye intézményenként változó, 38 millió – 3,6 milliárd forint közötti intervallumban mozgott, összesen több, mint 12 milliárd forintra becsülték a válaszadó biztosítók (10 biztosító, 2018-2022 tény és 2023 tervezett adatok alapján).

Az MNB vizsgálta, hogy az át nem tért, de IFRS-eket belső célokra használó tizenkét biztosító esetében a nemzeti számviteli mérleg és eredménykimutatáshoz képest hogyan alakul az IFRS-ek szerinti pénzügyi helyzet és jövedelemkimutatás. Tizenegy biztosító küldött erről megbízhatónak tekinthető, tájékoztató jellegű adatot 2022. év végére vonatkozóan, kiemelendő, hogy ezek nem auditált adatok, az intézmények IFRS-ek szerinti értékelése sokszor jelentős egyszerűsítéseken alapul. Nem meglepő módon a felmérés azt mutatta, hogy jelentős különbségek adódhatnak a biztosítók IFRS-ek szerinti és hazai számvitel szerinti mérlegadatai tekintetében, mely egyaránt érinti az eszközoldalt (befektetések értékelése) és a kötelezettségoldalt (biztosítástechnikai tartalékok értékelése). Aggregált szinten mindkét oldalon csökkenést okozna az IFRS-ek alkalmazása (eszközoldalon 9,9%-os, kötelezettségoldalon 12,7%-os csökkenést), a saját tőkére gyakorolt hatás 16 százalékos (44 milliárd forintos) növekedés lenne. Intézményenként vizsgálva nem egyértelmű, hogy az IFRS-ek alkalmazása végső soron saját tőke növekedést vagy csökkenést okoz (6 esetben növekedés, 1 esetben közel azonos, 4 esetben csökkenés), 2022. évre vonatkozóan vizsgálva a különbséget, amikor a magas hozamkörnyezet, negatív tőkepiaci hozamokból eredő hatások a gazdasági értékelésen alapuló IFRS-ek szerinti számításokra jelentős hatással voltak.

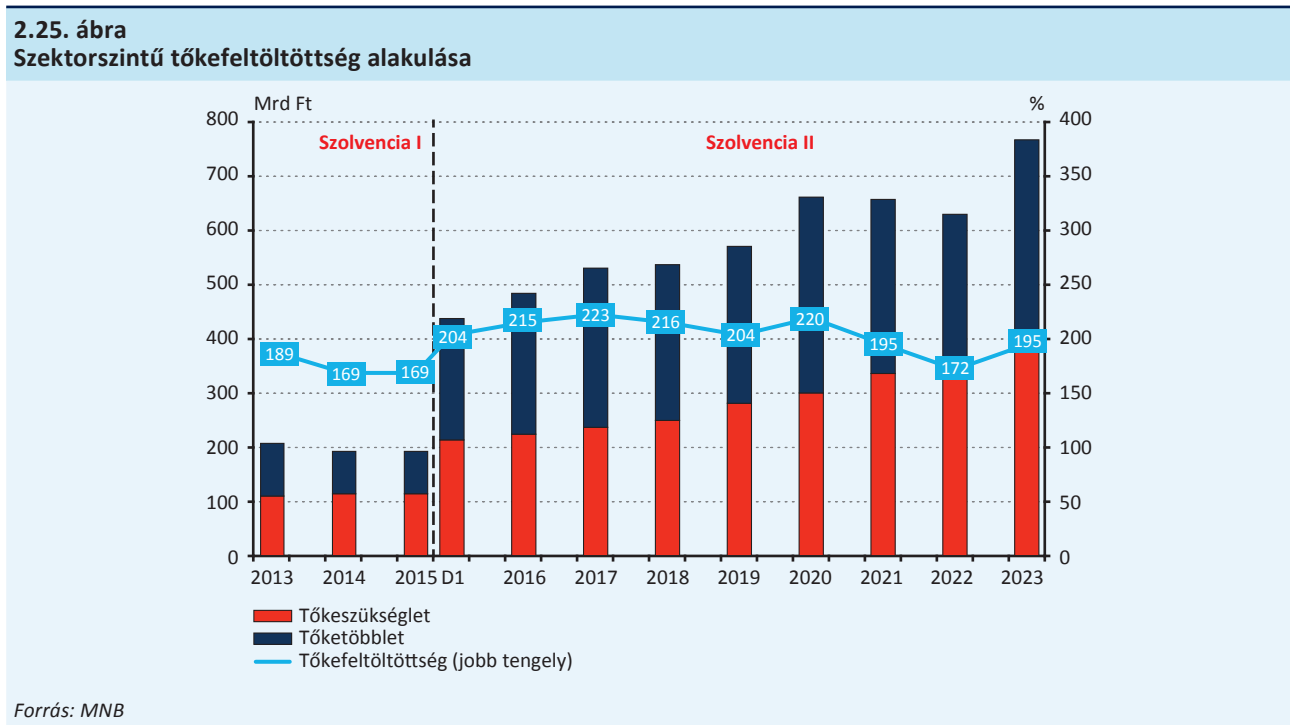
A prudenciális felügyelésre nincs alapvető hatása az IFRS 17 alkalmazásának, a biztosítók továbbra is az SII keretrendszer alapján számított tőkeszükséglet, a rendelkezésre álló tőke és az elvárt tőkefeltöltöttség alapján határozzák meg osztalékfizetési szándékukat. Emellett európai szinten is fókuszban van az IFRS 17 első alkalmazása és annak hatásai. A prudenciális és számviteli követelmények összhangját az EIOPA nyomon követi (SII Direktíva recital (46), (54)). Az IFRS 17 gyakorlati alkalmazásának elindulása következtében az EIOPA kvantitatív adatokon alapuló elemzést végzett, melynek eredményeit 2024. április 15-én publikálták (EIOPA's report on the implementation & synergies and differences with Solvency II: Report on the implementation of IFRS 17 – Insurance contracts – European Union (europa.eu)¹¹).

¹¹ https://www.eiopa.europa.eu/publications/report-implementation-ifrs-17-insurance-contracts_en

2.4.2. Ismét 200% közelében a tőkeszint

A biztosítási szektor tőkemegfelelése 2023 év végén 195% volt, ami így megközelítette a jogszabályban elvárt szint kétszeresét. A 2022-ben tapasztalt jelentős hozamgörbe-emelkedés kedvezőtlen hatásait követően ezzel a szektor átlagos tőkeszintje visszatért a 2021. évi feltöltöttséghez. A szintén 2022-ben bevezetett biztosítási pótdadó tőkecsökkentő hatása fennmaradt, ami nélkül feltehetően a 2016 utáni időszakot többnyire jellemző 200% feletti szint is megvalósulhatott volna.

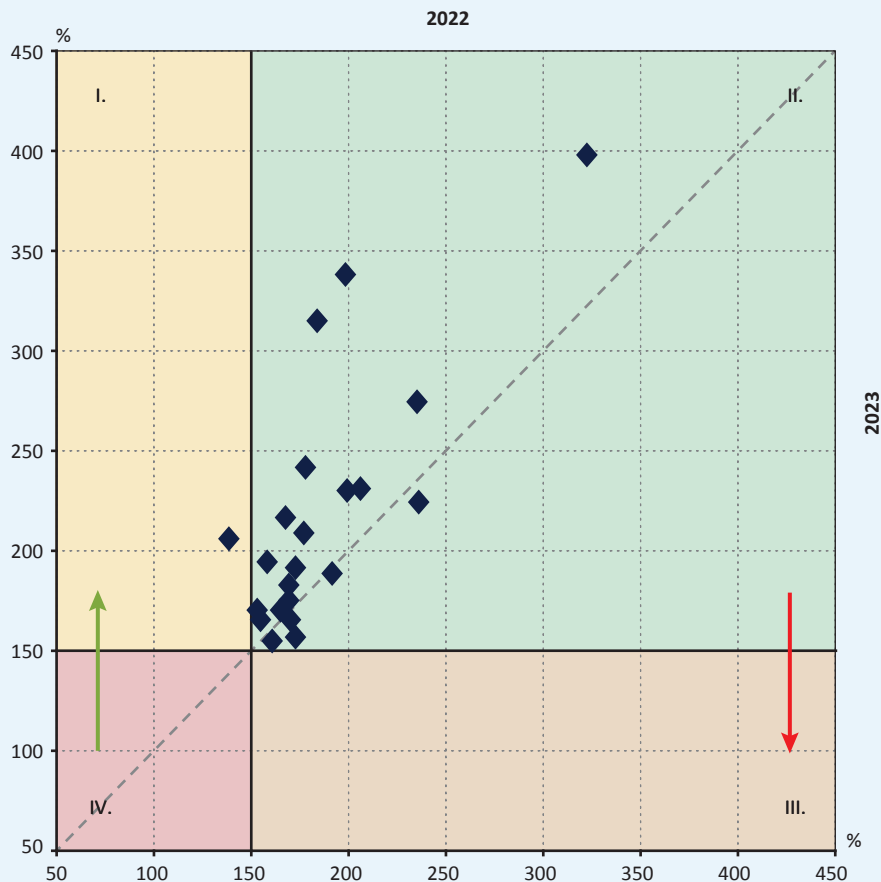
Az utolsó egy év 23 százalékpontos erősödését elsősorban a rendelkezésre álló szavatoló tőke emelkedése okozta. Ennek forrása döntően (97%-ban) az átértékelési tartalék emelkedéséből származott. Ugyanakkor az előző évhez képest 2023-ban több mint duplájára nőtt a várható osztalékkifizetés volumene, amely ugyanakkor jelentősen elmarad a 2022 előtti években kifizetett osztalékoktól.

2.4.3. Biztosítói tőke egyedi szinten is stabil

A biztosítók tőkefeltöltöttségének súlyozatlan átlaga 218% volt 2023-ban, amely körül 63 százalékponttal szóródtak az egyedi értékek, ami másfélszer nagyobb volt az előző évinél. Minden intézmény ugyanakkor 150% feletti tőkeszinttel bírt, így kivétel nélkül megfelelt az MNB volatilitási tőkepuffer ajánlásában javasolt feltöltöttségnek. Ezzel összhangban a törvényileg előírt 100%-os szintet egy intézmény sem sértette meg. A 22 biztosítóból 17-en tovább tudták erősíteni a tőkemegfelelésüket köztük az az intézmény is, amelyik 2022-ben még 150% alatt volt.

2.26. ábra
A biztosítók egyedi tőkefeltöltöttsége

Forrás: MNB

2.4. keretes írás

Biztosítói zöld ajánlás

2023 decemberében az MNB ajánlást adott ki a hazai biztosítóknak az éghajlatváltozással kapcsolatos, illetve környezeti kockázatok azonosításáról, kezeléséről és közzétételéről, valamint üzleti tevékenységük során a környezeti fenntarthatósági szempontok érvényesítéséről. A dokumentum legfontosabb célkitűzései a hazai biztosítók ösztönzése a környezeti tényezők és kockázatok figyelembevételére, útmutatót nyújtani a fenntartható működés elérésére, valamint növelni a jogalkalmazás kiszámíthatóságát, ezzel is megkönnyítve a jogszabályi alkalmazkodást.

A klímaváltozás és a változó környezeti kockázatok a teljes pénzügyi rendszert komoly kihívások elé állítják, nincs ez másképp a biztosítók esetében sem. Mint a gazdaság kiemelt kockázatkezelői, a biztosítók már tapasztaltak a környezeti hatások és az általuk hordozott kockázatok értelmezésében, mérésében és árazásában. Azonban a klímaváltozás következtében a környezeti kockázatok jellege és súlyossága egyre gyorsabb ütemben képes változni. Ebből kifolyólag a hagyományos kockázati modellek egyre kisebb bizonyossággal képesek előre jelezni a várható káreseményeket, így a biztosítási kockázatok is várhatóan növekednek majd. Ebben a turbulens időszakban, az MNB felügyeleti stratégiájával összhangban támogatja a hazai pénzügyi intézményeket a fenntarthatósági fordulat megvalósításában és a környezeti anomáliák következtében megjelenő kockázatokra való felkészülésben. Az ajánlás négy témakörbe gyűjtve fogalmaz meg elvárásokat és ismerteti jó gyakorlatokat.

Az üzleti modell és stratégiaalkotás tekintetében az éghajlatváltozásból és a környezetkárosodásból fakadó rövid-, közép- és hosszútávú (legalább 10 éves időhorizonton vizsgált) kockázatok azonosítása mellett fontos, hogy a biztosítók a változásokban rejlő lehetőségeket is felmérjék. A vállalatirányítás kapcsán fontos olyan irányítási rendszer kialakítása, mely figyelembe veszi a jelentős környezeti és a klímaváltozással összefüggő kockázatokot és azokkal kapcsolatban következetes módon, jól körülhatárolt felelősségi köröket alakít ki a vállalaton belül, illetve biztosítja az igazgatási, irányító vagy felügyelő testület megfelelő informáltságát a témakörben. Annak érdekében, hogy a biztosító képes legyen értékelni a klímaváltozásnak való kitettségét, meg kell vizsgálnia a klímaváltozáshoz köthető és környezeti kockázatok potenciális hatását a saját működése, üzletfolytonossága és szolgáltatásainak elérhetősége tekintetében is. Közzétételi, jelentési kötelezettségek tekintetében elsősorban az európai jogalkotás irányadó, ugyanakkor az MNB több általános érvényű elvárást fogalmaz meg a közzétételek kontextusában. A közzétételi elvárások vezérfonala, hogy a biztosítók megbízható adatokra alapozva tegyenek közzé a piac számára érdemi és jól értelmezhető információkat.

Jelenleg a hazai biztosítók egy hiányelemzés elkészítésén dolgoznak az ajánlás elvárásából adódóan, amely alapján ambiciózus, de megvalósítható akciótervet kell alkotniuk az ajánlásban foglalt elvárások teljesítésére. Az MNB célja, hogy az akcióterveket az intézményekkel közösen értékelve, ösztönözze őket a fenntarthatósági törekvéseik megvalósításában, illetve, hogy közelről kövesse a hazai biztosítószektor környezeti kockázati kitettségeit és a klímaváltozás hatásaival szembeni ellenállóképességüket.

2.5. A BIZTOSÍTÁSI PIAC KOCKÁZATAI

2.5.1. A kockázatok mellett sikerült megőrizni a stabilitást

2.4. táblázat A biztosítási piac kockázatai				
Kockázati kategória	Kockázatcsoportok	Kockázat minősítése	Kilátások a kockázatok alakulására	Szöveges értékelés
Üzleti modell	Környezet Stratégia, üzleti tervek Jövedelmezőség	●	↘	A jövedelmezőséget 2023-ban a pótdadó és a magas kamatok határozták meg: a javuló biztosítástechnikai eredmények ellenére is csak a nem-élet és saját befektetések hozamai tudták nyereségesre fordítani a szektort. A veszteséges intézmények száma 7, pótdadó nélkül 1. Hozamgörbe mind a rövid, mind a hosszú oldalon jelentősen csökkent 2023-ban. <i>Javuló kilátások a 2024. évi gazdasági előrejelzések alapján.</i>
Vállalatirányítás	Tulajdonosi joggyakorlás Belső irányítás Kockázatkezelési rendszer és ORSA Belső kontrollrendszer	●	→	A környezeti kockázatok kezelése jó minőségű belső kontrollal valósul meg. A tulajdonosi szerkezet és a személyi összetétel változása továbbra is kiemelt figyelmet igényel. A lényeges kockázatok azonosították, az ORSA jelentésekben egyéb jelentős kockázatok nem merültek fel. A stressztesztek döntően beépültek az intézmények kockázatmenedzsment-rendszerébe. <i>Jelentős szervezeti és menedzsment, kulcsfunkció változások.</i>
Pénzügyi és működési kockázatok	Biztosítási kockázat Piaci kockázat Hitelkockázat Működési kockázat Egyéb lényeges kockázatok	●	↘	Élet ágon egyszeri és eseti díjak visszaesése 2024-ig (pótdadó vége) várhatóan tartós. A kockázatmentes hozamgörbe konszolidációja folytatódott. Kgfb kombinált mutatója emelkedik, jelenleg 93%. A viharkárok miatt 15 Mrd Ft-tal magasabb kárkifizetés a lakossági vagyonszámításoknál. Piaci szinten a fokozott lakásbiztosítási verseny prudenciális árazási kockázatot jelenthet. <i>Infláció mérséklődésével és a hozamkörnyezet javulásával a kockázat csökkenhet a jövőben.</i>

2.4. táblázat A biztosítási piac kockázatai (folytatás)				
Kockázati kategória	Kockázatcsoportok	Kockázat minősítése	Kilátások a kockázatok alakulására	Szöveges értékelés
Tőke- és tartalékkockázat	Tőke Tartalékok			Tőkefeltöltöttség szektorszinten 195%, egy esetben sem 150% alatti. A tőkefeltöltöttség javult, ugyanis a pótdó kiterjesztésének hatását a csökkenő hozamkörnyezet hatása kompenzálta. <i>A nem-életbiztosítási tartalékai éves szinten emelkednek, a kárinfláció miatt további növekedés várható, az ebben rejlő kockázat a tőkehelyzet javulását ellensúlyozza, így mérsékelt szinten stagnálás várható.</i>
Piaci megjelenés kockázata	Termékek Ügyfelek			Az Etikus 2. szemléletű elemzések szerint egyes UL életbiztosítási termékek ügyfélértéke alacsony. EIOPA figyelmeztetés hitelfedezeti biztosításokra. <i>Banki csatornán nyújtott hitelfedezeti biztosítások téma-vizsgálata. A KID scenáriók mentén alacsony ügyfélértékű termékek piaci szintű összegyűjtése, érintett intézmények felszólítása POG alapú felülvizsgálatra, TKM csökkentésre.</i>
<i>Magyarázat:</i>				
<i>Kockázat mértéke</i>	<i>magas</i>		<i>jelentős</i>	
				<i>mérsékelt</i>
				<i>alacsony</i>
<i>Kockázat iránya</i>	<i>növekvő</i>		<i>stagnáló</i>	
				<i>csökkenő</i>
<i>Forrás: MNB</i>				

Az éves infláció 2023-ban átlagosan 17,6% volt. A fogyasztói-árindex változásán belül a legnagyobb mértékben továbbra is az élelmiszerek és a háztartási energia drágultak.

Az MNB a BSZJ-ben a tisztességes és versenyképes jövedelmezőségi szintként a tartósan 10-15% közötti szektorszintű sajáttőkearányos nyereséget (ROE) határozta meg. A szektorszintű sajáttőke-arányos eredmény (ROE) 5,4%-on alakult. A biztosítási szektor 2021-es erős éve után 2022-ben és 2023-ban a szektorális pótdó következtében jelentősen megváltozott a biztosítók jövedelmi helyzete. A 2021-es 80 milliárd forintot meghaladó adózott eredménye után 2022-ben a szektor csupán 36 milliárd forintos, 2023-ban pedig 22 milliárd forintos eredményt ért el. A csökkenés ellenére az intézmények többsége továbbra is nyereséges, a szektor pótdó nélkül számított jövedelmezősége továbbra is magasan célérték felett alakulna.

A szektorban a környezeti kockázatok kezelése jó minőségű belső, tulajdonosi és irányítási kontrollal valósul meg. Az intézmények biztonságos működését támogató, körültekintő tulajdonosi irányítás és ellenőrzés biztosított, mindamelllett a tulajdonosi szerkezet, valamint a menedzsment és kulcsfunkciók területén a személyi összetétel változása továbbra is kiemelt figyelmet igényel. A biztosítók a lényeges kockázatokat azonosították, a kockázatkezelési rendszer részét képező saját kockázat- és szavatolótőke-megfelelésértékelési jelentésekben egyéb jelentős kockázatok nem merültek fel. A stressztesztet alapvetően beépültek az intézmények kockázatkezelési rendszerébe. A belső kontrollrendszer minősége tekintetében a felügyeleti vizsgálatok a belső szabályozások, kontrollok területén egyedi kockázatokat, hibákat azonosítottak. Az MNB várakozásai szerint a jelentős kockázati szint változása rövid távon várható, stagnáló kockázati kilátásokkal értékelt.

Életbiztosítási termékeknél az egyszeri és eseti díjak visszaesése 2023-ban is jellemezte a piacot, amely 2024-ig (pótdó vége) várhatóan jelen lesz. A havi adatszolgáltatások monitorozása alapján a visszavásárlások mértéke nem volt kiemelkedő az elmúlt évben, azonban az egyszeri és eseti díjak visszaesése miatt a szaporulat elmaradt a korábbi évektől. A kockázatmentes hozamgörbe konszolidációja 2023 során folytatódott, az évvégi hozamgörbe szinte vízszintesnek mondható, az inverz forma lényegében megszűnt. A kgfb kombinált mutató 93% volt, emelkedett, de a 100%-ot nem érte el. Az adó és pótdó terhével ugyan emelkedne az érték, de ezt részben ellensúlyozta a 2022 és 2023 során elérhető magas hozam. A viharkárok miatt 15 Mrd Ft-tal magasabb kárkifizetés a lakossági vagyonszámításoknál, amely az utóbbi évekhez képest kiugró, de ezzel együtt sem emelkedett számottevően a kárhányad. Az első lakásbiztosítási kampány lezárult, a fokozott lakásbiztosítási verseny prudenciális árazási kockázatot jelenthet a biztosítóknak, amennyiben a kisebb intézmények nem megfelelő díjfedezettség mellett nagyobb állományra tettek szert. Ennek visszamérése és hatása az év második felében

mérhető lesz. A szektor nem-életági eredménye negatív volt, az intézményeknél ez eltérően jelentkezett. Az infláció mérséklődésével a kárinfláció megállhat, a hozamkörnyezet javulásával a kockázat csökkenhet a jövőben.

A tőkefeltöltöttség szektor szinten 195%, egy esetben sem 150% alatti. Mind a szavatolótőke-szükséglet, mind a rendelkezésre álló tőke nőtt, valamint 34 milliárd forint osztalék szerepel a következő 12 hónapra vonatkozó tervekben. A tőkefeltöltöttség javult, ugyanis a pótdó kiterjesztésének hatását a csökkenő hozamkörnyezet hatása kompenzálta, amennyiben a hozamkörnyezet tovább mérséklődik a kockázat csökkenése várható. A nem-életbiztosítási tartalékai éves szinten emelkednek, a kárinfláció miatt további növekedés várható, az ebben rejlő kockázat a tőkehelyzet javulását ellen-súlyozza, így mérsékelt szinten stagnálás várható.

Az MNB 2023. évben végzett elemzései szerint fogyasztóvédelmi kockázatot jelent egyes UL életbiztosítási termékek alacsony ügyfélértéke, azaz a biztosítások kedvezőtlen ár-érték aránya. Az MNB célja a biztosítások ügyfélértékének növelése, mely a 2015-ben kidolgozott etikus életbiztosítási koncepció továbbfejlesztett verziójának, az Etikus 2.0. szabályozási csomagnak fő elemei közé tartozik.

A 2023-as elemzések részét képezte a Key Information Documents (KID) scenáriók vizsgálata is. Az ellenőrzés azt mutatta, hogy jelentős számú termék-eszközalap kombináció esetében a befektetés várható hozama negatív egy mérsékelt forgatókönyv esetében is az életbiztosítás ajánlott tartási idejére. Az MNB hosszú távú minimum elvárása a befektetések reálértékének megőrzése, az infláció hatásainak kiküszöbölése. Ennek érdekében az MNB kiemelt figyelmet fordít az életbiztosítási piac alacsony ügyfélértékű termékeinek kiszűrésére. Az ügyfélérték növelésére a többlet szolgáltatás nyújtásán kívül további lehetőséget teremt a költségek csökkentése. 2023-ban az MNB ellenőrzések kiemelt célterülete volt a TKM limiteken felül elvont 1,5%-os többletköltség indoklásának és a leggyakoribb indoklásként felmerült magasabb hozampotenciál teljesülésének vizsgálata az UL életbiztosítások esetében, melynek célja a költségek csökkentése azon termék-eszközalap kombinációknál, melyeknél a magasabb hozam ígérete nem teljesül.

Az EIOPA 2022. évben figyelmeztetést adott ki a biztosítók és bankok részére a hitelfedezeti biztosítási termékek értékesítésével kapcsolatos fogyasztóvédelmi kérdéseket illetően. A figyelmeztetésben az EIOPA felszólította a biztosítókat és a bankokat, hogy tegyenek lépéseket annak érdekében, hogy teljes mértékben megfeleljenek a biztosítási értékesítési irányelvnek (IDD), ideértve a termékfelügyeleti és irányítási (POG) követelményeket, továbbá tegyenek intézkedéseket a magas díjazással kapcsolatos problémák kezelésére és a káros összeférhetlenségek megelőzésére.

A 2023. évben a banki csatornákon keresztül értékesített csoportos hitelfedezeti biztosításokat az MNB egy átfogó vizsgálat keretében, valamint 2024-ben témavizsgálat keretében ellenőrzi. A vizsgálatok fókuszában biztosítási termékek POG követelményeknek való megfelelése áll.

3. A pénztári piac és kockázatai

3.1. PIACI ÖSSZEKÉP

3.1.1. Kiemelkedő mértékű hozam és bevételek miatt továbbra is stabil a pénztárpiac, de a nyugdíjpénztárak csökkenő és öregedő tagsága kiemelt kockázat

Az **önkéntes nyugdíjpénztári** tagok száma 15 éve folyamatosan csökken. 2023 végén 1,1 millió tag rendelkezett önkéntes nyugdíjpénztári megtakarítással, 0,3 millió fővel kevesebb, mint a csúcspontot jelentő 2008-ban. A tagság átlagéletkora növekszik, az egy főre jutó nyugdíjcélú megtakarítások alacsony szintje pedig – részben a nem fizető, passzív tagok magas arányából adódóan – csak csekély mértékű jövedelemkiegészítést jelent az állami nyugdíjon felül.

A fenti folyamatok fő oka, hogy a kiegészítő nyugdíjcélú termékekkel nem sikerül megszólítani a fiatalabb generációt. Az önkéntes nyugdíjpénztárak korösszetételét vizsgálva látható, hogy 2002-ben a 45 évesnél fiatalabb generációk körében az önkéntes nyugdíjpénztári tagság határozottan népszerűbb volt, mint 2022-ben: míg a korábbi évben 677 ezren, az utóbbiban már csak 412 ezren voltak tagok ebből a korosztályból. A fiatalok számára a pénztártagság napjainkban nem elég vonzó alternatíva, belépésük elmaradása pedig hozzájárul ahhoz, hogy a tagság a társadalomnál jelentősebb mértékben öregszik el, a vagyon pedig még a taglétszámnál is koncentráltabban összpontosul az idősebb pénztártagoknál.

A tőkepiac finanszírozásában is fontos szerepet betöltő nyugdíjpénztárak hosszútávú működőképességének fenntartása érdekében reformra van szükség, amely révén olyan feltételrendszernek kellene kialakulnia, ami a fiatalabb generációk körében is megfelelő vonzerőt jelent a pénztári tagságot illetően.

2023-ban a pozitív befektetési eredmény, valamint a pozitív cash flow hatására az önkéntes nyugdíjpénztári szektor fedezeti tartaléka az eddigi legmagasabb értékre, 1 939 Mrd Ft-ra növekedett, ami az előző év végéhez viszonyítva 21,4 százalékos növekedést jelent. A befektetési eszközök árfolyamemelkedésének hatására a 2022. évi befektetési veszteséget háromszorosan haladta meg (nominálisan) a befektetési nyereség 2023-ban.

2023-ban még a 2022. évinél is nagyobb mértékű (+9,4 százalék) kifizetésekre került sor, amely főként az év első felében realizálódott. A tagság rendkívül érzékeny az éves hozamok alakulására annak ellenére, hogy az önkéntes nyugdíjpénztárak a hosszú távú elköteleződésre építenek, teljesítményüket 20-30 éves időtávban érdemes értékelni. Látható volt ez a 2022. évi negatív önkéntes nyugdíjpénztári hozamokról való kommunikációt követően megemelkedett kiáramlási adatokon is. Ugyanakkor az egyes években tapasztalható gyengébb befektetési teljesítményt a következő évek pozitív eredménye nemcsak korrigálta, hanem jelentősen meg is haladta. Nem érdemes tehát nyugdíjpénztári tagként meggondolatlan, elhamarkodott döntést hozni, érdemes kivárni a jó eséllyel bekövetkező hozamkorrekciót. A 2022. évi gyenge hozamok után 2023-ban az önkéntes nyugdíjpénztárak átlagosan 21,2 százalékos – záró vagyonnal súlyozott – nettó hozamot értek el, amely kimagasló mértékűnek számít, továbbá jelentősen meghaladta az inflációs mutatót is. A 21,2 százalékos hozamráta közel 5 százalékponttal múlja felül az elmúlt másfél évtized eddigi legjobb hozamteljesítményét (2009: 16,3 százalékos nettó hozam). A 10 éves (záró vagyonnal súlyozott) átlagos nettó hozam 5,6 százalék, így az erre a periódusra számított inflációt a pénztárak éves átlagban mintegy 0,7 százalékponttal tudták felülmúlni. A szektor szereplőinek még messzebbre visszatekintő – és így még megalapozottabb képet adó – 15 éves (záró vagyonnal súlyozott) átlagos nettó hozama közel 7 százalék lett. Ennek köszönhetően az ugyanezen időszakra számított reálhozam 2,3 százalékos mértékű.

Az önkéntes nyugdíjpénztárak fedezeti tartalékain jóváírt tagdíjbefizetések és az adóhatóságtól átutalt adójóváírások összege 146,4 milliárd forintot tett ki, amely 10,0 százalékkal több a 2022. évinél, és az eddigi legmagasabb értéknek számít. 2023-ban az egyéni tagdíjbevételek összege (85,6 Mrd Ft) 6,7 százalékkal, a munkáltatói hozzájárulások összege (42,7 Mrd Ft) 15,3 százalékkal, a NAV által átutalt összeg (18,1 Mrd Ft) pedig 14,6 százalékkal növekedett 2022-höz képest.

Az önkéntes nyugdíjpénztári szektor intézményeinek száma egy intézmény beolvadása és egy másik intézmény végelszámolása miatt 28-ra csökkent, míg a taglétszám 2023 végén 1 millió 73 ezer fő volt, 1,7 százalékkal (közel 19 ezer fővel) kevesebb, mint 2022 végén. A taglétszám 2023 valamennyi negyedévében mérséklődött. A fizetők taglétszámon belüli aránya 2023-ban az utolsó negyedévben volt a legmagasabb (51,8 százalék), ami a 2022. évi azonos időszakitól 0,6 százalékponttal elmaradt, megtörve az elmúlt 3 év növekedési trendjét. A tagság átlagéletkora tovább növekedett, a 2020-as 48 évről 2021-re 48,4 évre, majd 2022-re 48,7 évre. Továbbra is prioritás ezért a tagszervezés erősítése és a fiatalok irányába való fókuszálása, valamint a nem fizető tagok megszólítása, aktivitásuk előmozdítása.

2023-ban az önkéntes nyugdíjpénztárak 1,7 milliárd forintos működési eredményt értek el, ami 2,3 milliárdos javulást jelent a megelőző évihez képest. 28 intézményből 22 nyereségesen működött. E mögött is a kiemelkedő befektetési eredmények állnak, mert a magas hozamok miatt nagyobb mértékben volt lehetőség érvényesíteni a meg nem fizetett egységes tagdíjak utáni hozamlevonást a nem fizető tagoktól. Ennek szektorszintű összege 2,1 milliárd forintot tett ki. 2023 végére az önkéntes nyugdíjpénztárak működési célra felhasználható tartaléka szektorszinten az előző év végi adatokhoz képest 21,4 százalékkal, 19 milliárd forintra növekedett, a szektor tartalékszintje megfelelő mértékű.

Az **egészség- és önszegélyező pénztári szektor** intézményszáma 2023-ban nem változott. A fedezeti tartalékokra jutó tagdíjbefizetéseket ugyan meghaladta a szolgáltatási kifizetések összege, ugyanakkor az intézmények által elért befektetési eredmény és az igénybe vett adójóváírás összege ellensúlyozni tudta ezt a hatást, így növelve a fedezeti tartalék összegét.

Az egészség- és önszegélyező pénztárakba érkező, fedezeti tartalékon jóváírt bevételek (85,1 Mrd Ft) jelentősen, 22,4 százalékkal emelkedtek 2023-ban 2022-höz képest. A tagi befizetések 19,0 százalékos növekedést követően 61,8 milliárd forintot tettek ki. A munkáltatói tagdíj-hozzájárulások összege 9,0 Mrd Ft volt, 10,4 százalékkal magasabb, mint 2022-ben. Az adóhatóság által átutalt összeg (14,3 Mrd Ft) 51,5 százalékkal emelkedett 2022-höz képest.

Az egészség- és önszegélyező pénztári szektor trendszerű taglétszámnövekedésének hatására ügyfélszámban már 2023 I. negyedévében meghaladta az önkéntes nyugdíjpénztárit. 2023 végén pedig már 1 millió 124 ezer fő volt a taglétszám, 5,2 százalékkal (55 804 fővel) több, mint 2022 végén. Bár a taglétszámnövekedés már negyedik éve töretlen, a 2023. évi növekmény kiemelkedő mértékűnek számít. A tagdíjat nem fizetők aránya 2023 végén 62,0 százalék volt, 1,7 százalékponttal alacsonyabb, mint 2022. IV. negyedévben. Az utóbbi 3 évben ugyan emelkedett a tagdíjfizetők száma, azonban még mindig kiemelkedően magas a nem fizető tagok aránya.

Az egészség- és önszegélyező pénztári szolgáltatási kifizetések (81,7 milliárd forint) 25,7 százalékkal (16,7 milliárd forinttal) nőttek az előző évhez képest. A kifizetések legnagyobb részét továbbra is a gyógyszerek, speciális tápszerek, prevenciók céllal megvásárolt vitaminkészítmények vételárának támogatása teszi ki, 39,0 százalékos részaránnyal.

Az egészség- és önszegélyező pénztárak működési eredménye 2023-ban ismét pozitív, 1,4 milliárd forint volt, amely 0,74 milliárddal kedvezőbb az egy évvel korábinál. 16 intézményből csupán 2 működött veszteségesen éves alapon. Ebben a nem fizetőktől való hozamlevonás (közel 500 millió Ft) is fontos szerepet játszott, azonban anélkül is jelentős mértékű a működési nyereség. A működési célú tartalék 6,9 milliárd forintra emelkedett, amely 28,3 százalékos gyarapodás a 2022 végi adatokhoz képest, és az előző évi növekmény közel duplája.

3.1. táblázat

Az önkéntes pénztári szektor legfontosabb adatai

	Nyugdíjpénztárak		Egészség- és önszegélyező pénztárak	
	2022	2023	2022	2023
Intézmények száma (db)	30	28 📉	16	16 –
Taglétszám (e fő)	1 092	1 073 📉	1 068	1 124 📈
Tagdíjat fizető (e fő %)	573 52,4%	556 51,8% 📉	387 36,3%	427 38,0% 📈
Pénztári portfólió összesen (Mrd Ft)	1 615	1 960 📈	79	91 📈
Ebből: fedezeti tartalék (Mrd Ft)	1 598	1 939 📈	73	84 📈
Vagyon/szerződés (e Ft)	1 463	1 807 📈	64	75 📈
Tagdíjbefizetés (Mrd Ft)	123	134 📈	64	76 📈
Ebből: Fedezeti tartalékra jutó tagdíjbefizetés (Mrd Ft)	117	128 📈	60	71 📈
Igénybevett adójóváírás (Mrd Ft)	16	18 📈	9	14 📈
Fedezeti tartalékot érintő kifizetések (Mrd Ft)	127	139 📈	65	83 📈
Működési eredmény (Mrd Ft)	-0,58	1,71 📈	0,61	1,42 📈
Működésre felhasználható tartalék (Mrd Ft)	15,6	19,0 📈	5,4	6,9 📈

Forrás: MNB

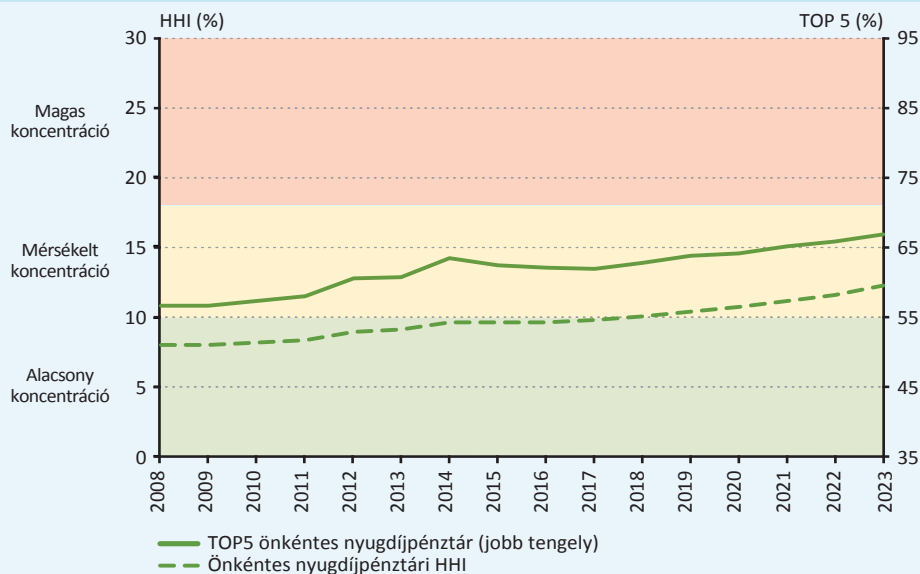
3.2. ÖNKÉNTES NYUGDÍJPÉNZTÁRAK

3.2.1. Mérsékelt, de növekvő koncentráció a nyugdíjpénztári szektorban

Az önkéntes nyugdíjpénztári szektorban egy intézmény beolvadása és egy intézmény végelszámolása következtében az intézmények száma 28-ra csökkent 2023-ban. A működés befejezésére vonatkozó döntések méretgazdaságossági, hatékonysági és üzleti modellel kapcsolatos tényezőkre vezethetők vissza. Ezek hatására a tagdíjbefizetés alapján mért, piaci koncentrációt mutató mérőszám, a Herfindahl-Hirschman index (HHI) értéke növekedett 2023-ban (3.1. ábra). Az 5 legnagyobb tagdíjbevitelű pénztár piaci részesedése 2022-höz képest szintén emelkedett. A tagdíjbefizetések koncentrációját elemezve megállapítható, hogy az önkéntes nyugdíjpénztári szektort érintő egyéni tagdíjbefizetések és munkáltatói befizetések összegének 66,8 százaléka a befizetések alapján számított 5 legnagyobb intézményhez köthető.

3.1. ábra

Az önkéntes nyugdíjpénztári koncentráció alakulása

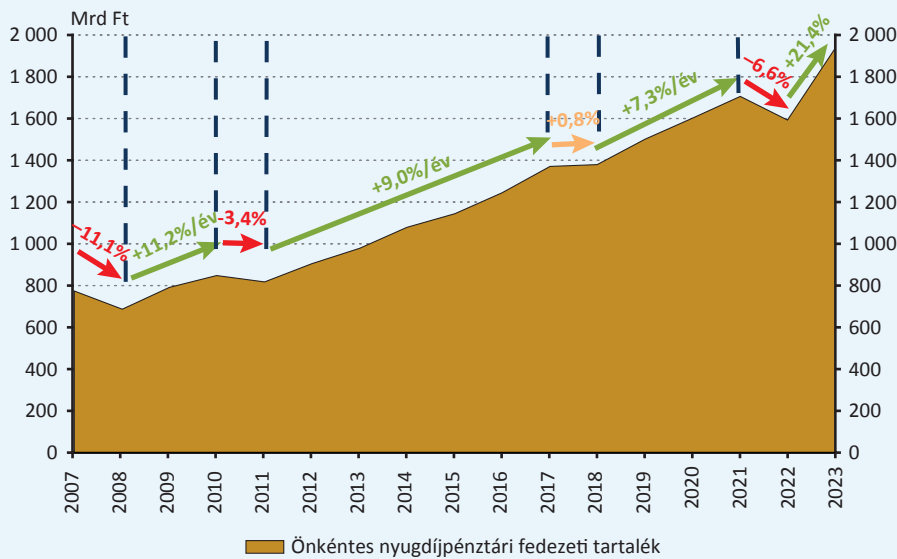
Megjegyzés: A háttér színezete a HHI szerinti koncentráció erősségét szemlélteti. A korábbi évek gyakorlatához képest idén a negyedéves adatokat csak a 2023. év vonatkozásában használtunk. A korábbi évek számadatai frissítve lettek az éves auditált adatokkal. Ennek okán a grafikon eltérhet az előző években publikáltaktól.

Forrás: MNB

3.2.2. Jelentős vagyonnövekedés az önkéntes nyugdíjpénztáraknál

2023 végén az önkéntes nyugdíjpénztárak fedezeti tartaléka 1 939 milliárd forintot mutatott, amely 21,4 százalékkal magasabb, mint az előző év végi (1 598 milliárd forint) érték. A növekedést főként a jelentős mértékű (335,7 milliárd Ft) fedezeti tartalékon elért befektetési eredmény, valamint a kisebb mértékű, de pozitív cash flow okozta. Jelentős visszapattanás figyelhető meg a fedezeti tartalék összegében, a 2022. évi csökkenést háromszorosan meghaladta a befektetési nyereség (nominálisan) 2023-ban a befektetési eszközök árfolyamemelkedésének hatására. A korrekció a kötvénypiaci hozamcsökkenés és a részvénypiacokon tapasztalható árfolyamemelkedések hatására ment végbe.

3.2. ábra
Az önkéntes nyugdíjpénztári fedezeti tartalékok alakulása

Forrás: MNB

3.2.3. Jelentős vagyonnövekedés, a befektetések 71 százaléka hazai

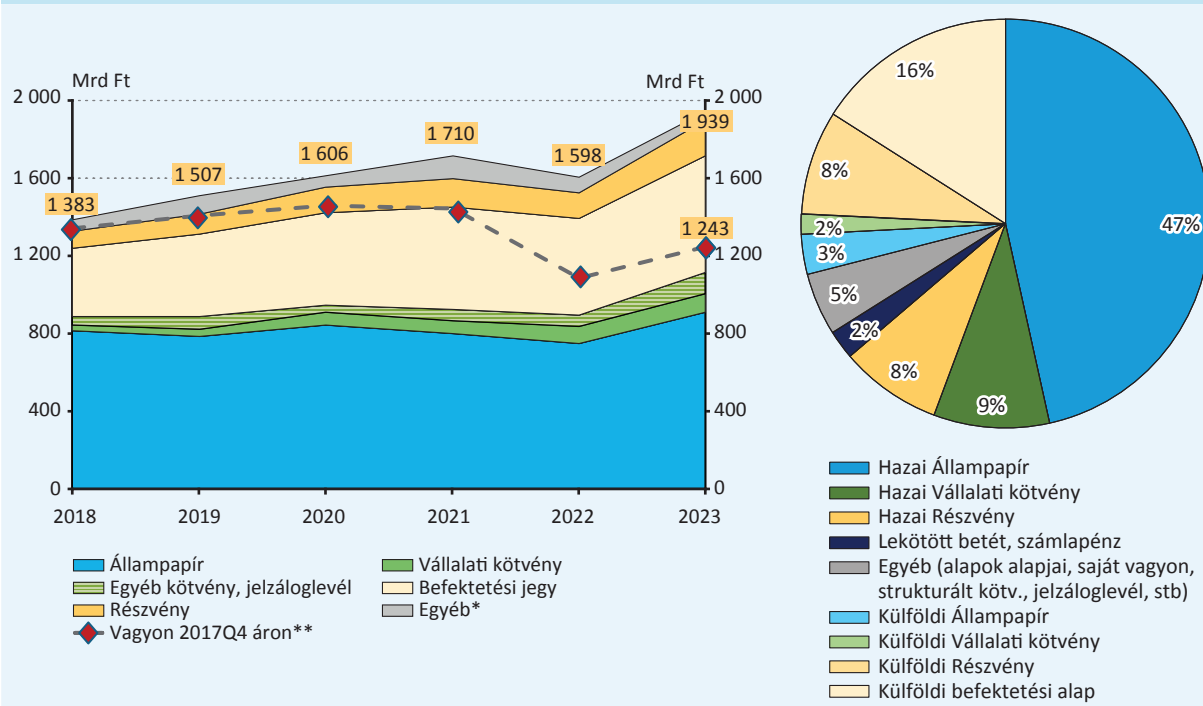
A fedezeti tartalék értéke – a korábbi évek folyamatosan növekvő tendenciája után – 2022 első negyedévében csökkenni kezdett, 2022 harmadik negyedévére elérte az éves mélypontját, amely még a 2020 év végi értéket is alulmúlta. 2022 negyedik negyedévében megindult a piaci korrekció, amely 2023-ban folytatódott, és az év végére a fedezeti tartalék szektorszinten nemcsak a 2021 év végi értéket érte el, hanem jóval meghaladta azt, és új rekordszintre emelkedett, megközelítve a 2 000 Mrd Ft-os vagyonösszeget. E növekedés már reál értelemben tekintve is – a 2021-es és 22-es évek negatív trendjéhez képest – pozitív volt.

Az önkéntes nyugdíjpénztári szektor fedezeti tartalékának legnagyobb részét továbbra is a magyar állampapír-befektetések teszik ki. A magyar állampapír-befektetések közvetlen kitettségekben a 2022 év végi értékhez (46,3 százalék) képest enyhe csökkenés történt (45,8 százalék). A közvetlen részvénybefektetések aránya ezzel szemben kicsivel több, mint 1 százalékponttal emelkedett az előző év végéhez képest. 2023 végén a kitettség 9,4 százalék volt, amiből 6,4 százalék volt hazai, 3 százalék pedig külföldi részvény. A befektetési jegyek aránya érdemben nem változott, a 2022 év végi 31,0 százalékról 31,1 százalékra emelkedett, a hazai befektetési jegyek részaránya 19,9 százalék, míg a külföldieké 11,2 százalék.

Amennyiben a mögöttes eszközök alapján kategorizáljuk a közvetett befektetéseket, akkor az látható, hogy a 603 milliárd forintos állomány legnagyobb részét, 52 százalékát külföldi befektetési jegyek tették ki 2023 végén. A részvénybefektetések a közvetett befektetések további 22 százalékát képviselik, ami – a diverzifikációs célokat is figyelembe véve – jelentős részben külföldi részvényekből áll. A közvetett befektetések 7 százalékát (43 milliárd forintot) külföldi állampapírokban tartották. A befektetési jegyeken belül a külföldi eszközök aránya 78 százalék. A közvetett befektetések kibontásának eredményeként látható, hogy a fedezeti tartalék mögötti befektetések 71 százalékát hazai eszközök alkotják.

A közvetett eszközök kibontásával kirajzolódó befektetési összetételt részletesen a 3.3. ábra jobb oldalán látható diagram ábrázolja.

3.3. ábra
Az önkéntes nyugdíjpénztári befektetések eszközcsoportok szerinti alakulása és megoszlása a befektetési jegyek kibontásával

Megjegyzés: *Az Egyéb kategóriába tartozik: számlapénz, lekötött betét, határidős ügyletek, közvetlen ingatlanbefektetések, tagi kölcsön, egyéb, tőzsdén vagy más szabályozott piacon jegyzett értékpapír, értékpapír-kölcsönzési ügyletekből származó követelések és értékpapír ügyletekből származó követelés, kötelezettség nettó értéke. ** fogyasztóiár-index-szel korrigálva

Forrás: MNB

3.2.4. Pénztári befektetéseket érintő jogszabályváltozások

A választható portfóliós rendszert (VPR) működtető pénztárak számára könnyebbséget jelent, hogy a választható portfóliós szabályzat módosításáról az igazgatótanács hozhat döntést a közgyűlés helyett, ezzel biztosítva az egyszerűbb és gyorsabb döntéshozatalt. A VPR bevezetésére, illetve megszüntetésére, valamint működtetésének szünetelését követő folytatására vonatkozó döntés azonban továbbra is a közgyűlés kizárólagos hatáskörében marad, így arról a pénztártagok közvetlenül, vagy küldöttjük útján a legfőbb szerv ülésén dönthetnek. A választható portfóliós szabályzat bevezetéséhez, módosításához, szüneteltetéséhez, az azt követő folytatáshoz, a rendszer megszüntetéséhez szükséges az ellenőrző bizottság véleményének előzetes beszerzése is.

Az önkéntes nyugdíjpénztárakra vonatkozó befektetési kormányrendelet módosítása az önálló vagyonkezelés feltételeinél a korábbi vagyonkezelési és vagyonértékelési szabályzatra vonatkozó elvárás helyett a befektetési politikában írja elő a saját vagyonkezelésre vonatkozó részletes eljárási szabályok rögzítését. A befektetési politikának új elemként szükséges tartalmaznia a befektetett eszközök értékelése során alkalmazott, a letétkezelővel közösen kialakított alapelveket, illetve az alkalmazott módszertant (eszközértékelési szabályzat). A letétkezelő tájékoztatására vonatkozóan a befektetési eszközök megvásárlásakor, illetve legalább a tárgyhoz utolsó napja helyett munkanaponként teljesítendő letétkezelői tájékoztatást ír elő a pénztárak részére.

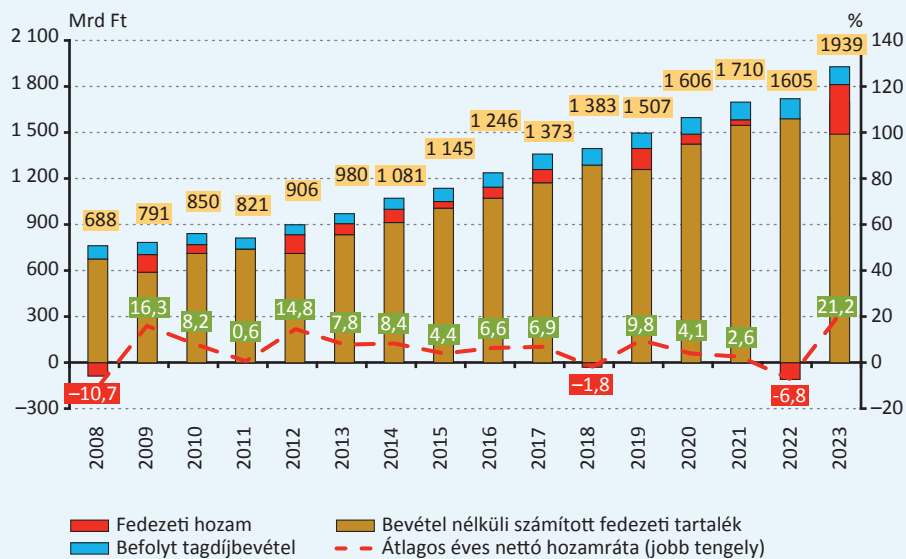
3.2.5. Kimagasló hozam az önkéntes nyugdíjpénztáraknál

Az önkéntes nyugdíjpénztárak 2023-ban átlagosan 21,2 százalékos – záró vagyonnal súlyozott – nettó hozamot értek el, amely kimagasló mértékűnek számít, továbbá jelentősen meghaladta az inflációs mutatót is. A 21,2 százalékos hozamráta

közel 5 százalékponttal múlja felül az elmúlt másfél évtized eddig legjobb hozamteljesítményét (2009: 16,3 százalékos nettó hozam). Jellemzően a hosszabb lejáratú kötvényeket tartalmazó vegyes (klasszikus, kiegyensúlyozott) és a magasabb részvényhányadú, növekedési portfóliók értek el magasabb hozamokat, míg a biztonságosabb, pl. pénzügyi, kockázatkerülő portfóliók többsége valamivel szerényebb – de így is kiemelkedő mértékű – teljesítménnyel zárt. Mivel a 2023 decemberi év/év alapú infláció ¹² 5,5 százalék volt, ez azt jelenti, hogy az önkéntes nyugdíjpénztárak tavalyi reálhozama 14,9 százalékos tette ki.

A pénztárak 2025-től az éves, tíz és tizenöt éves hozamráta mellett már a húsz éves adatokat is kiszámítják, amelyet az MNB ellenőrzés után közzétesz a honlapján.

3.4. ábra
Önkéntes nyugdíjpénztári fedezeti tartalék tagdíjbevétele, hozamtömege és átlagos éves nettó hozamrátájának alakulása

Forrás: MNB

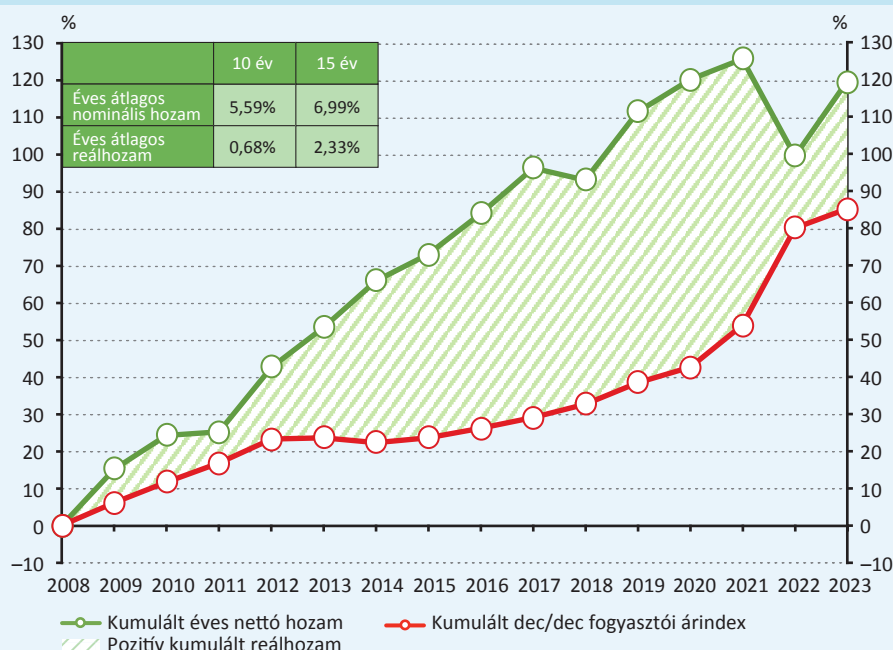
3.2.6. A hosszú távú nominális és reálhozam is pozitív tartományban, a költség szint alacsony

A 10 éves (záró vagyonnal súlyozott) átlagos nettó hozam 5,6 százalék, így az erre a periódusra számított inflációt a pénztárak éves átlagban mintegy 0,7 százalékponttal tudták felülmúlni. A szektor szereplőinek még messzebbre visszatekintő, 15 éves (záró vagyonnal súlyozott) átlagos nettó hozama közel 7 százalék lett. Ennek köszönhetően az ugyanezen időszakra számított reálhozam 2,3 százalékos mértékű.

Az önkéntes pénztárak befektetési eredményeit, alacsony, 1 százalék alatti éves működési és egyéb költségeit (díjterhelését), valamint a tagdíjbefizetések után járó 20 százalékos adókedvezményt is figyelembe véve a pénztári megtakarítások továbbra is versenyképes öngondoskodási formának számítanak a nyugdíjcélú előtakarékosági termékek piacán.

¹² A december/decemberi infláció fejezi ki az árszínvonal tárgyidőszakot megelőző év vége és a tárgyidőszak év vége közötti éves változást, ezért reálhozam számításához ez az érték használatos, ehhez célszerű hasonlítani a pénztárak éves hozamát.

3.5. ábra
Az önkéntes nyugdíjpénztári szektor hosszú távú kumulált hozamai

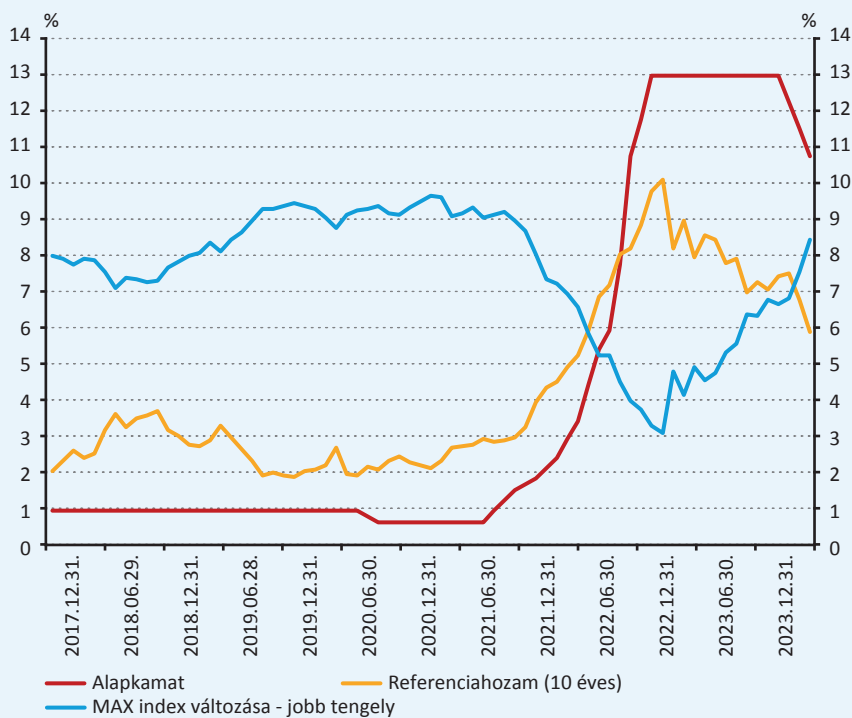
Forrás: MNB

3.1. keretes írás

Kiemelkedő nyugdíjpénztári befektetési eredmények és az ezek mögött álló folyamatok

A 2023-as év elején a 2022-es hozameredményeket meglátva a pénztártagok jelentős részében felmerülhetett a kérdés, mi történt és még inkább mi fog történni önkéntes nyugdíjpénztári megtakarításával. A befektetési szempontból nagyon kiélezett 2022 végi, 2023 eleji időszakban gazdasági portálokon cikkek, beszélgetések jelentek meg a 2023. évi kilátásokról, arról, hogyan lehet elfogadható kockázattal 20 százalék körüli hozamot elérni a befektetéseken 2023-ban. A nyugdíjpénztári tagok csaknem kétharmada számára a pénztári befektetése 20 százalék fölötti nettó hozamot termelt 2023-ban, a tagok több, mint 95 százalékának a nyugdíjcélú megtakarításán elért éves hozam a 15 százalékot meghaladta. A szektor szintű átlagos – vagyonnal súlyozott – hozam 2023-ban 21,2 százalék volt. Az akár 25-30 éves nyugdíjpénztári megtakarítással rendelkező ügyfelek – 2008 vagy 2018 után – 2023-ban ismét visszaigazolást kaptak arról, hogy portfóliót, pénztárat váltani, vagy kilépni a pénztárukba gazdaságilag nem racionális döntés a 2022-höz hasonló években. A történések ismét rávilágítottak arra, hogy a nyugdíjpénztári befektetéseknél a hosszú távú szemléletet kell alkalmazni. Egy év kedvezőtlen – vagy akár kedvező – éves hozamából nem érdemes messzemenő következtetéseket levonni, mindig hosszabb (5, 10 vagy még több éves) időszakot célszerű tekinteni. Igazolódt az a feltevés is, amit a korábbi időszakok tapasztalata alapján az MNB is megfogalmazott a 2022. évi hozamok kommunikációjakor, vagyis a pénztári nyugdíjcélú megtakarítások esetében egy-egy év kedvezőtlen befektetési teljesítményét rendszerint ellensúlyozták a kedvező hozamot termelő időszakok. Mind az MNB, mind a pénztárak számára fontos kommunikációs feladat volt ebben az időszakban, hogy megnyugtassák a pénztártagokat, és felhívják a figyelmet, hogy önmagában egyetlen év befektetési teljesítménye alapján nem célszerű a hosszú távú megtakarításokkal kapcsolatban nagy horderejű döntést hozni. Ahhoz, hogy megértsük, mi történt 2023-ban a pénztári befektetésekkel, miért keletkezhetett kimagasló mértékű éves hozam, érdemes röviden áttekinteni az értékpapírpiacon folyamatokat. A nyugdíjpénztári befektetések jelentős részét, több mint felét az állampapír befektetések teszik ki. Az állampapírok árfolyamának alakulása jelentős hatással van a pénztári hozamokra.

3.6. ábra
MNB alapkamat, 10 éves magyar állampapír referencia hozam és MAX index alakulása 2018-2023

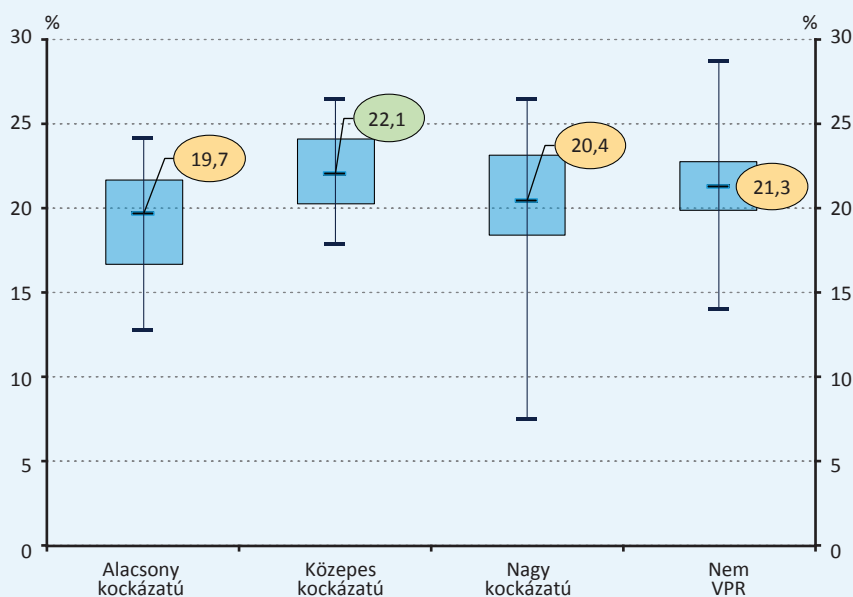

Forrás: MNB, ÁKK

2021 közepétől az állampapír hozamok emelkedni kezdtek, ennek következtében az állampapírportfóliók piaci értéke csökkent. Ez a folyamat 2022 utolsó negyedévéig tartott. Az állampapír-árfolyamok csökkenését jelzi, hogy a 365 napnál nem rövidebb lejáratú államkötvények teljesítményét reprezentáló MAX index változása 2022-ben mínusz 16,05 százalék volt. Ez jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy a 2022. évi nyugdíjpénztári hozamok döntő részben negatívak lettek. A 10 éves állampapír hozam 2022 októberében elérte a 10 százalékot. A javuló makrogazdasági kilátások hatására a kötvényhozamok csökkenni kezdtek, ennek megfelelően az árfolyamok változását jelző MAX index növekedésbe fordult. A MAX index 2023. évi változása 26,8 százalék volt. A leírt folyamatok miatt az alacsonyabb és mérsékeltebb kockázatú, döntően hosszabb, éven túli lejáratú állampapírokat tartó (például klasszikus és kiegyensúlyozott) pénztári portfóliók többsége 20 százalék fölötti hozamot ért el.

Az állampapírokon kívül a részvénybefektetések is meghatározóak a pénztárak befektetéseiben, különösen a nagyobb kockázatú, növekedési, dinamikus portfóliók esetében. A pénztári szektor befektetési között a közvetlen részvénykitettségek 9,4 százalék volt 2023 végén, azonban a közvetett befektetési instrumentumok nagy része részvényekbe fektető befektetési alap. A 2022-es év a részvénybefektetéseket tekintve is kedvezőtlenül alakult, a BUX index teljesítménye ebben az évben mínusz 13,66 százalék, a CETOP20 index teljesítménye mínusz 21,46 százalék volt, de a nagyobb globális részvényindexek 2022-es teljesítménye is negatív volt. 2023-ban azonban a részvénypiacokon is jelentős korrekció történt, ami a nyugdíjpénztári hozamok kedvező alakulásához is hozzájárult. Érdemes megjegyezni azonban, hogy a részvénypiaci korrekció mértéke eltérő volt egyes régiók vagy egyes szektorok esetében. Emiatt fordulhatott elő 2023-ban, hogy egyes kockázatosabb pénztári portfóliók a szektorátlagtól lényegesen elmaradó éves hozamot értek el. Összességében azonban a 2023. évi kiemelkedő pénztári hozamok nemcsak a kedvezőtlen 2022-es év befektetési eredményét kompenzálták, hanem a pénztárak hosszú távú eredményességéhez is jelentősen hozzájárultak. Az 5,6 százalékos szektor szintű 2014-2023 időszaki 10 éves átlagos nettó hozamrátát két részre bontva a 2022-2023 időszak átlagos éves hozama a 2023. évi hozameredményeknek köszönhetően 6,6 százalék volt, ami kedvezőbb, mint a 2014-2021 időszakban elért 5,4 százalékos átlagos éves hozamráta adat.

3.7. ábra
Különböző kockázatú választható portfóliók és nem választható portfóliós pénztárak 2023. évi nettó hozama

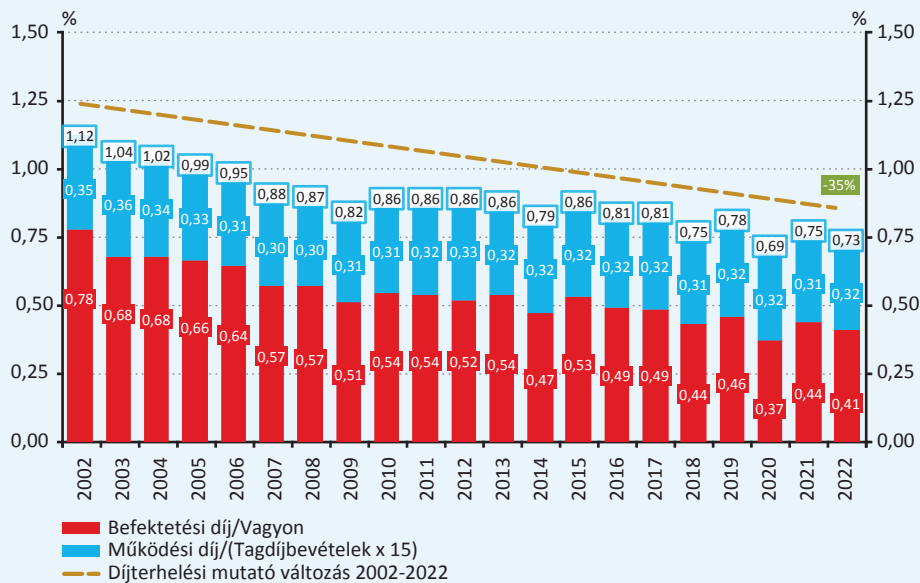

Forrás: MNB

A befektetési teljesítmény mellett érdemes vizsgálni a nyugdíjpénztári költségek alakulását is, mivel a hozamok mellett a költségek befolyásolhatják leginkább az ügyfelek döntéseit, és egyúttal az intézmények költséghatékonyságát, fenntarthatóságát is. Az MNB a pénztári költségek transzparenciájának és a tagok megfelelő tájékoztatásának érdekében több költségmutatót is közzétesz. Így a pénztárak beszámolójának adataiból minden évben kiszámolja és közzéteszi a díjterhelési mutatókat. A korrigált díjterhelési mutató értéke 2022-ben 0,73 százalék (2021-ben 0,75 százalék) volt, amely 2 bázispontos csökkenés 2021-hez képest. Az önkéntes nyugdíjpénztárak működésre levont tagdíjrésze a teljes tagdíjbevételek arányában a 2002-től 2022-ig terjedő időszakban 9,2 százalékos csökkenést mutat. 2022-ben a működési és likviditási célra levont tagdíjrész aránya a teljes tagdíjbevételekhez képest nem változott lényegesen, csekély mértékben növekedett. A növekedés miatt következett be, mert a pénztárak egy része a 2022-es év gazdasági nehézségei nyomán a tagdíjfelosztási arányok, vagy sávós tagdíjfelosztás esetén a sávhatárok változtatásáról döntött.

Jelentős hatást gyakorolhat a díjterhelési mutató mértékére a pénztár által elért befektetési teljesítmény és az adott portfólió referenciahozamának különbsége. Általánosságban elmondható, hogy sikerdíjas konstrukció alkalmazása során, amennyiben a pénztár által elért hozam meghaladja a referenciahozamot, a vagyonkezelő partner sikerdíjra jogosult. A 2022. évi rendkívül volatilis piaci környezetben a vagyonkezelők az egyes befektetési eszközöknek a befektetési politikákban megadott célértékekhez képest való alul- vagy felülsúlyozásával igyekeztek minél jobb hozamokat elérni. 2022-ben a vagyonkezelők által elért hozamok átlagosan nagyobb mértékben meghaladták a pénztárak befektetési politikájában meghatározott referencia index értékét, mint az előző évben. Ezzel együtt is az állampapír- és tőkepiaci változások miatt a pénztári portfóliók – néhány kivételtől eltekintve – negatív hozamot értek el 2022-ben. Több pénztár is olyan szerződést kötött a vagyonkezelővel, ahol a sikerdíj kifizetésének feltétele a referencia hozam felülteljesítésén túl a pozitív hozam elérése. Emiatt feltételezhetjük, hogy a kifizetett sikerdíjak nagysága kisebb volt, mint 2021-ben.

3.8. ábra
A korrigált díjterhelési mutató alakulása 2002-2022 között

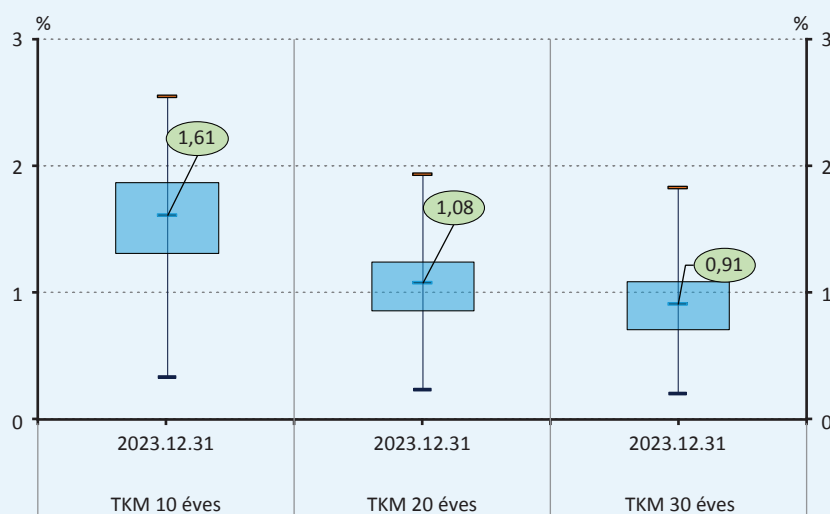

Forrás: MNB

Az MNB 20/2019. (IX.20.) számú ajánlása által bevezetett, a nyugdíjpénztári termékekre vonatkozó teljes költségmutató (TKM_{Nyp}) egy tag befizetéseiből és megtakarításaiból levont költségeket fejezi ki egy értékben. A TKM_{Nyp} összevethető az élet- és nyugdíjbiztosítások azonos mutatószámával, ami erősíti a transzparenciát, valamint a pénztári szektoron belüli és a sektorközi versenyt.

2023-ban a 10 éves medián TKM_{Nyp} 1,61 százalék, a 20 éves medián TKM_{Nyp} 1,08 százalék, a 30 éves medián TKM_{Nyp} 0,91 százalék volt. A TKM_{Nyp} értékek alakulásában szektor szinten nem volt jelentős változás az előző évhez viszonyítva. A medián 10 éves TKM_{Nyp} érték 1 bázisponttal, a medián 20 éves TKM_{Nyp} érték 2 bázisponttal, a medián 30 éves TKM_{Nyp} érték 4 bázisponttal emelkedett. A pénztári költségmutatók is alátámasztják, hogy az önkéntes nyugdíjpénztár – más pénzügyi termékekhez viszonyítva is – költséghatékony hosszú távú befektetési forma.

3.9. ábra
Az önkéntes nyugdíjpénztári szektor TKM értékei (2023)

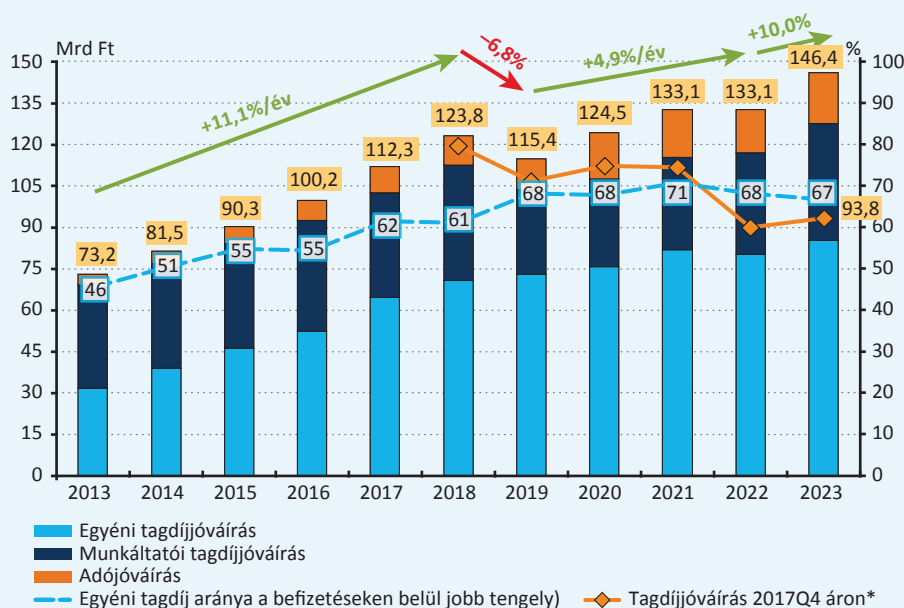

Forrás: MNB

3.2.7. Jelentős növekedés a fedezeti tartalékok érintő bevételekben

Az önkéntes nyugdíjpénztárak fedezeti tartalékain jóváírt tagdíjbefizetések és az adóhatóságtól átutalt adójóváírások összege 146,4 milliárd forintot tett ki, amely 10,0 százalékkal több a 2022. évinél, és az eddigi legmagasabb értéknek számít (3.10. ábra), ezzel a tagdíjak reálértéke is enyhén növekedett. 2023-ban az egyéni tagdíjbevételek összege (85,6 Mrd Ft) 6,7 százalékkal, a munkáltatói hozzájárulások összege (42,7 Mrd Ft) 15,3 százalékkal, a NAV által átutalt összeg (18,1 Mrd Ft) pedig 14,6 százalékkal növekedett 2022-höz képest. Az egyéni és munkáltatói befizetések után járó maximum 20 százalékos mértékű adójóváírást nem használták ki teljes mértékben vagy egy részét az egészség- és önszegélyező pénztáraikba kérték a tagok, az adójóváírás összege a befizetések 13,5 százalékát tette ki 2023-ban. A pénztártagok a 2022. évi rendkívüli világgpiaci körülmények idején kis mértékben visszafogták a pénztári befizetéseiket, 2023-ban azonban kimagasló mértékben teljesítettek. Szintén pozitívum, hogy a munkáltatói hozzájárulások összege jelentős mértékben emelkedett, amely a munkáltatók pénztári rendszer irányába való elkötelezettségét jelenti. Továbbá a bérnövekedések közvetett hatása is megjelenhet e folyamat mögött, ugyanis a munkáltatói tagdíjhozzájárulások mértéke sok esetben a munkavállalók bérének meghatározott százalékához van hozzárendelve. A befolyó tételek között változatlanul az egyéni befizetés dominál, amely az éves tagdíjbevételek összegének 66,7 százalékát teszi ki. A munkáltatói hozzájárulás azonban továbbra is fontos, mert a szerződéses elkötelezettségből adódóan stabil, míg az egyéni befizetések egy gazdaságilag nehezebb évben nagyobb eséllyel csökkenhetnek.

3.10. ábra
Az önkéntes nyugdíjpénztári fedezeti tartalékon jóváírt tagdíjbevételek befizetők szerinti megoszlása

Megjegyzés: * fogyasztóiár-index-szel korrigálva

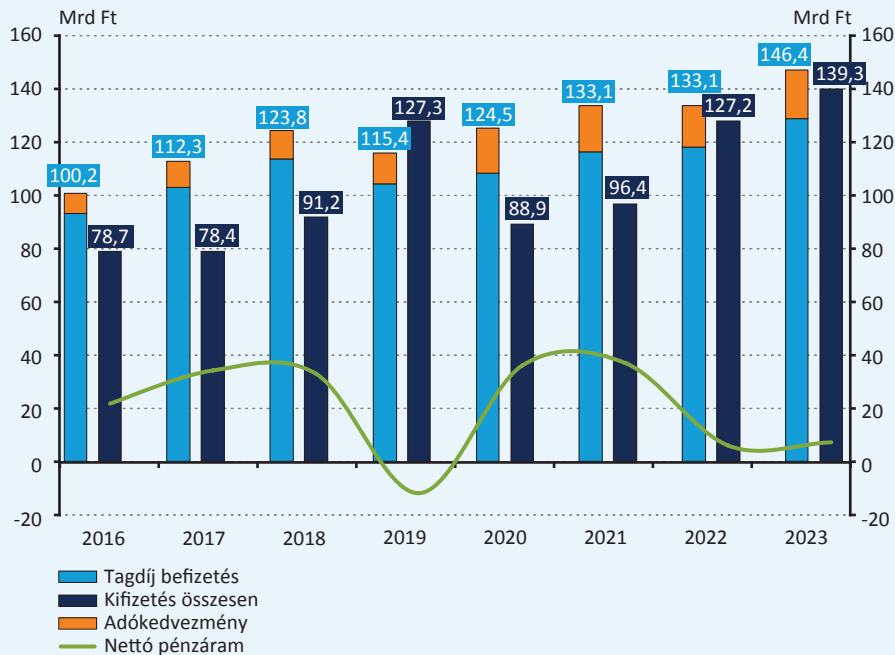
Forrás: MNB

Az önkéntes nyugdíjpénztárak pénzáramait elemezve látható, hogy 2016 óta csupán egyetlen alkalommal (2019-ben) fordult elő, hogy a szektorszintű éves cash flow negatív tartományban alakult, melyet főként a 2018. évi negatív hozamok miatt megemelkedett kifizetések okoztak, valamint az, hogy a tagdíjbevételek csökkenést mutattak az előző évhez képest. A 2019-es évet kivéve az elmúlt 8 évben mindig bevételi többlet jellemezte az önkéntes nyugdíjpénztárakat, tehát hosszú távon az egyes negatív irányú kilengések kisimulnak. Megállapítható azonban az is, hogy 2022-ben és 2023-ban az adó-visszatérítések összege nélkül negatív lett volna a szektor cash flow egyenlege a jelentősen megugrott kifizetések miatt.

A 2022. évi nagy mértékű kifizetéseket feltehetően a rendkívüli világgpiaci környezet és az abból fakadó magasabb megélhetési költségek okozták. 2023-ban a 2022. évi negatív önkéntes nyugdíjpénztári hozamok és az azt követő hozamközvetítés miatt még a 2022. évinél is nagyobb mértékű (+9,4 százalék) kifizetésekre került sor, amely főként az év első felében realizálódott. Ez azt mutatja, hogy a tagság rendkívül érzékeny az éves hozamok alakulására annak ellenére, hogy az önkéntes nyugdíjpénztárak a hosszú távú elköteleződésre építenek, teljesítményüket 20-30 éves időtávban érdemes értékelni.

Az egyes években tapasztalható gyengébb befektetési teljesítményt – az eddigi tapasztalatok alapján – a következő évek pozitív eredménye nemcsak korigálja, hanem jelentősen meg is haladja, tehát nem érdemes meggondolatlan, elhamarkodott döntést hozni, – aki megteheti, annak – érdemes kivárni a jó eséllyel bekövetkező hozamkorrekciót. A 2023. évi kiemelkedő mértékű hozamok miatt 2024-ben már alacsonyabb mértékű kiáramlási adatok várhatóak, de az MNB továbbra is kiemelten, havi gyakorisággal nyomon követi az intézmények pénzáramait, és az abból fakadó esetleges kockázatokat.

3.11. ábra
Az önkéntes nyugdíjpénztárak pénzáramainak alakulása

Forrás: MNB

3.2.8. Csökkenő taglétszám, távolodás a célszámtól

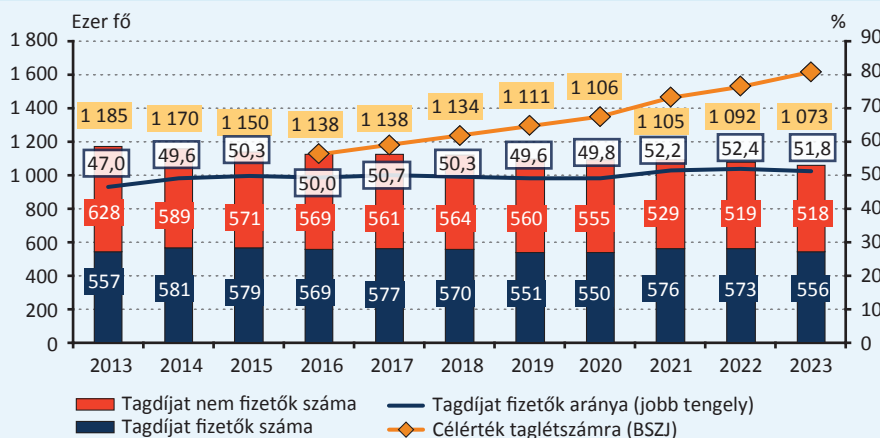
Az önkéntes nyugdíjpénztári taglétszám 2023 végén 1 millió 73 ezer fő volt, közel 19 ezer fővel (1,7 százalékkal) kevesebb, mint 2022 végén. A taglétszám 2023 valamennyi negyedében mérséklődött, azonban egyre csökkenő mértékben: az I. negyedévben még 8,1 ezer fővel, a IV.-ben már csak 1,1 ezer fővel. A fizetők taglétszámán belüli aránya 2023 végén 51,8 százalék volt, ami a 2022. évi azonos időszakról 0,6 százalékponttal elmaradt, megtörve az elmúlt 3 év növekedési trendjét.

Az önkéntes nyugdíjpénztári szektor taglétszáma 2008-ban érte el csúcspontját, azóta enyhén, de folyamatosan csökken. A BSZJ-ben öngondoskodási kitekintéssel bemutatott, ideálisnak tartott pályától való egyre nagyobb mértékű távolodást jelez.

2023-ban 26 183 új belépő tag érkezett az önkéntes nyugdíjpénztárakhoz, amely azonban nem tudta ellensúlyozni – többek között – a szolgáltatásban részesült (23 783 fő); az elhalálozott (3 195 fő); a kilépett (17 235 fő) és a tagdíj nem fizetés miatt kizárt (361 fő) tagok számát, így közel 19 ezer fővel csökkent a szektor taglétszáma. Az új belépők háromnegyede (19 628 fő) tagszervezők által került beléptetésre. Az új belépők számának alakulása önmagában pozitívnak tekinthető, azonban a taglétszám szinten tartásához, annak növeléséhez nagyobb létszámú új belépőre van szükség. A tagság átlagéletkora 2020-ban 48 év, 2021-ben 48,4 év, 2022-ben pedig 48,7 év volt, tehát nem sikerült megállítani a tagság átlagéletkorának növekedését. A 35 év alatti korosztályok fokozott megszólítása szükséges az intézmények részéről annak érdekében, hogy a tagi korfát jellemző emelkedő tendencia megállítható, szinten tartható legyen.

Az önkéntes nyugdíjpénztári szektorban az átlagéletkorral együtt a nyugdíjszolgáltatásra jogosult tagok száma is növekedik, amivel a szolgáltatás igénybevétele miatt a tagsági jogviszonyukat megszüntetők száma is várhatóan emelkedni fog. Ezt a hatást mérsékelheti, hogy a 2016. január 1-jétől hatályos jogszabályi változások jelentősen bővítették a nyugdíjkorhatárt elérő tagok választási lehetőségeit. A nyugdíjjogosult tagok az egyéni számla egy részének felvétele mellett a pénztárban hagyhatják megtakarításuk fennmaradó részét, egyfajta befektetési lehetőségként tekintve a pénztári megtakarításaikra.

3.12. ábra
Az önkéntes nyugdíjpénztári tagdíjat fizetők aránya

Forrás: MNB

A tagdíjat fizetők aránya csökkent 2023-ban, amelyre 2019 óta nem volt példa éves alapon, és továbbra is alacsonynak tekinthető, így kockázatot jelent a pénztárak hosszú távú működésére nézve. Az önkéntes pénztárak üzleti modellje szerint a működés kiadásait a tagok befizetéséből levont költségréznek kell fedeznie, amelyet kiegészíthetnek a működési célú adományok is. A tagdíjat nem fizető tagok esetében a jogszabály lehetőséget ad arra, hogy a tagdíjfizetés elmulasztásának kezdő időpontjától a pénztár a tag egyéni számlájának befektetéséből származó hozamát a mindenkori pénztári egységes tagdíjnak a működési és likviditási alapra jutó hányadának megfelelő összeggel, de legfeljebb a hozam összegével csökkentse, és azt a működési, illetve likviditási alap javára jóváírja. E lehetőséggel nem minden pénztár él, viszont többségük igen, és a működési bevételeik egyik fontos forrása. Az Önkéntes Kölcsönös Biztosító Pénztárakról szóló 1993. évi XCVI. törvény (Öpt.) 2023. szeptember 1-jén hatályba lépett 14. § (6) bekezdése szerint, "az elmaradt tagdíj miatti hozamlevonás mértéke nem haladhatja meg a választott levonási gyakoriságnak megfelelő – negyedéves, féléves vagy éves – időszakban (a továbbiakban: tárgyidőszak) keletkezett hozamot, valamint a tárgyév első napján érvényes, a választott levonási gyakoriságnak megfelelő időszakra vonatkozó minimálbér 5 százalékanak megfelelő mértékű tagdíj működési és likviditási alapra jutó hányadával megegyező összeget. Amennyiben a tárgynegyedévi, tárgyfélevesi vagy tárgyévi hozam nem éri el a pénztár által levonható összeg mértékét, a pénztár nem jogosult a különbözetet érvényesíteni a korábbi negyedév, félév, illetve év hozama terhére. Féléves levonási gyakoriság esetén az elmaradt tagdíj miatti hozamlevonás a második, valamint a negyedik negyedéves hozamjótérítést követően a tag egyéni számláján a tárgyfélelvben jóváírt hozam terhére történik. Amennyiben a pénztár a tárgynegyedévi, tárgyfélevesi vagy tárgyévi hozama terhére nem tud elmaradt tagdíj miatti hozamlevonást érvényesíteni, akkor a pénztár az elmaradt tagdíj miatti hozamlevonást legfeljebb a tárgyidőszakot követő egy naptári év hozama terhére érvényesítheti. Az elmaradt tagdíj miatti hozamlevonás során először a tárgyidőszakra vonatkozó hozamlevonás, majd ezt követően a korábbi időszakra vonatkozóan elmaradt hozamlevonások érvényesíthetőek." Amennyiben a pénztár élni kíván az elmaradt tagdíj miatti tárgyidőszakot követő hozam terhére történő hozamlevonás lehetőségével, akkor a pénztárnak a módosult jogszabályi rendelkezésekkel összhangban módosítania kell az alapszabályát. A pénztártagok védelme érdekében az MNB elvárja, hogy az elmaradt tagdíj miatti hozamlevonás – az alkalmazandó eljárásokat, joghatásokat, eljárásrendet világosan, egyértelműen és transzparens módon tartalmazó – szabályai kerüljenek rögzítésre az elmaradt tagdíj miatti hozamlevonást alkalmazni kívánó pénztárak alapszabályaiban. Ezen túlmenően pedig az MNB javasolja a pénztáraknak, hogy a tárgyidőszaki hozam hiánya okán a tárgyidőszakot követően megnyíló – és a következő naptári év végével záródó – időkeretben az elmaradt tagdíj miatti hozamlevonás érvényesítésére ne több részletben, és az adott pénztár díjfizetési gyakoriságához igazodó időszakok közül a lehető legkorábbi időszakban kerüljön sor.

3.2. keretes írás

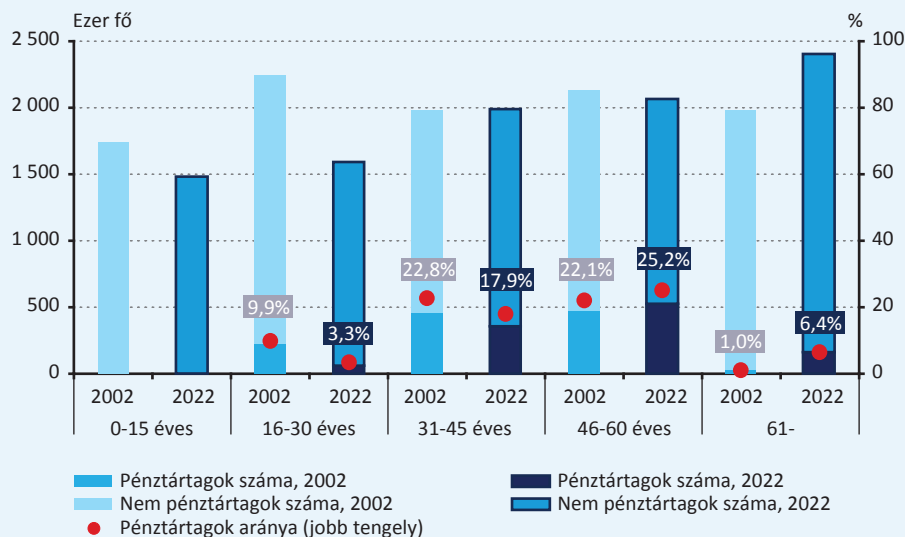
Alacsony lefedettség, előregedő tagság

2002 és 2022 között az önkéntes nyugdíjpénztári tagok száma 6,7 százalékkal csökkent. Magyarország legalább 16 éves korú, azaz pénztári tagsági jogviszony létesítésére képes népességszáma ugyanennyi idő alatt 3,3 százalékkal mérséklődött a KSH adatai szerint. A tagság nagyobb mértékű csökkenése miatt a tagok népességen belüli aránya fél százalékponttal lett alacsonyabb a 2002. évihez képest (13,5 százalék), azaz az intézménytípus elterjedtsége valamelyest csökkent.

20 év alatt Magyarország népességének átlagos életkora 3,6 évvel emelkedett (43,0 évre), aminél az önkéntes nyugdíjpénztári tagságé jelentősebben, 7,0 évvel nőtt (48,7 évre). Az egyes korcsoportokat tekintve az látható, hogy a legfiatalabb, 16-30 éves pénztártagok 2022. évi száma (53 ezer fő) mindössze 24 százalékát, korosztálybeli arányuk (3,3 százalék) pedig csupán harmadát jelenti a 2002. évinek. A munkavállalási szempontból középkorú, 31-45 éves pénztártagok esetében is csökkenés volt tapasztalható, de számában és arányában is kisebb mértékű (21 százalék, illetve 5,0 százalékpont), mint a fiatalok, 16-30 évesek vonatkozásában. E két korcsoportot illetően a 2002-es tagsági arány 2022. évi eléréséhez a 16-30 évesek körében 104 ezerrel, a 31-45 évesek esetében pedig 99 ezerrel több pénztártagra lett volna szükség.

3.13. ábra

A lakosság egyes korcsoportjainak megoszlása az önkéntes nyugdíjpénztári tagság alapján (2002, 2022)

Forrás: KSH, MNB

A munkavállalók között idősebb, 46-60 éves, továbbá a nyugállományba vonulás előtt álló (sőt 2022-ben már számos nyugdíjas korú is), legalább 61 éves tagok esetében ugyanakkor növekedés következett be. A két utóbbi korcsoport közül a markánsabb emelkedés az idősebb, azaz a legalább 61 éves tagokat érintette, akiknek az azonos korú népességen belüli aránya 5,4 százalékponttal, a száma pedig 7,6-szeresére nőtt 20 év alatt. A pénztártagsággal rendelkező legnépesebb korcsoportot 2022-ben is a 46-60 évesek jelentették; a tagság 48 százaléka, ami a 20 évvel korábbinál 7,6 százalékponttal több. Az e korcsoportba tartozó tagok száma a 2002. évit 11 százalékkal meghaladta, arányuk a megfelelő korú lakosságban 3,2 százalékponttal emelkedett két évtized alatt. Ha hozzájuk vesszük a legalább 61 éveseket is, akkor a két korcsoport az önkéntes nyugdíjpénztári tagság 62 százalékát adja, a 20 évvel korábbinál 20 százalékponttal nagyobb részét.

Ami a felhalmozott fedezeti vagyont illeti: 2022 végén a 46-60 éves pénztártagok részesedése 53, a legalább 61 éveseké 24, a 31-45 éveseké 21 százalékot tett ki. Nem meglepő, hogy a vagyomból a tagság eloszlásához képest még jelentősebb az idősebb (46-60 éves) és a nyugdíj előtt állók (61+) együttes aránya (78 százalék). Az egy tagra jutó vagyon megközelítette az 1,5 millió forintot, amelynél a két fiatal korcsoport kevesebbet (átlagosan 325 ezer, illetve 949 ezer forintot), a két idősebb pedig többet (1,6 millió, valamint 2,5 millió forintot) halmozott fel 2022 végéig.

A pénztári szektor utánpótlása szempontjából érdemes a 16 évesnél fiatalabb korcsoportra is egy pillantást vetni. Várakozásunk szerint ez a generáció leginkább a hozzá legközelebbi, 16-30 éves korcsoporthoz mutathat majd hasonló magatartást a nyugdíjpénztári pénztártagságot illetően, így annak népszerűsége visszafogott lehet a körükben. A tagság utánpótlása szempontjából továbbá az sem kedvező fejlemény, hogy a legfeljebb 15 éves életkorú csoportba tartozó populáció lélekszáma (közel másfél millió fő) alacsony, a második legkisebb számú, 16-30 évesekétől 6,7 százalékkal elmarad.

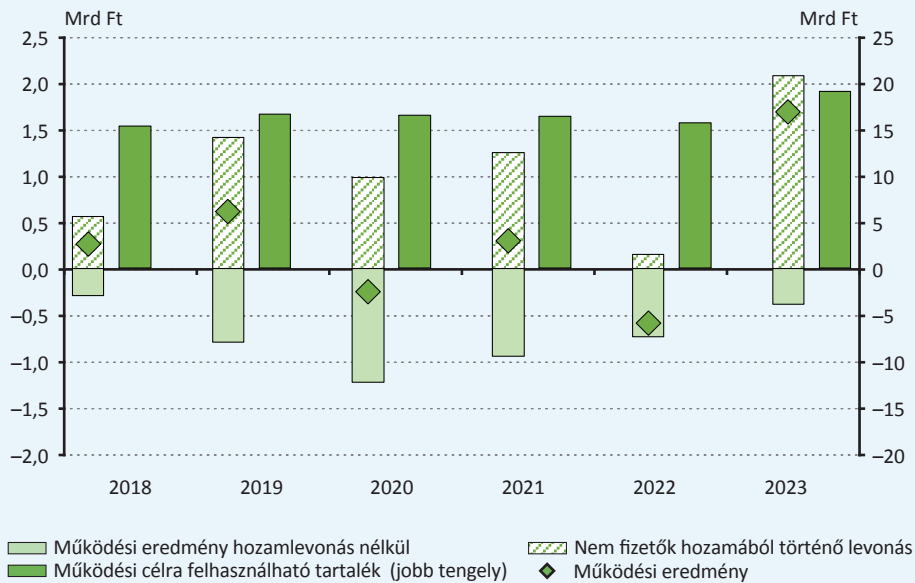
Az önkéntes nyugdíjpénztári tagok száma az elmúlt bő két évtized év végi adatait tekintve 2002 és 2008 között 24 százalékkal 1 millió 355 ezer főre nőtt. A növekedésben szerepe lehetett a munkabérenél kedvezőbben adózó béren kívüli juttatásoknak (Cafeteria), amelynek keretében a munkavállalók önkéntes nyugdíjpénztári befizetést is kérhettek. A tagok aránya a legalább 16 éves népességen belül 13,0-ról 16,1 százalékra emelkedett ezekben az években. 2008 óta az önkéntes nyugdíjpénztári tagok száma folyamatosan csökken, amiben – egyebek mellett – a Cafeteria-juttatások munkabérhez képesti adóelőnyének csökkenése, illetve megszűnése is jelentős szerepet játszik. 2023 végén az önkéntes nyugdíjpénztári tagok száma 1 millió 73 ezer fő volt, 21 százalékkal kevesebb, mint a csúcspontot jelentő 2008-ban. A pénztártagok legalább 16 éves népességen belüli aránya 2,6 százalékponttal 13,5 százalékra csökkent 2008 és 2022 között (az ugyanilyen korú népesség száma 3,7 százalékkal csökkent ebben az időszakban).

A fenti folyamatok alapján megállapítható, hogy a szektor hosszú távú működőképességének fenntartása érdekében reformra van szükség, amely révén olyan feltételrendszernek kellene kialakulnia, ami a fiatalabb generációk körében is megfelelő vonzerőt jelent a pénztári tagságot illetően.

3.2.9. A tavalyi veszteség után nyereségbe fordult a működési eredmény

2023-ban az önkéntes nyugdíjpénztárak 1,7 milliárd forintos működési eredményt értek el, ami 2,3 milliárdos javulást jelent a megelőző évihez képest. 28 intézményből 22 nyereségesen működött. Ennek oka, hogy a magas hozamok miatt nagyobb mértékben volt lehetőség érvényesíteni a meg nem fizetett egységes tagdíjak utáni hozamlevonást a nem fizető tagoktól, amely szektorszinten 2,1 milliárd forintot tett ki. A kapott osztalék a 2022. évihez hasonló nagyságú (0,9 milliárd forint) volt. A hosszabb távon negatív működési eredményt elérő pénztáraknál a működési jellemzők újragondolására (nem fizetők fokozott megszólítása, működési költségmodell átalakítása) van szükség. Az MNB kiemelt hangsúlyt helyez a pénztárak működési helyzetének monitorozására mind a folyamatos felügyelés, mind a vizsgálatok során. Amennyiben a tartósan veszteséges működésből, vagy egyéb okokból fakadóan a pénztárak működésre felhasználható tartalékai a prudenciális szempontból elvárt minimum szintet megközelítik vagy az alá süllyednek, az MNB különböző intézkedéseket (például prudenciális megbeszélés tartása; intézkedési terv kérése; működési-likviditási jelentés előírása; célvizsgálat indítása) alkalmaz(hat) az érintett intézményeknél. 2023 végére az önkéntes nyugdíjpénztárak működési célra felhasználható tartaléka szektorszinten 21,4 százalékkal, 19 milliárd forintra növekedett, az előző év végi adatokhoz képest így továbbra is megfelelő mértékű a tartalékszint.

3.14. ábra
Az önkéntes nyugdíjpénztárak működési eredményének alakulása

Forrás: MNB

3.3. keretes írás

A PEPP rendelet alkalmazásának eddigi tapasztalatai

A tőkepiaci unió vonatkozásában az Európai Bizottság kiemelt szerepet és így figyelmet szán a páneurópai egyéni nyugdíjtermékek (Pan-European Personal Pension Product – PEPP), amely az egységes uniós piacon terjeszthető és a tagországok között hordozható hosszú távú megtakarítási termék. A PEPP egyik célja az egyéni kiegészítő nyugdíjtermékek piacán nemzetközi szinten megfigyelhető szétaprózottság csökkentése. Míg egyes tagállamokban megfelelő mértékben rendelkezésre állnak egyéni nyugdíjmegtakarítási lehetőségek, más tagállamokban ezeknek a pénzügyi termékeknek még nincs széles körű piaca, és ez korlátozza a fogyasztók egy részének választási lehetőségét. Az Európai Bizottság szerint az egyéni nyugdíjmegtakarítási piac széttagozottsága miatt nem eléggé hatékony a szolgáltatók közötti verseny, a fogyasztók egy része kevésbé fér hozzá a jobb minőségű és alacsonyabb költségű termékekhez. Az elképzelések szerint az új termékkel a PEPP-et szolgáltatók a kockázatdiverzifikáció, az innováció és a méretgazdaságosság előnyeit maximális mértékben kihasználhatják. A PEPP által orvosolandó probléma továbbá az, hogy az egyéni nyugdíjtermékek hozzáférhetősége és tagállamok közötti hordozhatósága – a szolgáltatók elenyésző határon átnyúló tevékenysége miatt – korlátozott.

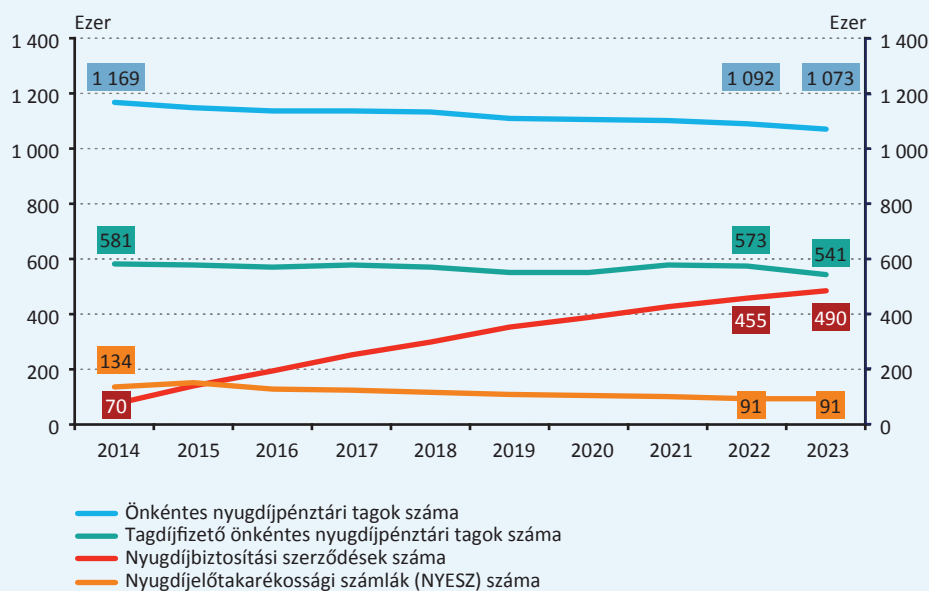
Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1238 rendelete a páneurópai egyéni nyugdíjtermékekről (PEPP Rendelet) 2019. július 25-én jelent meg, és 2019. augusztus 14-én lépett hatályba. A PEPP Rendelet a kapcsolódó kiegészítő másodlagos szabályozás¹³ kihirdetésétől számított 12 hónap elteltével, tehát 2022. március 22-től alkalmazandó, vagyis a szolgáltatók ezen időpontot követően kérhetik PEPP nyilvántartásba vételét az illetékes nemzeti hatóságtól. Az eltelt két év tapasztalatai alapján megállapítható, hogy a lehetséges szolgáltatói kört tekintve nincs jelentős érdeklődés a PEPP iránt. 2022 szeptemberében jelent meg az Unió piacán az első és eddig egyetlen PEPP szolgáltató, a szlovákiai székhelyű FINAX, o.c.p., a.s. A FINAX Szlovákián kívül Csehországban, Horvátországban és Lengyelországban értékesíti a PEPP-et, azonban Magyarországon a jelentés készítésének időpontjában nem érhető el a FINAX PEPP terméke.

¹³ A BIZOTTSÁG (EU) 2021/473 FELHATALMAZÁSON ALAPULÓ RENDELETE (2020. december 18.) az (EU) 2019/1238 európai parlamenti és tanácsi rendeletnek a páneurópai egyéni nyugdíjtermékhez kapcsolódóan az információkat tartalmazó dokumentumokra, a költségkorlátkba tartozó költségekre és díjakra, valamint a kockázatcsökkentési technikákra vonatkozó követelményeket meghatározó szabályozástechnikai standardok tekintetében történő kiegészítéséről

A szolgáltatók szempontjából a termék terjedésének korlátját jelenti a szabályozásban megadott feltételrendszer. A PEPP Rendelet szerint a PEPP-szolgáltatók legfeljebb hat befektetési lehetőséget kínálhatnak a PEPP-megtakarítóknak, melyek közül egy a PEPP-alaptermék. A PEPP-alaptermékeknek garanciát kell nyújtania a tőkére vonatkozóan a kifizetési szakasz kezdetén és adott esetben a kifizetési szakasz alatt, vagy olyan kockázatcsökkentési technikának kell kapcsolódnia hozzá, ami összhangban van a tőkegarancia céljával. A PEPP Rendelet szerint a PEPP minden befektetési lehetőségénél megfelelő kockázatcsökkentési technikát kell alkalmazni. A másodlagos szabályozás szerint a kockázatcsökkentési technika kialakítása során célként kell kitűzni az éves inflációs ráta legalább 80%-os valószínűséggel történő túlteljesítését 40 éves felhalmozási szakasz alatt. További előírás a rendeletben, hogy a PEPP-alaptermékhez kapcsolódó költségek és díjak évente nem haladhatják meg a felhalmozott tőke 1%-át. A költségkorlát mértékét a jogalkotónak két évente felül kell vizsgálni, első alkalommal 2024-ben. Láthatóan a szolgáltatók nem látnak üzleti potenciált olyan PEPP-termékben, amely teljesíti a PEPP Rendeletben és a másodlagos szabályozásban leírt elvárásokat is.

A tőkepiaci unió előmozdításán túl az európai jogalkotók célja a PEPP létrehozásával az volt, hogy növelje az egyéni nyugdíjmegtakarítással rendelkezők számát a kínálati oldal bővítésével. A nyugdíjcélú, tőkepiaci befektetési alapon működő termékek alacsony elterjedtsége azonban nem kínálati, hanem keresleti oldali probléma, amit a hazai tapasztalatok is igazolnak. A nyugdíjcélú megtakarítási termékek közül a nyugdíjbiztosítások az életbiztosítási ágazat húzótermékének tekinthetők a befizetésekre vonatkozóan igénybevehető adójóváírás 2014. évi bevezetése óta. A nyugdíjpénztári taglétszám ugyanakkor kis mértékben csökkent az utóbbi 10 évben, a NYESZ szerepe pedig marginális, ez a konstrukció nem vált tömegtermékké. A hazai kiegészítő nyugdíjtermékek mellett a PEPP a kínálati oldalon jelenne meg egy újabb termékként. A penetráció növeléséhez álláspontunk szerint a keresleti oldal problémáját kell kezelni, amelyre a lakosság pénzügyi ismereteinek, tudatosságának fejlesztése, a meglévő termékek fejlesztése, marketingjének erősítése, minél szélesebb körben való megismertetése, a hatékony állami ösztönzőrendszer és a munkavállalói/munkáltatói elkötelezettség erősítése lehet a megoldás.

3.15. ábra
Kiegészítő nyugdíjcélú termékek szerződésszáma

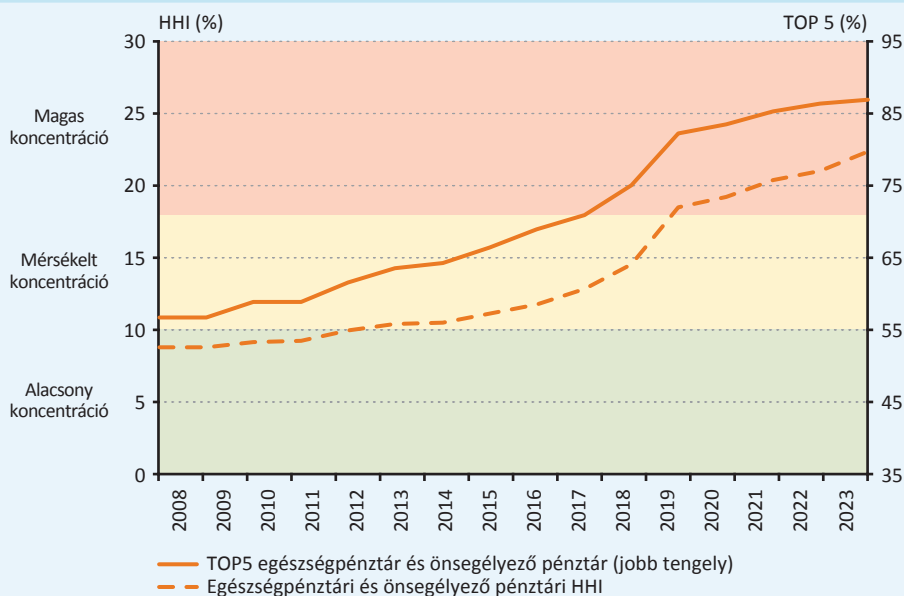
Forrás: MNB

3.3. EGÉSZSÉG- ÉS ÖNSEGÉLYEZŐ PÉNZTÁRAK

3.3.1. Tovább növekedett a koncentráció szintje

A koncentráció szintje az egészség- és önszegélyező pénztári szektorban tovább növekedett. A tagdíjbefizetések koncentrációját elemezve megállapítható, hogy az egészség- és önszegélyező pénztári szektorban a tagdíjbefizetések és munkáltatói hozzájárulások összegének 87,1 százaléka a befizetések alapján számított 5 legnagyobb intézményhez kapcsolódik. A legalább közepes méretű, országos lefedettséggel rendelkező, jellemzően banki és biztosítói háttérintézmények támogatását is bíró egészség- és önszegélyező pénztárakkal nehezen tudják felvenni a versenyt a kisebb intézmények a szolgáltatások színvonalában, az azokhoz kapcsolódó kiegészítő jellegű kényelmi megoldások tekintetében (pl. innovatív egészségpénztári kártyamegoldások, applikációk, magánegészségügyi intézményekben igénybe vehető kedvezmények). A kisebb, jellemzően munkáltatói háttérű intézmények innovációra csak korlátozottabb mértékben képesek, viszont a költségek és a szolgáltatások bizonyos jellegzetességei (pl. egyszerűbb személyes ügyintézés) tekintetében felvehetik a versenyt a nagyobb intézményekkel.

3.16. ábra
Az egészség- és önszegélyező pénztári koncentráció alakulása

Megjegyzés: A háttér színezete a HHI szerinti koncentráció erősségét szemlélteti. A korábbi évek gyakorlatához képest idén negyedéves adatokat csak a 2023. év vonatkozásában használtunk. A korábbi évek számadatai frissítve lettek az éves auditált adatokkal. Ennek okán a grafikon eltérhet az előző években publikáltaktól.

Forrás: MNB

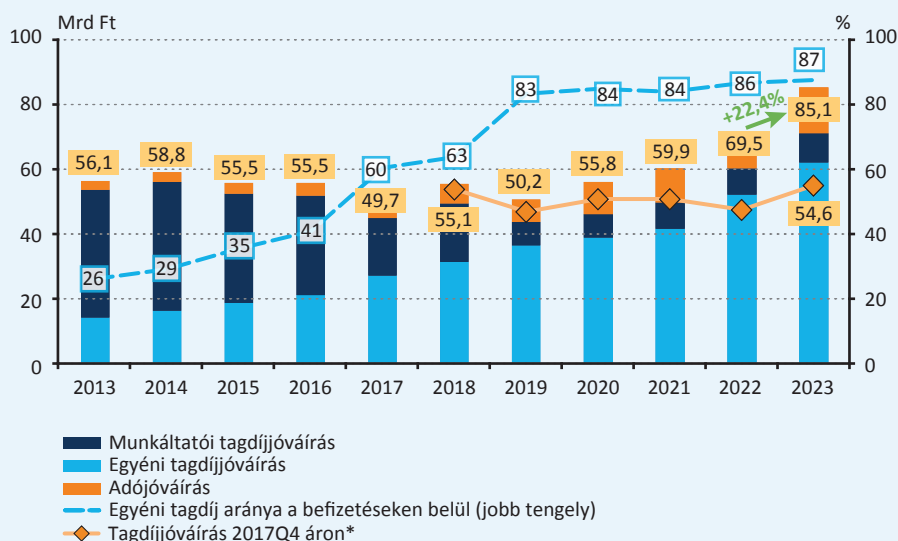
3.3.2. Csúcson a befizetések az egészség- és önszegélyező pénztári szektorban

Az egészség- és önszegélyező pénztárakba érkező, fedezeti tartalékon jóváírt bevételek (85,1 Mrd Ft) jelentősen, 22,4 százalékkal emelkedtek 2023-ban 2022-höz képest, ezzel a tagdíjak reálértéke is növekedést mutat. A tagi befizetések 19,0 százalékos növekedést követően 61,8 milliárd forintot tettek ki. A munkáltatói tagdíj-hozzájárulások összege 9,0 Mrd Ft volt, 10,4 százalékkal magasabb, mint 2022-ben. Az adóhatóság által átutalt összeg 51,5 százalékkal emelkedett és 14,3 Mrd Ft volt. A 2023. évi tagdíjbevételek és adójóváírások összege jelentősen magasabb volt, mint az elmúlt évtized egyes éveiben. Az egyéni tagdíjbefizetések szektorszerű összege több mint négyszerese az egy évtizeddel ezelőtti értéknek és folyamatosan emelkedik. Megfigyelhető, hogy 2013-hoz képest megfordult az egyéni és a munkáltatói hozzájárulások részaránya a szektorban, kiemelt hangsúly helyeződik a tagság egyéni befizetéseire. Továbbra is jellemző, hogy év közben

a tagdíjjellegű befizetések egyenlőtlenül oszlanak meg az egyes negyedévek között, a tagdíjbefizetések jelentős része – a pénztári kampányok eredményeként is – az utolsó negyedévre koncentrálnak (szezonalitás). Az egyéni befizetések csaknem fele az utolsó negyedévben folyik be az egészség- és önszegélyező pénztárakhoz, a munkáltatói hozzájárulások kisebb volatilitásúak az egyes negyedévekben. Az egyéni és munkáltatói befizetések után járó adójóváírás összege a befizetések 19,0 százalékát tette ki 2023-ban.

3.17. ábra

Az egészség- és önszegélyező pénztárak fedezeti tartalékon jóváírt tagdíjbevételek befizetők szerinti megoszlása

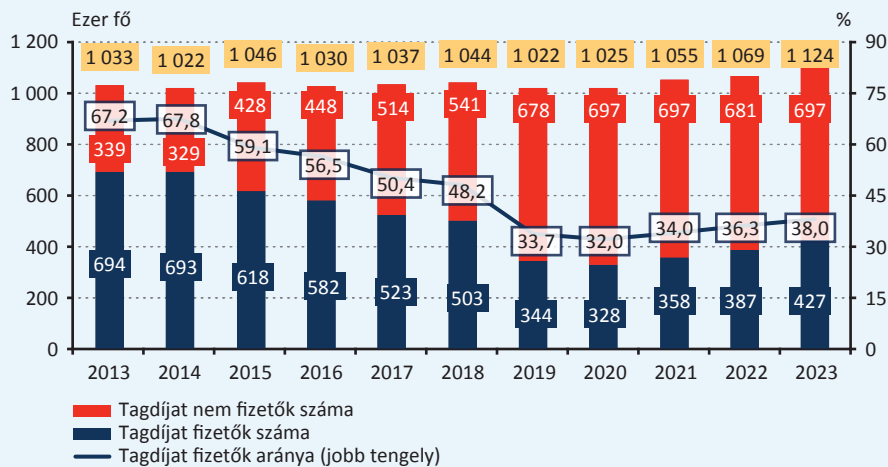
Megjegyzés: * fogyasztóiár-index-szel korrigálva

Forrás: MNB

3.3.3. Ismét emelkedett a taglétszám, mérsékelt javulás a tagdíjfizetési hajlandóságban

2023 végén az önkéntes nyugdíjpénztári szektor taglétszámát meghaladva, 1 millió 124 ezer fő volt a taglétszám az egészség- és önszegélyező pénztári szektorban, 5,2 százalékkal (55 804 fővel) több, mint 2022 végén. Bár a taglétszámnövekedés már negyedik éve töretlen, a 2023. évi növekmény kiemelkedő mértékűnek számít. Az új belépők száma (82 128 fő) harmadával több az egy évvel korábbinál. Az új tagok kétharmadát tagszervezők léptették be. A kilépett tagok száma (16 385 fő) 4,2 százalékkal, az elhalálozottak száma pedig (5 963 fő) 25,5 százalékkal nőtt 2022-höz képest. A tagdíjat fizetők aránya 2023 végén 38,0 százalék volt, 1,7 százalékponttal magasabb, mint 2022. IV. negyedévben. 2013 végén a 74 százalékos arányú munkáltatói hozzájárulásnak köszönhetően még a tagság 67,2 százaléka minősült alapszabály szerinti tagdíjfizetőnek, 2023-ra már csak 38 százaléku, 13 százalékos munkáltatói hozzájárulás mellett. Az utóbbi 3 évben ugyan emelkedett a tagdíjfizetési hajlandóság, azonban még mindig kiemelkedően magas a nem fizető tagok aránya. Az egyes pénztárak alapszabályai határozzák meg, hogy milyen következményekkel jár a nem fizetés (pl. egységes tagdíj működésre és likviditásra fordítható részének hozamból történő levonása, kizárás).

3.18. ábra
Az egészség- és önszegélyező pénztári tagdíjat fizetők számának alakulása

Forrás: MNB

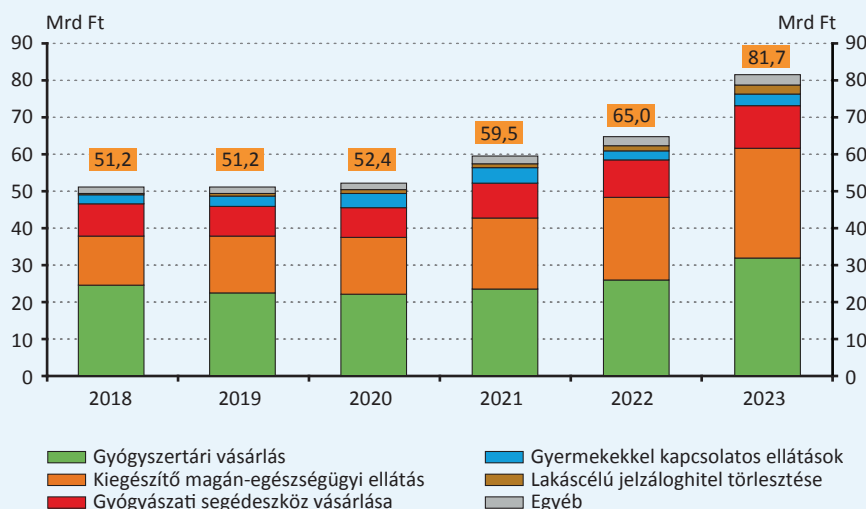
3.3.4. Kiugró mértékűek az egészség- és önszegélyező pénztári szolgáltatási kifizetések

Az önkéntes egészségügy-finanszírozási alrendszerek legjelentősebb részét az önkéntes egészség- és önszegélyező pénztárak egészségügyi jellegű kiadásai jelentik. A szolgáltatási kifizetések (81,7 milliárd forint) 25,7 százalékkal (16,7 milliárd forinttal) nőttek az előző évhez képest. A kifizetések legnagyobb részét továbbra is a gyógyszerek, speciális tápszerek, prevenciók céljára megvásárolt vitaminkészítmények vételárának támogatása teszi ki, 39,0 százalékos részaránnyal, amely azonban 0,5 százalékponttal alacsonyabb a 2022. évinél. Ezt követi 1,7 százalékpontos aránynövekedéssel, 36,4 százalékos részaránnyal az egészségügyi szolgáltatások finanszírozása (pl. fogászat, képalkotó diagnosztika), illetve 1,2 százalékpontos aránycsökkenéssel, 14,5%-os részaránnyal a gyógyászati segédeszközök vételárának támogatása.

A gyermekekkel kapcsolatos ellátásokra fordított összegek részaránya 0,2 százalékpontos csökkenéssel 3,9 százalékra mérséklődött, alapvetően a csoporton belül domináns súlyt képviselő, gyermek születéséhez kapcsolódó ellátások aránycsökkenése következtében. A lakáscélú jelzáloghitel törlesztésének támogatására kifizetett összegek részaránya 2,2 százalékról 2,7 százalékra emelkedett 2023-ban, miután az összességében 50,5 százalékos növekedést tett ki.

2023 márciusától jelentős előrelépés történt az egészség- és önszegélyező pénztári számlák elektronikus úton való elszámolása kapcsán. Jogszabálymódosítás tette lehetővé, hogy a pénztártagok az egészségügyi szolgáltatásról kiállított számla elektronikus másolatának megküldésével igazolják a szolgáltatás igénybevételét. Ezáltal már nemcsak a gyógyszer és gyógyászati segédeszköz támogatása szolgáltatás igénybevétele igazolható elektronikus másolattal, hanem valamennyi egészségpénztári szolgáltató által nyújtott szolgáltatás.

3.19. ábra
Az egészség- és önszegélyező pénztárak szolgáltatásainak alakulása

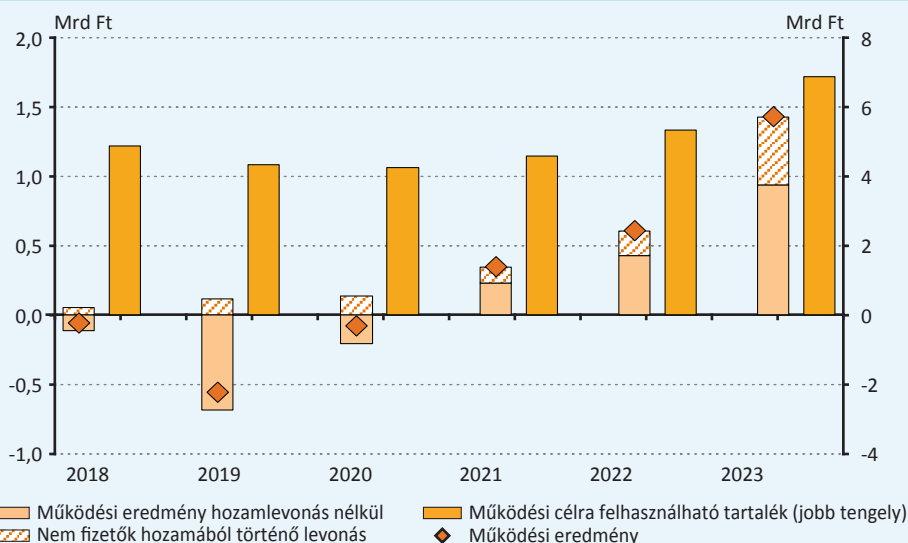

Forrás: MNB

3.3.5. Ismét működési nyereség az egészség- és önszegélyező pénztáraknál

Az egészség- és önszegélyező pénztárak működési eredménye 2023-ban ismét pozitív, 1,4 milliárd forint volt, amely 0,74 milliárddal kedvezőbb az egy évvel korábinál. 16 intézményből csupán 2 működött veszteségesen éves alapon. Ebben a nem fizetőktől való hozamlevonás (közel 500 millió Ft) is fontos szerepet játszott, azonban anélkül is jelentős mértékű a működési nyereség. A működési célú tartalék ismételt növekedés után 6,9 milliárd forintra emelkedett, amely 28,3 százalékos gyarapodás a 2022 végi adatokhoz képest és az előző évi növekmény közel duplája. A hosszabb távon negatív működési eredményt elérő pénztáraknál a működési jellemzők újragondolására (nem fizetők fokozott megszólítása, működési költségmodell átalakítása) van szükség. Amennyiben a tartósan veszteséges működésből, vagy egyéb okokból fakadóan a pénztárak működésre felhasználható tartalékai a prudenciális szempontból elvárt minimum szintet megközelítik, vagy az alá süllyednek, az MNB különböző intézkedéseket (prudenciális megbeszélés tartása; intézkedési terv kérése; működési-likviditási jelentés előírása; célvizsgálat indítása) alkalmaz(hat) az érintett intézményeknél. A megfelelő működési tartalék képzésével a pénztárak saját működési feltételeiket, működési folytonosságukat biztosíthatják be egy esetlegesen kedvezőtlen időszak tekintetében.

3.20. ábra
Az önkéntes egészség- és önszegélyező pénztárak működési eredményének alakulása

Forrás: MNB

3.4. A PÉNZTÁRI PIAC KOCKÁZATAI

3.4.1. A kockázatok csökkenését hozta 2023, a korrekció éve

3.2. táblázat A pénztári piac kockázatai				
Kockázati kategória	Kockázat-csoportok	Kockázat minősítése	Kilátások a kockázatok alakulására	Szöveges értékelés
Üzleti modell	Környezet Stratégia, üzleti tervek Működés fenntarthatósága			Működési nyereség és megfelelő veszteségnyelőképesség mindkét szektorban, azonban az elmúlt időszakban jelentősen megemelkedett megélhetési költségek miatt továbbra is fennáll a megtakarítási hajlandóság csökkenésének kockázata. Több intézménynél hiányzik a tagság növelését, fiatalítását célzó stratégia. <i>Javuló környezeti kilátások a gazdasági előrejelzések alapján.</i>
Vállalati irányítás	Tulajdonosi joggyakorlás Belső irányítás Kockázatkezelési rendszer Belső kontroll			Erősítendő a pénztárak belső kockázatkezelési rendszere. Az ellenőrző bizottságok tevékenységének mélyítése és a vagyonkezelők tevékenységének szorosabb monitorozása szükséges. <i>A kockázat rövid távon várhatóan nem csökken.</i>
Pénzügyi és működési kockázatok	Biztosítási kockázat Működési és likviditási tartalék befektetési kockázata Működési kockázat			Csúcson a befizetések. A 2022 óta tartó, megnövekedett mértékű kifizetési trend a tavalyi év második felében ugyan csökkenésnek indult, azonban a kifizetés így is érdemben meghaladta az elmúlt években tapasztalható kiáramlási adatokat. Vizsgálatok során több esetben merültek fel működési kockázatok (IT, számvitel, adatszolgáltatás, tagi elszámolások kapcsán). <i>A korábbi évek kiáramlási szintje rövid távon nem várható, a kiáramlás mértéke azonban a 2023. évi kiemelkedő mértékű hozamok miatt 2024-ben már várhatóan csökken.</i>
Fenntarthatóság és tartalék kockázata	Fedezeti tartalék befektetési kockázata Tőke Működési és likviditási tartalék			Pozitív cash flow egyenleg és kiemelkedő mértékű hozam miatt nőtt a fedezeti tartalék. Szektorszinten megfelelő működési és likviditási tartalék. <i>Hozamlevonással kapcsolatos jogszabálymódosítás nyomán várhatóan csökken a működési fenntarthatósági kockázat, de kisebb intézményeknél továbbra is felmerülhetnek ezzel kapcsolatos problémák.</i>
Piaci megjelenés kockázata	Termékek Ügyfelek			A pénztári termékek költséghatékonyak, a panaszügyek száma csekély. A 2023. évi hozameredmény jelentősen javított a pénztári reputáción. <i>Pozitív hozam és csökkenő inflációs nyomás miatt növekedhet a pénztárak vonzereje.</i>
Magyarázat:				
Kockázat mértéke	magas 	jelentős 	mérsékelt 	alacsony
Kockázat iránya	növekvő 	stagnáló 	csökkenő 	
Forrás: MNB				

Mindkét szektort nyereséges működés és megfelelő veszteségnyelési képesség jellemzi, azonban az elmúlt időszakban jelentősen megemelkedett megélhetési költségek miatt továbbra is fennáll a megtakarítási hajlandóság csökkenésének kockázata. Az üzleti modell fenntarthatóságával kapcsolatos kockázatok mutatkoznak egyes – jellemzően kisebb, munkáltatói háttérű – intézményeknél. A magas nem fizetői arány továbbra is működési kockázatokat hordoz magában. A 2024. évi gazdasági előrejelzések alapján javuló kilátásokat várunk.

Az önkéntes nyugdíjpénztárak tagságának életkora folyamatosan emelkedő tendenciát mutat, azonban több intézménynél hiányzik egy átfogó stratégia, ami a taglétszám növelését és a tagság fiatalítását célozza. A tagszervezésben rejlő lehetőségek kiaknázásában még van potenciál, a fiatal generációk fokozott megszólítása kiemelten fontos, hogy a tagi korfát jellemző emelkedő tendencia legalább megállítható, szinten tartható legyen az intézményrendszer hosszú távú fenntarthatósága

érdekében. A pénztári termékek költséghatékonyak, azonban a tagság tudatos magatartása elengedhetetlen annak érdekében, hogy a nyugdíjpénztár hosszú távú céljaival összhangban kezeljék megtakarításaikat.

A belső kontrollrendszerekkel kapcsolatban még mindig vannak hiányosságok, az ellenőrző bizottságok ellenőrzési tevékenységének dokumentáltsága nem minden esetben megfelelő, a belső ellenőri megállapítások nyomon követése sem minden esetben folyamatos. A kiszervezett tevékenységek ellenőrzése nem minden esetben teljes körű. A pénztárak jelentős részénél továbbra is javítani kell a belső kontrolltevékenység minőségét. Az elmúlt, volatilis időszakokra is figyelemmel, szükséges a pénztári vagyongazdálkodók tevékenységének szorosabb monitorozása. A kockázatok alakulásában rövid távon nem várunk csökkenést.

Az önkéntes nyugdíjpénztárak fedezeti tartalékain jóváírt tagdíjbefizetések összege kimagasló volt 2023-ban, még a 2022. évi, addigi csúcscélt is meghaladta. A 2022 óta tartó, megnövekedett mértékű kifizetési trend a tavalyi év második felében ugyan csökkenésnek indult, azonban a kifizetés így is érdemben meghaladta az elmúlt években tapasztalható kiáramlási adatokat. A 2023. évi kiemelkedő mértékű hozamok miatt 2024-ben már alacsonyabb mértékű kiáramlási adatok várhatóak. Vizsgálatok során több esetben merültek fel működési kockázatok az informatika, a számvitel, az adat-szolgáltatások és a tagi elszámolások kapcsán.

2023-ban a pozitív befektetési eredmény, valamint a pozitív cash flow hatására az önkéntes nyugdíjpénztári szektor fedezeti tartaléka az eddigi legmagasabb értékre, 1 939 Mrd Ft-ra növekedett, az előző év azonos időszakához viszonyítva 21,4 százalékos növekedés látható. A 2022. évi veszteséget háromszorosán meghaladta a befektetési nyereség (nominálisan) 2023-ban a befektetési eszközök árfolyamemelkedésének hatására. A visszakorrigálás, felértékelődés a hozamcsökkenés és a befektetési eszközök árfolyamemelkedésének hatására ment végbe. A 2022. évi gyenge hozamok után 2023-ban az önkéntes nyugdíjpénztárak átlagosan 21,2 százalékos – záró vagyonnal súlyozott – nettó hozamot értek el, amely kimagasló mértékűnek számít, továbbá jelentősen meghaladta az inflációs mutatót is. A 10 éves (záró vagyonnal súlyozott) átlagos nettó hozam 5,6 százalék, így az erre a periódusra számított inflációt a pénztárak éves átlagban mintegy 0,7 százalékponttal tudták felülmúlni. A szektor szereplőinek még messzebbre visszatekintő – és így még megalapozottabb képet adó – 15 éves (záró vagyonnal súlyozott) átlagos nettó hozama közel 7 százalék lett. Ennek köszönhetően az ugyanezen időszakra számított reálhozam 2,3 százalékos mértékű.

A pénztári termékek költséghatékonyak, a panaszügyek száma csekély. A 2023. évi hozameredmény jelentősen javított a pénztári reputáción. A pozitív hozam és csökkenő inflációs nyomás miatt növekedhet a pénztárak vonzereje.

4. A biztosítási és a pénztári piac fogyasztóvédelmi kockázatai

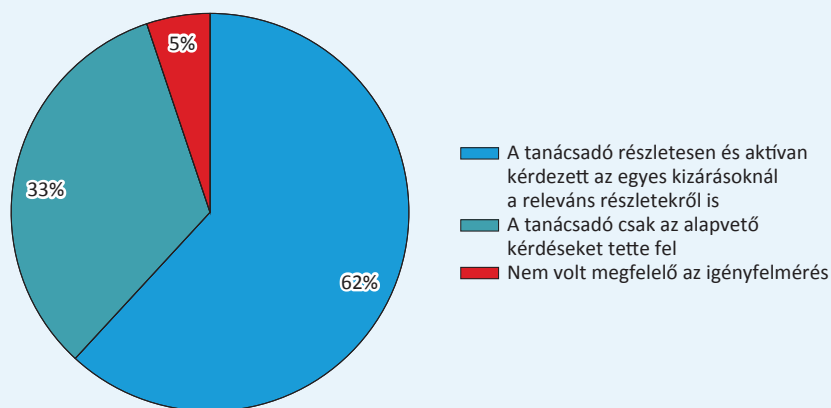
4.1. SZÉLESEDŐ FOGYASZTÓVÉDELMI ESZKÖZTÁR

4.1.1. Élesben is bevált az MNB új próbavásárlási módszertana

Az MNB, folyamatos felügyelési tevékenysége keretében, az EIOPA által – 2023. augusztus hónapban – rendelkezésre bocsátott próbavásárlási módszertan felhasználásával 97 db – piacmonitoring célú – próbavásárlást folytatott le egy külsős piackutató vállalkozás bevonásával. Ez az eszköz arra alkalmas, hogy az MNB felmérje a piaci gyakorlatot (főleg olyan területen, amit távolról nehezebb ellenőrizni), és a felügyelésében az ennek során szerzett tapasztalatok további lépéseket alapozhatnak meg. A programban összesen hat biztosító, valamint négy közvetítő értékesítési gyakorlatának feltérképezésére került sor. A próbavásárlások alapját képezte a 2024 márciusában elsőként lezajlott lakásbiztosítási kampány, melynek során az MNB általánosságban mérte fel a biztosítók értékesítési gyakorlatát, különös figyelemmel az MFO-val összefüggő tájékoztatásokra. A lakásbiztosítási kampány közben végrehajtott próbavásárlásokból az MNB több fontos tapasztalatot szerzett, melyeket már a kampány során felhasznált a tájékoztatási és értékesítési folyamatok javítása érdekében.

A próbavásárlások tapasztalatai azt mutatják, hogy az igényfelmérések 62%-a kellően részletesnek bizonyult. Az ügyintézők a próbaügyletkötések 77%-a esetében proaktívan mérték fel az ügyfelek igényeit, melynek során kitértek a próbavásárlók kiegészítő biztosításokkal kapcsolatos további igényeire is.

4.1. ábra
Igényfelmérés gyakorlata I.
Megfelelően mért-e fel a tanácsadó a biztosítandó ingatlant és a próbavásárló igényeit?

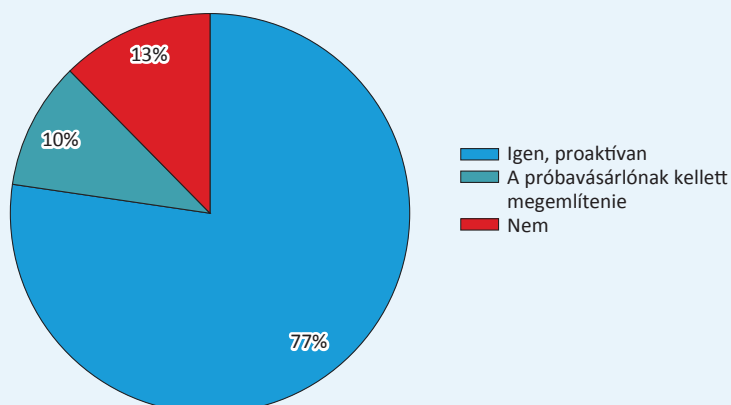

Forrás: MNB

4.2. ábra

Igényfelmérés gyakorlata II.

Meggérdezték-e, hogy szüksége van-e a próbavásárlónak további elemekre a biztosításban?

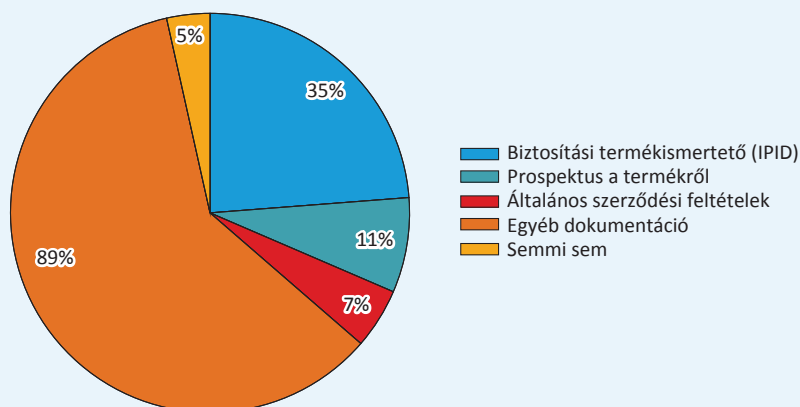
Forrás: MNB

A biztosítási tevékenységről szóló 2014. évi LXXXVIII. törvény (Bit.) szerinti tájékoztatási kötelezettség teljesítése során kötelezően átadandó dokumentumok közül leggyakrabban – a látogatások 35%-a során – a biztosítási termékismertető (IPID) került átadásra a próbavásárlók részére. Fontos tapasztalatként említhető, hogy az ügyletek mindössze 7%-a kapta meg valamilyen formában a tájékoztatás alapját képező lakásbiztosítási termékre vonatkozó általános szerződési feltételeket. A legtöbb esetben – a látogatások 89%-ában – az ügyintézők a fentiekől eltérő dokumentumokat adták át az ügyfelek részére, melyek közül leggyakoribb a díjkalkuláció és az igényfelmérő volt. Összességében elmondható, hogy a jogszabályi kötelezettség alapján átadandó dokumentumok megismertetésének aránya a próbavásárlások során nem volt kielégítő.

4.3. ábra

Termékajánlás gyakorlatának felmérése

Milyen dokumentumok kerültek átadásra a próbavásárlások során? (próbavásárlásonként több válasz is adható volt)

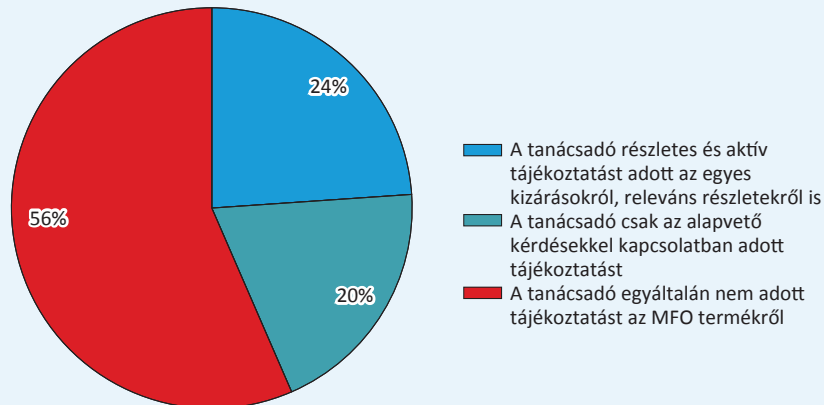
Forrás: MNB

A próbálátogatások során jellemzően több terméket ajánlottak az ügyintézők, a legtöbbször – az esetek mintegy 33%-ában – két termék ismertetése történt meg, melyek között jellemzően egy nem MFO, valamint az MFO termék szerepelt, tekintettel arra, hogy a biztosítók jellemzően két termékkel rendelkeznek. Volt, ahol négy vagy több termék ajánlásáról számoltak be a próbavásárlók, azonban ezekben az esetekben egy termék különböző csomagjait tekintették külön terméknek. A kampány során a próbavásárlók 93%-a kapott konkrét javaslatot a számára megfelelő termékre, melyeket többségében, közel a látogatások 60%-ánál – fedezet, kizárások, kárrendezéssel kapcsolatos jellemzők tekintetében – megismertették az érdeklődővel. Mindössze négy esetben nem történt konkrét termékajánlás, melyek közül három esetben a sikertelen próbavásárlási gyakorlat miatt, egy esetben pedig a próbavásárlót a tanácsadó az online felületre átirányította a próbavásárló ajánlatkészítésre vonatkozó konkrét kérdése után.

A biztosítók ügynöki hálózata nem az MFO-t ajánlotta

A próbavásárlások eredménye azt mutatja, hogy az érintett intézményeknél az ügyintézők jellemzően nem hozták szóba a tájékoztatás során az MFO termékeket, csak abban az esetben lett része a tájékoztatásnak, amennyiben a próbavásárló kifejezetten az MFO termék iránt érdeklődött.

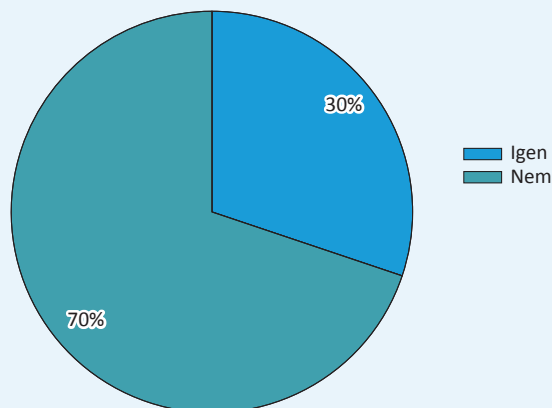
4.4. ábra
MFO-val kapcsolatos tájékoztatás felmérése
Kapott-e tájékoztatást vagy magyarázatot a próbavásárló az MFO termékekről anélkül, hogy rá kellett volna kérdeznie?

Forrás: MNB

Amennyiben a tájékoztatás során az MFO termékek bármilyen módon szóba kerültek, az ügyintézők 70%-ban nem javasolták annak választását.

4.5. ábra
MFO termék ajánlásának felmérése
Kifejezetten javasolták-e a tanácsadók az MFO termék megvásárlását? (Ahol a felajánlott termékek között MFO is szerepelt)

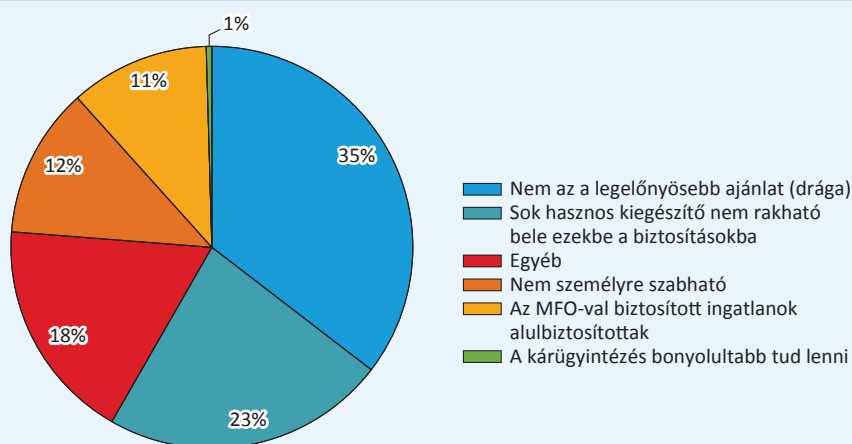

Forrás: MNB

Azokban az esetekben, amikor a felkínált termékek között megjelent MFO termék, az ügyintézők az esetek több mint kétharmadában (70%-ban) nem javasolták az MFO termék megvásárlását. Ennek döntően az volt az oka, hogy az ügyintézők szerint az MFO termékek kimondottan drágák. Az MNB által végzett online kalkulációk eredményei cáfolják ezt, ugyanis amennyiben egy hagyományos – nem MFO – lakásbiztosítás díja MFO-val egyező szolgáltatási tartalom figyelembevételével került kiszámításra, rendszerint az MFO díjak voltak a kedvezőbbek. Jellemző indok volt még az MFO termékek ellen az ügyintézők azon állítása, miszerint az MFO termékekbe sok hasznos kiegészítő nem rakható bele. Az MFO alapcsomagja

széleskörű fedezetcsomagot jelent, tehát számos olyan fedezet, amely egy-egy nem MFO lakásbiztosításnál csak kiegészítőként érhető el, az MFO-nál az alapcsomag része. Fontos tudni azonban, hogy az MFO feltételrendszere szerint az egyes biztosítók döntésére van bízva, hogy az MFO terméküknél elérhetővé tegyenek minden általuk fontosnak ítélt kiegészítő fedezetet. Ennek ellenére több biztosítónál előfordul, hogy az MFO termékénél elérhető kiegészítők száma jóval kevesebb, mint a nem MFO termékénél választható kiegészítők száma.

4.6. ábra
MFO ellen szóló indokok a próbavásárlás során
Milyen okból/érvekkel nem ajánlotta a tanácsadó az MFO terméket?

Forrás: MNB

Össességében a próbavásárlások rámutattak arra, hogy bár a kampány során végbement tájékoztatásokat többségében megfelelő igényfelmérések előzték meg, azonban az írásbeli tájékoztatások nem minden esetben voltak teljes körűek és megfelelőek. Az MFO-val kapcsolatos tapasztalatok azt mutatják, hogy az ügyintézők nem kellően felkészültek az MFO feltételek tekintetében, így az ezzel kapcsolatos edukáció elengedhetetlen lesz a következő időszakban annak érdekében, hogy az ügyfelekhez széleskörben eljussanak a fogyasztóbarát termékek. Mindezek alapján az MNB az új próbavásárlási módszertant hatékonyan tudta alkalmazni a lakásbiztosítási kampány során végzett program keretében, melynek eredményeit felhasználva a tájékoztatási folyamatok jobbá tételét azonosított kockázatok mentén tudja majd elősegíteni az elkövetkező időszakban.

4.1. keretes írás

Az új próbavásárlás módszertan pilot gyakorlata

Az MNB 2022-ben sikerrel pályázott az Európai Bizottság Strukturálisreform-támogató Főigazgatósága (DG Reform) technikai támogatási projektjére (Technical Support Requests-TSI), amely együttműködés háromoldalú munkában zajlott, ahol az EU Bizottság finanszírozóként, az EIOPA szakmai közreműködőként az MNB pedig mint a projekt kedvezményezettje vett részt. A DG Reform projekt egyik témája volt a felügyeleti próbaügyeltkötések módszertanának fejlesztése, arra is figyelemmel, hogy az MNB tapasztalatai szerint a biztosítási területen az elmúlt években bevezetett tájékoztatásra, tanácsadásra és összeférhetetlenségre vonatkozó uniós előírások egyelőre nem szüntették meg az úgynevezett „point-of-sales” kockázatokat, és az értékesítéssel kapcsolatos panaszok és jelzések száma továbbra is magas maradt. A próbavásárlás számos felügyelési célra alkalmazható eszköz, így pl. piaci gyakorlatok elemzésre (egyfajta „diagnózis” felállítására), valamint kockázatok azonosítására, monitorozásra, illetve a tényleges jogsértő magatartás feltárására.

A DG Reform Projekt során új módszertan került kidolgozásra (elsősorban a monitoring célú) próbavásárlások lebonyolítására, amelynek gyakorlati tesztelésére egy Pilot gyakorlat zajlott 2023 novemberében és decemberében.

ben egy külső közreműködő bevonásával. A Pilot gyakorlat 3 fő termékre fókuszált, (1) biztosítási alapú befektetési termékek, (2) lakásbiztosítások és (3) utasbiztosítás. A 2023 második felében lezajlott próbavásárlások személyes látogatást és online vásárlásokat is tartalmaztak, több biztosítóra és különböző értékesítési csatornára terjedtek ki.

1) A biztosítási alapú befektetési termékek (IBIP) esetében a megbízott külső közreműködő összesen 90 személyes látogatást bonyolított le 5 vállalkozás és különböző értékesítési csatorna bevonásával. A gyakorlat elsősorban arra összpontosított, hogy értékelje az értékesítők szerződéskötést megelőző igényfelmérési és tanácsadási gyakorlatát (ezen belül különösen a fenntarthatósági preferenciák feltárását és általában a fenntarthatósági témára vonatkozó magyarázatokat).

Az IBIP próbavásárlás eredményei arra utalnak, hogy a közvetítők és a biztosítók legtöbbször (az esetek 77%-ában) nem adtak megfelelő magyarázatot a fogyasztóknak a fenntarthatósági jellemzőkről (így pl. melyek a lehetséges környezeti vagy társadalmi célkitűzések, amelyeket a termék támogat/nem sért, illetve a fontosabb káros hatások, amelyeket elkerül¹⁴) és gyakran (az ilyen esetek 43%-ában) akkor sem mérték fel a fenntarthatósági igényeiket, amikor az ügyfelek kifejezetten jelezték, hogy ilyen termék iránt érdeklődnek. Fenntarthatósági igény nélkül érdeklődő ügyfelek pedig csak 13%-ban kaptak ilyen termékajánlást. Az üzletkötők jellemzően (88%) felméri az ügyfelek befektetési céljait, azonban a kockázatvállalási hajlandóságról, a veszteségtűrő képességről és biztosítási védelemmel kapcsolatos igényekről sok esetben nem elég alapos az értékelés. Szintén figyelnek arra az üzletkötők, hogy felhívják a figyelmet a befektetés lejárata előtti megszüntetésének kockázataira. Ami a tájékoztatásokat illeti gyakori, hogy az dokumentum megmutatása nélkül, szóban történik, de a próbavásárlók többsége (66%) azt jelezte, hogy a költségekről spontán (külön érdeklődés nélkül) részletes tájékoztatást kaptak.

2) A lakásbiztosítások esetében a DG Reform Pilot során 120 személyes látogatás zajlott 9 biztosítónál és közvetítőnél (ezen belül alkuszoknál, függő ügynököknél és a biztosítók közvetlen értékesítőinél is). A fő fókusz ezen esetekben az MFO-ra irányult, ezen belül azt értékelte a gyakorlat, hogy az igények azonosítása, ezt követően pedig a különböző termékek (így az MFO) ajánlása mennyire kielégítő.

A látogatások rámutattak arra, hogy sok esetben nem kerülnek átadásra a kötelező tájékoztatások a szerződéskötés előtt, így a látogatások során a próbavásárlók mindössze 54%-a kapott termékismertetőt, és 22% ÁSZF-et, 13% pedig semmilyen ügyfältájékoztatót nem kapott, annak ellenére, hogy ezen dokumentumok átadása szerződéskötést megelőzően jogszabályi kötelezettség. Az ügyfelek a dokumentumokat jellemzően (77%-ban) e-mailben kapták meg. A próbavásárlók jelentős része (88%) arról számolt be, hogy az értékesítő megfelelően felmerte az igényeiket, és proaktívan tettek fel nekik kérdéseket a kiegészítő biztosítási fedezetekről is. A vásárlók közel fele több termék-ajánlatot is kapott, de sok esetben (38%) a tanácsadók nem hasonlították össze a kínált termékeket. Az MFO termékeket csak az esetek egyharmadában említették megfelelő magyarázattal vagy felületes említéssel, így a próbavásárlók többsége (63%) nem hallott az MFO termékről.

3) Az utazásbiztosításokra irányuló próbavásárlások 40 személyes látogatásból (elsősorban utazási irodáknál), valamint 60 online vásárlásból (ezen belül különösen az összehasonlító webhelyekre összpontosítva) álltak. Az online tájékozódás során összehasonlító weboldalakon megjelenő rangsorok kerültek értékelésre, valamint, hogy a termék jellemzői és különösen az alkalmazott kizárások milyen módon kerültek bemutatásra a fogyasztók számára az értékesítés előtt.

¹⁴ EBA, EIOPA, ESMA, 2023: FENNTARTHATÓ BEFEKTETÉSEK, HITELEK, BIZTOSÍTÁSOK ÉS NYUGDÍJAK (<https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/2023-12/b7109f03-89ab-4b9a-a0a1-0a0c6ead267c/HU.pdf>)

Az utazási irodákban lebonyolított személyes látogatások során sok esetben (58%) nem mérték fel megfelelően az értékesítők az ügyfelek biztosítási igényeit, és többen (36%) nem kaptak ügyféltájékoztató dokumentumokat. Az utazás elmaradására vonatkozó fedezetet és kapcsolódó kizárásokat legtöbbször (75%) elmagyarázták, de az egészségügyi fedezetet már csak 69%-ban, a poggyászfedezetet pedig csak 59%-ban. Az online vásárlók az IPID dokumentumokat általában (96%) könnyen megtalálták, legtöbbször (84%) kevesebb mint 4 kattintással. Az összehasonlító webhelyek rangsorolása nem volt konzisztens pilot gyakorlatban, mivel ugyanazon igényre különböző termékeket, árakat és rangsorokat tartalmaztak. A tapasztalatok szerint a vásárlók többsége (58%) nem talált olyan lehetőséget, illetve elérhetőséget, hogy a kapott összehasonlító eredményeket e-mailben is megkaphassa.

4.1.2. Jogalkotási javaslatcsomag a lakossági befektetők védelmére vonatkozó uniós szabályok módosításáról

A Bizottság 2023. május 24-én tette közzé az EU lakossági befektetési stratégiával (RIS) összefüggő jogalkotási javaslatát¹⁵, amelynek kifejezett célja, hogy a lakossági befektetések középpontjába a fogyasztói érdekeket helyezze, és biztosítsa, hogy a lakossági befektetők azonos szintű védelemben és bánásmódban részesüljenek, függetlenül attól, hogy milyen befektetési termékeket, illetve milyen értékesítési csatornát választanak.

A jogalkotási csomag a Bizottság 2020-as tőkepiaci unió cselekvési tervének része, amely három fő célkitűzése közül az egyik az volt, hogy az EU-t még biztonságosabb helyé tegye a polgárok számára hosszú távon a befektetésekhez. A javaslat célja továbbá az EU tőkepiacain való részvétel ösztönzése, a magánfinanszírozás gazdaságba való becsatornázása, valamint a zöld és digitális átállás támogatása. A befektetők védelmére vonatkozó szabályokat jelenleg ágazatspecifikus szabályok határozzák meg, amelyek pénzügyi eszközöknél eltérőek lehetnek, ami azonban eltérő szintű befektetővédelmet eredményezhet. A új jogalkotási csomagnak célja tehát a koherens szabályozási keret kialakítása, ennek érdekében a javaslat felülvizsgálja és módosítja a pénzügyi eszközök piacairól szóló irányelvben (MiFID II), a biztosítási értékesítési irányelvben (IDD), az átruházható értékpapírokkal foglalkozó kollektív befektetési vállalkozásokról (ÁÉKBV) szóló irányelvben és az alternatív befektetési irányelvben meghatározott szabályokat, az alapkezelőkről szóló irányelv (AIFMD), a biztosítási és viszontbiztosítási irányelv (Szolvencia II), valamint a lakossági befektetési csomagtermékekről és biztosítási alapú befektetési termékekről (PRIIPs) szóló rendeletet.

A jogszabály-csomag széles körű javaslatokat tartalmaz a következő témákban: Javítani kívánja a lakossági befektetők tájékoztatását, amely a digitális korhoz és a befektetők növekvő fenntarthatósági preferenciáihoz is jobban igazodna. Növelné a költségek átláthatóságát és összehasonlíthatóságát továbbá biztosítaná, hogy a kínált termékek valódi ár-érték arányt nyújtsanak a lakossági befektetők számára. Kiemeli a javaslat a befektetési termékek forgalmazásával kapcsolatos esetleges összeférhetlenségek kezelését, továbbá szigorúbb szabályokat és jobb átláthatóságot kíván bevezetni az ösztönzők/jutalékok alkalmazásában, valamint a pénzügyi tanácsadók magas szintű szakmai tudásának megőrzése érdekében. A Bizottság továbbá szabályokat kíván hozni a marketingkommunikációért és reklámokért (a közösségi médiában való szerepléseket is beleértve) való felelősség kérdésében is.

¹⁵ https://finance.ec.europa.eu/publications/retail-investment-strategy_en

4.1.3. Elektronikus kommunikáció

2023-ban kiemelt fókuszba került a biztosítók és a fogyasztók közötti elektronikus kommunikáció vizsgálata. Az MNB a vizsgálatok során azt tapasztalta, hogy a biztosítók nem minden esetben teljesítik a szerződésben vállalt tájékoztatási kötelezettségüket a fogyasztók felé. Az MNB elvárja, hogy a biztosítók kellő prioritással kezeljék a fogyasztókkal történő elektronikus kommunikációt, mellyel a fogyasztók elektronikus ügyintézésbe vetett bizalmát erősíthetik és mindkét fél számára egyszerűsíthetik, megkönnyíthetik az ügyintézését.

Általánosságban elmondható, hogy az elektronikus ügyintézés vállalásával a fogyasztók díjkezdvezményt kaphatnak a biztosítási díjból, azonban a fogyasztóknak a biztosítási szerződésben meghatározott rendszerességgel ellenőrizniük szükséges az online ügyfélfiókjukat. Amennyiben az online ügyfélfiókba feltöltött dokumentumokat nem tekintik meg, előfordulhat, hogy kellő időben nem tudják érvényesíteni szerződés módosítási igényüket, vagy díjmaradásuk keletkezhet.

Az MNB jó gyakorlatnak tartja, ha a biztosító a joghatás kiváltására alkalmas dokumentumok ügyfélportálon történő elhelyezését követően elektronikus úton tájékoztató levelet küld az ügyfélportál felhasználójának, az általa bejelentett elektronikus levelezési címre annak tényéről, hogy dokumentumot helyezett el a felületen részére. Az MNB jó gyakorlatnak tartja továbbá, ha a biztosítók olyan visszajelzést kapnak, hogy az elektronikus értesítés kézbesíthetetlen, akkor legalább egy alkalommal kíséreljék meg más módon (pl. telefon, sms, levél) felvenni a kapcsolatot az ügyféllel a joghatás kiváltására alkalmas dokumentumok esetén (pl. díjfelszólító, törlésértesítő). Az MNB nem tartja jó gyakorlatnak, ha a biztosító ügyfélportálján történő regisztrációkor a közvetítő – pl. alkuusz – által generált elektronikus levélcím képződik, és az nem közvetlenül az ügyfél elsődleges elektronikus címéhez kapcsolódik. A közvetítői elektronikus cím alkalmazása az ügyfélportálra történő regisztrációkor csak abban az esetben elfogadható, amennyiben az ügyfél részére van választási lehetőség a tekintetben, hogy a saját, vagy a közvetítő elektronikus címével regisztráljon, e választási lehetőségről előzetesen megfelelő és igazolt tájékoztatást kapott, és az ügyfél nyilatkozatával egyértelműen kifejezte ezt a döntését.

4.2. keretes írás

Hőtérkép a fogyasztókat érintő kockázatokról, jelenségekről

Az MNB a 2023-as év vonatkozásában is elkészítette a hazai biztosítási piacon jelenlévő fogyasztókat érintő kockázatokat és jelenségeket mutató hőtérképet. A hőtérkép informatív módon mutatja be, hogy az adott jelenség milyen hatással van a fogyasztókra, hatása káros vagy inkább előnyös számukra. Az ábra szintén jelzi, hogy a kockázat, illetve jelenség kisebb vagy nagyobb számú fogyasztót érint.

A 2023-as évben az átlagos infláció mértéke 17,6%¹⁶ volt, amely továbbra is eredményezhetett alulbiztosítottságot azáltal, hogy a biztosítási összegek kiigazítása elmaradhatott, valamint a fogyasztók az anyagi helyzetük szinten tartása érdekében a már meglévő biztosítási termékeiket felmondták, a tervezett biztosítási termékek megvásárlását elhalasztották. A klímakockázat szempontjából az éghajlati változások hatására kialakult szélsőséges időjárás egyre sűrűbben és egyre nagyobb méretű károkat okozhat a fogyasztók által birtokolt ingatlanokban.

2023 februárjában elfogadásra került a lakásbiztosítások szabályozásának átalakításáról szóló jogszabály, amely alapján a hitelezőnek a jelzáloghitelre vonatkozó, személyre szóló tájékoztatás során be kell mutatni az MNB MFO kalkulátorának használatát, továbbá új átszerződési lehetőség jött létre, mivel a határozatlan időre szóló biztosítások esetében a szerződési évfordulóra vonatkozó rendes felmondási lehetőségen túl az ügyfelek számára biztosított egy költségmentes felmondási időszak, az adott év márciusában. Ezzel minden márciusban erős verseny várható a biztosítók közt a fogyasztókért. 2023-ban két új MFO pályázatot bírált el pozitívan az MNB, így a lakásbiztosítási ágazattal foglalkozó 14 biztosító közül immár 13 szerezte meg az MFO minősítést. Ezzel a biztosítási piac majdnem egésze – piaci részesedés alapján 98 százaléka – elkötelezte magát a fogyasztóbarát szemlélet mellett.

¹⁶ gorselemzes-az-inflacio-alakulasarol-hu-2023-december.pdf (mnb.hu)

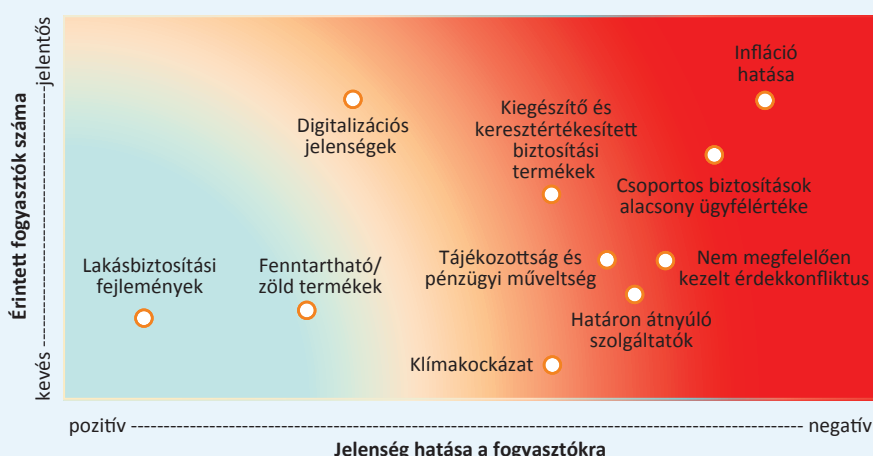
Az uniós tapasztalatokkal összhangban felmerültek aggályok a csoportos biztosítási termékek megfelelőségével kapcsolatban. Az MNB is azonosította, hogy a fogyasztók nincsenek minden esetben tisztában azzal, hogy milyen fedezeteket és kizárásokat tartalmaznak a megvásárolt biztosítási termékek, valamint, hogy az ilyen típusú termékek esetében megfigyelhető, hogy az értékesítésért felszámított jutalék mértéke rendkívül magas, és ezek a tényezők alacsony ügyfélértékhez vezethetnek. A magas jutalékok miatti elfogult értékesítés, valamint a célpiacon kívüli értékesítések továbbra is problémát jelentenek a fogyasztók számára. A kiegészítő és keresztértékesített biztosítási termékek, mint a kiterjesztett garancia, komoly fogyasztói kockázatot hordozhat magában tekintettel arra, hogy a terméket általában biztosítás szakmai képzettség nélkül értékesítik a fogyasztók részére különböző kereskedelmi egységek, úgy, hogy a termék esetlegesen nincs összhangban a fogyasztói igényekkel.

Az optimális pénzügyi döntés meghozatalához elengedhetetlen a fogyasztók tájékozottsága és pénzügyi tudatosága, amelyek hiánya negatív hatással lehet anyagi jólétükre, és ez a jelenség a hazai piacon is érzékelhető. A digitalizációnak köszönhetően az információk gyorsan és szinte teljeskörűen elérhetőek a fogyasztók számára, ami támogatja, elősegíti a tájékozottságukat, ugyanakkor fontos, hogy a szolgáltatók ne feledkezzenek meg arról a fogyasztói rétegről, akik kevésbé mozognak otthonosan a digitális világban, és legyenek figyelemmel arra, hogy ne érje őket semmilyen hátrány ezáltal.

A Magyarországon határon átnyúló tevékenységet végző szolgáltatók száma folyamatosan növekszik, amelynek egyik pozitív hatása, hogy élénkíti a versenyt a biztosítási piacon, ugyanakkor működésük esetenként kockázatot is jelenthet a hazai fogyasztókra nézve, különös figyelemmel a határon átnyúló szolgáltatókkal történő kapcsolattartás nehézségeire. Az MNB vizsgálati tapasztalatai alapján több esetben nem, vagy a jogszabályban rögzített 30 napos válaszadási határidőn túl válaszolták meg ezen szolgáltatók a fogyasztók panaszbeadványait, a szóbeli panasztétel lehetősége pedig nem volt mindig biztosított.

Megfigyelhető, hogy a fogyasztók egyre inkább nyitottak és érdeklődnek a fenntartható befektetések iránt. A fenntartható, „zöld” termékek szabályozására nagy hangsúlyt fektetnek mind az uniós, mind a hazai piacon is, elősegítve többek között azt, hogy a fogyasztók számára elkerülhetővé váljon a „zöldrefestés” jelensége, kockázata.

4.7. ábra
Hő térkép a hazai fogyasztókat érintő kockázatokról

Forrás: MNB

4.1.4. Fókuszban a panaszkezelés

A pénzügyi szektor panaszkezelését érintő, a 2010. évtől hatályos jogszabályok megjelenését követően a biztosítók és pénztárak panaszkezelése jelentős változásokon ment keresztül. A kezdeti időszakokban tapasztalható jelentősebb hiányosságok ma már nem, vagy lényegesen kisebb számban fordulnak elő. A jogszabályi megfelelés mellett az intézmények egyre inkább törekednek az ügyfélbarát megoldásokra. Ebben jelentős szerepe van a piaci versenyen túl annak, hogy az MNB mindvégig nagy hangsúlyt fektetett a panaszkezelési gyakorlat rendszeres ellenőrzésére.

A biztosítókhoz érkező beadványok között jelentős arányban szerepelnek azok, amelyek a biztosítók szolgáltatását kifogásolják, beleértve a kártérítési összeget és a kártérítési összeggel kapcsolatos tájékoztatást is. A Bit. 2021. évi módosítása – hasonlóan a kötelező gépjármű-felelősségbiztosításról szóló 2009. év LXII. törvényben (Gfvt.) már korábban is megtalálható rendelkezésekhez – egyértelmű szabályokat rögzít arra vonatkozóan, hogy a biztosítóknak a kárbejelentést követően milyen határidőn belül, milyen mélységű tájékoztatást kell adnia arról, hogy a kártérítési összeget mi alapján állapították meg, vagy a kártérítési igényt mi alapján utasították el. E tájékoztatás birtokában kerül a károsult ügyfél abba a helyzetbe, hogy megítélje, a biztosító helytállása a szerződési feltételekben foglaltak szerint történt-e.

A vagyoni károk tekintetében – amennyiben nem új értékre vonatkozó biztosítással rendelkezik az ügyfél – felmerül az a kérdés, hogy a biztosító az értékcsökkenést milyen mértékben vette figyelembe, milyen módszerrel számolta ki, és erről adott-e megfelelő tájékoztatást ügyfelének. A kötelező gépjármű-felelősségbiztosítások esetében jelentős számban vitára és panaszra ad okot, hogy a biztosítók a gépjárműbe beépített új alkatrészek árát nem teljes egészében fizetik meg, hanem a gépjármű korának megfelelően avultatják annak érdekében, hogy annak értéke a baleset bekövetkeztekor fennálló állapotnak feleljen meg. Például amennyiben egy sérült alkatrészt a szerviz új alkatrésszel pótol, a számlát a biztosító az avultatás figyelembe vétele miatt nem téríti meg teljes egészében.

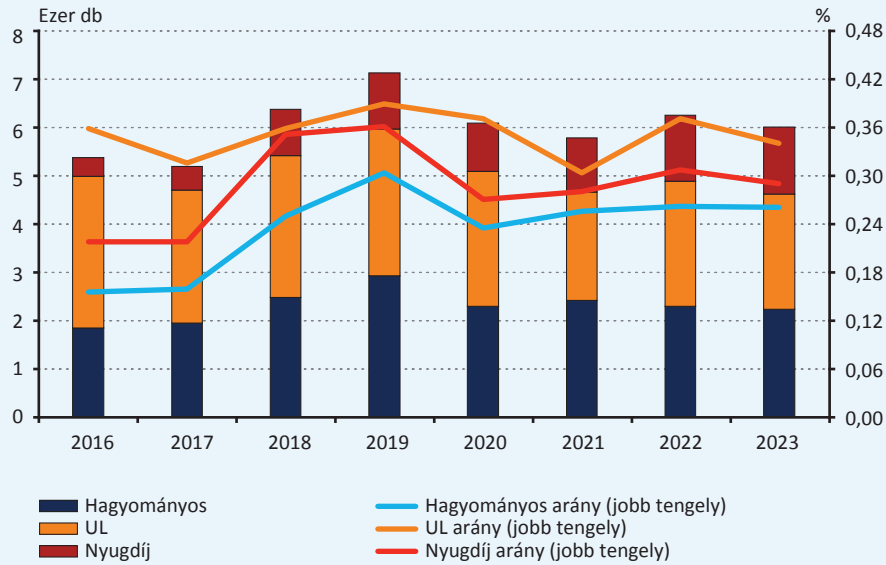
Az MNB-hez benyújtott kérelemre indult fogyasztóvédelmi ellenőrzési eljárások között egyre többször jelennek meg a csoportos biztosítások biztosítottjainak kifogásai, és a csoportos biztosítások mindinkább az MNB fókuszába kerülnek.

A 2023. évben a pénztári szektorral kapcsolatban továbbra is kevés számú – fogyasztóvédelmi eljárás lefolytatására irányuló – kérelem érkezett az MNB-hez, és az átfogó vizsgálatok során szerzett tapasztalatok is azt mutatják, hogy a szektor fogyasztóvédelmi szempontból megfelelően működik, a pénztárak ügyfélbarát hozzáállása és a szektor részletes szabályozottsága eredményeként.

4.1.4.1. Mérsékelt csökkenés az életbiztosítások panaszstatisztikáiban

A megtakarítási célú életbiztosítások piacán továbbra is a unit-linked biztosítások a legnépszerűbbek. A unit-linked biztosítások népszerűségét indokolja, hogy hasonlóan a vegyes életbiztosításokhoz, szolgáltatást nyújtanak haláleset bekövetkeztekor, ugyanakkor a befektetési alapokhoz hasonló befektetési lehetőséget is kínálnak. Tekintettel arra, hogy egy összetett, a fogyasztók számára nehezen értelmezhető termékéről van szó, a szerződéskötéskor adott tájékoztatásnak kiemelten fontos szerepe van. Annak ellenére, hogy a hazai jogalkotás és az uniós szabályozás is rendületlenül törekszik arra, hogy a szerződéskötést megelőzően az ügyfelek minden részletre kiterjedő, reális képet kapjanak a megvásárolt termék sajátosságairól, a tapasztalatok azt mutatják, hogy sok esetben csak a szerződés megkötését követően, több év elteltével szembesülnek azzal, hogy szerződésük milyen kötelezettségekkel jár. Utólag azonban már rendkívül nehéz annak felderítése, hogy a szerződéskötést megelőzően az ügyfél milyen tájékoztatást kapott. A termékek összetettségén kívül nem könnyíti meg az sem a helyzetet, hogy a szerződések jellemzően közép és hosszú távra köttenek. Ezek az időtávok a fogyasztók számára nehezen tervezhetőek, azonban a lejárat előtti kiszállás a szerződésből jelentős költségekkel jár.

4.8. ábra
Életbiztosítási panaszos ügyek száma és aránya állományon belül

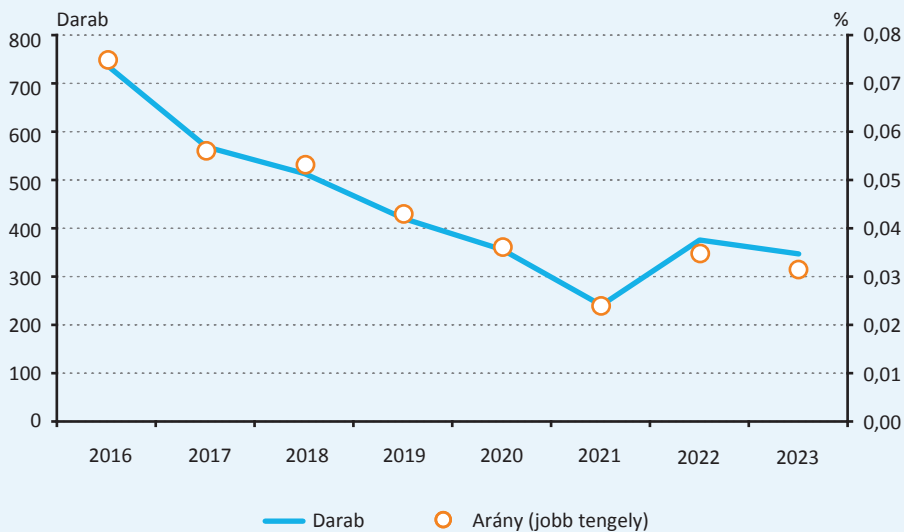

Megjegyzés: Hagyományos és unit-linked (UL) kategóriák a nyugdíjbiztosításokat nem tartalmazzák

Forrás: MNB

A unit-linked biztosítások minden tekintetben az MNB fókuszában vannak, mind az átfogó vizsgálatokban, mind a panaszok tekintetében. A unit-linked biztosításokra érkező panaszok statisztikája a 2016. évben indult etikus koncepció hatására javulást mutatott, azonban – tekintettel arra, hogy a befektetések teljes kockázatát a szerződők viselik – a kedvezőtlen gazdasági környezet, a várakozásoktól elmaradó befektetési eredmények hatására a 2022. évben ez a kedvező tendencia megtorpant. A 2023. évi adatok azonban ismét mérsékelt javulást mutatnak, a unit-linked termékekkel kapcsolatos panaszok száma 8,9%-kal csökkent. A unit-linked termékekkel kapcsolatban érkező, szerződéskötés előtti tájékoztatásra vonatkozó panaszok száma és az összes unit-linked szerződéshez viszonyított aránya (fajlagos panasz arány) is csökkent (4.9 ábra).

4.9. ábra
Szerződéskötés előtti tájékoztatás és a közvetítőkkel kapcsolatos fogyasztói panaszügyek száma, valamint a fogyasztói szerződésszámhoz viszonyított aránya a unit-linked életbiztosításoknál és a unit-linked jellegű nyugdíjbiztosításoknál

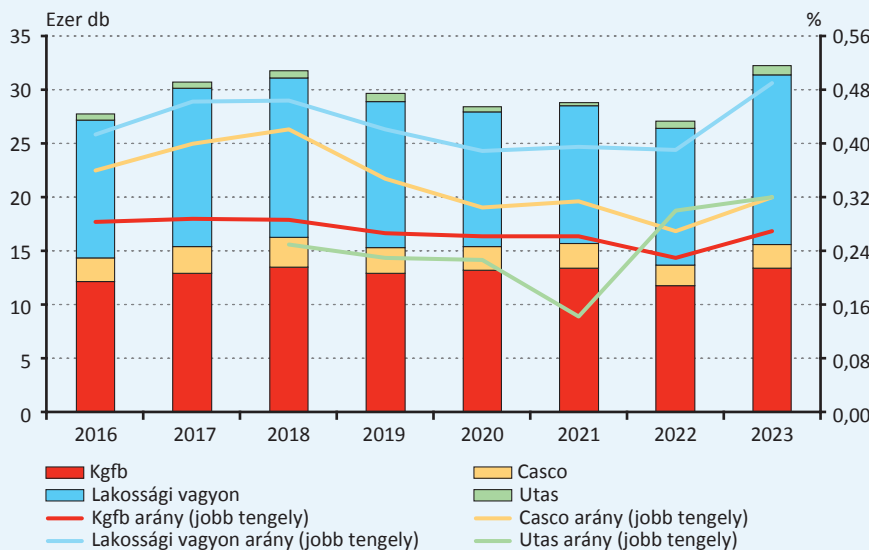

Forrás: MNB

4.1.4.2. A nem-életbiztosításoknál megtorpant a panaszok számának csökkenése

A nem-életbiztosítási területen a panaszok számában és arányában a korábbi években tapasztalható kedvező tendenciák megtorpantak. A leginkább szembeűnő változás a lakossági vagyonszítások területén tapasztalható, ahol a szerződésszámra vetített panaszok aránya az előző évi stagnálást követően határozott növekedésnek indult. Ebben feltehetően jelentős szerepe van a 2023. év szélsőséges időjárásának. Az egész országon átvonuló viharok komoly károkat okoztak, amelyek túlterhelték a biztosítók kárrendezési kapacitását, a kárrendezési eljárások elhúzóását okozva. A panaszok aránya a kgfb, casco és az utasbiztosítások tekintetében ugyancsak növekedett, de mérsékeltebben, mint a lakossági vagyonszítások területén. Az átmeneti visszaesések ellenére a panaszok arányának kedvező változása várható egyrészt a kárrendezésre vonatkozó, 2021. évi jogszabályváltozás eredményeként, továbbá amiatt, hogy az MNB folyamatosan vizsgálja azon ügyfélbarát megoldásokat, amelyekkel a kárrendezés hatékonyabbá, egyszerűbbé tehető. A hatósági tevékenységen túli iránymutatások, ajánlások, vezetői levelek ugyancsak abba az irányba hatnak, hogy a biztosítók gyakorlata a jogszabályi megfelelésen túlmutatva egyre inkább ügyfélbarát legyen.

4.10. ábra
Nem-életbiztosítási panaszos ügyek száma és aránya

Forrás: MNB

4.1.4.3. Az élet- és nem-életbiztosításokra érkező panaszok számának megoszlása a panasz témája szerint

A biztosítók által nyilvántartásba vett panaszügyek panasztípusonkénti arányának bemutatásához a panaszokat kategóriákba soroltuk. A tájékoztatási hiányosság kategória a szerződéskötés előtti, a szerződés fennállása, a szerződés megszűnése és a közvetítővel kapcsolatos panaszokat tartalmazza, azaz, ha a panasz elsősorban arra vonatkozik, hogy a biztosító hiányosan, tévesen, vagy egyéb okból nem megfelelően tájékoztatta az ügyfelet az adott termékről, annak kockázatairól, az ügyfelet terhelő többletköltségekről, vagy bármilyen olyan tényezőről, amely az ügyfél szempontjából lényeges lehet. Ide sorolandók azok a panaszok is, amelyek a szerződéskötés utáni (de a szerződés megszűnése előtti) időszakban, valamint a szerződés megszűnésekor, vagy a megszűnt szerződéssel kapcsolatban történt nem megfelelő tájékoztatásra vonatkoznak. Ide soroltuk továbbá a függő biztosításközvetítővel kapcsolatban felmerült – a pénzügyi visszaélésekből eredő panaszoktól eltérő – panaszokat.

A kárügyintézés kategória tartalmazza azokat a panaszokat, amelyek a kárügyintézés elhúzóását, az ügyfél által megalapozottnak vélt kárigény elutasítását kifogásolják, vagy a kártérítés mértékét vitatják.

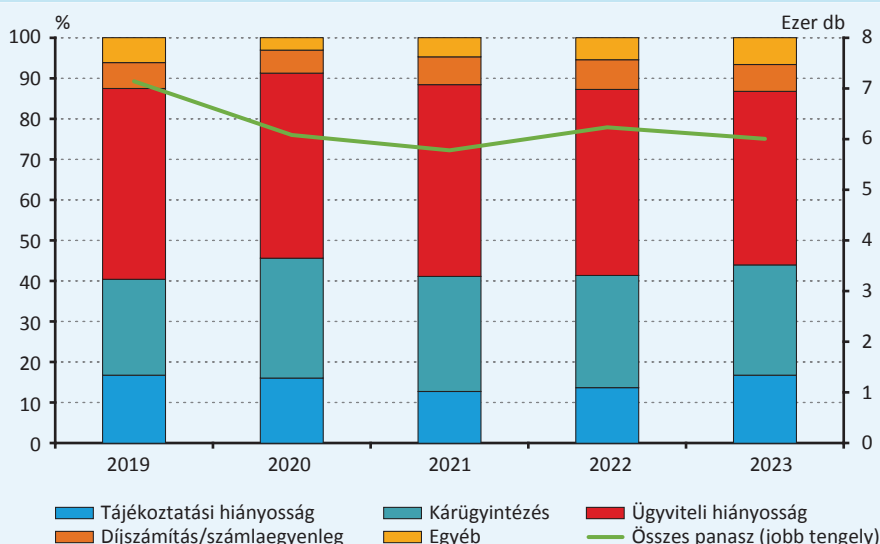
Az ügyviteli hiányosságokhoz a biztosító általános működésével és ügyintézésével kapcsolatos kifogások tartoznak, valamint a megbízható és naprakész nyilvántartást biztosító számviteli háttér hibái, az ügykezelés, az adminisztráció során előforduló hibák (hibás bizonylat, beadvány elvesztése, postázási hiba, kötelező értesítések elmulasztása stb.) miatti panaszok, továbbá az ügyfelekkel szemben tanúsított magatartás, udvariatlan kiszolgálás, nehezen elérhető ügyintézők, ügyintézés lassúsága, panaszkezelési válaszadási határidő elmulasztása stb.

A díjszámítással, számlaegyenleggel kapcsolatos panaszokhoz soroltuk a biztosítási díj hibás kiszámítása, kalkulációja kapcsán felmerült kifogásokat, valamint amelyek arra vonatkoznak, hogy a fogyasztónak nyújtott bármely kimutatás ellentmondásban áll bármely más kimutatással vagy egyéb bizonylattal.

A jogosulatlan tevékenységet, IT rendszerhibát, pénzügyi visszaélést és minden más a fenti kategóriákba nem sorolható panaszt az egyéb kategória tartalmazza.

Az életbiztosítások és a nem-életbiztosítások esetében a panaszok jellemzően más okok miatt keletkeznek. Az életbiztosítások esetében a panaszok legnagyobb része, 2023. évben a 43%-a, az ügyviteli hiányosságokra vonatkozott, 27%-a a szolgáltatások kifizetésével volt kapcsolatos és 17%-a tájékoztatási hiányosság miatt keletkezett. A díjszámítással, számlaegyenleggel kapcsolatos és az egyéb panasz az összes panaszügy 7-7%-át adja.

4.11. ábra
Életbiztosításokra érkezett panaszok megoszlása a panasz témája szerint

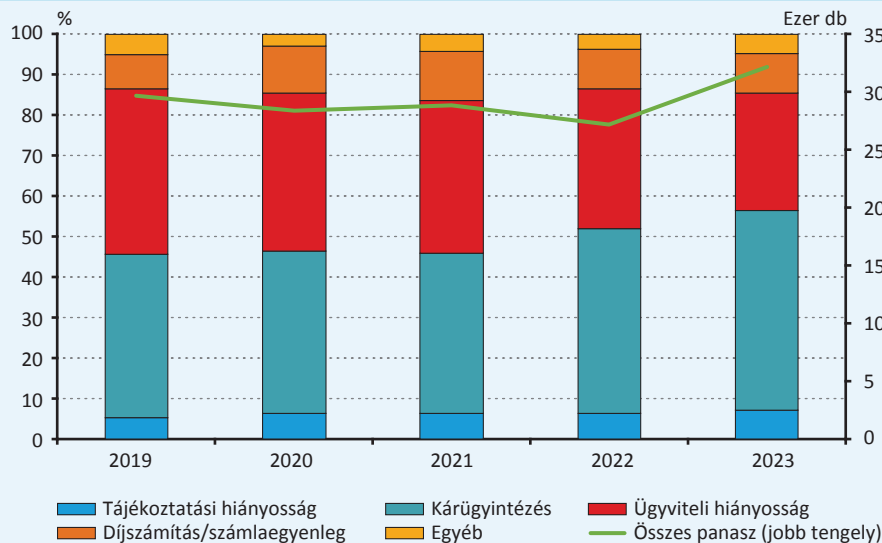

Megjegyzés: Hagyományos és UL biztosítások nyugdíjbiztosításokkal együtt
Bal tengely: panaszok témák szerinti aránya az összes panaszon belül
Jobb tengely: összes panasz száma

Forrás: MNB

A nem-életbiztosítások tekintetében – ellentétben az életbiztosításokkal – a kárügyintézés az a terület, amellyel kapcsolatban a legtöbb kifogás merül fel az ügyfelek részéről. A 2023. évben a panaszok közel fele, 49%-a a kártérítés elhúzódsát, a kártérítési igény elutasítását, vagy a kártérítés mértékét kifogásolta és csak ezt követik, az ügyviteli hiányosságokat sérelmező panaszok 29%-kal. Jelentős (10%) a díjszámítással és a számlaegyenleggel kapcsolatos panaszok aránya is. A tájékoztatást kifogásoló panaszok aránya 7%, egyéb panasz 5%.

4.12. ábra
Nem-életbiztosításokra érkezett panaszok megoszlása témájuk szerint

Megjegyzés: Lakossági vagyon, kgfb, Casco, Utasbiztosítások
 Bal tengely: panaszok témák szerinti aránya az összes panaszon belül
 Jobb tengely: összes panasz száma

Forrás: MNB

4.2. ÉLETBIZTOSÍTÁSOK

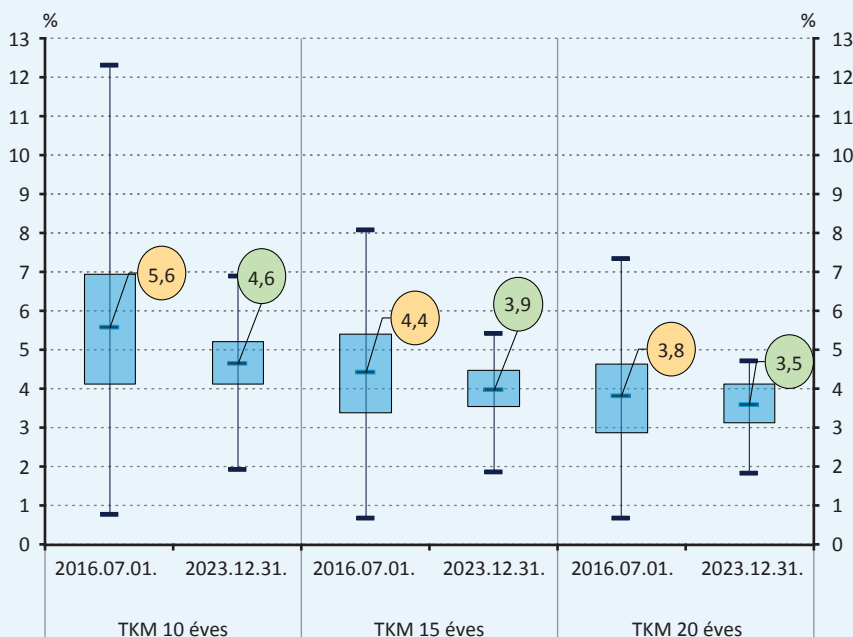
4.2.1. Teljes költség mutató (TKM)

4.2.1.1. Stabil költségszint a unit-linked biztosításokban, az etikus koncepció elemei hatásosak

A biztosítói piacon immár 10 éve, 2010 óta van jelen a megtakarítási jellegű termékek költségeit százalékos mutatóban kifejező teljes költségmutató (TKM), melynek célja az egyes termékek költségszintjének összehasonlítása, valamint az átláthatóság növelése. E célkitűzés elérése érdekében a piacon eredetileg önszabályozás alakjában részben központosított módszer alapján jelent meg a TKM-számítás, amely később az Etikus szabályozási koncepció csomag (allokációs limitek, TKM számítási módszer, egyéb direktívák a unit-linked és nyugdíjbiztosításokra vonatkozóan) részeként 2016. január 1-jétől az MNB rendeletben szabályozza a felhasználandó módszert. A rendelkezések valamennyi megtakarítási életbiztosítási termékre kiterjednek, így a vegyes és a befektetési egységekhez kötött életbiztosításokra, valamint a nyugdíjbiztosításokra is. Utóbbi két termékcsoport esetében az MNB lejáratától függő elvárásokat fogalmazott meg a TKM maximális értékére vonatkozóan. A TKM korlátoknak való megfelelésnek kiemelt szerepe van a megtakarítási jellegű életbiztosítások költségszabályozásában, hatásukra ugyanis eltűntek az etikus szabályozás előtt a piacon jelenlévő, szélsőségesen magas TKM értékű termékek.

A kiugróan drága termékek megszűnése mellett csökkent a TKM-ek szóródása és átlaga is. 2016 év közepén még 0,6% és 12,3% közötti tartományban mozogtak a TKM mutatók, míg 2023-ra a sávhatárok 1,79%-ra és 6,88%-ra módosultak, a medián pedig minden kategóriában csökkent. A folyamat döntő része 2017-ben ment végbe, a nyugdíjbiztosításokat érintő MNB ajánlás kiadása után a termékfejlesztések lezárultával. A TKM alkalmazásával megnövekedett a transzparencia, melynek és az MNB ajánlásoknak köszönhetően az életbiztosítási termékek körében jelentősen csökkentek a költségek. A rendszeres díjas, UL típusú tartamos életbiztosítások TKM értékeit mutatja be az alábbi ábra.

4.13. ábra
TKM értékek változása

Forrás: MNB

Az MNB korábbi felügyeleti stratégiájában megfogalmazottak szerint a bizalom helyreállítására, megerősítésére és a transzparencia előmozdítására a tisztességes bánásmód elve mentén 2015-ben kidolgozta az etikus életbiztosítási koncepcióját.

A koncepció céljait (szigorított befektetési szabályok, költségtranszparencia, erősebb költségkontroll) megvalósító elemek 2016-tól fokozatosan léptek életbe, a kapcsolódó elvárásoknak való megfelelést az MNB 2017. január 1-jétől várja el.

Annak érdekében, hogy az ügyfelek biztosítási termékbe vetett bizalma erősödjön, és ezáltal hosszú futamidejű, stabil portfóliók épüljenek fel, az MNB – többek között – a 8/2016. (VI.30.) számú a befektetési egységekhez kötött (unit-linked) életbiztosításokkal kapcsolatos prudenciális és fogyasztóvédelmi elvek alkalmazásáról szóló ajánlásában (unit-linked ajánlás) fogalmazta meg a termékekkel, értékesítéssel és a befektetések kezelésével kapcsolatos elvárásait. Az ajánlás a befektetési egységekhez kötött életbiztosítások TKM-jének különböző lejáratokra vonatkozó maximális értékére is fogalmaz meg elvárást, melyeknek kiemelt szerepe van a megtakarítási jellegű életbiztosítások költség szabályozásában.

A TKM korlátnak való megfelelés hatására a TKM értékek csökkenése látványos, az elmúlt években a jelenlegi szinten stabilizálódott. Míg 2016. év közepén a TKM mutatók 0,6% és 12,3% között szóródtak, addig 2023-ra a terjedelem 1,79% és 6,88% közöttire zsugorodott elsősorban a szélsőségesen magas TKM értékkel rendelkező termékek értékesítésének megszűnése miatt.

A 2023. év végén az átlagos TKM érték is mérséklődött 2016-hoz képest, azonban ez esetben jóval kisebb a csökkenés, mutatva, hogy már 2016-ban is csak csekély számosságú termék okozott kiugró értékeket.

Az MNB folyamatosan figyelemmel kíséri, hogy a biztosítások TKM értékei megfelelnek-e a unit-linked ajánlásban megfogalmazott elvárásoknak. 2023-ban három biztosító tért el az ajánlásban szereplő limithatároktól. Az MNB vezetői levélben hívta fel a biztosítókat a TKM limit elvárások teljesítésére, melynek hatására két biztosító csökkentette a vagyonezelési költségeit megfelelően így az MNB ajánlásában foglaltaknak. A unit-linked ajánlásban az MNB elvárja, hogy a biztosító által terjesztett, rendszeres díjfizetésű, legalább 10 éves tartamra megköthető unit-linked életbiztosítások esetében a termékhez kapcsolódó, a TKM rendelet alapján számított TKM értéke eszkozalaponként ne haladja meg 10 éves lejáratú időre a 4,25%-ot, indokolt esetben (pl.: magasabb hozampotenciál) a 4,25% plusz 1,5%pont, azaz 5,75%-ot. 2023. december 31-i

TKM adatok szerint volt olyan biztosító, akinek TKM értéke meghaladta az 5,75%-ot, a 10 éves lejáratú időre 6,88%-os TKM értékkel rendelkező termékével. A harmadik biztosítónál folyamatban van a termékfelülvizsgálat, melynek eredményeképpen történhet meg a költségcsökkentés és az ajánlás szerinti TKM érték megtartása.

4.2.1.2. A magasabb hozamkörnyezet emeli a TKM értéket

2022-höz viszonyítva a TKM értékek stabilitást mutatnak 2023-ban, amelynek elsődleges oka azon intézkedések meghozatala, ami a megemelkedett hozamkörnyezet ellensúlyozására történt a biztosítók részéről (költségstruktúra változtatás, új termékek bevezetése). A TKM számítás jelenleg aktuális módszerében figyelembe kell venni a kockázatmentes hozamokat, mivel a TKM érték tulajdonképpen az adott termékben elérhető hozamveszteséget mutatja be a számításakor aktuális kockázatmentes hozamhoz képest, így változatlan termékfeltételek mellett, pusztán a kockázatmentes hozamok változása miatt a számított TKM értékek is változnak. A módszertan figyelembe veszi az egyes eszközalapok költségszintjét, de a hozamhatásokat csak a kockázatmentes hozam alkalmazásával éri el, minden eszközalap esetén egységesen. Ezért a biztosítótársaságok költségracionalizálás mellett újra strukturálták meglévő termékeik költségszerkezetét (kezdeti jellegű költségek, rendszeres, fenntartási jellegű költségek, befektetési költségek változtatásával), hogy teljesítsék a TKM limiteknek való megfelelést.

A magas hozamkörnyezet a korábbi időszakhoz képest 0,3-0,6%-pontnyi TKM érték változást okozott. Ez jól szemlélteti a termékek azon tulajdonságát, hogy magas kezdeti költséglevonás esetén, magas hozamkörnyezetben az ügyfél nagyobb hozamkiesést realizálhat, különösen rövid- és középtávon. A biztosítók minden évben felülvizsgálják a TKM értékeket és az adott év július 1-jéig végzik el az értékek aktualizálását, melyeket a számítás elvégzését követő 15 napon belül kötelesek az MNB részére megküldeni. Amennyiben a termékekhez, befektetésekhez kapcsolódó költségek változása a TKM értékek év közbeni módosulását indukálja, akkor a biztosítók soron kívül újraszámolják a TKM értékeket. A TKM-eket a biztosítók a saját honlapjukon publikálják, valamint az MNB és a Magyar Biztosítók Szövetsége (MABISZ) honlapján is megtalálhatók.

Az MNB honlapján (www.tkm.mnb.hu) található TKM összehasonlító alkalmazás segítségével a fogyasztóknak lehetőségük nyílik a különböző élet- és nyugdíjbiztosítási termékek költségeinek összehasonlítására annak érdekében, hogy az igényeiknek megfelelő megtakarítási terméket tudják kiválasztani és tudatosabb, megalapozottabb döntést hozhassanak. A könnyebben összehasonlítható termékkínálat a piaci versenyt is élénkítheti.

A TKM összehasonlító alkalmazásba az adatokat a biztosítók töltik fel és aktualizálják.

4.2.2. Fenntarthatósággal kapcsolatos tájékoztatások a biztosítási ágazatban

Az uniós gazdaság hosszú távú versenyképességének biztosításához kulcsfontosságú a fenntarthatóbb gazdaságra való áttérés. Ennek egyik lényeges eszköze a fenntarthatósággal kapcsolatos közzétételekről szóló EU Rendelet (SFDR), amely elsődleges célja, hogy a (végső) befektetők számára átláthatóbbá váljanak az egyes befektetési termékek környezeti, társadalmi és irányítási kockázatokkal kapcsolatos célkitűzései.

A termékelőállítók számára már 2022 augusztusától szükséges a fenntarthatósági szempontokat a termékek kialakításakor és jóváhagyásakor, valamint azok tesztelése és visszamérése során figyelembe venniük. A DG REFORM MNB-t támogató projektje során az EIOPA közreműködésével elemzés készült 2023-ban a Magyarországon területén kínált, az SFDR 8. vagy 9. cikkébe tartozó biztosítási alapú befektetési termékekről (IBIP). A felmérés szerint a magyar piacon kilenc biztosító kínál fenntarthatósági jellemzőkkel rendelkező IBIP-eket, és az általuk a piacon feltérképezett 528 db befektetési lehetőség közül a 9. cikk szerinti befektetési lehetőségnek – amely a legerősebb fenntarthatósági fókuszú (ún. sötétzöld) termék – csak három minősül. Ezzel szemben a 8. cikk szerinti befektetési lehetőségek, amelyek a fenntarthatóság mérsékelt szintjét képviselik (ún. világoszöld termékek) elterjedtebbek. Összesen 93 befektetési opciót soroltak ebbe a kategóriába. A magyar piacon tehát az uralkodó trend a fenntarthatósági jellemzők nélküli befektetési lehetőségek kínálata, azaz a legtöbb befektetési lehetőség az SFDR 6. cikke (528 db közül 432 db) szerinti befektetésnek minősül.

Az MNB 2023-ban tizenhárom biztosító eszközalapjainak és befektetési politikájának fenntarthatósági közzétételét vizsgálta. Ennek során egyértelműen megállapítható volt a piac óvatossága, melynek oka az ún. zöldrefestés („greenwashing”), ezáltal a megtévesztő tájékoztatás elkerülése. Az MNB folyamatos felügyelés keretében végzett ellenőrzése alapján

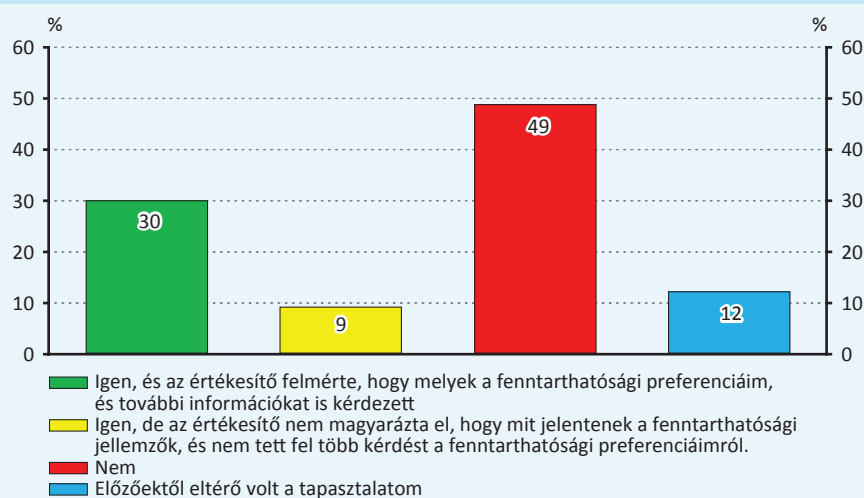
a biztosítók 89%-a teljesíti a fenntarthatósággal összefüggő tájékoztatási kötelezettségét, de az összes kritériumnak csak az eszközalapok 47%-a felelt meg. Az összes eszközalap 8,7%-a, azaz összesen 66 db vesz figyelembe fenntarthatósági kritériumokat.

A biztosításértékesítőknek 2022 augusztusától szükséges felmérni az ügyfelek fenntarthatósági preferenciáit a biztosítási termékek ajánlása előtt.

Az MNB 2023 évben – szintén a DG Reform projekt keretében – a befektetési egységekhez kötött életbiztosítási termékeknel próbavásárlás segítségével térképezte fel a biztosítási szektor gyakorlatát a fenntarthatósággal összefüggő alkalmassági felmérés és terméktájékoztatás során (részletesebben ld. a jelentés 4.1. keretes írása). A piaci összkép alapján az ügyfelek fenntarthatósági preferenciáinak kötelező felmérése erősen esetleges, amely azt mutatja, hogy az értékesítők sok esetben csak jogszabályi kötelezettségként élik meg a tájékoztatási kötelezettséget, és annak jelentőségét nem látják át.

A próbavásárlások során az MNB azt tapasztalta, hogy az ügyfelek mindössze 39%-át kérdezték meg a fenntarthatósági preferenciáiról, ebből 30%-ot alaposan, a fenntartható finanszírozás különböző elemeiről érdeklődve, 9% esetében azonban csak általános és felszínes kérdést tettek fel a fenntarthatósággal összefüggő igényekről. Nagyon magas volt azon próbavásárlók aránya (49%, N=69) akiknek a fenntarthatósági preferenciáit egyáltalán nem mérték fel. Előfordult, hogy kifejezett kérésre is azt a választ kapták az ügyfelek, hogy ez egy egészen új befektetési terület, és kevés a tapasztalat az ilyen tulajdonságokkal rendelkező termékről.

4.14. ábra
MNB próbavásárlások 2023
Válaszok „Az értékesítő felmérte az Ön fenntarthatósági igényeit?” kérdésre

Forrás: MNB

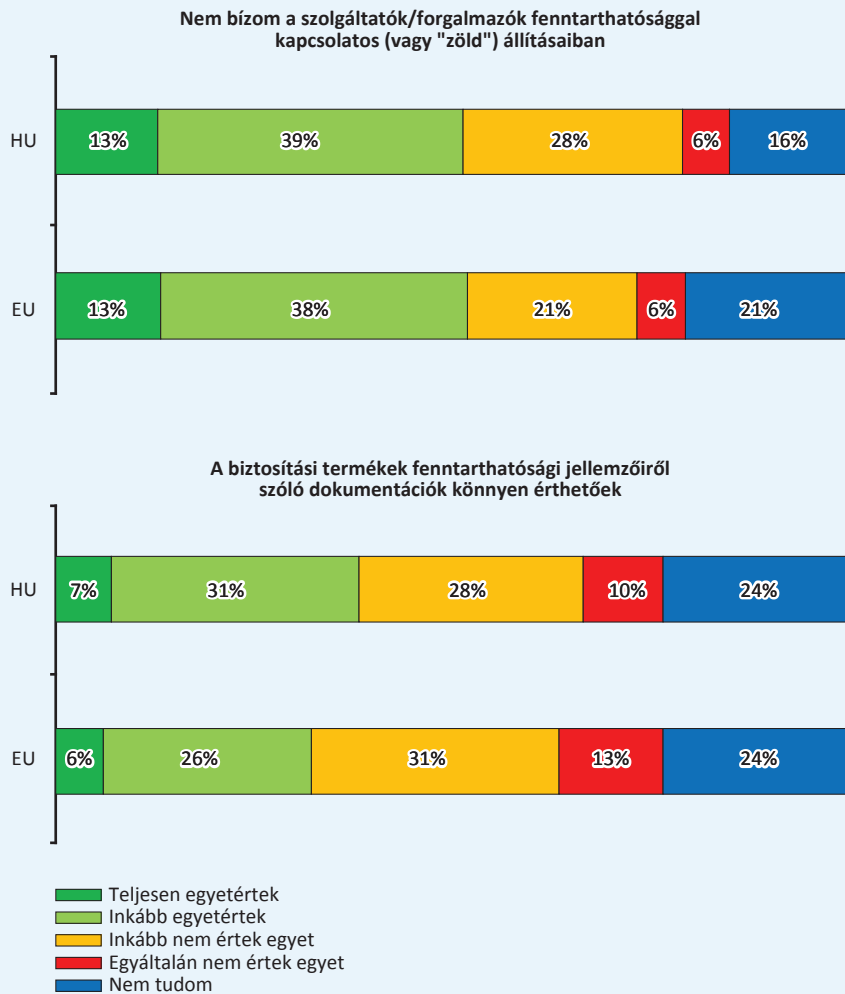
Az EIOPA által készített Eurobarometer felmérésének eredményei megerősítették, hogy a fogyasztók egyre jobban érdeklődnek a fenntarthatónak minősülő biztosítási termékek iránt. Az 2022-ben mért 25%-ról 2023-ra 32%-ra nőtt azon uniós fogyasztók köre, akik hallottak a fenntartható vagy „zöld” termékekről, ezen belül 17%-kal növekedett a fenntartható termékek ismertsége Magyarországon, ami egyike a legjelentősebb növekedésnek¹⁷.

Az EIOPA felmérése¹⁸ azt is feltárta, hogy jelenleg még fenntartásokkal kezelik a fogyasztók a szolgáltatók „zöld” állításait: az uniós fogyasztók 51%-a, míg a magyar fogyasztók 52%-a nem teljesen bíz a szolgáltatók fenntarthatósági tájékoztatóiban. Ezen felül a hazai fogyasztók 38%-a érzi úgy, hogy a fenntarthatósági tájékoztatások túl bonyolultak, ami kissé jobb eredmény, mint ugyanezen uniós fogyasztók aránya (44%). (4.15. ábra)

¹⁷ EIOPA Consumer Trends Report 2023: https://www.eiopa.europa.eu/publications/consumer-trends-report-2023_en

¹⁸ https://www.eiopa.europa.eu/document/download/b64423cd-2afb-434d-8f46-d3c7ac057028_en?filename=fl_Insurance%20Trends_fact_HU_en.pdf

4.15. ábra
Fogyasztói trendek a biztosítói és nyugdíj szolgáltatások területén című Eurobarométer gyorsjelentés, 2023, 14. kérdésre adott válaszok

Megjegyzés: Megcélzott válaszadók: 18 év feletti EU állampolgárok, (EU27 – 26 168 interjú, HU – 1 065 interjú) 2023.07.19. – 2023.07.27

Forrás: https://www.eiopa.europa.eu/document/download/b64423cd-2afb-434d-8f46-d3c7ac057028_en?filename=fl_Insurance%20Trends_fact_HU_en.pdf

4.3. NEM-ÉLETBIZTOSÍTÁSOK

4.3.1. Aktív előkészítő hónapok, felkészülés az első lakásbiztosítási kampányra

A lakásbiztosítási kampányt versenyélénkítési céljából kezdeményezte a jogalkotó, melynek szabályai 2023. április 30-án léptek hatályba a vagyonbiztosítási szerződésekre alkalmazandó egyes veszélyhelyzeti szabályokról szóló 25/2023. (II. 1.) Korm. rendelet (Rendelet) alapján. Az itt megfogalmazott rendelkezések 2024. év elejétől a Bit. kerültek áttemelésre.

Az MNB aktív szerepet vállalt az első lakásbiztosítási kampányidőszak előkészítésében a jogalkotóval együttműködve. Az MNB a jogalkotó kérésére elkészítette azt a tájékoztató mintalevelet, melyet a lakásbiztosítási kampányt megelőzően – a Rendelet alapján – kötelező a fogyasztók részére megküldeni minden biztosítónak. A mintalevél tartalmának kialakítása során az MNB figyelembe vette a jogalkotó, valamint a piaci szereplők és a Magyar Biztosítók Szövetségének (MABISZ) szakmai észrevételeit, és azokat beépítette a tájékoztató mintalevél végleges – vezetői körlevél formájában kiadott – szövegébe.

Az MNB a kampányt megelőző időszakban sikeresen felmérte a lakásbiztosítási piacot, az egyes piaci szereplők kampányra való felkészülésének aktivitását. Ennek során jelezte az intézmények felé, hogy a lakásbiztosítási kampányban való aktív

részvétel társadalmilag hasznos tevékenység tekintettel arra, hogy a pénzügyi tudatosságra ösztönzi a fogyasztókat. Annak érdekében, hogy a kampány eredményes legyen, az MNB hatékony monitoring rendszert dolgozott ki. A monitoring rendszer legfőbb célja, hogy a kampány aktív időszakában nyomon követhetővé tegye az egyes biztosítók értékesítési gyakorlatát, valamint a tájékoztatások tartalmának mélységéről is visszajelzést adjon. Az MNB új eszközei lehetővé tették, hogy a kampány során tapasztalt nem megfelelő gyakorlatokra a felügyelet még a kampány ideje alatt reagálni tudott.

Az MNB az előkészítő hónapok alatt felmérte a Minősített Fogyasztóbarát Otthonbiztosításokkal (MFO) kapcsolatos fogyasztói ismeretek szintjét is egy célzott tematikájú piackutatás segítségével. A kutatás eredményei rámutattak arra, hogy a legtöbb fogyasztó nem rendelkezik megfelelő ismeretekkel az MFO-ról, így szükséges lehet ezen ismeretek bővítése. Az MNB aktív marketing kommunikációval készült a lakásbiztosítási kampányra, melyhez felhasználta ezen kutatás eredményeit is. A különböző kommunikációs csatornákra tervezett marketingkommunikációs aktivitások legfőbb céljaként került megfogalmazásra az edukáció, mely magában foglalta a MFO kapcsolatos ismeretek mélyítését, valamint a lakásbiztosítási kampány adta lehetőségek megismertetését a nyilvánossággal („behangozás”). Az MNB marketingkommunikációs eszköztárában többek között szakmai cikkek, szakmai interjúk, televíziós reklámok szerepeltek, melyeket az MNB arra szánt, hogy – kiegészítve a piaci szereplők és a jogalkotó marketing tevékenységét – hozzájáruljon az első lakásbiztosítási kampány eredményességéhez.

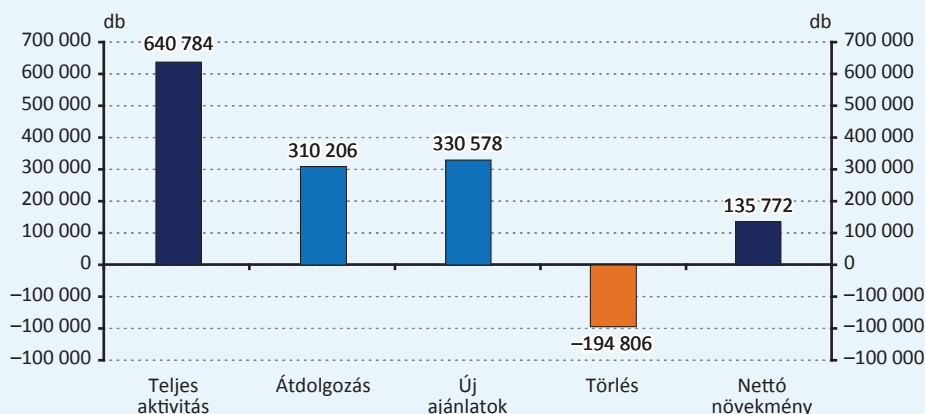
4.3. keretes írás

Várákozáson felüli sikerrel zárult az első lakásbiztosítási kampány

Az első lakásbiztosítási kampány minden várákozáson felüli eredménnyel zárult, melynek hatására a 3,307 millió lakásbiztosítás 19,4 %-a mozdult meg (teljes aktivitás 641 ezer db). A biztosítót váltók aránya 5,9 % volt a kampány során, ami 195 ezer db ajánlatot jelent. Az összes lakásbiztosítás 9,4 %-a – több mint 310 ezer db szerződés – került átdolgozásra a kampány időszakában. Az első lakásbiztosítási kampány hatására a lakásbiztosítási piac 4,1 %-kal, közel 136 ezer szerződéssel bővült.

4.16. ábra

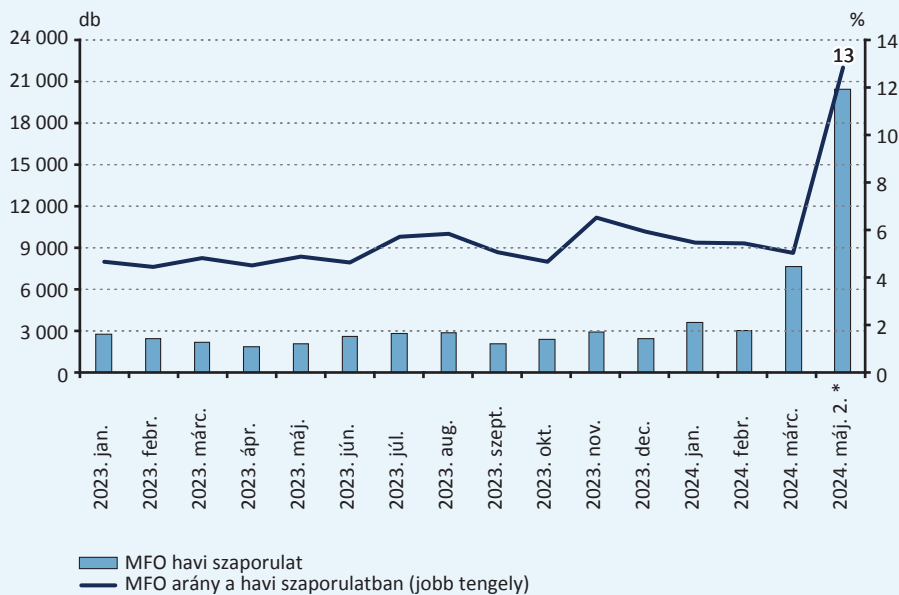
A kampány hatása a lakásbiztosítási új ajánlatokra és szerződés felülvizsgálati aktivitás (db)

Forrás: MNB

Duplázódó MFO arány az új értékesítésben

4.17. ábra
MFO havi szaporulat adatok

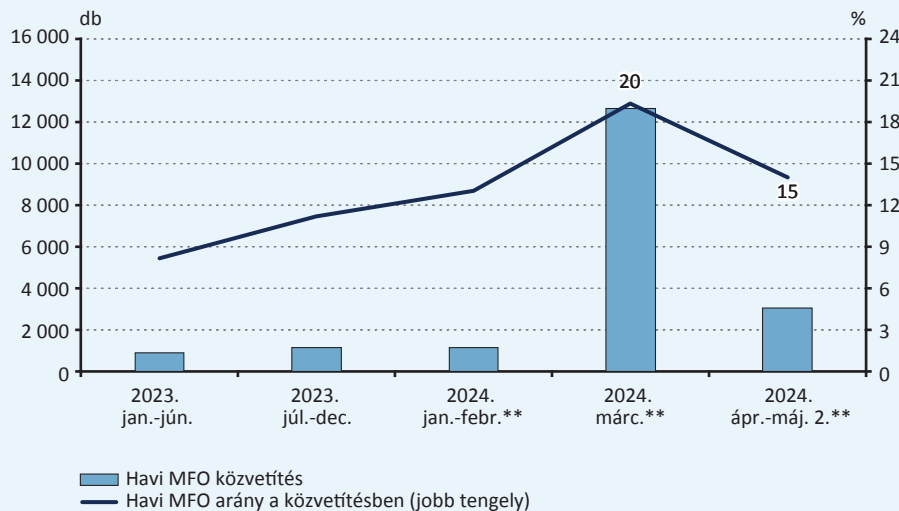

* 2024. május 7-i érték a kampány 2024. május 2-ig beérkezett ajánlataiból a kötvényesedett ajánlatok száma.

Forrás: MNB

A kampány során az újonnan értékesített szerződéseken belül az MFO aránya jelentősen növekedett, elérte a teljes szaporulat 13 %-át.

4.18. ábra
Havi átlagos MFO értékesítés és arány, aluszok és többes ügynökök

**A 2024-es arányok a kampány vonatkozásában adatszolgáltatásra kötelezett 12 közvetítő adatait mutatják

Forrás: MNB

4.4. keretes írás

Hasznos segítség a biztosítási termékismertető

Az alkuszok és többes ügynökök még magasabb MFO arányt értek el, a közvetített ajánlatok esetében az MFO aránya elérte a 20%-ot.

Az IDD¹⁹ a nem-életbiztosítási termékeket kialakítók számára előírja egységesített biztosítási termékismertető elkészítését. Az irányelv és annak a biztosítási termékismertetőre vonatkozó végrehajtási rendelete²⁰, valamint a biztosítási tevékenységről szóló 2014. évi LXXXVIII. törvény pontosan meghatározza, hogy a biztosítási termékismertetőnek milyen formai és tartalmi követelményeknek kell megfelelnie.

Az MNB a 2024. március 1-jén induló lakásbiztosítási kampányt megelőzően áttekintette 14 lakásbiztosítási terméket értékesítő biztosító legnagyobb állományú lakásbiztosításának termékismertetőjét.

A tapasztalatok alapján az MNB felhívta a biztosítók figyelmét, hogy kerüljék a pénzügyi szektorban szokásos, de az átlagfogyasztó számára ismeretlen szakkifejezések magyarázat nélküli használatát, valamint a jogszabályok szó szerinti idézését.

Fontos, hogy a szöveget megfelelően tagolják, mert a tagolatlan szöveg megértése sokkal nehezebb. Elvárás az is, hogy a biztosító áttekinthetően sorolja fel a fő biztosítási kockázatokat és törekedjen a kizárások és mentesülések mind teljesebb bemutatására. Azokat a kizárásokat és mentesüléseket mindenképpen tartalmaznia kell a termékismertetőnek, amelyek a biztosítók tapasztalatai alapján a leggyakrabban adnak okot a kártérítési igények elutasítására. A fel nem sorolt kizárásokra és mentesülésekre egyértelmű, a szerződési feltételek megfelelő pontjaira történő hivatkozást kell szerepeltetni. Az MNB felhívta a figyelmet arra is, hogy termékismertető csak a legszükségesebb tudnivalókat kell tartalmaznia az információs túlterhelés elkerülése érdekében. Elvárás azonban, hogy a biztosító pontosan tüntesse fel, hogy a termékre vonatkozó teljeskörű tájékoztatás hol érhető el, és adja meg az elektronikus elérési útvonalat is.

A tapasztalatok azt mutatták, hogy a kisebb hiányosságok ellenére a termékismertető az alapvető formai és tartalmi követelményeknek megfelelnek, és alkalmasak arra, hogy segítséget nyújtsanak az ügyfeleknek a szerződések tartalmának áttekintéséhez.

4.3.2. Az MNB látóterébe kerültek a kiterjesztett garancia szerződések

A nem-életbiztosítási ágazaton belül a magyar székhelyű biztosítók által értékesített termékek közül a kötelező gépjármű-felülősségbiztosítási és a lakásbiztosítási terméket követően a kiterjesztett garancia szerződések számossága meghatározó a piacon. Tekintettel a fogyasztók széles körű érintettségére, amennyiben az igényfelmérés nem megfelelő, úgy súlyos fogyasztóvédelmi kockázat merülhet fel, melynek megelőzése érdekében az MNB kiemelten kezeli a kiterjesztett garancia szerződések megkötését megelőző tájékoztatások ellenőrzését.

Éppen ezért az MNB az elmúlt időszakban vizsgálta a piacon elérhető kiterjesztett garancia szerződéseket. Összességében elmondható, hogy a Felügyelet tapasztalati szerint fogyasztói panaszokkal kevésbé érintett területről van szó, melynek fő oka, hogy a kiterjesztett garancia szerződések többsége egyszeri díjfizetéssel jön létre, így a szerződés fenntartásával, a díjnemfizetéssel kapcsolatos problémák nem jelennek meg. A panaszok alacsonyabb számát okozza az is, hogy a termék meghibásodások többsége a garancia időszak első felére esik, amikor azonban nem a kiterjesztett garancia, hanem a jogszabály alapján amúgy is járó gyártói jótállás terhére történik a meghibásodás rendezése.

¹⁹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/97 irányelve (2016. január 20.) a biztosítási értékesítésről (átdolgozás)

²⁰ A Bizottság 2017. augusztus 11-i (EU) 2017/1469 végrehajtási rendelete a biztosítási termékismertető egységesített mintadokumentumának meghatározásáról

E termékek értékesítése többségében a termék megvásárlásához köthető, éppen ezért a közvetítők maguk a kereskedők és mentességet élveznek a biztosításközvetítőkkel szemben fennálló egyes közjogi követelmények alól összhangban az IDD szabályaival. Ez a felemás jogi helyzet azonban azt eredményezi, hogy az értékesítés során a biztosításszakmai tevékenységben esetlegesen az ügyfélnek a kevésbé jártas kereskedők tájékoztatására kell támaszkodnia. Ebben az esetben a kiterjesztett garancia biztosítás értékesítését olyan személyre bízva a biztosító, aki esetében előfordulhat, hogy kevésbé ismeri a biztosításokra vonatkozó jogszabályokat, az azokból eredő kötelezettségeket, valamint a szerződési feltételeket. Éppen ezért mind a biztosítót, mind a fogyasztót az védi, ha a termék értékesítése szoros kontroll alatt történik, mivel az értékesítő szakmai hibáiért a megbízó tartozik felelősséggel. Éppen ezért az MNB fontosnak tartja annak vizsgálatát, hogy a termék bevezetése előtt a biztosító hogyan járt el. A biztosítónak a termékfejlesztési- és irányítási folyamatokon keresztül van lehetősége elsődlegesen befolyásolni az értékesítés menetét, pontosan meghatározva a célpiacot, az ügyféligényt. Az éves felülvizsgálatok során az esetleges ágazati jogszabályváltozások hatását minden esetben értékelni kell a termékstruktúra, az értékesítés és a célpiac szempontjából. Szoros kontroll alatt kell tartani a fentebb leírt folyamatokat annak érdekében, hogy a fogyasztók jogai ne sérüljenek. Tekintettel arra, hogy a panasznyilvántartás nem biztos, hogy teljeskörűen tartalmazza a kiterjesztett garanciával kapcsolatos problémákat, ezért a biztosítóknak célszerű a panasznyilvántartáson túl a termék értékesítőktől, továbbá kárigény elbírálást végző szakemberektől rendszeresen információt gyűjteni a biztosítással kapcsolatos tapasztalatokról.

A kiterjesztett garancia értékesítési folyamatában a fogyasztók igényének felmérésére kiemelt hangsúlyt kell helyezni, azt minden esetben részletesen fel kell tárnai. Az igényfelmérést segítheti, valamint költséghatékonyabbá teheti, amennyiben a biztosító formanyomtatványt készít, és azt átadja az értékesítő részére. Az ügyfél bátrabban köt szerződést, amennyiben a releváns jogi ismeretek birtokában van. Ennek megfelelően mind a két fél számára előnyös lehet, ha az értékesítő ismerteti az ügyféllel a garanciára vonatkozó jogszabályok fontosabb elemeit.

A kiegészítő biztosításközvetítők tájékoztatási kötelezettségének elemei:

1. A biztosításértékesítők kötelesek az ügyfél részére magyar nyelven, a biztosítási szerződés megkötése előtt kellő időben, bizonyítható és azonosítható módon, világos, pontos, közérthető, egyértelmű, nem félrevezető, tisztességes, részletes és díjmentes írásbeli tájékoztatást adni a megbízó biztosító nevééről és címéről.
2. Elengedhetetlen az ügyfél igényeinek és szükségleteinek a szerződés megkötését megelőző figyelembevétele.
3. A biztosítási szerződések szerződéskötést megelőző tájékoztatásának kötelező eleme a biztosítási termékismertető, mely maximum három oldalban összefoglalja a termék lényegét. Annak tartalma nem lehet ellentétes az általános szerződési feltételekkel. Kiemeli a biztosítás fontosabb jellemzőit, mint például mely esetben fizet a biztosító, vagy azokat a körülményeket, amikor nem fizet, mert az adott esemény nem minősül biztosítási eseménynek. A biztosítási termékismertetőt az ügyfél részére még a szerződés megkötését megelőzően át kell adni.
4. A kereskedőnek becsületesen, tisztességesen, szakszerűen, az ügyfél legjobb érdeke szerint kell eljárnia, mely egyben azt is jelenti, hogy az ügyfél kérdéseire szakmailag megalapozott tájékoztatást kell adni.
5. A biztosítási termékekkel kapcsolatos reklámnak világosnak, pontosnak, közérthetőnek, egyértelműnek, nem félrevezetőnek és tisztességesnek kell lennie.
6. A biztosítási szerződéshez kapcsolódó biztosítási titkot az értékesítő köteles megtartani (név, cím, egyéb személyes adatok, melyek a szerződés létrejöttéhez szükségesek).
7. A hatóságok elérhetőségeinek megjelölésével tájékoztatást kell adni a panasztétel lehetőségéről, módjáról, menetéről, továbbá arról, hogy mely felügyeleti hatósághoz vagy békéltető testülethez terjeszthet elő panaszt.
8. Ha a biztosítási termék olyan áru vagy szolgáltatás kiegészítője, amely nem biztosítás, a biztosításértékesítő köteles tájékoztatást adni az áru vagy szolgáltatás külön történő megvásárlásának lehetőségéről, továbbá arról is, hogy a különböző elemek milyen tartalommal rendelkeznek és azoknak külön-külön milyen költsége és díja van.

Említést érdemel a kiterjesztett garancia szerződések biztosítási piacával összefüggésben, hogy az utóbbi idők tapasztalatai azt mutatják, ezen a területen is megjelentek a határon átnyúló tevékenység keretében biztosítási szolgáltatást nyújtó szereplők. E szolgáltatók tevékenységének felügyelését megnehezíti az, hogy prudenciális szempontból – vagyis a POG szabályok szempontjából – a „home”, azaz a székhely szerinti felügyelet jogosult ellenőrizni a tevékenységüket, míg a fogyasztóvédelmi szabályok esetében a „host”, azaz a szolgáltatást fogadó ország felügyelete jár el. Ez a tagállami felügyelet közötti szoros együttműködést követeli meg, mivel az értékesítést a POG folyamatokon keresztül lehet hatékonyan kontrollálni. Az MNB a kiterjesztett garancia szerződésekkel kapcsolatban a legfontosabb tudnivalókról és fogyasztókat érintő esetleges kockázatokról szakmai cikket publikált²¹.

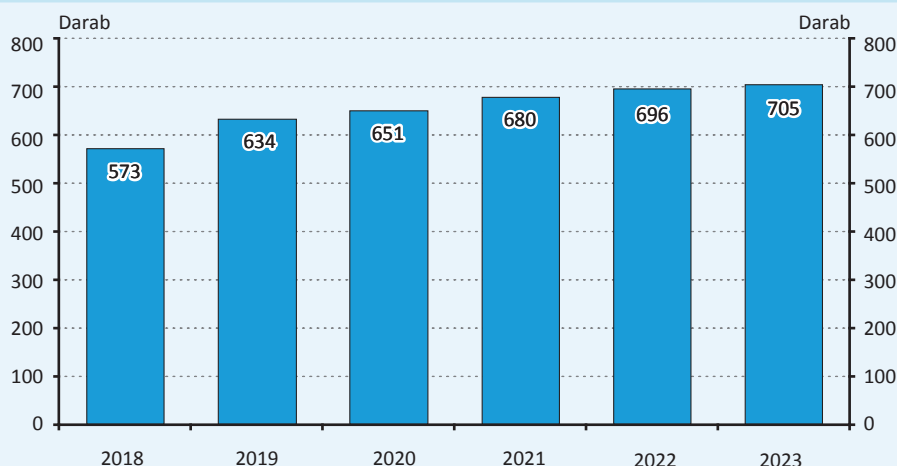
4.4. KIEMELT FIGYELEM A HAZÁNKBAN HATÁRON ÁTNYÚLÓ SZOLGÁLTATÁST NYÚJTÓ INTÉZMÉNYEK FELÜGYELÉSÉN

A hazai intézmények felügyelete mellett az MNB a hazánkban határon átnyúló szolgáltatás keretében működő szolgáltatók működését is figyelemmel kíséri, és – bár a határon átnyúló cégekkel szembeni felügyelési eszközei korlátozottak – határozottan fellép, amennyiben a magyarországi fogyasztókat érintő jogsértéseket, tájékoztatási vagy egyéb hiányosságokat tapasztal.

4.4.1. Határon átnyúló szolgáltatók tevékenységével kapcsolatos tapasztalatok – panaszkezelési problémák

A 2023 decemberében 705 db intézmény volt jogosult tevékenység végzésére határon átnyúló szolgáltatás keretében Magyarország területén. A határon átnyúló szolgáltatókra az MNB kiemelt figyelmet fordít, ami elengedhetetlen annak ismeretében, hogy számuk évről-évre folyamatosan növekszik és a biztosítási piac aktív résztvevői. Tevékenységük szerteágazó, olyan szolgáltatási ágakban vannak jelen (a teljesség igénye nélkül), mint a tűz- és vagyoni kár biztosítása, befektetési egységhez kötött biztosítás, gyógyászati költségek térítésére, kiterjesztett garanciára vonatkozó biztosítás, hitel- és felelősségvállalás biztosítás, valamint asszisztencia szolgáltatás.

4.19. ábra
Határon átnyúló szolgáltatást nyújtó biztosítók számának alakulása

Forrás: MNB

Az MNB a határon átnyúló szolgáltatók esetében kiemelt figyelmet fordít a velük kapcsolatos fogyasztói panaszokra is. Több esetben érkezett olyan ügyféljelzés az MNB-hez, amely kapcsán a fogyasztóvédelmi rendelkezések megsértésének gyanúja merült fel, és az MNB megkezdte ezek vizsgálatát a fogyasztó kérelmére indult fogyasztóvédelmi eljárásban, illetve amennyiben a körülmények indokoltá tették fogyasztóvédelmi célvizsgálat keretében. Amennyiben a Magyarország

²¹ <https://www.mnb.hu/letoltes/szucsne-dr-janvari-erika-ezt-kell-tudni-a-kiterjesztett-garancia-biztositasrol.pdf>

területén határon átnyúló szolgáltatás keretében tevékenységet végző, másik tagállamban székhellyel rendelkező biztosító megsérti a Magyarország területén hatályos – a határon átnyúló szolgáltatás keretében végzett tevékenységre vonatkozó – előírásokat, vagy működésében az MNB hiányosságokat észlel, az MNB kötelezi a biztosítót a szabályellenes helyzet megszüntetésére. 2023. évben a Felügyelet három határon átnyúló szolgáltatónál folytatott fogyasztóvédelmi célvizsgálatot.

A vizsgálatok során feltárt panaszkezelési gyakorlatot érintő jogsértések közül a legsúlyosabb probléma a beérkező panaszok 30 napos határidőben történő megválaszolásának elmulasztása volt. Az egyik szolgáltató rendszeresen a jogszabályi határidőt jelentősen túllépve válaszolta meg az ügyfelek által küldött panaszokat. A jogsértés súlyát, valamint a fogyasztók jövőbeni érdekvédelmét figyelembe véve ebben az esetben az MNB már a vizsgálat lezárását megelőzően ideiglenes intézkedés alkalmazásával végzésben kötelezte a határon átnyúló biztosítót arra, hogy szüntesse meg a jogszabálysértő magatartását és mindenkor tegyen eleget a jogszabályi kötelezettségének.

Egy intézmény esetében hiányosságként került feltárára, hogy nem fogadta az ügyfelek számára nyitva álló helyiségben vagy ennek hiányában a székhelyén a magyar ügyfelek szóbeli panaszait, illetve a honlapján nem tette közzé a panaszkezelési szabályzatát. Az MNB rossz gyakorlatnak tartja, amely szerint egy intézmény Magyarország területén tevékenységet végez és szolgáltatást nyújt magyar fogyasztók részére, azonban nem biztosít lehetőséget a magyar nyelven történő szóbeli panasztételre. Az MNB elvárja, hogy amennyiben egy intézmény Magyarország területén végzi tevékenységét, akkor biztosítson az ország hivatalos nyelvén szóbeli és írásbeli kommunikációs csatornát az ügyfelei részére, valamint minden jogszabályban előírt kötelező tájékoztatást tegyen elérhetővé a számukra akár a személyes ügyfélfogadásra nyitva álló helyiségében, akár az online felületen, intézményi honlapon.

4.4.2. Elhúzódó felszámolási eljárás okozta bizonytalan helyzet egy határon átnyúló biztosítónál

A szlovákiai székhelyű NOVIS Biztosító működését az MNB évek óta szoros figyelemmel kíséri, illetve az elmúlt években a magyarországi ügyfelek érdekeinek védelmében – a fogadó országok közjóra és a fogyasztóvédelemre vonatkozó jogszabályainak élve – az MNB több vizsgálatot is indított, valamint megtiltotta a társaság összes hazai életbiztosításának forgalmazását, megakadályozva a társaság hazai ügyfélkörének további növekedését.

A szlovák felügyeleti hatóság (NBS) 2023 júniusában vonta vissza a NOVIS Biztosító tevékenységi engedélyét, egyúttal kezdeményezte a biztosító felszámolási eljárásának megindítását. Az NBS tájékoztatása szerint azonban az engedély-visszavonó határozat nem jelenti a Biztosítóval kötött meglévő biztosítási szerződések azonnali megszűnését, a felszámolási eljárás megindításáig az ügyfelek jogai és kötelezettségei változatlanok, így például biztosítási fedezettel rendelkeznek, és a szerződésükben foglalt feltételek szerint biztosítási szolgáltatások kifizetésére, a szerződésükből eredő egyéb követelések teljesítésére jogosultak.

Figyelemmel a felszámoló kijelöléséről szóló több hónapja tartó bírósági eljárás elhúzódására, az MNB közleményekben is felhívta a hazai ügyfelek figyelmét arra, hogy egyrészt érdemes folyamatosan tájékozódni a Biztosító helyzetéről, e mellett javasolt – akár független szakértővel vagy jogi tanácsadóval – áttekinteni az általános szerződési feltételeket, és felmérni a rendszeres díjfizetés esetleges felfüggesztésének (pl. a díjfizetés szüneteltetése, ha a szerződés azt lehetővé teszi, illetve a díjmentes leszállítás vagy díjmentesítés), valamint a szerződés lejárat előtti megszüntetésének lehetőségeit. A megtakarítási elemmel rendelkező életbiztosítások lejárat előtti megszüntetése (visszavásárlása), illetve a díjmentes leszállítás (amikor a további díjfizetés leállításával alacsonyabb biztosítási összeggel maradhat fenn a szerződés) esetén a visszajáró összeg eltérhet a megkötéskor előre jelzett szolgáltatási értéktől, illetve nyugdíjbiztosításnál a szerződés lejárat előtti – a felszámolás elrendelését megelőző – megszüntetése miatt 20 százalékos kamattal növelten kell visszafizetni a korábban igénybe vett adókedvezményt. Az MNB közleményeiben azt is kifejtette, hogy álláspontja szerint – az előzőekben jelzett következményekkel együtt – a jelenlegi bizonytalan helyzet kezelésére érdemes minden lehetőséget elemezni és a szerződés adta keretek között dönteni a biztosítási szerződés sorsáról.

4.5. NEMZETKÖZI AKTUALITÁSOK

4.5.1. Jelentés az uniós lakossági befektetési termékek költségeiről és múltbeli teljesítményéről

Az EIOPA elkészítette és publikálta a – hatáskörébe tartozó -lakossági befektetési termékek költségeiről és múltbeli teljesítményéről szóló, 2023. évi jelentését (EIOPA's Costs and Past Performance Report December 2023²²). A jelentés 173 biztosító több mint 1000 befektetési termékéből, több mint 200 egyéni nyugdíjtermékből és 1400 foglalkoztatói nyugdíjalapból álló minta alapján elemzi a biztosítási és nyugdíjbiztosítások 2022-es évre vonatkozó költségeit, valamint az általuk kínált hozamokat az elmúlt évek során.

A 2022-ben megváltozott makrogazdasági környezet (magas infláció és az emelkedő kamatlábak) hatással volt az általános piaci hozamokra és általában a befektetési termékek mögöttes eszközeit érintő kilátásokra. A befektetési egységekhez kötött, valamint a hibrid termékek 2022-ben negatív hozamot értek el, -11,5%-os (reálértéken -18,9%), illetve -4,7%-os (reálértéken -12,7%) teljesítménnyel. Míg a nyereségrészesedésen alapuló termékek 1,35%-os pozitív nominális hozamot mutattak, az inflációt és a költségeket is figyelembe véve reálértéken még mindig negatív, -7,2%-os volt a hozamuk.

A biztosítási alapú befektetési termékek (IBIP) teljesítménye különbözött a kockázati besorolás, az ajánlott tartási idő és a díjfizetés gyakoriság függvényében: a magasabb kockázati osztályok 2022-ben rosszabb nettó hozamot értek el, mint az alacsonyabb kockázati osztályok termékei. A jelentés szerint az IBIP-ek költségei stabilak, de átlagosan viszonylag magasak voltak. A nyereségrészesedésen alapuló termékek továbbra is megőrizték költségelőnyüket (1,5%-os hozamcsökkenés) a unit-linked vagy hibrid termékekkel szemben (2,1%-os hozamcsökkenés), még akkor is, ha az utóbbi két kategóriában enyhe költségcsökkenés volt tapasztalható.

A fenntartható termékek esetében mind a kínálat, mind a kereslet gyors növekedése volt tapasztalható, ezek a termékek továbbra is olcsóbbak voltak, mint a nem-fenntartható termékek, ugyanakkor a piaci teljesítmény tekintetében nem mutattak lényeges különbséget.

Az egyéni nyugdíjtermékek jórészt követték a biztosítási alapú befektetési termékeknel megfigyelt trendeket. A pénzügyi piaci stressz hatására a garanciák nélküli egyéni nyugdíjtermékek 2022-ben átlagosan negatív hozamot értek el. A unit-linked eszközökhöz hasonló egyéni nyugdíjtermékek esetében 14,1%-os volt a veszteség, míg a nyereségrészesedésen alapuló termékekhez hasonló egyéni nyugdíjtermékek kismértékű, 0,7%-os pozitív hozamot értek el.

4.5.2. Uniós fogyasztói trendekről szóló jelentés²³ (EIOPA Consumer Trends Report)

A korábbi éveknek megfelelően az EIOPA elkészítette a fogyasztói trendeket bemutató jelentését, amely idén is egy szöveges riportból és egy hőtérképből áll, továbbá tartalmazza az Eurobarometer-felmérés összesített eredményeit is. Az idei jelentés elsősorban az infláció negatív hatásaira, a termékek ár-érték arányával (Value for Money, VfM) összefüggő kockázatokra, valamint a biztosítások digitális és egyéb értékesítési gyakorlataira fókuszált.

Az inflációs trendek és az emelkedő kamatlábak elsősorban a biztosítási alapú befektetési termékek, valamint a nyugdíjtermékek (reál)hozamára voltak negatív hatással, ennek eredményeként kevesebb terméket vásároltak az ügyfelek, illetve többen felmondták a meglévő szerződéseiket, ezzel növelve a biztosítási védelem/megtakarítások hiányának kockázatát. Az EIOPA 2023-as Eurobarometer felmérése szerint az uniós fogyasztók pénzügyi bizalma a nyugdíjba vonulásukkal kapcsolatban összességében (3 %-kal) csökkent 2022 júniusa és 2023 júliusa között.

A riport egyik új témája arra a jelenségre világít rá, hogy egyes (sérülékeny) fogyasztói csoportok nem részesülnek megfelelő szolgáltatásokban és/vagy méltányos bánásmódban valamilyen speciális, de nem jelentős tulajdonságuk miatt. Ezen belül az Eurobarometer-felmérése tartós nemek közötti szakadékot tárt fel a biztosítási és nyugdíjhoz való hozzáférés terén, amely eredményeként a nők 10 százalékkal kevésbé bíznak a nyugdíjukban, mint a férfiak, illetve azok a fogyasztók,

²² https://www.eiopa.europa.eu/publications/eiopas-costs-and-past-performance-report-december-2023_en

²³ https://www.eiopa.europa.eu/publications/consumer-trends-report-2023_en

akik valamely kisebbségi csoporthoz tartoznak, szintén gyengébb hozzáféréssel rendelkeznek a biztosítási és nyugdíjtermékekhez/szolgáltatásokhoz. A fiatalabb fogyasztók szintén nagyobb kockázattal szembesülhetnek a pénzügyi ismeretek hiánya miatt, míg az idősebb fogyasztók a digitális írástudatlansággal küzdenek. Az egyes fogyasztókkal szembeni pénzügyi kirekesztés és/vagy tisztességtelen bánásmód gyakran abból fakad, hogy az előállítók nem veszik figyelembe a különféle fogyasztói jellemzőket a termékek tervezése vagy forgalmazásuk módja során. A jelentés felhívja arra is a figyelmet, hogy a felügyeletnek nagyobb hangsúlyt kell fektetni, és egyértelmű elvárásokat kell megfogalmazni a biztosítási és nyugdíjgazdaságban is a fogyasztói sokszínűséggel, a méltányos bánásmóddal és befogadókészséggel²⁴ kapcsolatban.

A biztosítói termékek ár/érték aránnyal kapcsolatos kockázatait az EIOPA 2023-as Eurobarométer felmérése is megerősítette: A jelzések szerint a befektetési egységhez kötött életbiztosítások és egyéb biztosítási alapú befektetési termékek rendkívül összetettek, nehezen átláthatóak, magas költségekkel és sok esetben gyenge teljesítménnyel rendelkeznek. A biztosítási szolgáltatások digitális terjesztése növekedett, amelyet olyan technológiák segítettek, mint a szövegelemzés, a természetes nyelvi feldolgozás és a gépi tanulás. Ezen technológiák megkönnyíthetik a dokumentumkezelést, a fogyasztók elérését, a csalás elleni küzdelmet és a keresztértékesítést. Az ár-összehasonlító oldalakon keresztüli értékesítés is egyaránt tartalmazhat előnyöket a fogyasztók és a szolgáltatók számára, azonban felmerülnek olyan kockázatok is, mint pl. a nem megfelelő időben és formában történő tájékoztatás, valamint az agresszív és sötét mintázatokat (dark-patterns) alkalmazó értékesítési gyakorlatok.

A személyi nyugdíjtermékek (Personal Pension Product, PPP) továbbra is nagyon különbözőek a tagállamokban, az eltérő termékjellemzők pedig szabályozási és felügyeleti kihívásokat jelentenek. A nyugdíjtermékek száma tagállamonként kismértékű, de folyamatos növekedést mutat, amely – többek között – az adókedvezmények eredménye.

A 2023-as évről szóló jelentés egy új szakasszal is bővült, amely a következő visszatérő fogyasztói kockázatokkal foglalkozik: (1) Növekvő fogyasztói érdeklődés és fokozódó tudatosság a fenntarthatósági jellemzőkkel rendelkező biztosítási és nyugdíjtermékek iránt, továbbá ezen termékek kínálatának javulása, amely azonban a zöldrefestés kockázatát is megnövelte; (2) Hiányosságok az igényfelmérés, a fenntarthatósági preferenciák azonosítása során, gyenge minőségű tanácsadás és elégtelen fogyasztói tájékoztatások, illetve az értékesítési ösztönzők miatti összeférhetetlenség; (3) Növekvő természeti katasztrófák (Nat-Cat) és rendszerszintű események miatt kialakuló védelmi rés; (4) A hitelfedezeti termékek kialakítása és keresztértékesítési gyakorlatának kockázatai.

²⁴ Diversity, Equity And Inclusion (DE&I)

5. Közvetítők és kockázataik²⁵

5.1. BIZTOSÍTÁSKÖZVETÍTŐK

5.1.1. Csökkenő létszám, növekvő bevételek

A biztosításközvetítői engedéllyel rendelkező intézmények száma a 2023. évben is tovább csökkent, így az elmúlt 4 évben eltérő dinamikájú, de tendenciózus csökkenés figyelhető meg. Tárgyévben a csökkenés mértéke 5,3%-os volt (5.1. táblázat). A folyamatos csökkenés hátterében jellemzően továbbra is az elmúlt években nagyobb változást nem mutató, ugyanakkor alapvetően magas szintű jogszabályi elvárásoknak való megfelelés, valamint a gazdasági és háborús helyzetből adódóan a biztosítási szektort is érintő intézkedések közvetítőkre vetített hatása húzódik. Előzőek okán az állományátruházások továbbra is népszerű megoldásnak bizonyulnak azon intézmények számára, akik a pályát nem, azonban az adminisztrációs terheket elhagyva egy nagyobb apparátussal működő intézmény kötelékében folytatnák tovább tevékenységüket. Az előző évhez hasonlóan a csökkenő intézményszám ellenére a biztosításértékesítés után járó jutalék vagy díjazás összege 2023. évben is növekedést mutat, 9,9%-os mértékben.

5.1. táblázat		
A biztosításközvetítők legfontosabb adatai		
	Biztosításközvetítő	
	2022	2023
Intézmények száma (db)	378	358 📉
Alkusz	339	322
Többes ügynök	39	36
Természetes személyek száma (fő)	11 935	11 493 📉
Jutalékbevételek vagy közvetett díjazás összege (Mrd Ft)	111,7	122,8 📈

Megjegyzés: A biztosításközvetítő intézmények száma tartalmazza a biztosításközvetítőként nyilvántartásba vett és a biztosításközvetítői tevékenységet főtevékenységként végző intézményeket, valamint az egyéb főtevékenység alapján nyilvántartásba vett és biztosításközvetítői tevékenységet is végző intézményeket.

Forrás: MNB

5.1.2 A nem-élet ág a növekedés motorja

A közvetített biztosítási termékek esetében hasonlóan vegyes képet láthatunk 2023-ban, mint ami 2022-ben is megfigyelhető volt. A növekvő számban közvetített nem-életbiztosítások állnak szemben a csökkenő életbiztosítási értékesítéssel, azzal a különbséggel, hogy az elmúlt évben az életbiztosítások esetében nem csak a közvetített szerződések díja, de az ellenértékként kapott díjazás értéke is csökkent az előző évhez viszonyítva (5.2. táblázat).

²⁵ Közvetítő alatt azokat a jogi személyeket értjük, amelyek biztosítási vagy pénzügyi MNB engedéllyel rendelkeznek, és adott termékcsoport vonatkozásában versengő termékeket értékesítenek. Minden egyéb esetben külön nevesítésre kerül.

5.2. táblázat						
A biztosításközvetítők értékesítési adatai						
	Szerződések értéke Mrd Ft		Szerződések száma db		Jutalékbevételek Mrd Ft	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023
Nem-élet ág	195,3	246,6 📈	2 468 111	2 680 474 📈	81,0	95,2 📈
Kötelező gépjármű felelősségbiztosítás	98,7	115,6	1 540 064	1 643 091	20,3	22,9
Lakásbiztosítás	6,1	7,8	114 761	122 503	9,1	10,3
Casco gépjármű felelősségbiztosítás	38,2	52,0	203 289	229 905	13,9	16,7
Vállalati és intézményi vagyonbiztosítás	33,9	48,2	48 566	46 716	23,9	29,5
Utásbiztosítás	4,4	6,0	365 460	495 099	1,6	2,3
Egyéb nem-életbiztosítás	14,0	17,0	195 971	143 160	12,1	13,5
Élet ág	47,8	32,2 📉	115 138	75 475 📉	30,3	27,6 📉
Kockázati (haláleseti) életbiztosítás [2022 előtt hagyományos életbiztosítás]	3,6	3,9	60 350	21 102	6,0	4,3
Megtakarítási jellegű életbiztosítás	43,1	27,3	53 643	53 508	19,9	21,8
ebből						
Befektetési egységekhez kötött életb.	38,8	24,5	46 275	46 723	17,0	18,8
Hagyományos életbiztosítás	4,3	2,8	7 368	6 785	2,9	3,0
Egyéb életbiztosítás	1,0	1,1	1 145	865	4,4	1,5

Forrás: MNB

A 2022. évhez képest 8,6%-kal több nem-életbiztosítási szerződés került közvetítésre, 26,3%-kal magasabb díjon. A közvetítés ellenértékéért az értékesítők 17,6%-kal realizálhattak nagyobb bevételt.

Az utásbiztosítási kategória volt a legdinamikusabb a nem-élet ágon, a közvetített utásbiztosítások díja és darabszáma alapján az utazási kedv növekedése 2023-ban is töretlen volt. A 37,5%-os közvetített díj növekedés mellett 35,5%-kal több szerződés értékesítése történt, vagyis a pandémia előtti közel 450 ezres szerződésszámot meghaladva csaknem 500 ezer ügyfél biztosította utazását közvetítőn keresztül. A gépjárművekhez kapcsolódó biztosítások trendszerű növekedése folytatódott, 6,7%-kal és 13,1%-kal több kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás és casco került megkötésre, amit csak részben magyaráz a 2022. év végéhez viszonyított, közel 100 ezerrel több forgalomban lévő gépjármű. A növekedés mögött az emelkedő átlagdíjak (+9,8%, illetve +20,4%) hatására növekvő nominális díjkülönbségek ügyfélmobilizáló hatása is húzódnak.

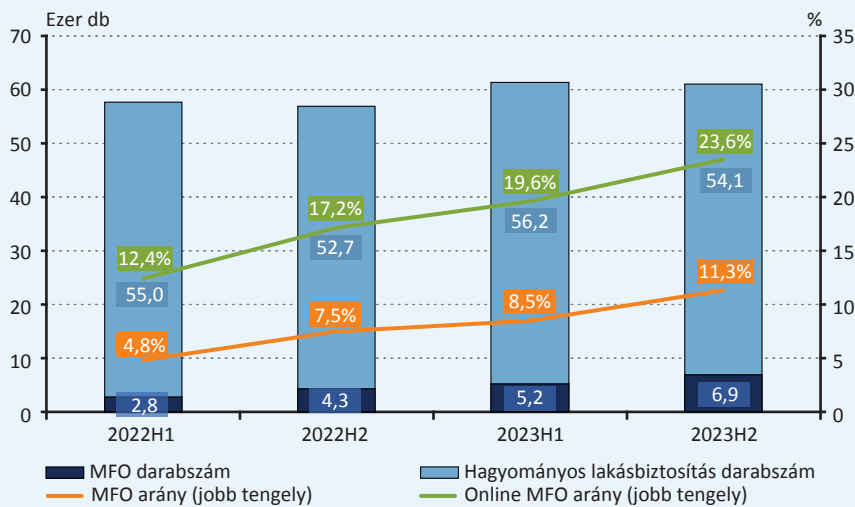
A legnagyobb bevételt generáló vállalati biztosítások 42,0%-kal tovább növekedtek, de az előző évhez hasonlóan a szerződések darabszáma szintén csökkent. A közvetített átlagdíjak 47,7%-kal növekedtek, ebben az inflációs hatás mellett tetten érhető a közvetítők erőfeszítése az alubiztosítottság jelenségének csökkentésére, melyre az MNB korábban körlevélben hívta fel az érintettek figyelmét. A 2024-től bevezetett lakásbiztosítási kampány hatására a jövő év nyertese ez a termékkategória lehet.

A közvetített kockázati életbiztosítások darabszáma drámaian, a harmadára esett vissza, ugyanakkor ez nem jelentette a díjak csökkenését, mivel az egy szerződésre jutó átlagdíjak több mint háromszorosára, 183 ezer forintra emelkedtek. A megtakarítási jellegű életbiztosítások közvetített díjai szintén jelentősen, 36,7%-kal csökkentek, ugyanakkor a közvetített darabszám stagnált, míg a biztosítók által kifizetett ösztönzők mértéke 9,6%-kal emelkedett. Ennek háttérében az húzódik, hogy a nagyságrendileg magasabb ösztönzőket kínáló folyamatos díjas termékek közvetített állománydíja és darabszáma is növekedett, ugyanakkor a tőkepiaci termékekkel, köztük az esetenként infláció feletti hozamot garantáló állampapírokkal versenyezni tudó egyszeri díjas termékek értékesítésének darabszáma több mint 75%-kal, a közvetített díjak 66,7%-kal estek vissza.

5.1.2.1 Dinamikusan növekvő MFO közvetítés

A lakásbiztosítások közvetítési volumenében nem látható jelentős változás az előző évhez viszonyítva, a közvetítők 6,7%-kal több lakásbiztosítást értékesítettek 2023-ban (5.1. ábra). Az MFO termékek értékesítésében ugyanakkor ugrásszerű növekedés látható, a 2022. évhez viszonyítva 71,3%-kal több fogyasztóbarát lakásbiztosítást értékesítettek a közvetítők, a teljes értékesítést több mint 10%-át. A változás mértéke nem ennyire dinamikus az online térben: ahol az ügyfelek személyes tanácsadás nélkül jutnak el a szerződéskötésig, ott a növekedés 45,9%, ugyanakkor csaknem kétszer gyakrabban, 23,6%-ban az MFO terméket választják. A teljes közvetített állományhoz viszonyított magas MFO arányt magyarázhatja, hogy az online térben biztosítást kötő szerződők jellemzően sztenderd ingatlanokra, kockázatokra keresik a számukra legmegfelelőbb biztosítást, mely igényekre optimalizált termék az MFO.

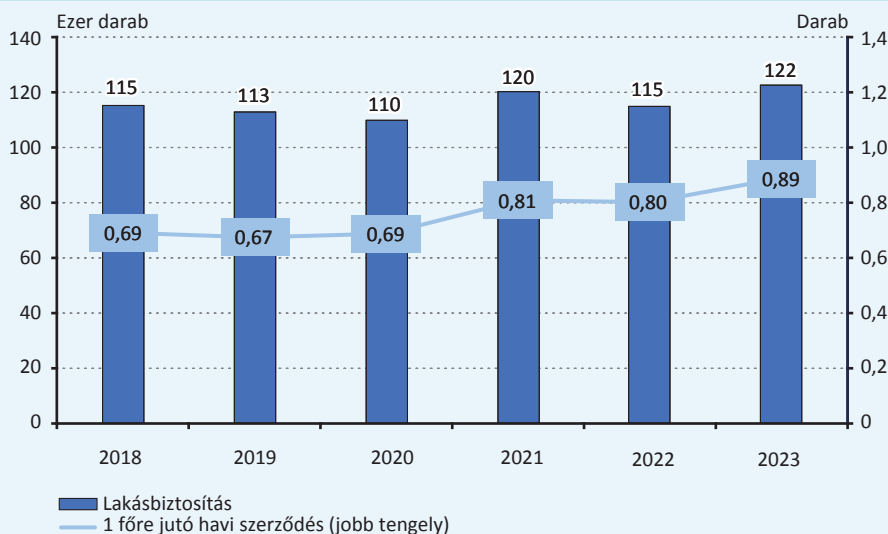
5.1. ábra
Az alkuszok és többes ügynökök által értékesített lakásbiztosítások alakulása

Forrás: MNB

Trendszerű növekedés nem látható a közvetítők által értékesített lakásbiztosítások darabszámában (5.2. ábra). Egy főre vetítve, az értékesítés volumenében jelentős tartalék azonosítható, tekintettel arra, hogy bár az arány évről évre növekszik, az egy főre jutó lakásbiztosítások száma kevesebb mint egy darab havonta.

5.2. ábra
Egy közvetítőre jutó közvetített lakásbiztosítások darabszáma

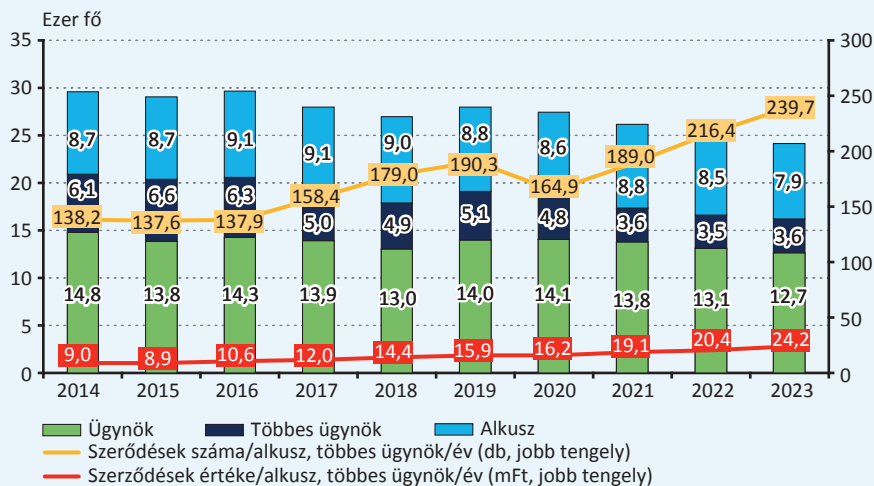

Forrás: MNB

5.1.3. Tendenciózus létszámcsökkenés: ezer fő évente

2023-ban is folytatódott a trendszerű létszámcsökkenés a biztosításközvetítői természetes személyek körében. Az elmúlt 3 évben évente nagyságrendileg ezer fővel mérséklődött a regisztráltak száma (5.3. ábra), így 2023. év végén 3,7%-kal kevesebb regisztrált biztosításközvetítő személy szerepel az MNB nyilvántartásában az egy évvel korábbi állapothoz viszonyítva. A biztosítói függő ügynökök száma a teljes sokasághoz hasonlóan 3,6%-kal csökkent, míg az alkuszok esetében 6,2%-kal kevesebb személy végzett biztosításközvetítői tevékenységet, amit legnagyobb részben egy alkusz üzleti modellváltása magyaráz. A többes ügynökök létszáma az utóbbi három évben 3500-as érték körül stabilizálódott.

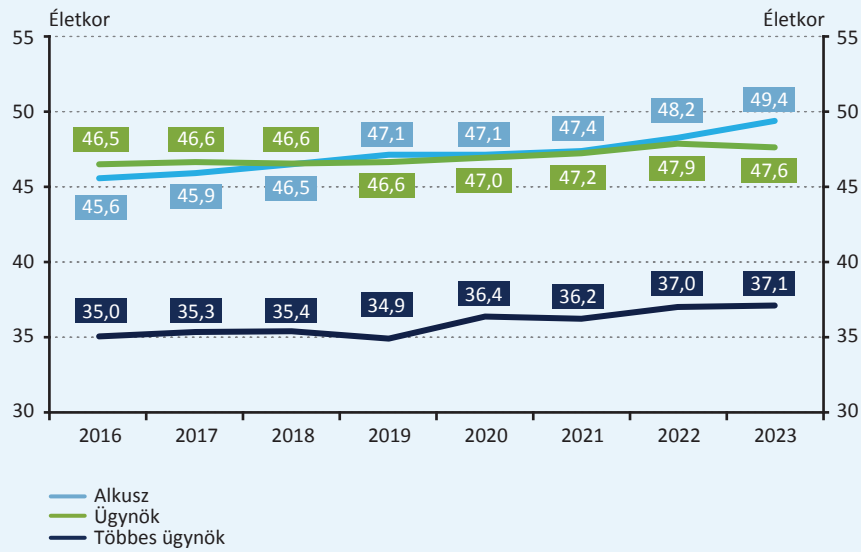
5.3. ábra
A biztosításközvetítő természetes személyek számának alakulása

Forrás: MNB

Az öregedő társadalom kihívások elé állítja a gazdaság szereplőit is, amelynek hatása érzékelhető a biztosításközvetítői piacon is (5.4. ábra). A személyi és tárgyi feltételek által támasztott belépési követelmények ugyan azonosak a különböző közvetítői kategóriákban, az adatok alapján azonban az egyes közvetítői típusok eltérő módon képesek megszólítani a potenciális, illetve megtartani az aktív munkatársakat. A különböző közvetítői kategóriáknál jelentősen eltér az átlagéletkor változásának dinamikája. A többes ügynökök esetében hagyományosan kisebb az átlagéletkor, nagy fókusz helyeznek a fiatalok, pályakezdők megszólítására, az átlagéletkor ezzel együtt két évvel nőtt az elmúlt hét év alatt. A kihívásra a legjobb választ az adatok alapján a biztosítói függő ügynökök esetében adták a szereplők, így az átlagéletkor hét év alatt egy évvel növekedett, ezzel szemben az alkuszok által megbízott közvetítők átlagéletkora azonos időtávon négy évvel nőtt. A jelenség elkerülése érdekében az alkuszok kiemelt figyelmet fordítanak a kollégák megtartására, mely az adatok tükrében sikeresnek mondható, ugyanakkor az öregedés dinamikájának mérséklése vagy megállítása érdekében szükséges lehet az üzleti működési modellek átgondolása, az alkuszi szakma fiatalok számára történő vonzóbbá tétele.

5.4. ábra
A biztosításközvetítő természetes személyek átlagéletkorának alakulása

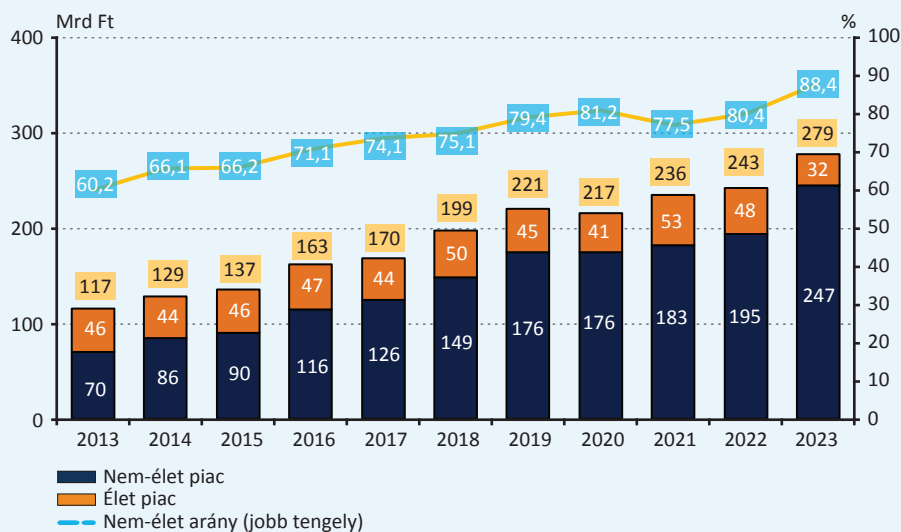

Forrás: MNB

5.1.4. Kiugróan növekvő nem-élet arány, történelmi mélypont élet ágon

A közvetített szerződések összértéke 2023-ban 279 milliárd forint volt, mely 14,7%-kal múlja felül a 2022. évi összeget. A nem-életbiztosítások részaránya tovább nőtt, 2023-ban elérte a 88,4%-ot. A különbség ilyen mértékű növekedéséhez az élet ág további visszaesésének eredménye is hozzájárult. Élet ágon a közvetített szerződések összege 32,5%-kal csökkent, ezzel párhuzamosan a közvetített nem-életbiztosítási szerződések összege 26,2%-kal emelkedett. Az élet ágon bekövetkezett szerződéses érték visszaesésének háttérében főként a megtakarítási jellegű életbiztosítások 36,7%-os csökkenése áll. Nem-élet ágon kiemelendő a közvetített vállalati és intézményi vagyonbiztosítások értékének 42,0%-os emelkedése a 3,8%-os darabszámcsökkenés mellett, valamint a casco biztosítások esetében tapasztalható 13,1%-os darabszám-növekedés mellett 36,2%-os szerződéses érték emelkedés, mely mögött jellemzően a casco díjakra is ható inflációs hatás figyelhető meg.

5.5. ábra
Az alkuszok és többes ügynökök által közvetített biztosítási díjak alakulása

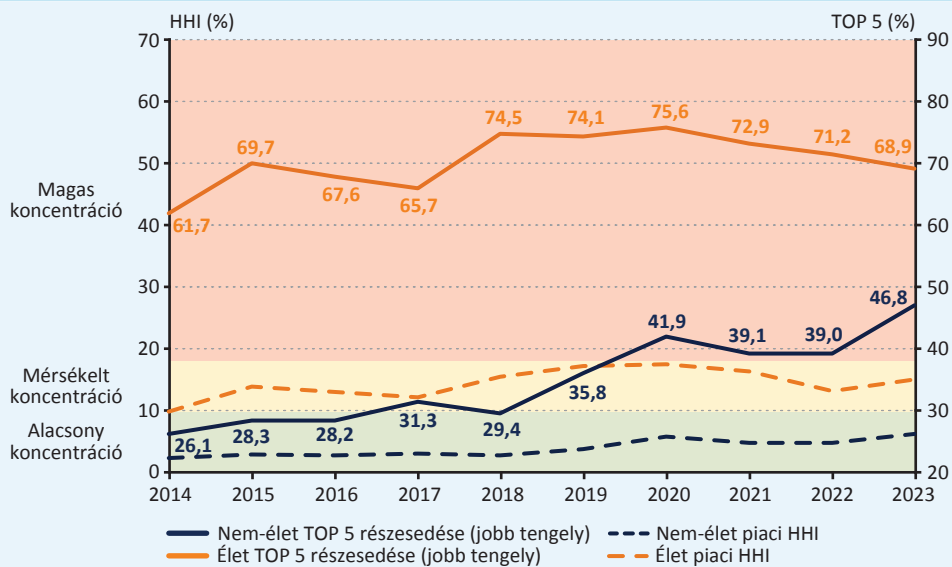

Forrás: MNB

5.1.5 Növekvő koncentráció mindkét ágon

Az élet és a nem-élet ágon a korábbi csökkenést követően 2023-ban a közvetített bruttó díjbevétel, illetve állománydíj alapján számolt piaci koncentráció növekedett (5.6. ábra). Az élet ágon a Herfindahl-Hirschman-index (HHI) értéke 13,0%-ról 14,9%-ra növekedett – a piac mérsékelt koncentrációját mutatva –, azzal együtt, hogy a TOP5 részesedése 71,2%-ról 68,9%-ra csökkent, mely továbbra is magasnak tekinthető. A nem-élet ágon szintén növekedett mindkét koncentrációs mutató. A hagyományosan alacsony nem-élet piaci közvetítői koncentrációt mutató HHI index két évnyi csökkenés után 6,1%-ra, a TOP5 részesedése 46,8%-ra emelkedett.

5.6. ábra
A TOP5 független biztosításközvetítő részesedése és Herfindahl-Hirschman-index bruttó díjbevétel és állománydíj alapján áganként

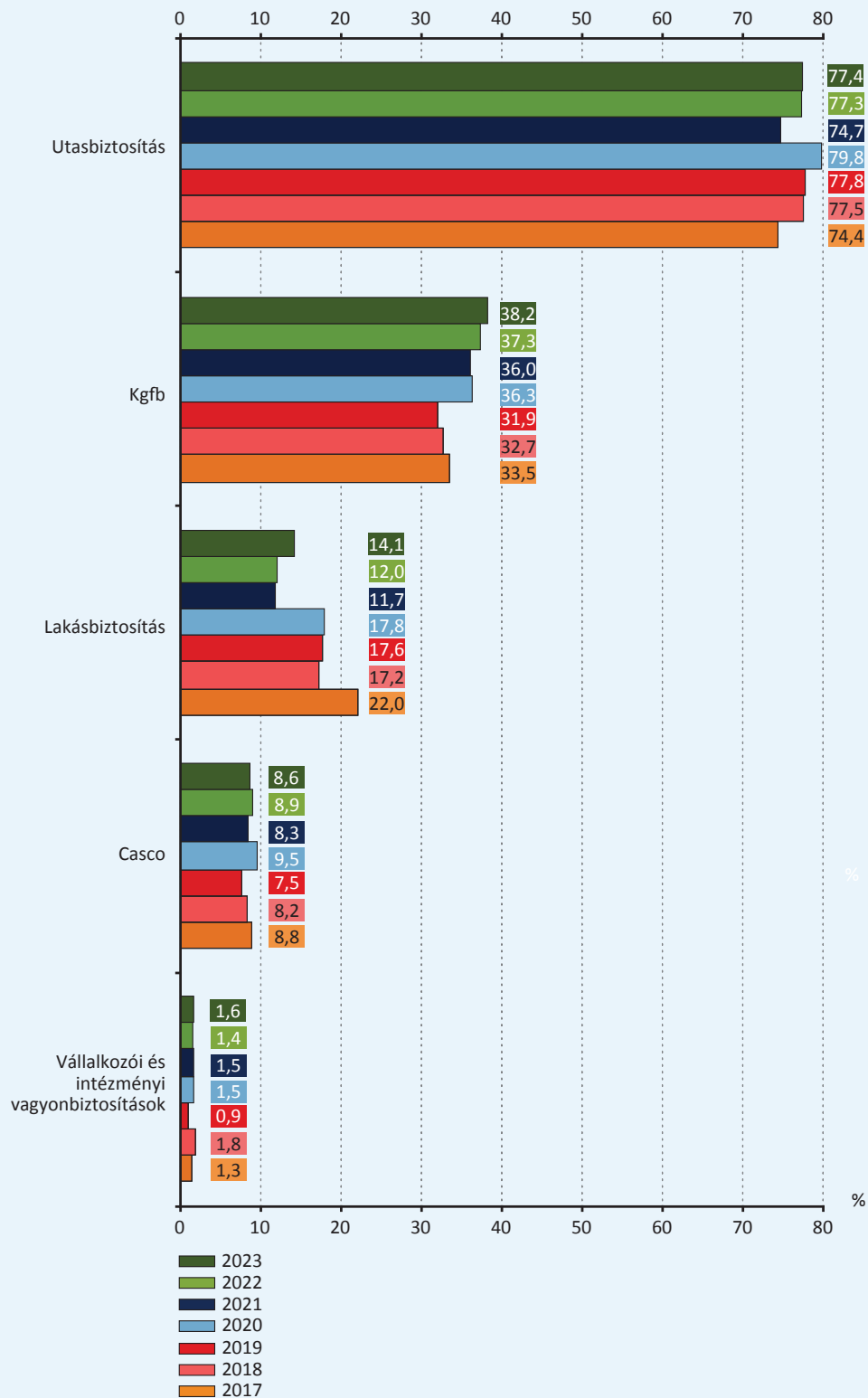

Forrás: MNB

5.1.6. Több üzletágban is kihasználatlan online potenciál

Az elektronikus értékesítés aránya az elmúlt években stagnálást mutat, a digitális fejlesztések továbbra is váratnak magukra a közvetítői piacon, így az elektronikus (üzletkötő segítségével történő) értékesítés jellemzően továbbra is azon termék kategóriákban mutat kiugró eredményt, amely termékek könnyedén összehasonlíthatóak, egyszerűen kalkulálhatóak vagy rendkívül árérzékenyek. A 2023. évben valamennyi termék kategóriában növekedés volt megfigyelhető, azonban a növekedés mértéke nem volt számottevő, valamint az online értékesítés szempontjából kiugró termék kategóriákban sem történt változás. Annak ellenére, hogy az 5.1.2. táblázat adatai szerint a 2023. év legdinamikusabban növekvő (35,5%-os növekedés) terméke az utasbiztosítás volt, a tisztán elektronikusan közvetített szerződések csupán 0,1 százalékponttal növekedtek. Ilyen dinamikus növekedés mellett tapasztalt minimális elektronikus arányváltozás alapján valószínűsíthető, hogy az utasbiztosítások megközelítették vagy elérték a bennük rejlő elektronikus értékesíthetőségi potenciált. Ezzel ellentétes képet mutatnak a gépjármű biztosítások, amelyek közül a leginkább elektronikus értékesítésre teremt kötelező gépjármű-felelősségbiztosítások csupán egyharmada került közvetítésre üzletkötő segítségével. Az elektronikus értékesítésben évek óta rejlő és kihasználatlan növekedési potenciál a 2023. évben sem mutat változást, azonban a közvetítést végző természetes személyek számának csökkenése mellett a lehetőségek kihasználása és így a digitális fejlesztések nem sokáig tűrhetnek halasztást. (5.7. ábra).

5.7. ábra
Elektronikusan közvetített nem-életbiztosítási szerződések aránya (darabszám szerint, a közvetített szerződéseken belüli arány)

Forrás: MNB

5.2. PÉNZPIACI KÖZVETÍTŐK

5.2.1. További koncentráció a pénzügyi közvetítőknél is

A pénzügyi piacon 2023-ban 6,4%-kal mérséklődött az intézmények száma, melyet főként a többes ügynökök 6,4%-os csökkenése generált, amely jelenség háttérben az áll, hogy a marginális értékesítési arányt képviselő intézmények az engedélyük visszaadása mellett döntöttek. Összességében megállapítható azonban, hogy a közvetítői piac jelenlegi szereplői válságállónak bizonyulnak. Ugyanakkor továbbra is fontosnak tartjuk felhívni a figyelmet arra, hogy amennyiben a lakossági hitelezés hosszabb távon is csökkenő tendenciát mutat, úgy a – jellemzően lakossági hitelezésben aktív – pénzügyi közvetítőknél alkalmazkodásra lesz szükségük. Ezen alkalmazkodás egyik lehetséges módja a más piacokra (pl. biztosításközvetítői piac) történő belépés. A természetes személyek létszáma 2023-ban 8,4%-kal csökkent, mely a már fent említett kisebb szereplők általi engedélyvisszaadások, valamint az inaktív közvetítők esetében alkalmazott profiltisztító intézkedések eredménye. A jutalékbevételekben megfigyelhető jelentős, 18,1%-os csökkenés háttérben a jelzáloghitelek és a személyi kölcsönök drasztikus visszaesése áll. (5.3. táblázat)

5.3. táblázat		
A független pénzügyi közvetítők legfontosabb adatai		
	Pénzügyi közvetítő	
	2022	2023
Intézmények száma (db)	483	452
<i>Alkusz</i>	17	17
<i>Többes ügynök</i>	326	305
<i>Többes kiemelt közvetítő</i>	4	4
<i>Áruhiteles közvetítő</i>	136	126
Természetes személyek száma (fő)	6 516	5 968
Jutalékbevétel (Mrd Ft)	21,0	17,2

Megjegyzés: A független pénzügyi közvetítő intézmények száma tartalmazza a pénzügyi közvetítőként nyilvántartásba vett és a pénzügyi közvetítői tevékenységet főtevékenységként végző intézményeket, valamint az egyéb főtevékenység alapján nyilvántartásba vett és pénzügyi közvetítői tevékenységet is végző intézményeket. Az áruhiteles pénzügyi közvetítők nem kötelezettek adatszolgáltatásra. A pénzügyi- és a biztosításközvetítő természetes személyek között lehetséges átfedés.

Forrás: MNB

5.2.2. Drasztikus csökkenés a lakossági hitelezésben

A 2023-as év a lakossági hitelek és pénzkölcsönök minden fő termék kategóriájában csökkenést eredményezett. Összességében a lakossági hitel és pénzkölcsön esetében a szerződések értéke 32,3%-kal, az értékesített darabszám 24,0%-kal, míg a jutalékbevétel összege 22,0%-kal esett vissza a 2022-es évhez képest. A lakossági hitelek közül a legszembetűnőbb visszaesés – a 2022-es évhez hasonlóan – ismét a jelzáloghitelek esetében figyelhető meg, ahol a szerződések értéke 34,1%-kal, a szerződések száma 35,4%-kal, a jutalékbevétel összege pedig 23,9%-kal csökkent. A jelzáloghitelek drasztikus visszaesésében a változó gazdasági körülmények, a megemelkedett hitelkamatok, a lakások magas forgalmi értéke, valamint a CSOK szűkítése egyaránt szerepet játszott. Kiemelendő továbbá az értékesített személyi kölcsönök darabszámának 28,2%-os visszaesése, melyhez a szerződések értékének 33,4%-os, valamint a jutalékbevétel összegének 24,9%-os csökkenése társult. A vállalati hitel, pénzkölcsön és pénzügyi lízing kategóriában a szerződések értékének 7,5%-os növekedése mellett az értékesített szerződések 2,9%-os, valamint a jutalékbevétel összegének 17,1%-os csökkenése következett be. (5.4. táblázat)

5.4. táblázat

A független pénzügyi közvetítők értékesítési adatai

	Szerződések értéke Mrd Ft		Szerződések száma db		Jutalékbevétel Mrd Ft	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023
Vállalati hitel, pénzkölcsön és p. lízing	263,4	283,1	19 351	18 797	3,5	2,9
Lakossági hitel és pénzkölcsön összesen	770,2	521,2	158 697	120 635	14,7	11,5
ebből: Jelzálog	569,3	375,4	37 159	24 009	9,5	7,2
Gépjármű	0,5	0,3	146	93	0,02	0,0
Személyi kölcsön	128,5	85,6	19 349	13 894	2,5	1,9
Egyéb	71,9	59,8	102 043	82 639	2,7	2,4
Lakossági pénzügyi lízing összesen	26,6	34,9	6 538	7 429	0,6	0,4
ebből: Ingatlan	3,3	1,4	246	90	0,1	0,0
Gépjármű	23,3	33,6	6 273	7 324	0,5	0,4
Egyéb	0,0	0,0	19	15	0,0	0,0

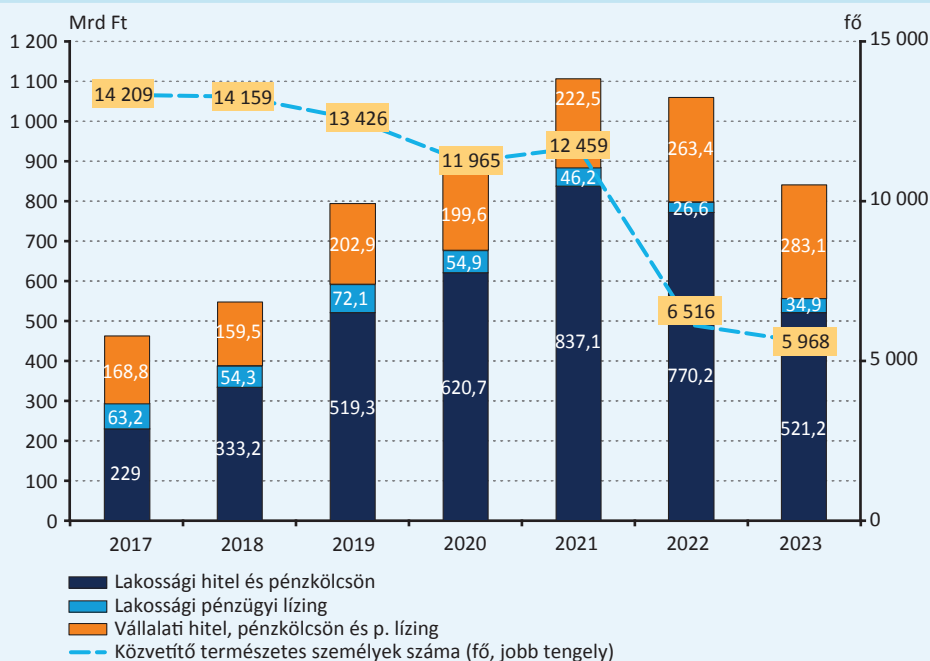
Forrás: MNB

5.2.3. 2019-es szinten a közvetítői lakossági hitelezés

A közvetítő természetes személyek létszáma 2023-ban az előző évhez viszonyítva 8,4%-kal csökkent. A lakossági hitelezésben 2017-től megfigyelhető stabil növekedés 2022-ben megtört, majd 2023-ban további drasztikus visszaesés következett be. A 2021-es csúcshoz képest 37,7%-kal csökkent a szerződések értéke, amely alapján a lakosság részére közvetített hitelek és pénzkölcsönök értéke 2023-ban a 2019-es szintig zuhant vissza. A jelenség mögött ez esetben is a gazdasági körülmények, így a csökkenő reálbérek, a magas kamatszintek, és ebből kifolyólag, a visszaeső hitelkihelyezések állnak. A vállalati szegmens felé közvetített szerződések értéke ugyanakkor 2020-tól folyamatosan növekedést mutat, a 2022-es évhez képest további 7,6%-kal 283,1 milliárd forintra emelkedett. A közvetített lakossági pénzügyi lízing szerződések értéke az előző évhez viszonyítva 31,2%-kal nőtt, azonban 2017-ig visszatekintve még mindig messze elmarad a korábbi évek eredményeihez képest. Kiemelendő a lakossági lakástakarék szerződések értékesítésben tapasztalt dinamikus növekedés, amely alapján 2023-ban a közvetített szerződések darabszáma több mint öt és félszeresére nőtt az előző évhez képest.

5.8. ábra

Pénzügyi közvetítők száma és a közvetített hitel és lízing összege

Forrás: MNB

6. Nem bankcsoportoz tartozó pénzügyi vállalkozások és kockázataik

6.1. PIACI JELENLÉT

A nem bankcsoportoz, azaz összevont felügyelet alá nem tartozó pénzügyi vállalkozások kockázatainak felmérése során az utóbbi 5 év adatai kerültek felhasználásra, melyből a 2019-2022. évre vonatkozó adatok az éves auditált adatszolgáltatáson alapulnak, az utolsó 2023. évi pedig előzetes adat²⁶. A szektort érintő valós kockázatok felméréséhez – a 6.1. táblázatban foglalt adatokat kivéve – a torzító hatás elkerülése érdekében két speciális, nem a pénzügyi vállalkozások általános üzletmenetéhez köthető tevékenységet folytató pénzügyi vállalkozás adatai kiszűrésre kerültek.

6.1. táblázat					
Nem bankcsoportoz tartozó pénzügyi vállalkozások főbb adatai					
	2019	2020	2021	2022	2023
Nem bankcsoportoz, azaz összevont felügyelet alá nem tartozó pénzügyi vállalkozások mérlegfőösszege (milliárd forint)	1 505	1 581	1 735	1 960	2 087
Nem bankcsoportoz, azaz összevont felügyelet alá nem tartozó pénzügyi vállalkozások darabszáma	223	225	226	222	223
A vizsgált időszakban auditált adatszolgáltatást nem teljesítő pénzügyi vállalkozások darabszáma	5	3	2	4	-

Megjegyzés: A táblázat azoknak a pénzügyi vállalkozásoknak az aktuális adatait tartalmazza, akik az adott időszakban nyújtottak be adatszolgáltatást az MNB részére.

Forrás: MNB

A nem bankcsoportoz tartozó pénzügyi vállalkozások darabszámát tekintve az utóbbi 5 évben közel azonos szinten mozgott, ugyanakkor pozitív és negatív irányú elmozdulások az intézményi darabszámot tekintve év közben kis mértékben megjelentek, befolyásolva ezzel a szegmens szereplői számának alakulását.

2023. évben 1 pénzügyi vállalkozás részére került az MNB által a működéshez szükséges tevékenységi és működési engedély kiadásra, 1 intézmény esetében pedig tulajdonosi döntés és kezdeményezés eredményeképp az adott pénzügyi vállalkozás visszaadta a tevékenységi és működési engedélyt. Az MNB 3 pénzügyi vállalkozás esetében vonta vissza a működési engedélyt, a személyi és tárgyi feltételek, a rendszeres, MNB felé továbbítandó adatszolgáltatások nem teljesítése, a felügyeleti együttműködés hiánya, valamint a prudens működés kapcsán beazonosított kockázatok és aggályok felmerülése miatt.

A 2023. év végével jogszabályban előírt induló tőke teljesítését az MNB szorosan nyomon követte és figyelemmel kísérte, a jogszabályi követelmény teljesítésének elmulasztása miatt tevékenységi engedély visszavonására nem került sor. A szektort alkotó intézmények darabszámait érintő változásokkal kapcsolatban a 2023. évben sem kerültek beazonosításra szektorszintű kockázatok.

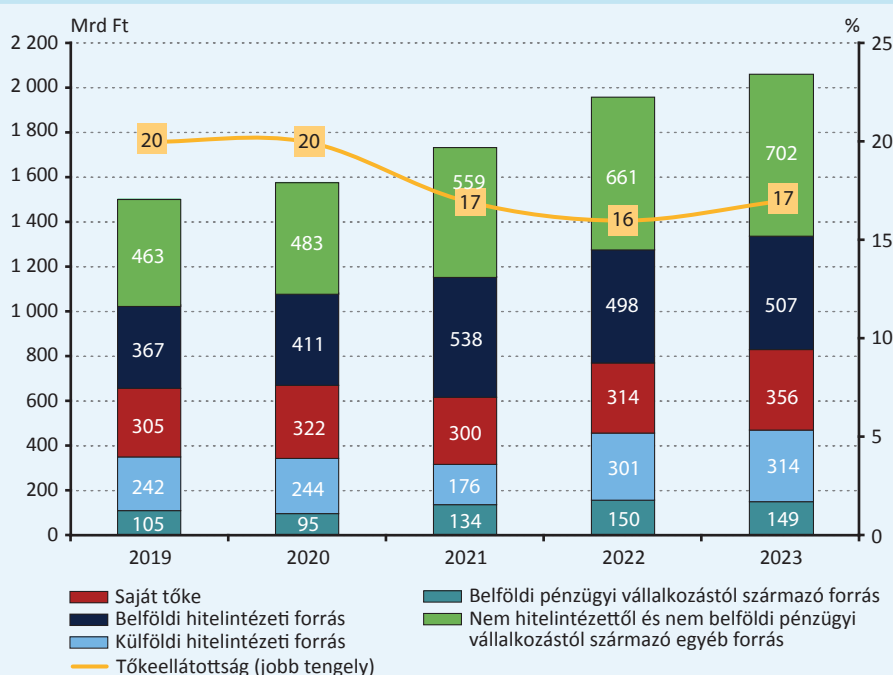
A pénzügyi vállalkozásokra vonatkozó jogszabályi környezet alakulása negatív hatást gyakorolt a vizsgált intézmények eredményére és eredménytermelő képességére, ennek ellenére azonban a nem bankcsoportoz tartozó pénzügyi vállalkozások mérlegfőösszege 2023. évben 6,4%-kal növekedett az előző évhez képest, a volumene pedig meghaladta a 2 ezer milliárd forintot. A szektor folyamatos bővülését mutatja az utóbbi 5 évre vonatkozó mérlegfőösszeg adatokban megfigyelhető növekvő trend, mely a 2023. évben is folytatódott.

²⁶ Eltérést eredményez a 2023. évi jelentéshez képest, hogy 2023. évben a 2022. december 31. napi auditált adatok nem álltak rendelkezésre, míg a jelen jelentés már a 2022. évi auditált adatokat tartalmazza.

6.2. TOVÁBB NÖVEKSIK A TULAJDONOSI TŐKEBEVONÁS

A 2023. évben tovább folytatódott – de a tavalyinál lényegesen alacsonyabb mértékben – a szektor működését biztosító külső források növekedése. A hitelintézeti (belföldi és külföldi) források aránya továbbra is kiemelkedő, 39%, ezen belül a külföldi hitelintézeti források emelkedtek nagyobb mértékben. Volumenben továbbra is a belföldi hitelintézeti forrás dominál a nem hitelintézettől és nem belföldi pénzügyi vállalkozástól származó egyéb forrás kategória után, bár nem éri el a 2021. évi szintet, emelkedése 2% alatti. A külföldi hitelintézeti forrás volumenben a belföldinek mindössze 62%-a, de növekedése magasabb, 4,4%, ami viszont jelentősen elmarad a tavalyi 71%-os szinttől. A nem bankcsoporti pénzügyi vállalkozások egymás közti finanszírozása szinte stagnált.

6.1. ábra
Nem bankcsoporthoz tartozó pénzügyi vállalkozások tőkeellátottsága

Forrás: MNB

A hazai hitelintézeti finanszírozáson belül továbbra is az MFB Magyar Fejlesztési Bank Zrt. a legnagyobb finanszírozó, második az Eximbank Zrt., harmadik az MBH Bank Nyrt. Az MFB Magyar Fejlesztési Bank Zrt. 1,1%-kal növelte kintlévőségeit a szektorban, ami messze elmarad a 2022. évi 19%-os növekedéstől, míg a volumenben lényegesen kisebb Eximbank Zrt. jelentősebb mértékben, 16%-kal növelte a nem bankcsoporti pénzügyi vállalkozások finanszírozásában való részvételét.

A nagyobb, tíz milliárd forintos mérlegfőösszeg feletti, hazai hitelintézeti finanszírozással rendelkező intézmények tevékenységében nem következett be fordulat, továbbra is többségében hitel- és pénzkölcsön nyújtási tevékenységet folytatnak. Változatlanul megfigyelhető a magas koncentrátság, a 2023. évi belföldi hitelintézeti finanszírozás közel 80%-a a pénzügyi vállalkozások 10%-ánál összpontosul. A tavalyinál kisebb mértékben növekvő külföldi hitelintézeti finanszírozás továbbra is néhány külföldi tulajdonú, jellemzően gépkocsi lízing tevékenységet folytató vállalkozásnál koncentrálódik.

A pénzügyi vállalkozások tőkeellátottsága 16%-ról 17%-ra emelkedett 2023-ban, de még így is elmarad a korábbi 20%-os szinttől. A saját tőke részarányán túl a volumene is jelentősen emelkedett, ami elsősorban a tulajdonosi tőkeemelésnek, kisebb mértékben a jövedelmező gazdálkodásnak tudható be.

Az induló tőke emelésére vonatkozó év végére teljesítendő jogszabályi előírások eredménye – melynek való megfelelés sikeresnek tekinthető a szektorban -, hogy a saját tőke 13%-kal, míg a külső forrásbevonás mindössze 4%-kal növekedett. A saját tőke elemeken belül az induló tőkébe is beszámítójegyzett tőke többek között az osztalék visszaforgatásából eredően 10%-kal növekedett, míg az eredménytartalék 42,7%-kal emelkedett, amelyhez hozzájárult a lekötött tartalékból

történt átcsoportosítás, a 2023. évi adózott eredmény azonban több mint 10%-kal csökkent a 2022. évihez viszonyítva (ez utóbbi nem képezi az induló tőke részét).

Egymilliárd forint feletti saját tőkével – darabszámot tekintve – a nem bankcsoporti pénzügyi vállalkozások (65 db) 29%-a, míg 100 millió Ft alatti saját tőkével (7 db) 3%-a rendelkezik.

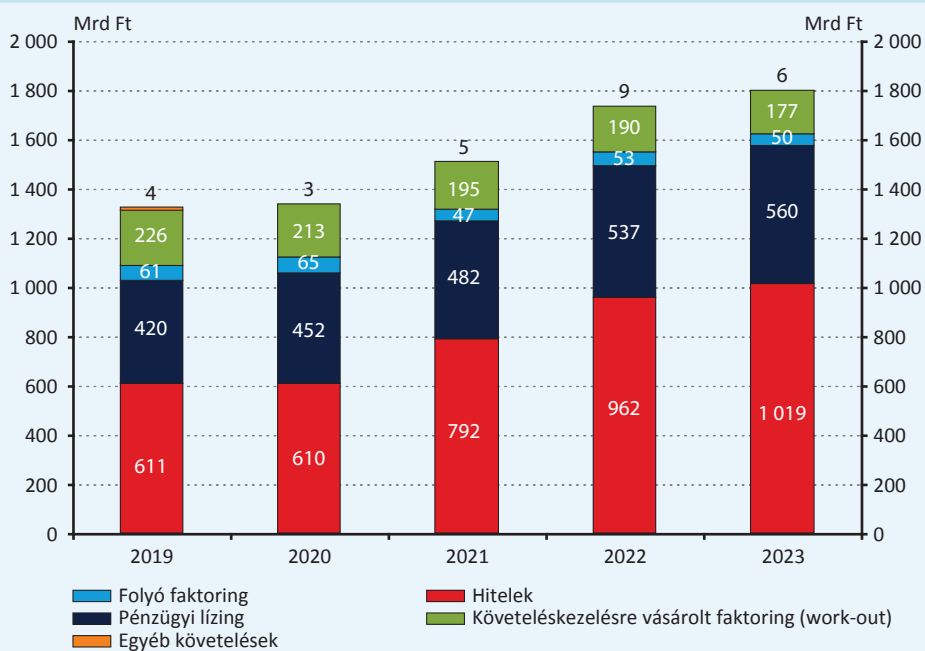
Más szemszögből közelítve (ez a típusú kategorizálás a 6.1. ábrán nem jelenik meg), a tulajdonosi finanszírozás emelkedést mutat, a kapcsolt vállalkozásoktól érkező forrás azonban jelentősen visszaesett 2023-ban. A tagi kölcsönként jelentkező tulajdonosi finanszírozási forrás tavalyinál nagyobb mértékű, 4,1%-os növekedése a tulajdonosi tőkeemeléssel együtt stabil tulajdonosi háttérrel jelez a szektorban.

A növekvő külső forrásbevonás és a tulajdonosi tőkeemelések a csökkenő jövedelmezőség ellenére azt mutatják, hogy továbbra is vonzó a pénzügyi vállalkozásokba történő befektetés.

6.3. MÉRSÉKELTEN NÖVEKVŐ KÖVETELÉSÁLLOMÁNY

A 2023. évben 121 pénzügyi vállalkozás tudta az ügyfelekkel szembeni követelésállományát növelni 2022. évhez képest, amelyek közül 8 intézmény 5 milliárd forintot meghaladó növekedést ért el. Ezek a fő tevékenységüket tekintve jellemzően a hitel- és pénzkölcsön, illetve a pénzügyi lízing tevékenységet folytató intézmények közé tartoznak.

6.2. ábra
Nem bankcsoportozott pénzügyi vállalkozások követelésállományának alakulása

Forrás: MNB

A vizsgált intézmények bruttó követelésállományának változása a 2022. évi növekedést (15%) követően 2023. évben mérsékeltebb változást (3%) mutatott.

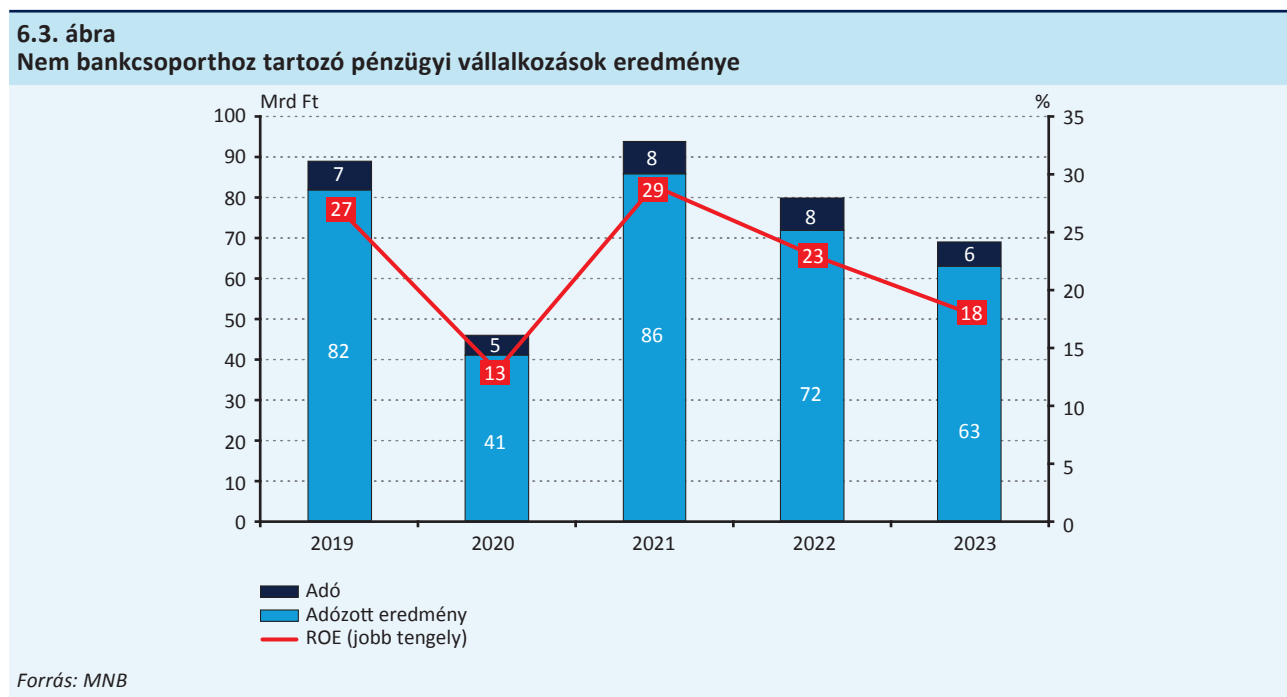
A 2023. évi állománynövekedésben a hitel- és pénzkölcsön nyújtási tevékenység, illetve a pénzügyi lízing volumenének a bővülése játszott szerepet, míg a faktoring (folyó és work-out) állománya, valamint az egyéb követelések csökkentek. A work-out állomány csökkenése azt jelzi, hogy a vásárlással megszerezhető követelés csomagok nem kompenzálják a törlesztés és az egyéb jogcímen történő csökkenést a követeléskezelői piacon.

Az utolsó 5 év tekintetében a pénzügyi lízing volumene folyamatosan növekedett, ami elmondható a hitelállományról is, leszámítva a 2020. évet, amikor gyakorlatilag stagnált.

A nem bankcsoporthoz tartozó pénzügyi vállalkozások elsődleges tevékenysége továbbra is a hitel- és pénzkölcsön nyújtás, amely a bruttó követelésállomány 56%-át teszi ki, ezt követi a pénzügyi lízing 31%-kal, a work-out 10%-kal, majd a folyó faktoring 3%-kal. A nem bankcsoporthoz tartozó pénzügyi vállalkozások követelésállományát a korábbi időszakhoz hasonlóan továbbra is magas koncentrálttság jellemzi. Az intézmények 15%-ánál összpontosul a teljes követelésállomány 66%-a.

6.4. JÖVEDELMEZŐSÉG CSÖKKENÉSE

2023. év során a nem bankcsoporti pénzügyi vállalkozási szektor több mint 85%-a nyereségesen működött, azonban a sektorszintű adózott eredmény elmaradt a 2021. évi és a 2022. évi adózott eredmény volumenétől is.

A 2023-as évben az 1 milliárd forintot elérő, vagy meghaladó pozitív eredményt realizáló pénzügyi vállalkozások hitelezéssel, lízing tevékenységgel és követelésvásárlással foglalkoznak. A 6 legnagyobb – 1 milliárd forintot meghaladó – adózott eredmény visszaesést elszenvedő pénzügyi vállalkozás közül bár 3 továbbra is nyereségesen működött, azonban együttesen több mint 27 milliárd forint összeggel kevesebb adózott eredményt könyvelhettek el, mint 2022. évben.

A jövedelmezőségi eloszlás kedvező elmozdulását mutatja azonban, hogy míg 2022. évben mindösszesen 181 pénzügyi vállalkozás tudott elérni pozitív adózott eredményt, addig 2023-ban már 191 pénzügyi vállalkozás könyvelt el nyereséget az előzetes adatok alapján, mindemellett a negatív adózott eredményt termelő intézmények darabszáma 39-ről 30-ra csökkent.

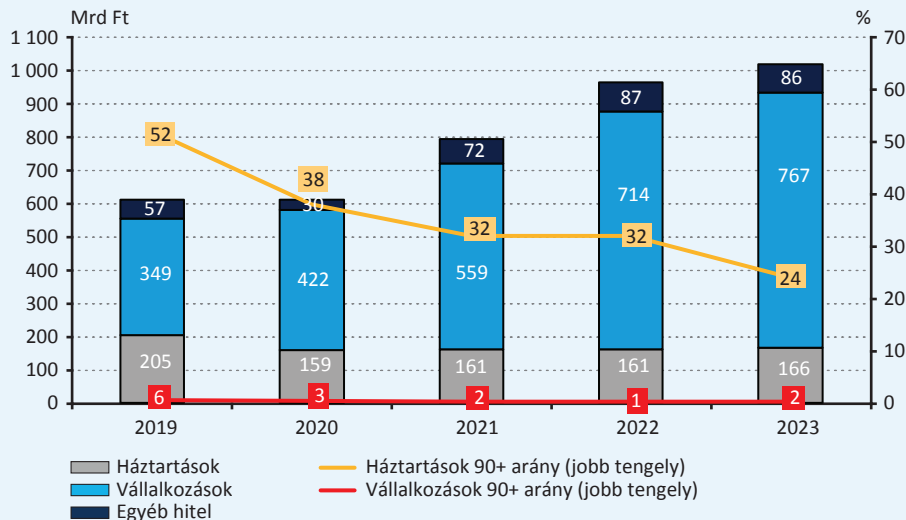
A visszaesés oka részben a pénzügyi szervezetek különadója, illetve az extraprofit adó, mely utóbbinak a 2023. évre vonatkozóan megállapított összegét többségében három egyenlő részletben, júniusban, októberben és decemberben kellett megfizetniük a pénzügyi vállalkozásoknak. A jövedelmezőség csökkenése ellenére a pénzügyi vállalkozások saját tőkéjében stabil, erőteljesebb növekedés volt tapasztalható, mely részben a jogszabályi környezet változására vezethető vissza. A jövedelmezőség csökkenése és a saját tőke erőteljesebb növekedése okán a ROE szintén csökkenő tendenciát mutat.

6.5. VÁLLALATI HITELÁLLOMÁNY ÓVATOS NÖVEKEDÉSE

2023. évre 6%-os hitelállomány növekedés következett be. A vizsgált intézményi körben a növekedés fő mozgatója továbbra is a vállalati hitelezés. 2023. évre nem csökkent a hitelezési tevékenységet folytató pénzügyi vállalkozások száma annak ellenére sem, hogy az év végével a 2019. december 31-én már működő vagy alapítási engedély alatt álló pénzügyi vállalkozások közül a Hpt. a hitelezési engedéllyel rendelkező intézmények számára magasabb minimum induló tőke szintet írt elő, mint a többi tevékenységet végző pénzügyi vállalkozásnak.

6.4. ábra

Nem bankcsoporthoz tartozó pénzügyi vállalkozások hitelportfóliójának összetétele

Forrás: MNB

2023. évben tovább nőtt a 10 milliárd forintot elérő vagy azt meghaladó hitelállománnyal rendelkező pénzügyi vállalkozások száma, míg 2022. évben az auditált adatok alapján 25, addig 2023. évben 27 intézmény rendelkezett 10 milliárd forint feletti állománnyal. Ezen intézmények között 3 olyan pénzügyi vállalkozás jelenik meg a 2023. évben, amelynek 2022-ben még nem volt 10 milliárd forintot elérő vagy a feletti állománya. Mind a 3 intézmény esetében a vállalati hitelállomány a meghatározó a portfólióban.

A hitelállomány 90+ állománya a vizsgált 5 év tekintetében a portfólió teljesítőképességének a javulását tükrözi.

A vizsgált intézményi kör által kezelt hitelállomány szerződésszáma számottevően nem változott, 749 643-ról 749 591-re módosult, továbbra is a háztartási hitelszerződések adják a döntő többségét, ezen belül is 50%-ot képvisel a kézzizálog hitelállomány, míg a vállalati hitelszerződések száma – ellentétben a vállalati hitelállomány összegével – mindösszesen 3%-ot tesz ki. Ez egyrészt mutatja a vállalati hitelállomány magas, egy ügyfélre eső kitettségét, másrészt a háztartási hitelállomány fogyasztóvédelmi kockázatát.

A vállalati hitelállományt vizsgálva 2022. év végi auditált adatokhoz képest 7%-os növekedés következett be 2023. évre. A növekedés megmutatkozik mind a 10 milliárd forintot elérő vagy azt meghaladó vállalati hitelállománnyal rendelkező intézményi kör számát tekintve (2022. évben 21 pénzügyi vállalkozás, 2023. évben 23 pénzügyi vállalkozás), mind pedig az általuk elért vállalati hitelállomány összes vállalati hitelhez viszonyított arányát tekintve (2022. évben 81%, 2023. évben 83%). 2023. évre 6 pénzügyi vállalkozás tudta 5 milliárd forintot elérően vagy azt meghaladóan növelni vállalati portfólióját, a 6 intézmény közül 3 pénzügyi vállalkozás döntően a mikro-, kis- és középvállalkozások részére nyújtott források közvetítéséből nyújt vállalati hitelállományt.

2023. évre a háztartási hitelállomány tekintetében a nem összevont felügyelet alá tartozó pénzügyi vállalkozási szektor az előző év tendenciájához képest bár csekély mértékben, de növekedő követelésállományt tudott elérni. A növekedés 3%-ot ért el még annak ellenére is, hogy egy, a háztartási szektorban működő intézmény év közben a tevékenységi engedélyét

visszaadta, a portfóliója a vizsgált intézményi körön kívül került értékesítésre. A növekedés elsődleges forrása a gyorskölcsönt nyújtó és kézizálog hitelezési tevékenységet folytató intézmények ügyfelekkel szembeni állományának a növekedése.

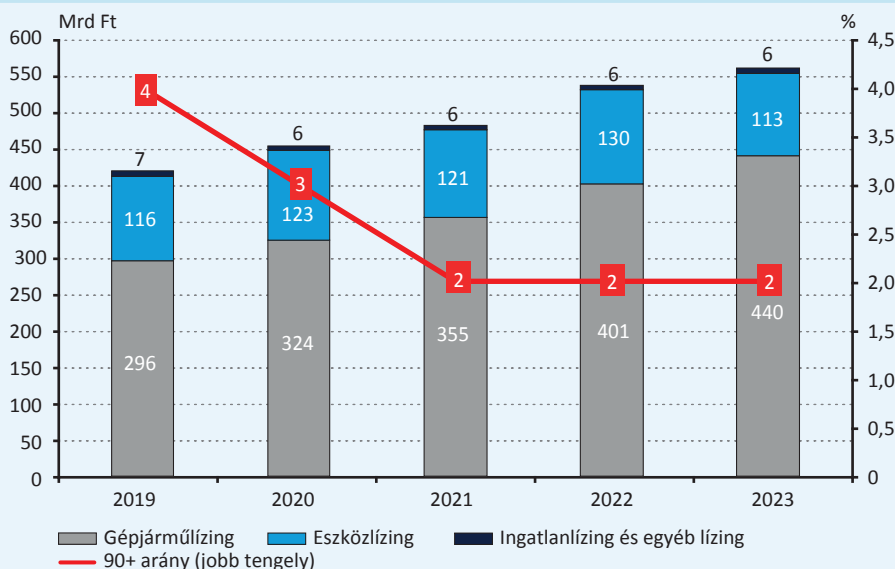
A háztartási szektort a növekedés mellett a portfólió minőségének javulása is jellemezte 2023. évben, amely elsődlegesen szintén a gyorskölcsönt nyújtó intézmények portfóliójának javulására vezethető vissza, portfóliótisztítás következményeként. 2023. évben továbbra is jellemző a magas koncentrálttság, az előző évhez hasonlóan két pénzügyi vállalkozás tudott 10 milliárd forint feletti háztartási hitelállományt elérni, ez a két intézmény a szektor háztartási állományának 67%-át tette ki. Mind a két intézmény jelentős összegű, hitelintézeti refinanszírozást is igénybe vesz tevékenysége folytatásához. A háztartási állományon belül mindösszesen 7 pénzügyi vállalkozás tudott 2023. évben 10 000 vagy azt meghaladó szerződésszámot elérni, ezek az intézmények gyorskölcsön nyújtási tevékenységet és kézizálog hitelezést folytatnak.

A kézizálog hitelezéssel foglalkozó pénzügyi vállalkozások követelésállományában a 2019. évben tapasztalt enyhe csökkenést követően folyamatos növekedés tapasztalható. 2021-ben a pénzügyi vállalkozások által kezelt kézizálog állomány jelentősen megemelkedett, amely a 2021. év során a pénzügyi piacon történt átrendeződés eredménye volt, azonban 2022. és 2023. években már a piac élénkülése tapasztalható. Bár 2021. évben a kézizálog kölcsönt nyújtó pénzügyi vállalkozások több mint 40%-a esetében a kézizálog kölcsön állomány csökkent, 2022. és 2023. év végére már valamennyi működő, kézizálog kölcsönt nyújtó pénzügyi vállalkozás követelésállománya növekedést mutat. 2023. évben a 4 legnagyobb kézizáloghitelezéssel foglalkozó pénzügyi vállalkozás állománynövekedése a teljes kézizálog állománynövekedés mintegy 80%-át tette ki, így a kézizálog kölcsönök tekintetében a piac továbbra is koncentrált.

6.6. TOVÁBBI NÖVEKEDÉS A LÍZINGPIACON

A nem bankcsoporti pénzügyi vállalkozások által kezelt lízing portfólió minősége továbbra is kiváló. Annak ellenére, hogy a 90 napot meghaladó késedelemmel rendelkező állomány 2023. évben összességében 8%-kal növekedett az előző évhez képest, arányaiban továbbra is a teljes portfólió csupán 2%-át tette ki 2023. évben, így a nemfizetésből eredő kockázatok a szektorban továbbra is alacsonyak.

6.5. ábra
Nem bankcsoportoz tartozó pénzügyi vállalkozások lízingportfóliójának összetétele

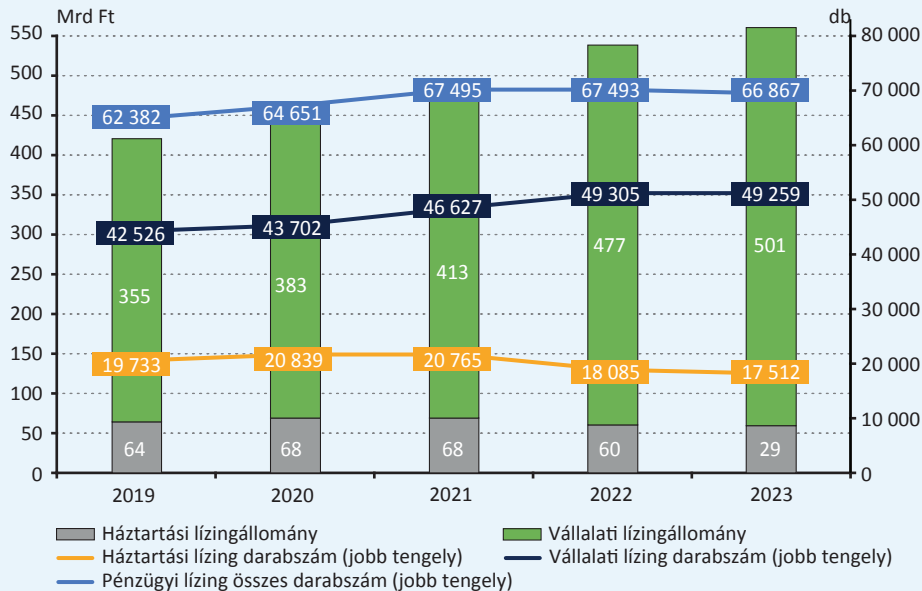
Forrás: MNB

A vizsgált intézményi kör által kezelt lízingállomány összessége úgy tudott 2023. évben 4%-kal növekedni az előző évhez képest, hogy a vizsgált intézmények eszközlízing-portfóliójának növekedése 2023. évben megszakadt és a 2019-es állományi szintnél is alacsonyabbra csökkent, amely 13%-os csökkenést jelent az előző évhez képest. A gépjárműlízing-portfólió ezzel ellentétben 2023. évben 9,7%-kal bővült az előző évhez képest, így a gépjárműlízing portfóliójának növekedési trendje a korábbi évekhez hasonló módon folytatódott 2023. évben is. A portfólió megoszlását tekintve az eszközlízing 2023.

évben a kezelt teljes portfólió 20%-a, gépjárműlízing pedig a teljes portfólió 79%-a. A vizsgált időszak lízingtípus szerinti megoszlásában megfigyelhető, hogy a nem bankcsoporti pénzügyi vállalkozások lízing tevékenysége egyre hangsúlyosabban tolódik a gépjárművek felé, míg a termelőeszközök, gépek, berendezések lízingelése a vizsgált intézményi körre egyre kevésbé jellemző, az eszközlízing-portfólió a teljes állományon belül szűkülő tendenciát mutat.

6.6. ábra

Nem bankcsoporthoz tartozó pénzügyi vállalkozások lízingállományának és darabszámának alakulása

Forrás: MNB

A nem bankcsoporti pénzügyi vállalkozások által kezelt lízingportfólió állományát az utóbbi 4 évben átlagosan 12%-os éves bővülés jellemezte, amely bővülés 2023. évben 4%-ra mérséklődött. A vizsgált intézményi kör által kezelt lízingszerződések darabszáma a 2022. évi stagnálás közeli trendfordulóját követően 2023. évben minimálisan csökkent, mely tovább erősítette a lízingszerződések átlagos értékének növekvő tendenciáját. Az átlagos lízingügyletek nagysága 2021. évben 7,1 millió forint, 2022. évben 7,9 millió forint volt, míg 2023. évben 8,3 millió forintra növekedett. Annak okán, hogy a nem bankcsoporti pénzügyi vállalkozások által kezelt lízingportfólió jelentős része, 89,5%-a vállalati szektorhoz és csupán 10,5%-a kötődik a háztartási szegmenshez, az átlagos lízingügylet nagysága a vállalati lízingügyleteket prezentálja jobban. A 2023. évi lízingvolumen 8%-kal visszaeső növekedése az előző évek átlagos értékéhez képest megfontolt keszletet mutat mind a vállalat, mind a háztartás részéről a lízingpiacon.

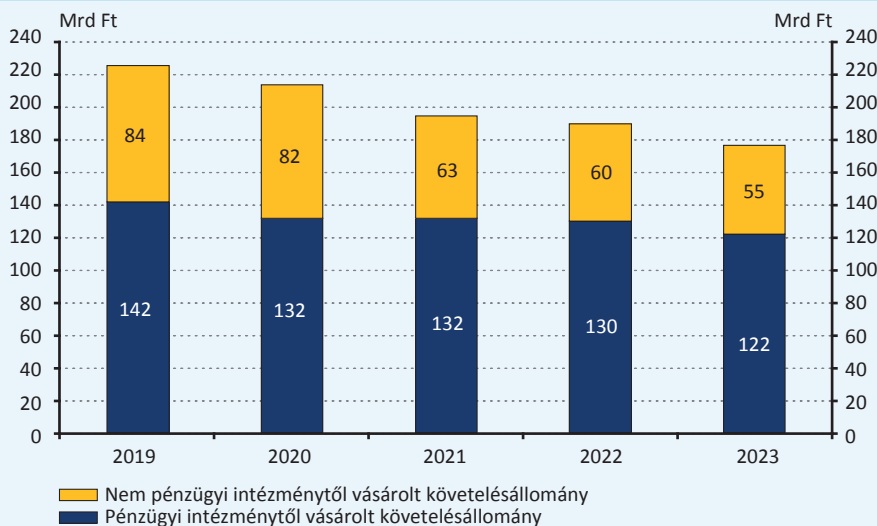
6.7. KÖVETELÉSKEZELÉSRE VÁSÁROLT ÁLLOMÁNY CSÖKKENÉSE FOLYTATÓDOTT

A 2023. évben a nem bankcsoporti pénzügyi vállalkozások által kezelt work-out állomány értéke 6,5%-kal csökkent az előző évhez képest. A pénzügyi intézménytől vásárolt állomány 5,9%-kal, a nem pénzügyi intézményi körtől vásárolt 7,8%-kal, szintén csökkent.

2023-ban 10 db work-out követelésállománnyal rendelkező, nem bankcsoporthoz tartozó pénzügyi vállalkozás ért el közel 1 milliárd forint vagy 1 milliárd forint feletti állománynövekedést, szemben a 2022-es adatok szerinti 6 db intézménnyel, melyhez képest tehát 2023-ra ez a szám közel megduplázódott. A pénzügyi intézménytől vásárolt követelések jellemzően nagyobb összegűek, dominanciájuk még mindig meghatározó, de már csökkenőben van, részarányuk 2022-hez képest szerződésszám alapján minimálisan csökkent, és ebből a szempontból a teljes követelésállomány 44,4%-át, a portfólió könyv szerinti értékének 69%-át teszik ki. Megállapítható tehát, hogy szerződésszám alapján a követeléskezelésre megvásárolt és kezelt portfólió több mint a felét nem a pénzügyi intézménytől vásárolt hitelek teszik ki, hanem a nem pénzügyi intézménytől vásárolt követelések, melyek kitettsége viszont alacsonyabb.

A pénzügyi intézményektől vásárolt ingatlannal fedezett lakossági jelzáloghitelből származó követelések értéke 19,23%-kal csökkent, e szerződések darabszáma pedig 1,7%-kal csökkent 2022-hez képest, ami a követeléskezelés hatékonyságának javulását mutatja, illetve, hogy a pénzügyi intézmények által eladásra kínált jelzáloghitel állomány kitettsége alacsonyabb, mint korábban, amit főként a pénzügyi intézmények behajtási stratégiája eredményez. A nem bankcsoporti pénzügyi vállalkozások közötti állománycsere 2023-ban 7,8%-kal szintén csökkent.

6.7. ábra
Nem bankcsoporthoz tartozó pénzügyi vállalkozások vásárolt követelésállományának összetétele

Forrás: MNB

A 2023-ban vásárolt követelésállomány a work-out tevékenységet folytató cégeknél nem tudta kompenzálni a kezelésből eredő tranzakciós csökkenést, pedig az szintén visszaesett. A törlesztések volumenének 4,8%-os további csökkenése a 2022-es – 2021-hez viszonyított – 20%-os csökkenéshez képest inkább stagnálásnak nevezhető. Továbbra is az a tendencia a meghatározó mértékben követelésvásárlással foglalkozó pénzügyi vállalkozások esetében, hogy kevésbé vesznek igénybe hitelintézeti finanszírozási forrást, általánosabb a saját vagy tulajdonosi forrásból történő finanszírozás. A követelésvásárlással foglalkozó pénzügyi vállalkozások adózott eredménye a vonatkozó 2023-as adatok szerint 2022-hez képest 17,4%-kal visszaesett, ami – az extraprofit adó megfizetése okán – egy pénzügyi vállalkozás eredményének kiugróan nagy mértékű csökkenésében koncentrálódik, így nem mondható generális, szektorszintű jelenségnek.

6.8. FOGYASZTÓVÉDELEM, KIEMELT FIGYELEM A FOLYAMATOS FELÜGYELETI TEVÉKENYSÉGRE

Az MNB a 2023. év során a korábbi időszakok gyakorlatát követve a prudens működés mellett kiemelt figyelmet fordított a fogyasztóvédelmi tárgyú jogszabályi rendelkezések, MNB ajánlások betartására, nyomon követte a hazai gazdasági folyamatokat, illetve a jogszabályi változások hatásait.

A bankcsoporti felügyelet alá nem tartozó pénzügyi vállalkozások számára kiemelten fontos a folyamatos, segítő kommunikáció, tekintettel arra, hogy számos intézmény az elmaradott infrastruktúrából eredő kihívásokkal szembesül, 51%-uk 1-5 főt foglalkoztat, miközben jelentős számú ügyfélállománnyal rendelkezik.

Az MNB 2023-ban is folyamatos felügyeleti tevékenysége keretében többek között nyilatkozattételi felhívásokkal, adatbekérésekkel, elemzésekkel kiemelt figyelmet fordított a nem bankcsoporti pénzügyi vállalkozások fogyasztóbarát magatartására.

2023-ban a kis összegű hitelt nyújtó pénzügyi vállalkozások, a követeléskezelők, valamint a kéziálog hitelezéssel foglalkozó intézmények adták a legtöbb feladatot az MNB számára a fogyasztóvédelmi fókuszú ellenőrzések során.

Az MNB célja továbbá, hogy fokozottan védje azon fogyasztók érdekeit is, akik a pénzügyi vállalkozások hitelezéssel kapcsolatos szolgáltatásait – valamilyen oknál fogva, így például fizetési nehézségeik miatt – már nem tudják igénybe venni, korábbi, hitelből eredő tartozásuk követeléskezelő intézmény részére került engedélyezésre. Az MNB a folyamatos felügyelése során monitorozza a pénzügyi vállalkozások tevékenységeit annak érdekében, hogy a fogyasztók a fizetési nehézségeik rendezéséhez szükséges tájékoztatást megkapják az intézményektől. Az MNB a tisztességes szolgáltatói magatartás megvalósulását több ajánlás kiadásával is segíti, valamint kiemelt figyelmet fordít a kis összegű, otthoni szolgáltatással kombinált hitelek-, és a kézizálogkölcsonök értékesítésére, amelyeket jellemzően likviditási problémákkal, fizetési nehézségekkel küzdő fogyasztók vesznek igénybe.

A fogyasztóvédelemmel összefüggő feladatok teljesítése érdekében – az engedélyezési eljárások során rendelkezésre bocsátott dokumentumok ellenőrzésén és a vizsgálatokon túlmenően – a folyamatos felügyelés keretén belül az MNB tanulmányozza a felügyelt intézményi kör hirdetéseit, honlapját és az egyéb sajtómegjelenéseket is, illetve a beérkező jelzések, megkeresések, továbbá a felügyelés során rendelkezésre álló információk alapján megteszi – és 2023-ban is megtette – a szükséges intézkedéseket.

Az MNB a folyamatos felügyeleti tevékenysége keretében rendszeresen alkalmazta a vezetői levélben történő felhívás, valamint fogyasztóvédelmi figyelmeztetés eszközét azon esetekben, amikor fogyasztói érdekeket, vagy az MNB ajánlásaiban foglaltakat potenciálisan sértő gyakorlatot azonosított.

A követeléskezelési szektorban – a korábbi évek gyakorlatát fenntartva – továbbra is az MNB fókuszában álltak a lejárt követelések vásárlásával és kezelésével foglalkozó pénzügyi vállalkozások magatartására vonatkozó – elsősorban a fogyasztói panaszok kezelését kifogásoló – fogyasztói kérelmek vizsgálata, valamint a szektorban tevékenységet megkezdeni tervező társaságok engedélyezési eljárásai.

Kérelemre jellemzően a pénzügyi vállalkozások panaszkezelési, valamint ügyféltájékoztatási gyakorlatával kapcsolatosan indult vizsgálat, továbbá több olyan ügyféljelzés érkezett, melynek kapcsán a pénzügyi vállalkozásokat a pénzügyi szervezetek számára a fogyasztóvédelmi elvek alkalmazásáról szóló 9/2020. (VII.14.) számú ajánlásban, valamint a fogyasztóval szembeni követeléskezelési tevékenységről szóló 2/2019. (II.13.) számú ajánlásban foglaltak betartására hívta fel az MNB.

Az MNB 2023-ban is több, fogyasztóvédelmi szempontú ellenőrzési elemeket is tartalmazó prudenciális vizsgálatot folytatott le, melyekben ellenőrizte a THM-számítás módszertanának kidolgozására és a THM maximum mértékének betartására vonatkozó szabályok betartását, továbbá a kölcsönszerződés megkötését megelőző tájékoztatásra vonatkozó gyakorlatot.

7. A tőkepiac és kockázatai

Stabil intézményi háttér mellett tovább növekedett a hazai tőkepiaci forgalom volumene, a befektetési szolgáltatók által kezelt ügyfélértékpapír-állomány és az alapokban kezelt vagyon. A hazai tőkepiacon tevékenységet végző befektetési szolgáltatók száma 2023-ban eggyel 30-ra csökkent. 2023 végén a befektetési szolgáltatók által kezelt 62.654 milliárd forintos ügyfélértékpapír-állomány – 53.147 milliárd forint hitelintézeteknél és 9.507 milliárd forint befektetési vállalkozásoknál – 29,6%-kal haladta meg a 2022-es 48.340 milliárd forintos értéket. A befektetési szolgáltatók által vezetett ügyfél-értékpapírszámlák állományát is dinamika jellemezte: a 2023-as állomány 8%-os növekedést mutatott az előző évhez képest. A befektetési szolgáltatók – a befektetési szolgáltatást nyújtó hitelintézetek és a befektetési vállalkozások – 2023-ban összesen 1.151,2 ezer milliárd forintos tőkepiaci forgalmat realizáltak, amely 62,1%-kal haladta meg a 2022-ben realizált tőkepiaci összforgalmat.

7.1. táblázat

A befektetési szolgáltatók legfontosabb adatai

Befektetési szolgáltató szektor	2022			2023		
	Hitelintézetek	Befektetési vállalkozások	Összesen	Hitelintézetek	Befektetési vállalkozások	Összesen
Intézmények száma (db)	18	13	31	17	13	30
Ügyfélértékpapír állomány (Mrd Ft)	40 593	7 747	48 340	53 147	9 507	62 654
Vezetett értékpapírszámlák száma (ezer db)	1 519	413	1 932	1 620	466	2 087
Tőkepiaci forgalom (Mrd Ft)	620 692	89 509	710 202	1 065 655	85 520	1 151 175
Adózott eredmény (millió Ft)		51 541			56 578	
Szavatolótőke/tőkekövetelmény (%)		1417%			1484%	

Megjegyzés: az intézmények számánál a prudenciálisan részlegesen és egyéb módon felügyelt intézmények is szerepelnek, beleértve a fióktelepeket is
Forrás: MNB

2023 végén a 43 felügyelt befektetési alapkezelő által kezelt 19.401 milliárd forintos vagyon 47,5%-kal volt magasabb a 2022-es szinthez képest és újabb történelmi csúcst ért el. A növekedést alapvetően a befektetési alapok nettó eszközértékének megugrása magyarázza, de a többi kezelt portfólió vagyona is növekedett – ezek közül kiemelendő a biztosítói portfóliókban kezelt vagyon dinamikája. A befektetési alapok nettó eszközértéke 2023 végén 14.632 milliárd forint volt, amely mintegy 48,2%-os növekedésnek felel meg az egy évvel korábbi nettó eszközértékhez viszonyítva. Ezzel összhangban a befektetési alapkezelők összesített adózott eredménye is dinamikus pályát futott be és 2023-ban elérte a 63,3 milliárd forintot.

7.2. táblázat

A befektetési alapkezelők legfontosabb adatai

Alapkezelési szektor	2022	2023
Intézmények száma (db)	41	43
Kezelt alapok száma (db)	698	734
Kezelt vagyon (Mrd Ft)	13.154	19.401
Adózott eredmény (millió Ft)	41.506	63.268

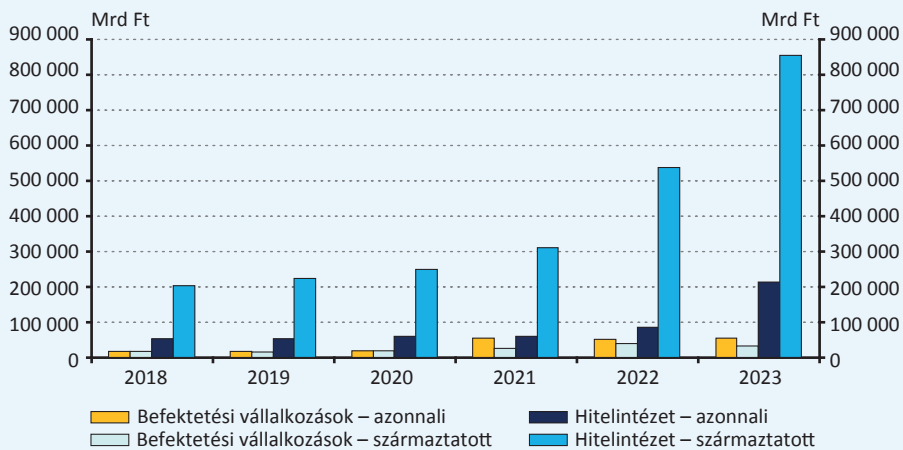
Forrás: MNB

7.1. BEFEKTETÉSI SZOLGÁLTATÁSI PIAC: FORGALOM ÉS ÁLLOMÁNYOK

7.1.1. A tőkepiaci forgalmat erőteljes további növekedés jellemezte 2023-ban

A befektetési szolgáltatók – a befektetési szolgáltatást nyújtó hitelintézetek és a befektetési vállalkozások – 2023-ban összesen 1.151,2 ezer milliárd forintos tőkepiaci forgalmat realizáltak, amely 62,1%-kal magasabb a 2022-ben realizált 710,2 ezer milliárd forintos összforgalomhoz képest. A tőkepiaci forgalom dinamikája szektorális bontásban 2023-ban ellentétesen alakult: miközben a hitelintézetek tőkepiaci forgalma jelentősen, mintegy 71,7%-kal 1.065,7 ezer milliárd forintra ugrott, addig a befektetési vállalkozások 85,5 ezer milliárd forintos tőkepiaci forgalma 4,5%-kal marad el a 2022-es 89,5 ezer milliárd forintos tőkepiaci forgalomhoz képest. (7.1. ábra)

7.1. ábra
Tőkepiaci forgalom alakulása

Forrás: MNB

A hitelintézetek tőkepiaci forgalmának 2023-as jelentős megugrása a tőzsdén kívüli forgalomban tapasztalt növekedésnek köszönhető: a hitelintézetek tőzsdén kívüli azonnali forgalma 157%-kal 209,2 ezer milliárd forintra ugrott, míg a hitelintézetek tőzsdén kívüli származtatott forgalma 60,3%-kal 848,7 ezer milliárd forintra növekedett. A hitelintézetek tőzsdei azonnali forgalma 13,1%-kal 3,3 ezer milliárd forintra növekedett, míg ezzel szemben a hitelintézetek tőzsdei származtatott forgalmát csökkenés jellemezte: a 2023-as 4,4 ezer milliárd forintos tőzsdei származtatott forgalom 35,3%-kal marad el a 2022-es 6,8 ezer milliárd forinttól és megfelel a Covid kitörése előtti évek átlagos forgalmának.

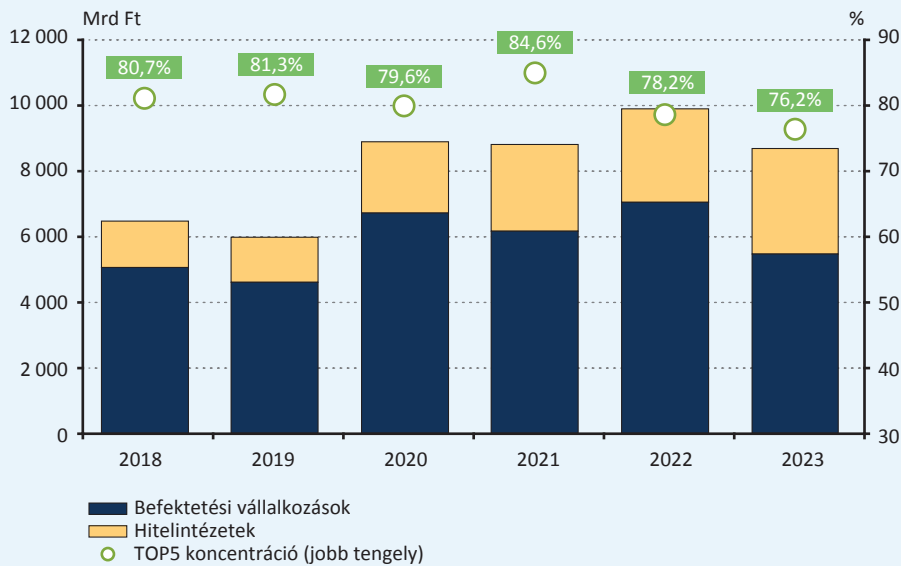
A befektetési vállalkozások tőkepiaci forgalma 2023-ban a tőzsdén kívüli azonnali szegmensben kívül minden más szegmensben csökkent. A befektetési vállalkozások tőzsdei azonnali forgalma 2023-ban 7,7%-kal 25,5 ezer milliárd forintra mérséklődött. Nagyságrendileg hasonló ütemben csökkent a tőzsdén kívüli származtatott forgalom, amely a 2022-es 23,9 ezer milliárd forintról 2023-ra 10,5%-kal 21,4 ezer milliárd forintra mérséklődött. Erőteljesebb csökkenés jellemezte a befektetési vállalkozások tőzsdei származtatott forgalmát, amely 2023-ban 32,7%-kal 9,7 ezer milliárd forintra esett. Ezzel szemben a befektetési vállalkozások tőzsdén kívüli azonnali forgalma 23,3%-kal 28,9 ezer milliárd forintra emelkedett 2023-ban. A befektetési vállalkozások nem továbbított és továbbított²⁷ forgalmát is csökkenés jellemezte 2023-ban: a nem továbbított forgalom 5,5%-kal 41,4 ezer milliárd forintra, míg a továbbított forgalom 3,5%-kal 44,1 ezer milliárd forintra mérséklődött.

²⁷ A „továbbított megbízás” azokat az ügyleteket tartalmazza, amelyeknél az ügyféltől kapott megbízást nem az adott befektetési szolgáltató hajtja végre, hanem azt továbbadja egy másik befektetési szolgáltatónak, aki ténylegesen végrehajtja a megbízást.

7.1.2. Csökkent a tőzsdei forgalom

2023-ban az azonnali tőzsdei forgalom²⁸ csökkenés jellemezte: a 2023-as 8.670 milliárd forintos forgalom 12,3%-kal maradt el a 2022-es 9.886 milliárd forintos forgalomhoz képest és megfelel a 2020-ban és 2021-ben tapasztalt értékeknek. A csökkenésre magyarázatot a 2022 februárjában kitört orosz-ukrán háború által generált megugró befektetői aktivitás nyújt, amelynek következtében 2022-ben kiugró forgalom generálódott, és amely 2023-ban az alacsonyabb befektetői aktivitás miatt elmaradt. A csökkenés alapvetően szektorszinten jelen volt. 2023-ban a befektetési vállalkozások részese-
dése a tőzsdei azonnali forgalomból jelentős mértékben – mintegy 8,2%-ponttal 62,9%-ra, azaz történelmi mélypontra – csökkent, alapvetően a piacvezető befektetési szolgáltatónál megfigyelhető forgalomcsökkenés következtében. 2023-ban az első 5 legnagyobb azonnali tőzsdei forgalmat lebonyolító befektetési szolgáltató összetétele nem módosult, így 2023-ban is az első ötben 3 befektetési vállalkozás és 2 hitelintézet szerepelt. Az azonnali tőzsdei forgalom koncentrációja 2023-ban tovább mérséklődött: az öt legnagyobb azonnali tőzsdei forgalmat lebonyolító befektetési szolgáltató részaránya a 2022-es 78,2%-ról 2%-ponttal 76,2%-ra csökkent. (7.2. ábra)

7.2. ábra
Az azonnali tőzsdei tőkepiac: forgalom és koncentráció

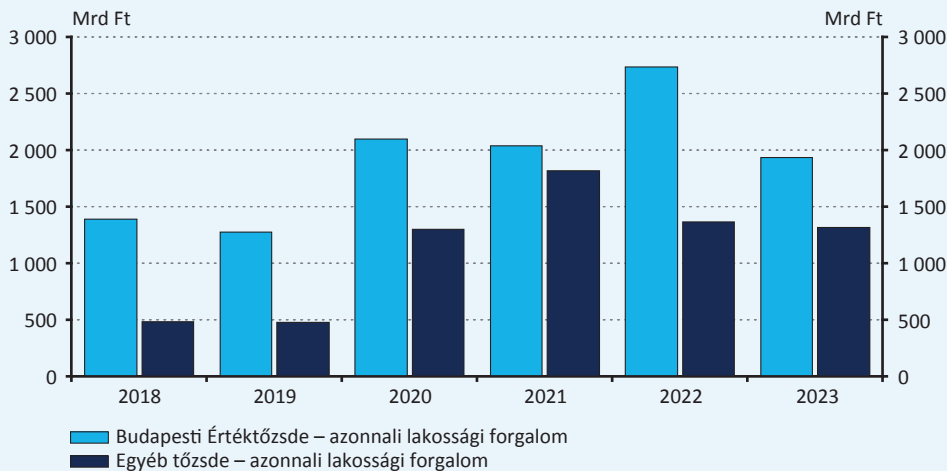

Forrás: MNB

Az azonnali tőzsdei forgalom csökkenése 2023-ban mind a vállalati, mind a lakossági ügyfelek körében megfigyelhető volt. A vállalati ügyfelek által generált azonnali tőzsdei forgalom 2023-ban 6,6%-kal 5.399 milliárd forintra mérséklődött. Ennél erőteljesebb csökkenés jellemezte a lakossági ügyfelek által lebonyolított azonnali tőzsdei forgalmat, amely 2023-ban 20,4%-kal 3.270 milliárd forintra mérséklődött – ez az érték azonban így is meghaladja a Covid előtti években tapasztalt szinteket. A hazai tőzsdén 2023-ban a lakosság által realizált azonnali forgalom 29,2%-kal 1.932 milliárd forintra csökkent a 2022-es 2.729 milliárd forintról, míg a külföldi tőzsdéken realizált azonnali lakossági forgalom kevésbé dinamikus mértékben mérséklődött: a 2023-as 1.313 milliárd forint 3,6%-kal maradt el az előző évhez képest. 2023-ban az előző két évhez képest jelentős aktivitás-csökkenés figyelhető meg a devizakülföldi lakosság esetében a hazai tőzsdén: a 2023-as 12 milliárd forintos forgalom 93%-kal alacsonyabb a 2022-es 171 milliárd forintos szintnél (2021-ben 294 milliárd forint volt), és elmarad a korábbi évek 20-30 milliárd forintos szintjénél – a csökkenés alapvetően egy intézményhez köthető. (7.3. ábra)

²⁸ Az azonnali tőzsdei forgalom nem továbbított része.

7.3. ábra
Azonnali tőzsdei tőkepiaci forgalom: lakossági szegmens

Forrás: MNB

A nem továbbított származtatott tőzsdei forgalom²⁹ 2023-ban 21,4%-kal – azaz mintegy 2.305 milliárd forinttal – 8.464 milliárd forintra csökkent a korábbi három évben tapasztalt dinamikus növekedést követően. A származtatott tőzsdei forgalom koncentrációja tovább növekedett 2023-ban: az első 5 legnagyobb származtatott tőzsdei forgalmat lebonyolító befektetési szolgáltató részesedése a 2022-es 73,8%-ról 2023-ra 77,7%-ra növekedett (2021-ben 72,3%, míg 2020-ban 72,7% volt). A befektetési szolgáltatást nyújtó hitelintézetek származtatott tőzsdei forgalma 2023-ban 32,8%-kal 4.163 milliárd forintra csökkent az előző évi 6.192 milliárd forintról – a csökkenés két intézményhez kapcsolódik, míg a befektetési vállalkozások származtatott tőzsdei forgalma éves szinten csak 6%-kal 4.301 milliárd forintra mérséklődött. Ennek megfelelően a befektetési vállalkozások részaránya a származtatott tőzsdei forgalomban 2023-ban dinamikusan – mintegy 8,3%-ponttal – 50,8%-ra növekedett a 2022-es 42,5%-ról. Az előző évekhez hasonlóan 2023-ban is módosult az első 5 legnagyobb származtatott tőzsdei forgalmat lebonyolító befektetési szolgáltató összetétele: mind a befektetési szolgáltatást nyújtó hitelintézetek, mind a befektetési vállalkozások esetében egy kikerült az első öt legnagyobb szereplő közül és helyére egy másik került be. A továbbított származtatott tőzsdei forgalom 2023-ban lefeleződött a 2022-es 10.575 milliárd forintról 2023-as 5.697 milliárd forintra: a továbbított származtatott tőzsdei forgalom alapvetően egy nagy külföldi háttérű befektetési vállalkozáshoz kapcsolható.

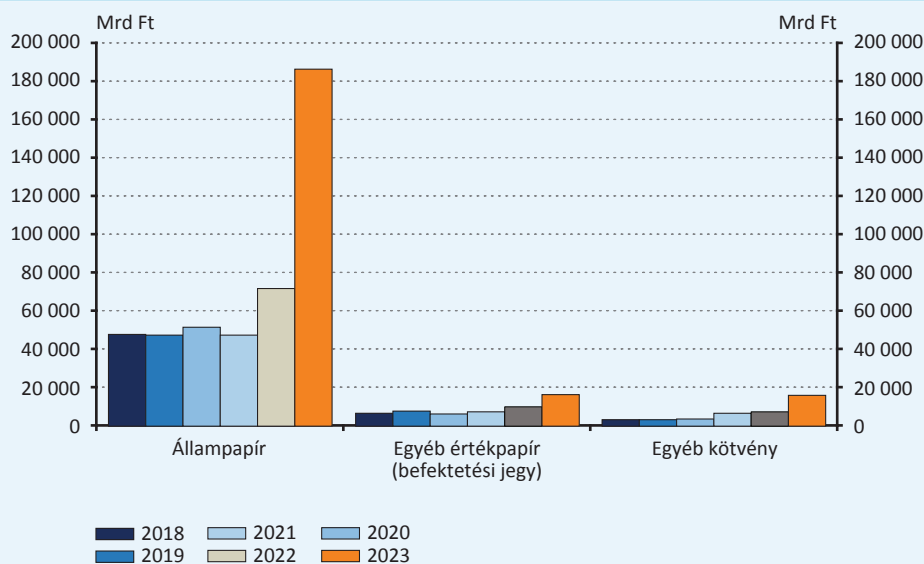
7.1.3. Dinamikusan növekedett a hitelintézetek tőzsdén kívüli azonnali tőkepiaci forgalma

A befektetési szolgáltatók által realizált nem továbbított tőzsdén kívüli azonnali tőkepiaci forgalom a 2022-es 89.538 milliárd forintról 144,4%-kal megugrott és 2023-ban elérte a 218.852 milliárd forintos szintet. A forgalom dinamikáját alapvetően a hitelintézetek tőzsdén kívüli azonnali tőkepiaci forgalmának erőteljes növekedése magyarázza: a hitelintézetek tőzsdén kívüli azonnali tőkepiaci forgalma 150%-kal 208.655 milliárd forintra növekedett, míg a befektetési vállalkozások 10.197 milliárd forintos tőzsdén kívüli azonnali tőkepiaci forgalma 66%-kal haladja meg az előző évi értéket. Ennek megfelelően a tőzsdén kívüli azonnali forgalomban a hitelintézetek dominanciája tovább növekedett és a részesedésük a tőzsdén kívüli azonnali forgalomból meghaladta a 95%-ot. A hitelintézeteknél tapasztalt jelentős megugrás szektorszinten jelen volt és alapvetően az államkötvények forgalmazásához köthető. A tőzsdén kívüli azonnali tőkepiaci szegmensben aktív hitelintézetek száma a 2022-es 16-ról 2023-ra 14-re csökkent, míg a befektetési vállalkozások száma a 2022-es 9-ről 2023-ra 8-ra mérséklődött. Az azonnali tőzsdén kívüli tőkepiaci forgalomban ugrásszerű növekedés volt megfigyelhető az állampapírok forgalmában: a 2023-ban 186.343 milliárd forintos tőzsdén kívüli állampapírforgalom 159,4%-kal haladja meg az előző évi értéket – a növekedés szektorszinten jelen volt. Jelentősen növekedett a befektetési jegyek tőzsdén kívüli azonnali forgalma is: a 2023-as 16.342 milliárd forintos érték 61,5%-kal volt magasabb a 2022-es 10.118 milliárd forintos szintnél. Az egyéb kötvények azonnali tőzsdén kívüli tőkepiaci forgalma is dinamikus növekedett: a 2023-as 15.984 milliárd forintos

²⁹ A továbbiakban a nem továbbított jelző külön nincs kiemelve a származtatott tőzsdei forgalom alakulásában.

forgalom 123,4%-kal haladta meg a 2022-es 7.155 milliárd forintos forgalmat. A tőzsdén kívüli azonnali tőkepiaci forgalom koncentrációja 2023-ban is tovább növekedett: az első 5 piaci szereplő részaránya az azonnali tőzsdén kívüli forgalomban 77,5% volt, amely érték mintegy 4,6%-ponttal haladta meg a 2022-es részarányt. Az első 5 legnagyobb azonnali tőzsdén kívüli forgalmat lebonyolító befektetési szolgáltató összetétele 2022-ben egy piaci szereplővel változott: egy befektetési vállalkozás helyére egy hitelintézet került és így az első öt helyezett között csak hitelintézetek vannak. (7.4. ábra)

7.4. ábra
Azonnali OTC forgalom értékpapír-típusonként

Megjegyzés: a részvények OTC forgalmának elhanyagolható nagyságrendje miatt nem szerepelnek az ábrán

Forrás: MNB

7.1.4. Erőteljes növekedés jellemezte az ügyfélértékpapírok állományát

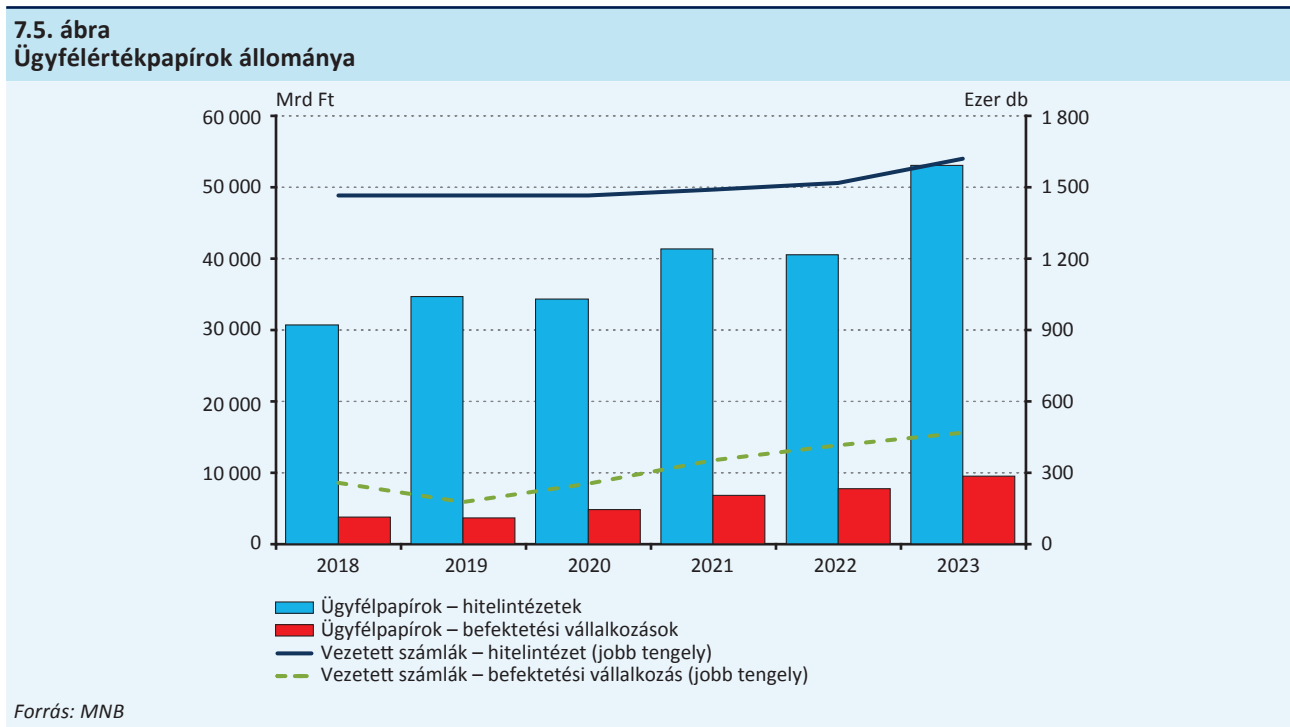
2023-ban dinamikus növekedés jellemezte az ügyfélértékpapírok állományát: a befektetési szolgáltatók által kezelt ügyfélértékpapírok piaci értéken vett állománya 2023-ban 14.314 milliárd forinttal emelkedett és év végére elérte a 62.654 milliárd forintos szintet. A 29,6%-os növekedési ütem történelmi csúcshoz számított, mintegy 6,5%-ponttal haladja meg a korábbi csúcst, amely a 2021-es 23,1%-os növekedés volt. A hitelintézetek által 2023 végén kezelt 53.147 milliárd forintos ügyfélértékpapír-állomány 30,9%-kal volt magasabb a 2022-es 40.593 milliárd forintos állománynál – a növekedés szektorszinten jelen volt. A befektetési vállalkozások által kezelt ügyfélértékpapírok állományát is dinamikus növekedés jellemezte: a 2023 végén kezelt 9.507 milliárd forintos állomány 1.760 milliárd forinttal volt magasabb a 2022-es 7.747 milliárd forintos értéknél – a dinamikus növekedést az első és második legnagyobb piaci szereplő állományváltozása magyarázza.

A befektetési szolgáltatást nyújtó hitelintézetek ügyfélértékpapír-állománya minden eszközosztályban növekedett 2023-ban. A legnagyobb növekedési ütem a vállalati kötvényeknél volt megfigyelhető: a 2023 végi 4.069 milliárd forintos állomány 55%-kal haladja meg az előző évi értéket. A tőkepiaci folyamatoknak megfelelően a nyilvántartott részvények állománya a 2022 végi 13.430 milliárd forintról 2023-ra 20,6%-kal 16.197 milliárd forintra, míg az állampapírok állománya a 2022 végi 12.626 milliárd forintról 2023-ra 36,4%-kal 17.222 milliárd forintra növekedett. A növekedéshez hozzájárult még a hitelintézeteknél nyilvántartott befektetési jegyek állományának dinamikája: a 2023 végi 15.090 milliárd forintos állomány 30,6%-kal haladta meg az előző évi 11.557 milliárd forintos értéket.

A befektetési vállalkozások esetében is minden eszközkategóriában növekedés volt megfigyelhető 2023-ban. A részvények állománya a 2022-es 3.643 milliárd forintról 2023 végére 10,1%-kal 4.010 milliárd forintra emelkedett – a növekedés szektorszinten jelen volt. A befektetési jegyek állománya a 2022-es 2.922 milliárd forintról 2023 végére 32,1%-kal 3.859 milliárd forintra ugrott – a növekedés alapvetően az első és második legnagyobb piaci szereplőhöz köthető. A befektetési vállalkozásoknál nyilvántartott állampapírok állománya a 2022-es 22,4%-os csökkenést követően 2023-ban 30,5%-kal

növekedett és elérte a 873 milliárd forintot, amely nagyságrendileg megfelel a korábbi évek szintjének. A kötvények állománya a 2022-es 414 milliárd forintról 2023-ra 28,5%-kal 532 milliárd forintra emelkedett – a növekedés alapvetően az első és második legnagyobb piaci szereplőhöz köthető.

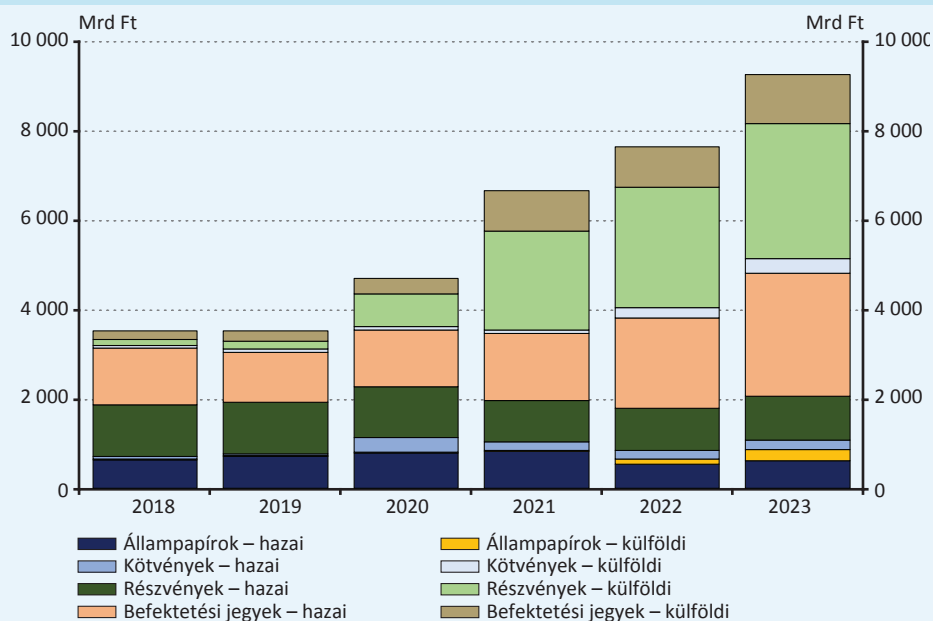
A befektetési szolgáltatók által vezetett ügyfél-értékpapírszámlák száma 2023-ban 8%-kal növekedett – a növekedés szektorszinten jelen volt. A hitelintézeteknél vezetett ügyfélértékpapír-számlák száma 6,6%-kal, 1.620 ezer darabra növekedett, míg a befektetési vállalkozásoknál 54 ezer darabos növekedés történt, és így a 466 ezer darabos 2023-as záróállomány 13%-kal magasabb az előző év azonos időszakához viszonyítva. (7.5. ábra)

7.1.5. A korábbi évek trendjét megtörve a befektetési vállalkozások ügyfélértékpapír-állományában a külföldi kibocsátók részesedése csökkent

A befektetési vállalkozások ügyfélértékpapír-állományának eszközosztály részarányait tekintve a részvény-eszközosztály részaránya 4,8%-ponttal 42,2%-ra csökkent 2023-ban, de továbbra is az első helyen áll. A második helyen a befektetési jegyek eszközosztálya szerepel 40,6%-os részesedéssel (2022: 37,7%). A harmadik helyen szereplő állampapír-eszközosztály részaránya a 2022-es 8,6%-ról 2023-ra 9,2%-ra emelkedett. Növekedés jellemezte a vállalati kötvény eszközosztályt is, amelynek 2023-as 5,6%-os részesedése 0,3%-ponttal haladta meg az előző évit. Az eszközosztályok hazai-külföldi megbontását vizsgálva a korábbi növekvő trendet megtörve 2023-ban 0,5%-ponttal 51,9%-ra csökkent a külföldi kibocsátású értékpapírok súlya. Kiemelendő, hogy 2021-ben az új külföldi háttérű nagy befektetési vállalkozás piacra lépése jelentősen megnövelte a külföldi kibocsátású értékpapírok – főleg részvények – súlyát. A hazai kibocsátású állampapírok aránya a 2022-es 81,3%-ról 2023-ban tovább csökkent 71%-ra (korábbi években 97-98% körül ingadozott), mivel a nem EGT-állam által kibocsátott állampapírok állománya tovább növekedett – ez a növekmény a 2021-ben megjelent új külföldi háttérű nagy befektetési vállalkozáshoz kapcsolódik. (7.6. ábra)

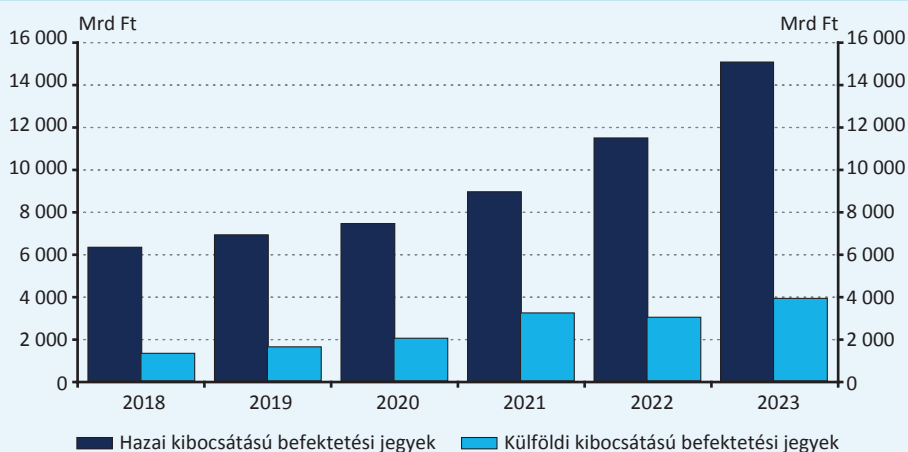
7.6. ábra
Ügyfélértékpapír-állomány eszközosztályonként

Forrás: MNB

A befektetési szolgáltatók által az ügyfélértékpapírok között nyilvántartott hazai és külföldi befektetési alapok állományát vizsgálva látható, hogy 2023-ban a hazai befektetési alapok állományát enyhén nagyobb növekedési ütem jellemezte: a hazai kibocsátású befektetési jegyek állománya a 2022-es 11.480 milliárd forintról 2023-ra 31,5%-kal 15.094 milliárd forintra növekedett, miközben a külföldi kibocsátású befektetési jegyek állománya a 2022-es 3.005 milliárd forintról 2023 végére 29,7%-kal 3.897 milliárd forintra emelkedett. A növekedés mindkét esetben gyakorlatilag szektorszinten jelen volt. A befektetési vállalkozások esetében a hazai kibocsátású befektetési jegyek állománya 36,9%-kal növekedett és elérte a 2.768 milliárd forintot, míg a külföldi kibocsátású befektetési jegyek 1.132 milliárd forintos állománya 25,7%-os dinamikát mutatott 2023-ban. A külföldi, illetve hazai kibocsátású befektetési jegyek állományának 25,8%-os aránya 2023-ban gyakorlatilag megegyezett a 2022-es aránnyal, amely 26,2% volt. (7.7. ábra)

7.7. ábra
Befektetési alapok megoszlása belföldi-külföldi kibocsátás viszonylatában

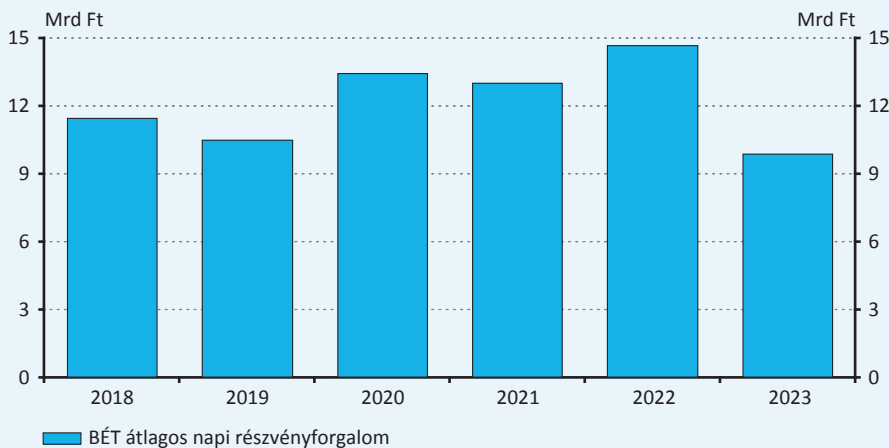
Forrás: MNB

7.2. SZABÁLYOZOTT PIAC

7.2.1. A Budapesti Értéktőzsde forgalma jelentősen csökkent mindkét piacon

Több év után a Budapesti Értéktőzsde forgalmát 2023-ban jelentős csökkenés jellemezte: a 2023-as 4.466 milliárd forintos teljes forgalom 42,5%-kal volt alacsonyabb 2022-höz képest és gyakorlatilag a 10 évvel ezelőtti szintnek felel meg. A csökkenés mögött alapvetően a származékos piac negatív teljesítménye áll – a származékos forgalom gyakorlatilag az előző évhez képest lefeleződött: a 2023-as 1.912 milliárd forintos származékos forgalom 51,8%-kal marad el az előző évhez képest. Emellett az azonnali piac forgalma is csökkent: a 2023-as 2.554 milliárd forintos forgalom 32,8%-kal marad el a 2022-es 3.802 milliárd forintos forgalomhoz képest és megfelel a Covid-19 és az orosz-ukrán háború által okozott kiugró befektetői aktivitás előtti évek forgalmának. A származékos forgalom mindhárom releváns alszektorban csökkent: a 2023-as 1.728 milliárd forintos határidős devizaforgalom 52,4%-kal alacsonyabb az előző évi 3.634 milliárd forinthez képest, az indexalapú határidős termékek forgalma 59,5%-kal 63 milliárd forintra csökkent, míg a határidős részvény termékek forgalma 43,6%-kal 90 milliárd forintra mérséklődött. A származékos piac koncentrációja kimagasló mértékben tovább növekedett 2023-ban: az első 5 tőzsdetag által generált forgalom a teljes származékos piac forgalmának 96,7%-át fedte le, amely mintegy 9,7%-ponttal magasabb a 2022-es 87%-os értéknél. A származékos forgalom tekintetében az első öt tőzsdetag összetétele két befektetési szolgáltatóval módosult 2022-ről 2023-ra. 2023-ban az azonnali piac forgalmának 1.248 milliárd forintos csökkenését a hazai részvények forgalmában megfigyelhető 1.193 milliárd forintos (32,5%-os) csökkenése (7.8. ábra) és a certifikátok forgalmának 52 milliárd forintos (44,2%-os) mérséklődése magyarázza. Az azonnali szekciótagok kereskedési forgalmának koncentrációja érdemben nem változott 2023-ban: az első öt tőzsdetag által generált forgalom a teljes azonnali piac forgalmának 84,2%-át fedte le, amely mintegy 0,7%-ponttal alacsonyabb 2022-hez képest. Az azonnali forgalom tekintetében az első öt tőzsdetag összetétele egy befektetési szolgáltatóval módosult 2022-ről 2023-ra.

7.8. ábra
A Budapesti Értéktőzsde részvénypiaci átlagos napi forgalma

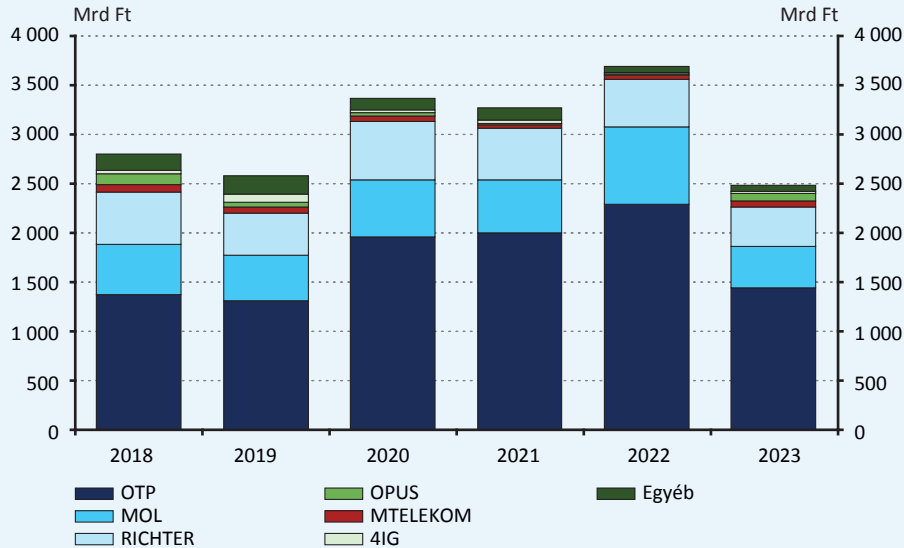
Forrás: MNB, BÉT

7.2.2. Csökkent a forgalom koncentrációja a Budapesti Értéktőzsdén

A kibocsátók részvénypiaci forgalmát tekintve az első három legnagyobb forgalmú részvény összetétele – OTP, Richter, MOL – változatlan maradt 2023-ban, azonban sorrendjük megváltozott: az első helyen továbbra is az OTP áll, míg a 2022-es második helyezett MOL 2023-ban a harmadik helyre csúszott, és helyére a Richter lépett fel a 2022-es harmadik helyről. A részvénypiac magas koncentrációja csökkent 2023-ban: az első három legnagyobb forgalmú kibocsátó részesedése a teljes részvénypiaci forgalomból 2023-ban 91% volt, amely mintegy 5,8 százalékponttal alacsonyabb a 2022-es 96,8%-nál (2021: 93,5%). A koncentráció mérséklődését egyrészt a blue-chipek forgalmának csökkenése – az OTP részvény forgalma 37,2%-kal (2022: 2.284 milliárd forint; 2023: 1.434 milliárd forint), a MOL részvény forgalma 49%-kal (2022: 784 milliárd forint; 2023: 400 milliárd forint), a Richter részvény forgalma 13%-kal (2022: 486 milliárd forint; 2023: 423 milliárd forint) csökkent, másrészt a kispapírok forgalmának növekedése – az Opus részvény forgalma 427,7%-kal (2022: 14 milliárd forint;

2023: 75 milliárd forint), az Mtelekom részvény forgalma 54,7%-kal (2022: 40 milliárd forint; 2023: 61 milliárd forint), a 4IG részvény forgalma 116,7%-kal (2022: 12 milliárd forint; 2023: 25 milliárd forint) emelkedett – magyarázza. (7.9. ábra)

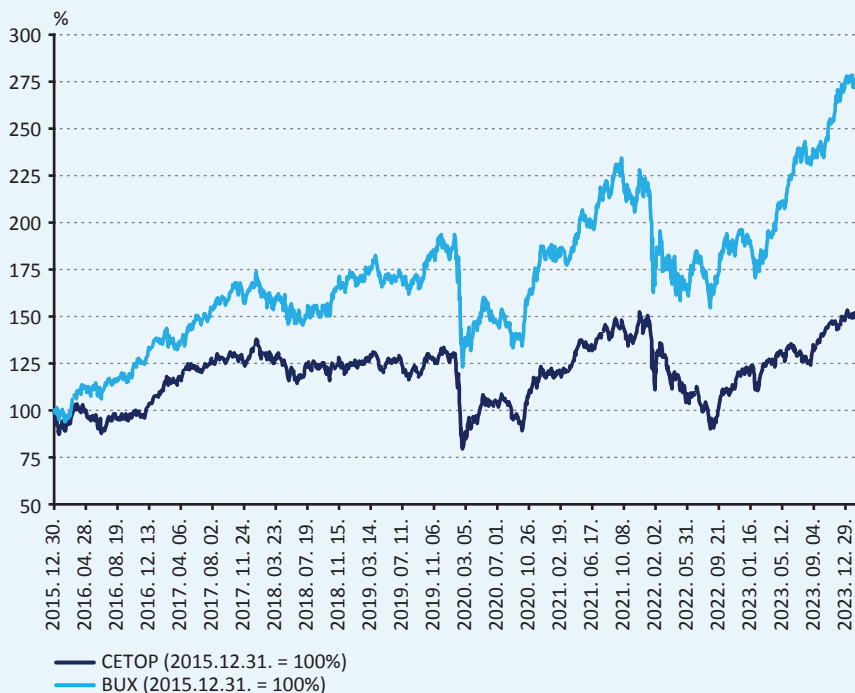
7.9. ábra
Kibocsátók tőzsdei forgalma éves szinten

Forrás: MNB, BÉT

A 2022-es 13,7%-os csökkenés után a BUX index 2023-ban 38,4%-kal növekedett a 2022 december végi 43.794-es záróértékről a 2023. december végi 60.620-as záróértékre az általános, globális optimista tőkepiaci hangulat mellett. A BUX index az éves csúcspontot 2023. december 20-án érte el a 61.061-es záróértékkel. (7.10. ábra)

7.10. ábra
A BUX és a CETOP index alakulása

Megjegyzés: a CETOP Közép-Európa Blue Chip Indexe a 25 legnagyobb tőkeértékű és tőzsdei forgalmú közép-európai részvényt tartalmazza. Az index tartalma évente kétszer – márciusban és szeptemberben – kerül felülvizsgálatra.

Forrás: MNB, BÉT

7.2.3. 2023-ban a BÉT kereskedési helyszíneire 7 új kibocsátó részvényt vezettek be

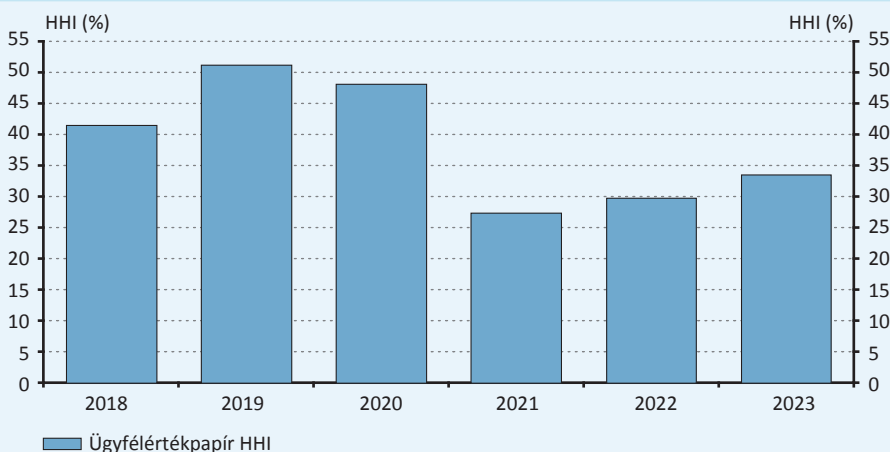
2023-ban a Budapesti Értéktőzsde fő piacára (azaz az Xbud-ra) bevezették a Shopper Park Plus Nyrt., a Biggeorge REIT Nyrt., a Budapesti Értéktőzsde Nyrt., valamint a Civita Group Nyrt. részvényeit, az OTT-ONE Nyrt. és a SET Group Nyrt. részvényeit pedig kivették, továbbá a Gloster Infokommunikációs Nyrt. részvényeinek átvezetése folyamatban volt az Xtend piacról az Xbud-ra. A Budapesti Értéktőzsde kis- és középvállalatoknak létrehozott Xtend multilaterális kereskedési rendszer piacára 2023-ban három kibocsátó – Chameleon Smart Home Nyrt., STRT Holding Nyrt., Vertikal Group Nyrt. – részvényeit vezették be, továbbá egy Xtend piacon lévő kibocsátó (Cyberg Corp. Nyrt.) részvényeinek törlésére került sor.

7.3. BEFEKTETÉSI VÁLLALKOZÁSOKAT ÉRINTŐ KOCKÁZATOK

7.3.1. A befektetési vállalkozási szektor piaci koncentrációja továbbra is alacsony

A befektetési vállalkozások ügyfélértékpapír-állományának Herfindahl-Hirschman-index (HHI) szerint számított koncentrációja 2023 végén 33,4% volt, amely érték 3,7%-ponttal haladja meg az előző évi 29,7%-ot. A növekedést alapvetően az ügyfélértékpapír állomány szempontjából első három befektetési vállalkozásra jellemző dinamikusabb állománynövekedés indokolja, azonban kiemelendő, hogy a szektor koncentrátsága továbbra is elmarad a 2020, illetve korábbi évek koncentrátsághoz viszonyítva. A kis befektetési vállalkozások piaci részesedése tovább mérséklődött 2023-ban: a 4 legkisebb ügyfélértékpapír-állománnyal rendelkező befektetési vállalkozás piaci részesedése a 2022-es 0,8%-ról 2023-ra 0,6%-ra csökkent. (7.11. ábra)

7.11. ábra
Ügyfélértékpapír-állomány piaci koncentrációja

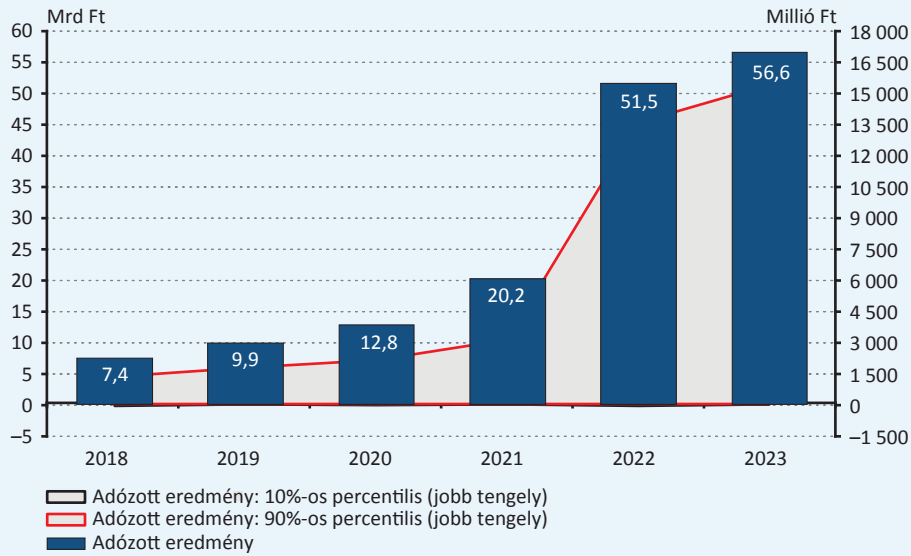

Forrás: MNB

7.3.2. Magas szinten a szektor jövedelmezősége

A befektetési vállalkozási szektor – a fióktelepeket is beleértve – jövedelmezősége 2023-ban kisebb ütemben, de tovább növekedett: a 2023-as 56,6 milliárd forintos adózott eredmény 9,9%-kal nagyobb a 2022-es 51,5 milliárd forintos adózott eredményhez viszonyítva (éves szinten az adózott eredmény 2022-ben 155,4%-kal, 2021-ben 57,8%-kal, 2020-ban 29,5%-kal növekedett) és szektorszinten újabb történelmi csúcst ért el. A növekedés szektorszinten eltérően alakult: a növekedés dinamikáját az első három befektetési vállalkozás adózott eredményének növekedése magyarázza – köztük van a 2021-ben piacra lépő külföldi háttérű befektetési vállalkozás is. Ugyanakkor a kisebb befektetési vállalkozásokat az adózott eredmény csökkenése jellemezte az előző évhez viszonyítva. A 2023 végén működő 14 befektetési vállalkozás közül 8 esetben az adózott eredmény növekedése volt megfigyelhető, míg 6 befektetési vállalkozásnál az adózott eredmény csökkent. 2023-ban a szektor jövedelem koncentrációja tovább növekedett: az első 3 legnagyobb adózott eredménnyel rendelkező piaci szereplő összesített 47,6 milliárd forintos adózott eredménye a teljes szektor eredményének 84,1%-ára emelkedett a 2022-es 80,3%-os részarányról. (7.12. ábra)

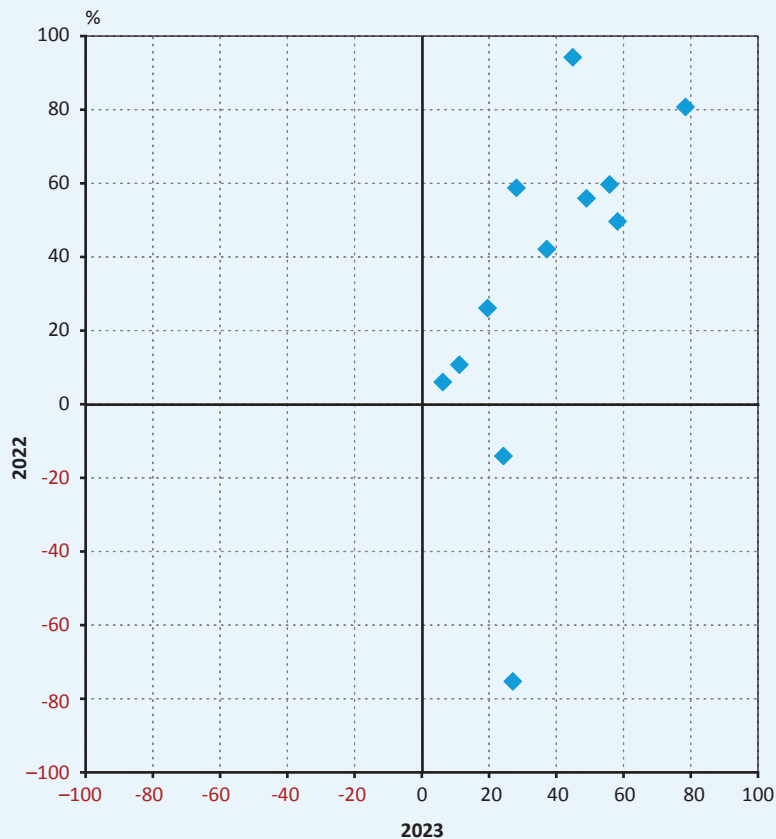
7.12. ábra
Befektetési vállalkozások jövedelmezősége

Forrás: MNB

2023-ban csökkent a veszteséges befektetési vállalkozások száma: miközben 2022-ben három befektetési vállalkozás volt veszteséges, addig 2023-ra ez a szám egyre mérséklődött. A 2022-ben veszteséges három befektetési vállalkozás közül egy visszaadta tevékenységi engedélyét, kettő pedig időközben nyereségesé vált. A 2023-ban veszteséges befektetési vállalkozás egy újonnan piacra lépő szereplő, amelynél értelemszerűen a kezdeti, indulási költségek meghaladták a bevételeket. A szektorszintű jövedelem javulását a saját tőkéhez mért adózás utáni eredmény (ROE) mutatója is alátámasztja: a 7.13. ábrán látható, hogy a függőleges nulla tengelytől jobbra tömörülnek a befektetési vállalkozások.

7.13. ábra
A befektetési vállalkozások ROE értéke (%)

Forrás: MNB

7.1. Keretes írás**Az Európai Bizottság retail befektetési stratégiája**

Az Európai Bizottság (EB) 2023. május 24-én publikálta a befektetővédelmi szabályok egyszerűsítésére és korszerűsítésére irányuló javaslatcsomagját (Retail Investment Package (RIS)), amely két jogalkotási kezdeményezésből áll: egyrészt a befektetési szolgáltatásoknál irányadó MiFID II, a biztosításokra vonatkozó IDD és Szolvencia II, valamint a befektetési alapokra vonatkozó ÁÉKBV-irányelv és az ABAK-irányelv módosítására irányuló Omnibus-irányelv javaslatból, másrészt a lakossági befektetési csomag-termékekkel, illetve biztosítási alapú befektetési termékekkel foglalkozó PRIIPs rendelet módosítására irányuló rendeletjavaslatból.

A javaslatok célja a lakossági befektetők uniós tőkepiacokon való részvételének növelése, a tájékozott befektetési döntések meghozatalának elősegítése, valamint a lakossági befektetők védelmének erősítése. A csomag három legfőbb javaslata: i) a lakossági befektetők tájékoztatásának egyszerűsítése, ii) részleges ösztönző tilalom a tőke- és biztosítási piac egyes termékértékesítései kapcsán, iii) a tisztességtelen költségek visszaszorítása és a jó ár-érték arány („Value for Money”) biztosítása érdekében költségszint-benchmark kidolgozása.

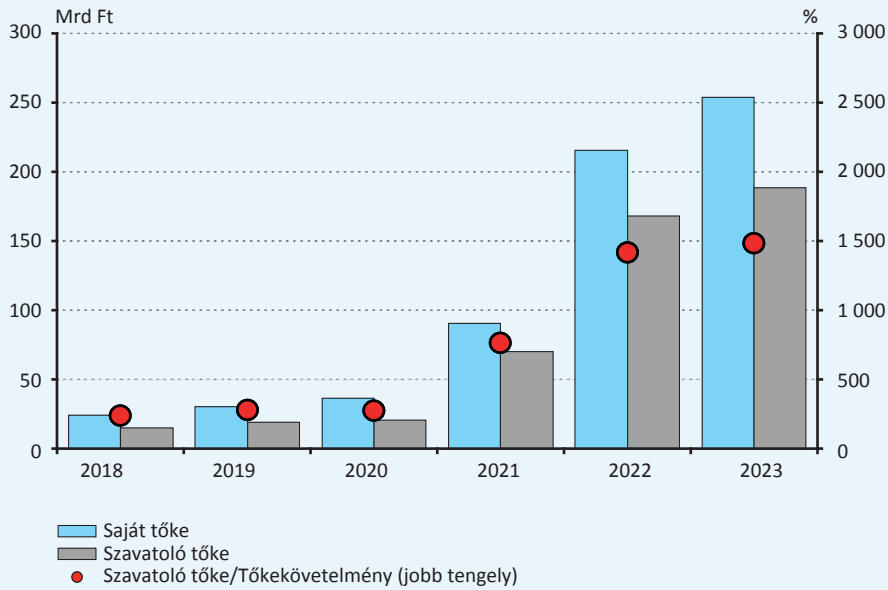
Ezek közül – a jelenlegi állásponatok ismerete mellett – kiemelendő, hogy az ösztönzők kapcsán a javaslat a befektetési tanácsadás nélküli, kizárólag megbízás végrehajtása (execution-only) befektetési szolgáltatás esetén korlátozná az ösztönzők fizetését. A javaslat továbbá megkövetelné a tagállamoktól, hogy nemzeti szinten erősítsék a pénzügyi oktatási tevékenységüket, hiszen a pénzügyi tudatosság növelése is nagyban hozzájárul a megalapozott befektetési döntések meghozatalához.

Jelenleg az EU rendes jogalkotási eljárása szerint az Európai Parlament (EP) és az Európai Tanács (ET) is véleményezi a javaslatcsomagot, illetve egyeztet az EB-vel. Az EP már publikálta az első véleményét a csomagról, ami több témakörben is szembe megy az EB javaslataival, így várhatóan a háromoldalú megállapodás megszületéséig az EB eredeti javaslatcsomagja több ponton finomodni, módosulni fog. Az MNB kompetens felügyeleti szervként szakértői minőségben folyamatosan nyomon követi a javaslatok evolúcióját. A jelenleg ismert javaslatcsomag alapján a tőkepiaci szereplőknek várhatóan jelentős erőforrásokat kell az új szabályoknak való megfelelés érdekében mozgósítaniuk, az MNB pedig aktívan támogatni kívánja az alkalmazkodásukat.

7.3.3. Szektorszinten megfelelő tőkeellátottság

A befektetési vállalkozások saját tőkéje 2023 végén elérte a 253,4 milliárd forintot, amely így 17,7%-kal haladta meg a 2022 év végi értéket: a növekedést alapvetően az első két piaci szereplő saját tőkéjének növekedése magyarázza. A szektorszintű szavatolótőkekövetelmény a 2022-es 11,9 milliárd forintról 2023-ra 12,7 milliárd forintra emelkedett (+7%), ugyanakkor a 2023 végén rendelkezésre álló 188,4 milliárd forintos szavatolótőke 12%-kal haladta meg az előző évi értéket: mindezek következtében a befektetési vállalkozási szektor tőke megfelelése tovább növekedett és ennek megfelelően a szavatolótőke és szavatolótőkekövetelmény aránya a 2022-es 1.417%-ról 2023-ra 1.484%-ra emelkedett. Amennyiben a nagy külföldi háttérű befektetési vállalkozást nem vesszük figyelembe, akkor is a szektorszintű tőke megfelelés kiemelkedő: a szavatolótőke és szavatolótőkekövetelmény aránya 2023-ban 439% volt. A Magyarországon székhellyel rendelkező 10 befektetési vállalkozás közül mindegyik a tőkekövetelményeket meghaladó szavatolótőkével rendelkezett 2023 végén. (7.14. ábra)

7.14. ábra
Befektetési vállalkozások tőkéje és tőke megfelelési mutatója

Forrás: MNB

7.3. táblázat
A befektetési vállalkozások szektorszintű kockázatai

Kockázati kategória	Kockázat-csoportok	Kockázat minősítése	Kilátások a kockázatok alakulására	Szöveges értékelés
Piaci kockázat	Globális geopolitikai és pénzügyi piaci események	Magas	→	A globális szintű geopolitikai feszültségek növelik a tőkepiaci kereskedés, befektetések volatilitását, amelyek szigorú és hatékony kockázatkezelési gyakorlatot követelnek meg az intézményektől, prudenciális és fogyasztóvédelmi szempontból is.
Jövedelmezőség	Kamatkörnyezet, infláció	Mérsékelt	→	A befektetési vállalkozások üzleti modellje és jövedelmezősége szektorszinten stabil, biztosítja a hosszú távú tőke-megfelelést.
Tőke megfelelés	Saját kereskedési könyvi pozíciókhoz kapcsolódó kockázatok Partnerkockázat	Mérsékelt	→	A befektetési vállalkozási szektor tőke-megfelelési rátája kedvező és stabil. A kereskedési könyvi kitettséget, valamint a partnerkockázatot befolyásolja a hozamkörnyezet változása, valamint az árfolyamvolatilitás, amelynek kezelésére az IFR/IFD-ben meghatározott kockázatkezelési kontrollokat a befektetési vállalkozások arányosan alkalmazzák. Üzleti modellhez kapcsolódó egyedi likviditási és tőke-megfelelési kockázatok felmerülhetnek, melyek kiegészítő követelmények előírását teszik szükségessé.
Szabályozói kockázat	Uniós tőkepiaci szabályozás folyamatos felülvizsgálata, új rezsimek megjelenése	Magas	→	A fenntarthatósággal összefüggő, befektetési tanácsadási és portfóliókezelési tevékenységet érintő többletkövetelmények továbbra is kihívást jelentenek a befektetési szolgáltatók számára. Továbbá az uniós tőkepiaci szabályozási rezsimek felülvizsgálata és módosítása folyamatosan zajlik, mely folyamatos alkalmazkodást kíván meg a piaci szereplőktől.

Magyarázat:

Kockázat mértéke: magas (vörös), jelentős (narancs), mérsékelt (sárga), alacsony (zöld)

Kockázat iránya: növekvő (fel), stagnáló (jobb), csökkenő (le)

Forrás: MNB

Tőkepiaci szempontból 2023 kiemelkedő évnak bizonyult hiszen mind a kötvénypiaci, mind a részvény befektetésekkel magas hozamot lehetett elérni. A kedvező piaci hangulatot jelentősen befolyásoló tényező az orosz-ukrán háború kimenetele, amely felboríthatja a befektetési kilátásokat. A befektetési vállalkozások jövedelmezősége 2023-ban is kiemelkedő volt, azonban a jövőt tekintve a kamatkörnyezet és infláció alakulása lefelé ható kockázatot jelenthetnek. A geopolitikai feszültségek és a nemzetközi makrogazdasági kockázatok növelik a tőkepiaci kereskedés, befektetések volatilitását, amely szigorú és hatékony kockázatkezelési gyakorlatot követel meg az intézményektől, prudenciális és fogyasztóvédelmi szempontból is. A magas jövedelmezőséggel összhangban a szektor tőkehelyzete is stabil maradt. Továbbra is elmondható, hogy a nemzetközi szabályozói előírásoknak való folyamatos megfelelés, illetve azok alkalmazására való felkészülés jelentős szervezeti erőforrásokat köt le a befektetési vállalkozásoknál, amely tendencia a jövőben is érvényesülni fog.

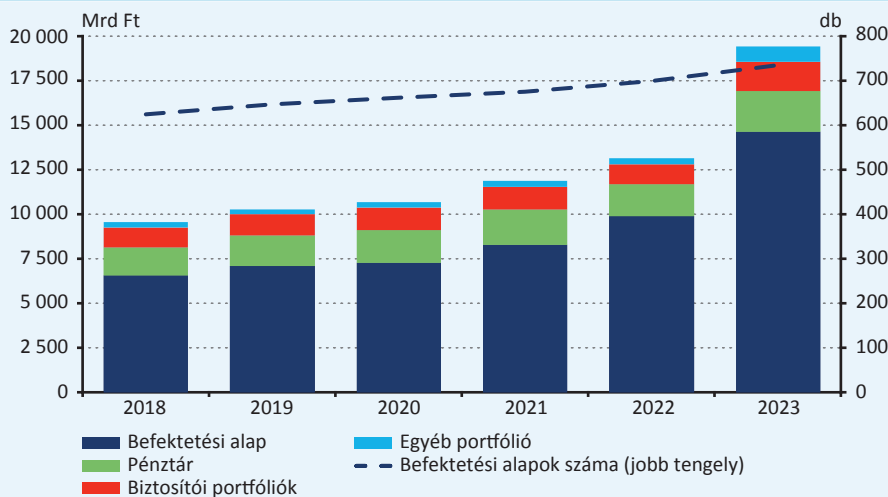
7.4. ALAPKEZELÉSI PIAC ÉS A BEFEKTETÉSI ALAPKEZELŐKET ÉRINTŐ KOCKÁZATOK

7.4.1. Tovább növekedett a befektetési alapkezelők által kezelt vagyon

A 43 felügyelt befektetési alapkezelő által kezelt befektetési alapok száma 2023-ban 36-tal 734-re emelkedett. Az ingatlanalap szektor növekedésének tendenciája 2023-ban is folytatódott és ennek megfelelően az ingatlanalapok száma a 2022-es 189-ről 2023 végére 201-re emelkedett. Az értékpapíralapok száma is tovább növekedett 2023-ban és év végére elérte az 533-at (2022-ben 509, míg 2021-ben 504 volt). A kisbefektetők részére is elérhető nyilvános ingatlanalapok száma nem változott 2023-ban, továbbra is 10 ilyen alap van.

2023-ban az általános pozitív tőkepiaci hangulat mellett a hazai befektetési alapkezelők által kezelt vagyon a 2022 év végi 13.154 milliárd forintról 6.247 milliárd forintra növekedett és 2023 végére elérte a 19.401 milliárd forintos szintet, amely egy újabb történelmi csúcshoz felel meg. A 47,5%-os növekedési dinamika is historikus csúcshoz felel meg a 2022-es 10,8%-os, a 2021-es 11,3%-os, a 2020-as 4%-os és a 2019-es 7,5%-os növekedési ütemeket követően. Az alapkezelők által kezelt összvagyon – ebbe beletartoznak a befektetési alapok, a pénztárak, biztosítói és egyéb portfóliók – növekedését alapvetően a befektetési alapok nettó eszközértékének növekedése magyarázza, de a többi kezelt portfólió vagyona is növekedett. A befektetési alapok nettó eszközértéke 2023 december végén 14.632 milliárd forint volt, amely mintegy 4.760 milliárd forintra (48,2%-kal) haladta meg az egy évvel korábbi 9.872 milliárd forintos nettó eszközértéket. A befektetési alapkezelők által kezelt pénztári vagyon 24,9%-kal növekedett 2023-ban és év végére elérte a 2.274 milliárd forintot: mindhárom pénztártípus – magánnyugdíjpénztár, önkéntes nyugdíjpénztár és egészség-pénztár – esetében növekedett a befektetési alapkezelők által kezelt vagyon. Jelentős növekedés volt megfigyelhető a befektetési alapkezelők által kezelt biztosítói portfóliók esetében, amely a 2022-es 1.125 milliárd forintról 47,7%-kal 1.662 milliárd forintra emelkedett. 2023-ban a befektetési alapkezelők által az egyéb portfóliókban kezelt vagyon értéke gyakorlatilag két és félszeresére ugrott: a 2023 végi 833 milliárd forintos állomány 147,8%-kal haladja meg az előző évi értéket – a növekedés négy befektetési alapkezelőhöz köthető. (7.15. ábra)

7.15. ábra
A befektetési alapkezelők által kezelt vagyon és befektetési alapok száma

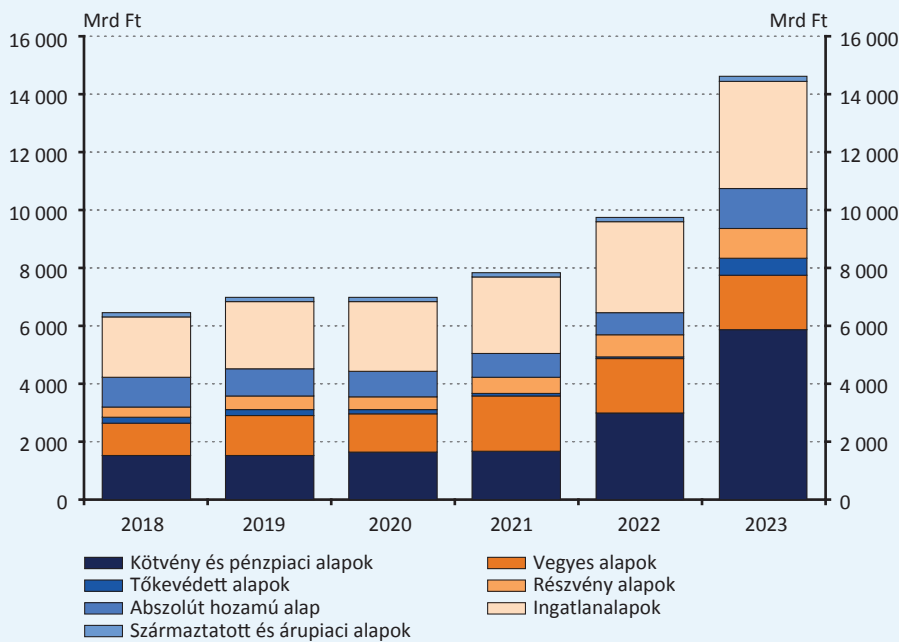

Forrás: MNB

7.4.2. Újabb történelmi csúcson a befektetési alapokban kezelt vagyon a tőkebeáramlásnak köszönhetően

A jelentős lakossági kereslet hatására a befektetési alapok nettó eszközértéke 2023-ban 48,2%-kal 14.632 milliárd forintra növekedett. 2023-ban is a befektetési alapok nettó eszközértékének növekedését alapvetően a nettó tőkebeáramlás indokolja: ennek megfelelően a nettó eszközérték 4.760 milliárd forintos növekedéséből 3.266 milliárd forintot a nettó tőkebeáramlás magyaráz, míg a fennmaradó 1.494 milliárd forint a befektetéseken elért hozamokhoz köthető. A kötvény és pénzüpi alapok kezelt vagyona a 2022-es 2.996 milliárd forintról közel megduplázódott és 2023 végére elérte az 5.863 milliárd forintot. A vegyes alapok kezelt vagyona gyakorlatilag nem változott 2023-ban (2022: 1.890 milliárd forint, 2023: 1.900 milliárd forint). Részleteiben nézve a kötvénytúlsúlyos vegyes alapok vagyona 10 milliárd forintra (3,2%-kal) 318 milliárd forintra emelkedett, a kiegyensúlyozott vegyes alapok vagyona 13 milliárd forintra (1,2%-kal) 1.090 milliárd forintra csökkent, míg a dinamikus vegyes alapok vagyona 13 milliárd forintra (2,9%-kal) 492 milliárd forintra növekedett. A részvényalapok nettó eszközértéke 2023-ban jelentősen – 169 milliárd forintra, azaz mintegy 19,6%-kal – 1.031 milliárd forintra emelkedett: a növekedésből 150 milliárd forint alapvetően a hozamhatásnak köszönhető. A tőkevédett alapokra a korábbi évekre jellemző vagyoncsökkenés 2023-ban megállt: a tőkevédett alapok 2023-as 588 milliárd forintos nettó eszközértéke több, mint kilencszerese a 2022-es 58 milliárd forintos szintnek – a megugrás egy alapkezelőhöz köthető tekintettel arra, hogy két alap át lett sorolva a rövid kötvényalapok kategóriából a tőkevédett kategóriába. Az előző évek piaci tendenciáinak megfelelően 2023-ban is folytatódott az ingatlanalapok – közvetlen és közvetett ingatlanokba fektető alapok – kezelt vagyonának bővülése: 2023-ban az ingatlanalapok nettó eszközértéke 18%-kal 3.693 milliárd forintra növekedett. (7.16. ábra)

7.16. ábra
A befektetési alapok befektetési politika szerinti megbontása

Forrás: MNB

7.2. Keretes írás**A befektetési alapok besorolása – változó Kormányrendelet**

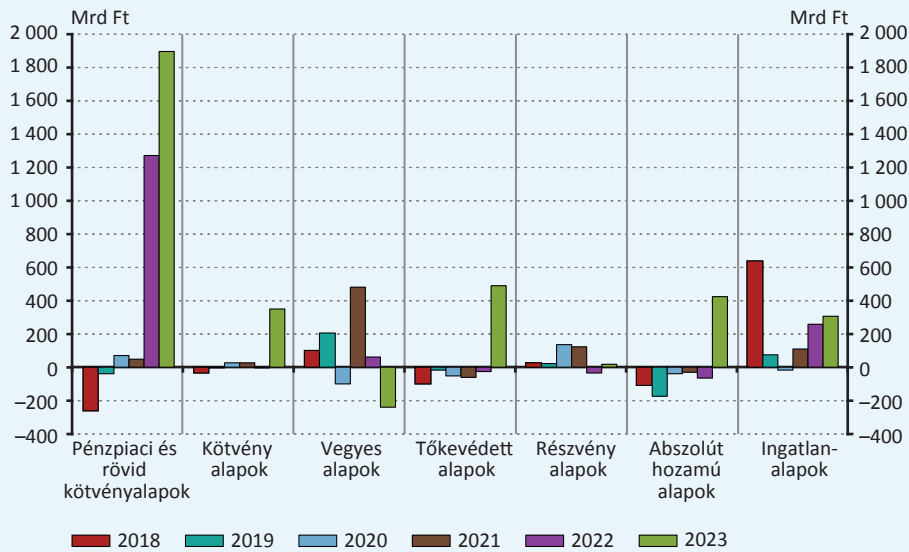
2024. március 7-én megjelent a kollektív befektetési formák befektetési és hitelfelvételi szabályairól szóló 78/2014. (III. 14.) Kormányrendelet módosításáról szóló 55/2024 (III. 7.) Kormányrendelet, amely a befektetési alapok kategorizálását jogszabályi erőre emeli. Az adott kategóriához tartozást az újonnan meghatározott limiteknek való megfelelés biztosítja: ezáltal az alapok megnevezése jobban fogja tükrözni portfólió-összetételüket, így fokozva a befektetők felé a transzparenciát. A módosítás 14 befektetési alap kategóriát hoz létre. A jogszabály nem vonatkozik zártkörű befektetési alapokra, a nyilvános belépési korláttal rendelkező ingatlanalapokra, illetve olyan értékpapíralapra, amelyek legalább 80%-os mértékben Magyarországon kívül kibocsátott, valamint forgalmazott eszközbe fektet be. A jogszabály szerint a befektetési alapkezelő, illetve a letétkezelő 2024. július 1-ig köteles minden intézkedést megtenni annak érdekében, hogy a Kormányrendelet rendelkezéseinek legkésőbb 2024. szeptember 1-től megfeleljen.

A jogszabály 14 befektetési alap kategória közül 9 esetben kötelező állampapír tartási limitet vezet be, így 8 kategória (kötvényalap, részvényalap, vegyes értékpapíralap, tőkevédett alap, árupiaci alap, alapok alapja, vegyes alap, ingatlanalap) esetén az eszközök legalább 5%-a állampapír, és ezen felül legalább 3%-a legfeljebb egyéves futamidejű vagy egyéves hátralévő futamidejű állampapír, egy esetben (unikális alap) eszközeinek legalább 5%-a állampapír. A jogszabály például a kötvényalapok esetében legalább 55%-os hitelviszonyt megtestesítő értékpapír tartását írja elő, míg a részvényalapok vonatkozásában minimum 80%-os részvénytartási kötelezettséget ír elő. Az előírások szerint a tőkevédett alapoknak minimum 60%-ot kötvényben vagy betétben kell tartaniuk, ugyanakkor ebből maximum 40% lehet a kötvény.

7.4.3. A befektetési alapok nettó tőkebeáramlása újabb történelmi csúcsot ért el

2023-ban is folytatódott a rendkívül nagymértékű pozitív tőkebeáramlás a befektetési alapokba, messze meghaladva az előző évi szintén rekordszintű beáramlást: a 2023-as 3.266 milliárd forintos nettó tőkebeáramlás több mint kétszerese a 2022-es 1.470 milliárd forintos tőkebeáramlásnak és többszöröse a korábbi években tapasztalt értékeknek. A nettó tőkebeáramlás ilyen mértékű dinamikája mögött a pénzügyi és kötvényalapok iránt megnövekedett lakossági kereslet áll, amelyre magyarázatot a pénzügyi és a rövid kötvény-alapok vonzó hozamai nyújtanak. A legnagyobb nettó tőkebeáramlás 2023-ban a rövid kötvény-alapoknál volt megfigyelhető, amely elérte az 1.731 milliárd forintot (2022-ben ez 993 milliárd forint volt). A többi kamatozó eszközökbe fektető alapokat is erőteljes nettó tőkebeáramlás jellemezte 2023-ban: a hosszú és szabad futamidejű kötvényalapok nettó tőkebeáramlása 179, illetve 174 milliárd forint volt, és őket a pénzügyi alapok követték 159 milliárd forinttal. A vegyes alapokat az előző évek csökkenő keresletét követően 2023-ban már 242 milliárd forintos nettó tőke kivonás jellemezte (2022-ben +63 milliárd forintos, míg 2021-ben +484 milliárd forintos nettó tőkebeáramlás volt). Az abszolút hozamú alapokat a korábbi évek tőke kivonása után 2023-ban jelentős – mintegy 437 milliárd forintos – nettó tőkebeáramlás jellemezte, amelyre magyarázatot a lakossági kereslet megjelenése nyújt, amelyet kiegészít más típusú – jellemzően vegyes – alapok átsorolása az abszolút hozamú alapok közé. (7.17. ábra)

7.17. ábra
A befektetési alapok nettó tőkeáramlása

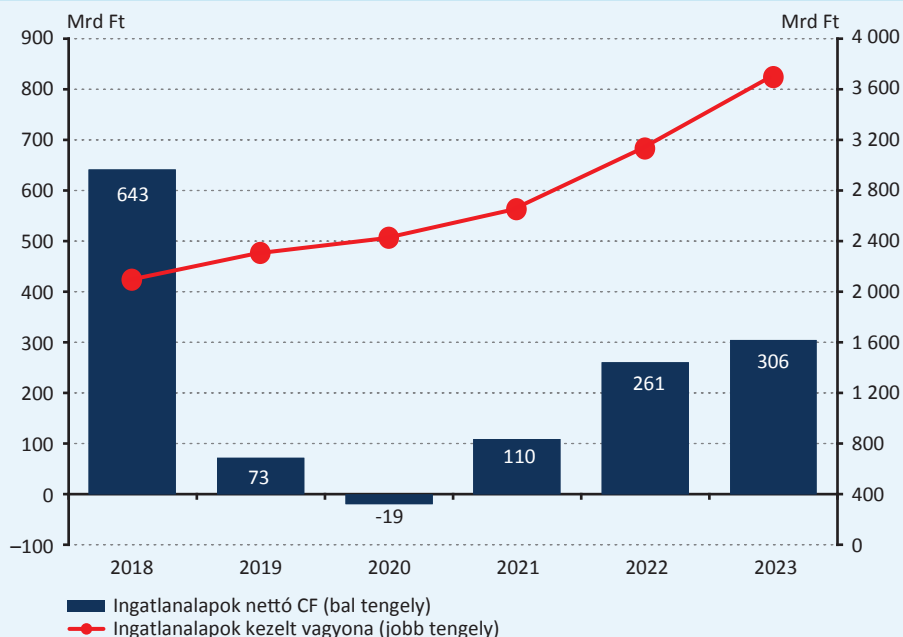

Forrás: MNB

7.4.4. Tovább bővült az ingatlanalapok nettó eszközértéke

2023-ban a korábbi évekhez képest kisebb ütemben, de tovább emelkedett az ingatlanalapokba – közvetlen és közvetett ingatlanokba fektető alapok – történő nettó tőkebeáramlás: a 2023-as 306 milliárd forintos nettó tőkebeáramlás közel 17%-kal haladta meg a 2022-es 261 milliárd forintos nettó tőkebeáramlást. A közvetlen ingatlanokba fektető alapok esetében 2023-ban a nettó eszközérték a 2022-es 2.640 milliárd forintról 19,1%-kal 3.144 milliárd forintra nőtt: az 504 milliárd forintos növekedésből a kezelt állományon elért befektetési hozam 241 milliárd forintot tett ki, míg a nettó tőkebeáramlás 263 milliárd forint volt. A közvetett ingatlanokba fektető alapok 2023-as 549 milliárd forintos nettó eszközértéke 11,8%-kal haladja meg a 2022-es 491 milliárd forintos állományt. A kezelt vagyon 58 milliárd forintos bővüléséből 43 milliárd forintot a nettó tőkebeáramlás és 15 milliárd forintot a befektetéseken elért hozam magyaráz. (7.18. ábra)

7.18. ábra
Ingatlanalapok állománya és nettó tőkebeáramlása

Forrás: MNB

7.3. Keretes írás**Ingatlanalap ajánlás bemutatása**

2023. december 18-án megjelent a nyilvános, nyílt végű ingatlanalapok befektetési jegyeinek forgalomba hozataláról, likviditási profiljának kialakításáról, illetve koncentrációs kockázatainak kezeléséről szóló 13/2023. (XII.15) MNB ajánlás az MNB honlapján. Az MNB az új ajánlás alkalmazását a közzétételét követő naptól, azaz 2023. december 19-től várja el az érintett pénzügyi szervezetektől. Ezzel egyidejűleg a korábbi, a nyilvános, nyílt végű ingatlanalapok befektetési jegyeinek forgalomba hozataláról szóló 5/2019. (IV.1.) MNB ajánlás hatályát veszti.

Az ajánlás kiadásának előzményéhez tartozik, hogy az ingatlanalapok befektetési jegyeinek visszaváltásáról szóló 449/2023. (X. 3.) Kormányrendelet 2023. október 9. napján lépett hatályba. A 449/2023. Kormányrendelet hatályba lépésével az MNB 2019. évi ajánlásának aktualizálása is szükségessé vált. A 449/2023. Kormányrendeletben rögzített új szabályok a 2019. május 15. napján már nyilvántartásba vett nyilvános, nyílt végű ingatlanalapokra vonatkoznak. Ezért a később létrehozott alapok kérdéskörét a 2023. évi ajánlás rendezi azzal, hogy a 2019. évi ajánlásban lefektetett elveket tartja irányadónak.

Az új szabályok szerint a 2019. május 15. napján már nyilvántartásba vett nyilvános, nyílt végű ingatlanalapokban a hosszú visszaváltási idejű befektetési jegyeknek az alap tulajdonában álló ingatlannak minősülő eszközök értékének legalább 15%-át kell kitennie. A hosszú visszaváltási futamidejű befektetési jegy sorozatok értékesítését az MNB korábban is támogatta, és ezt megerősítette a 2023. évi ajánlás kiadásával. Az ajánlás főbb üzenetei a következők: (i) az MNB elvárja az értékesítést végző intézményektől, hogy a hosszú visszaváltási idejű sorozatok értékesítését preferálják, (ii) az MNB kiemelten fontosnak tartja, hogy a befektetők kellő tájékozottsággal hozzák meg befektetési döntésüket, ezért a kockázatokról szóló információknak folyamatosan elérhetőeknek kell lenniük, így tájékoztatást vár el alapkezelői és forgalmazói oldalon egyaránt, (iii) a fenti alapok esetén továbbra sem elfogadott rövid visszaváltási idejű sorozat létrehozása, vagy az arra megállapított forgalmazási maximum növelése.

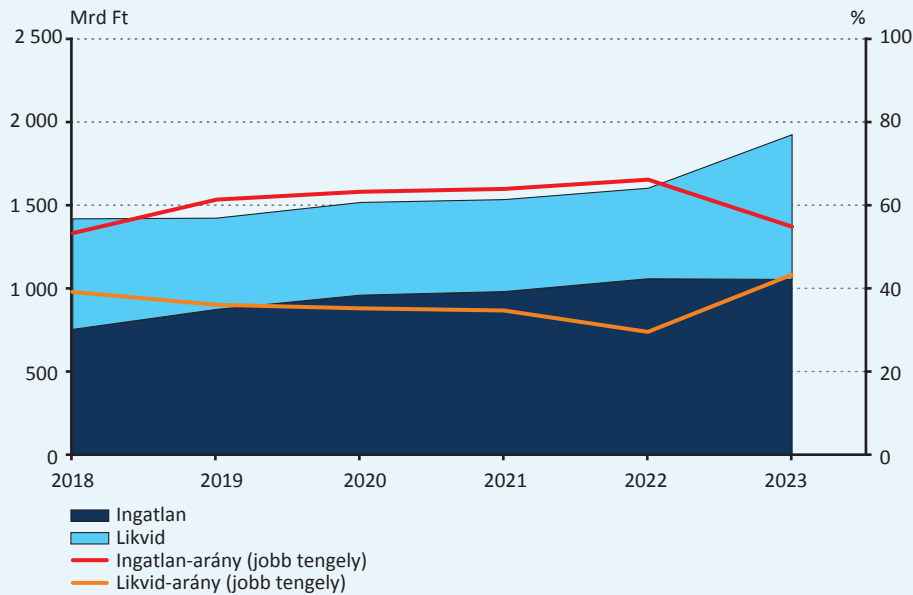
A 2019. május 15. napján már nyilvántartásba vett nyilvános, nyílt végű ingatlanalapokat kezelő alapkezelőknek részletes tervet kell megküldeniük az MNB felé arra vonatkozóan, hogy milyen időpontra és miként kívánnak megfelelni a 449/2023. Kormányrendelet rendelkezéseinek. Továbbá az MNB a korábban csak az érintett alapkezelőknek megküldött további prudenciális elvárásait is a nyilvános ajánlás szövegébe emelte. Így a korábbi 25%-os likviditási elvárás is fennmarad, de a rövid visszaváltási idejű befektetési jegyek értékesítését ismét megnyitó alapok esetén az MNB 30% alatt várja el az intézkedési terv benyújtását. Ez az elvárás is a felügyeleti tapasztalatok alapján került kialakításra, hiszen számos nagy, piacvezető nyilvános, nyílt végű ingatlanalap 30%-nál is magasabb likvideszköz szintet tartott fenn biztonsági okokból. Az elvárt likviditási szint alá csökkent ingatlanalapok esetén az alapkezelőnek meg kell tennie a szükséges intézkedéseket a likviditás helyreállítására. Amennyiben az ingatlanalap élt a 449/2023. Kormányrendelet általi lehetőséggel, és emelte a rövid visszaváltási idejű befektetési jegyek forgalmazási maximumát, akkor ezeket a stresszteszteket nem csak a 30%-os likviditási limit alatt, hanem havi gyakorisággal folyamatosan el kell készíteni és az MNB felé meg kell küldenie.

7.4.5. Tovább növekedett a nyilvános ingatlanalapokban kezelt vagyon, alapvetően a hozamoknak köszönhetően

A nyilvános ingatlanalapok nettó eszközértékét 2023-ban dinamikus növekedés jellemezte: a nyilvános ingatlanalapok 2022 végi 1.599 milliárd forintos nettó eszközértéke 20,1%-kal 1.921 milliárd forintra növekedett 2023 végére (a növekedés 2022-ben 4,3%-os, 2021-ben 0,6%-os, 2020-ban 6,9%-os, 2019-ben 0,4%-os volt). A nyilvános ingatlanalapok nettó eszközértékének 2023-as 322 milliárd forintos növekedése egyrészt a befektetéseken elért 197 milliárd forintos hozamnak, illetve a 125 milliárd forintos nettó tőkebeáramlásnak köszönhető. Kiemelendő azonban, hogy a 125 milliárd forint nettó tőkebeáramlásból 90 milliárd forint a Baross Gábor Tőkeprogram keretében három nyilvános ingatlanalaphoz jutott tőke, így a nem állami befektetők által generált nettó tőkebeáramlás 35 milliárd forint, amely viszont meghaladja a 2021-ben és 2022-ben tapasztalt 41 és 69 milliárd forint nettó tőkekivonást. Ugyanakkor kijelenthető, hogy a korábbi lakossági érdeklődés és kereslet a nyilvános ingatlanalapok iránt nem tért vissza, mivel sokkal vonzóbb alternatív befektetési

lehetőségek állnak a lakossági befektetők rendelkezésére – lásd a lakossági állampapírokat és azok hozamait. A nyilvános ingatlanalapot ingatlanbefektetések részaránya a 2022-es 66%-ról 2023 végére 11%-ponttal 55%-ra csökkent: a csökkenés szektorszinten jelen volt, de a csökkenés nagyságrendjét egy alapkezelő magyarázza. Kiemelendő, hogy ez az arány nagyságrendileg megegyezik a 2020 előtti évek arányával (7.19. ábra). A nyilvános ingatlanalapot jellemző magas piaci koncentráció tovább emelkedett 2023-ban: a 3 legnagyobb nettó eszközértékkel rendelkező nyilvános ingatlanalap a nyilvános ingatlanalapot teljes nettó eszközértékének 80,9%-át tették ki, amely 3,7%-ponttal magasabb 2022-es 77,2%-es szintnél.

7.19. ábra
A nyilvános ingatlanalapot ingatlanbefektetések állománya és aránya a nettó eszközértékhez képest

Forrás: MNB

7.4. Keretes írás

Az első zöld ingatlanalap – zöld ingatlanalapotokkal kapcsolatos elvárások

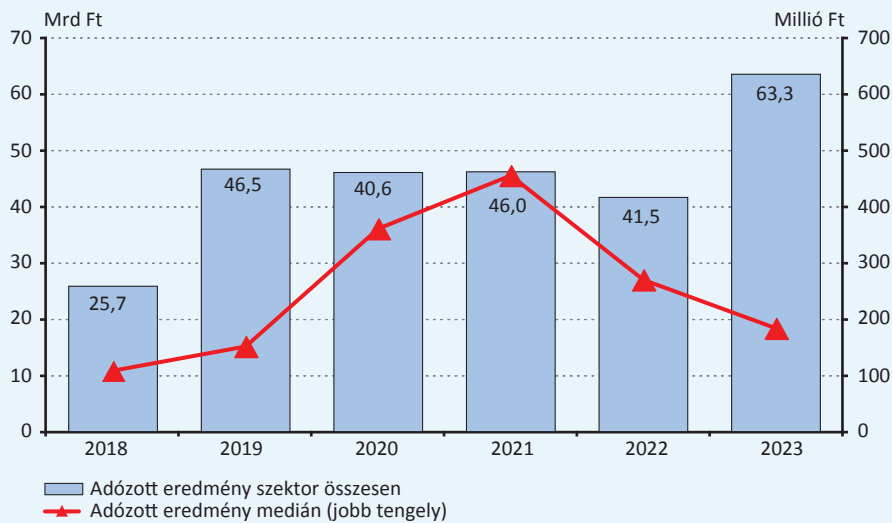
Az Európai Unióban 2023 végén a befektetési alapokban kezelt vagyon 59%-a „zöld” jellegű volt, ebből 3,5% fenntartható (SFDR 9) és 55,5% ESG (SFDR 8) terméknek felelt meg. A több mint 11.600 db befektetési alap nettó eszközértéke pedig elérte az 5.200 milliárd eurót. Magyarországon – bár egyértelmű növekedés mutatható ki – nemzetközi összehasonlításban az ESG befektetési alapok aránya alacsonynak tekinthető. Ezen alapok aggregált nettó eszközértéke kevesebb mint 2%-át teszi ki a teljes piacnak. 2023 végén összesen 38 db ESG befektetési alap volt elérhető a hazai tőkepiacra, míg a fenntartható befektetési alapok száma 1 db volt. Az SFDR és annak kiegészítő rendeletének (SFDR RTS) elvárásrendszere komplex, melyet a piaci szereplők továbbra is újszerűnek, nehezen alkalmazhatónak találnak. A jogszabály összetettségét bizonyítja az is, hogy az Európai Felügyeleti Hatóságok (EFH) számos tisztázó dokumentumot, kérdések és válaszok típusú anyagot publikáltak, melyeket 2023 tavaszán egy dokumentumként is közzétettek.

Hazánkban az MNB 2024. januárban engedélyezte az első zöld ingatlanalapot. Az alap fenntartható befektetési célkitűzéssel nem rendelkezik, ám befektetései környezeti/társadalmi jellemzőket mozdítanak elő, így az SFDR 8. cikkének megfelelő. Az alap célkitűzései között szerepel, hogy a befektetések legalább 10 százaléka olyan fenntartható befektetésekbe történik, melyek környezeti célkitűzéssel rendelkező gazdasági tevékenységekhez kapcsolódnak. Az alap célja továbbá olyan ingatlanokba történő befektetés, amelyek hosszú távú hasznos élettartammal és zöld minősítéssel rendelkeznek.

7.4.6. Dinamikusan növekedett az alapkezelési szektor jövedelmezősége

A befektetési alapkezelők adózott eredménye dinamikusán növekedett összhangban a vagyonekezelte állomány növekedésével: a 2023-as 63,3 milliárd forintos adózott eredmény gyakorlatilag másfélszerese a 2022-es 41,5 milliárd forintos adózott eredménynek. A növekedés szektorszinten jelen volt – kiemelendő a piacvezető alapkezelő adózott eredményének növekedése. 2023-ban a veszteséges alapkezelők száma az előző évi háromról hétre növekedett. A 2023-ban veszteséges alapkezelők adózott eredménye -293 millió forint volt. A hét veszteséges alapkezelőből egy újonnan lépett a piacra, kettő már alapítástól veszteséges. (7.20. ábra)

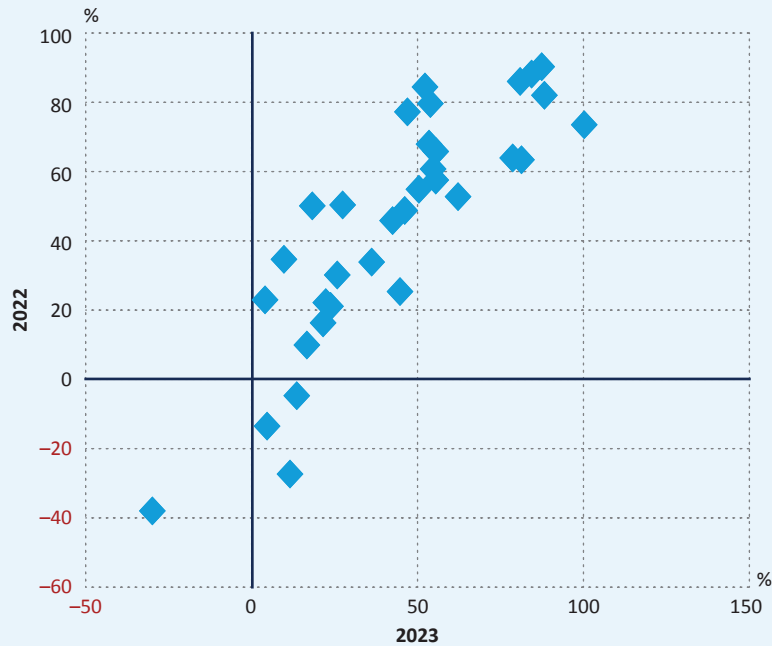
7.20. ábra
A befektetési alapkezelők jövedelmezősége

Forrás: MNB

2023-ban a befektetési alapkezelői szektor jövedelemkoncentrációja jelentős mértékben növekedett: az 5 legnagyobb adózott eredménnyel rendelkező piaci szereplő adózott eredménye a teljes szektor adózott eredményének 63,9%-a volt 2023-ban, amely 16%-ponttal haladta meg a 2022-es értéket – a jelentős növekedésre a piacvezető alapkezelő dinamikus eredménynövekedése nyújt magyarázatot. Összességében a befektetési alapkezelőket 2023-ban is kimagasló jövedelmezőség jellemezte, amelyet a ROE mutató – adózás utáni eredmény saját tőkéhez viszonyítva – értékének magas szintje is alátámaszt: a 7.21. ábrán csak azok a befektetési alapkezelők szerepelnek, amelyek 2022-ben és 2023-ban is működtek, illetve 2023-ban nem vonták vissza tevékenységi engedélyüket.

7.21. ábra
A befektetési alapkezelők ROE értéke (%)

Forrás: MNB

7.4. táblázat
A befektetési alapkezelők szektorszintű kockázatai

Kockázati kategória	Kockázat-csoportok	Kockázat minősítése	Kilátások a kockázatok alakulására	Szöveges értékelés
Piaci kockázat	Likviditás, deviza piaci turbulenciák, ingatlanalapok működése stressz környezetben	Magas	→	Kiemelkedő évnél bizonyult 2023 befektetési szempontból, és jelentős tőkebeáramlást tapasztalhattak az alapkezelők a különböző alapokba. A pandémia hatásainak elmúltával a korábbi évek alul teljesítését az alapkezelői szektor ledolgozta, és pozitívan tekint a 2024-es évre.
Vállalatirányítás	Fenntarthatósággal kapcsolatos szempontok, digitalizáció	Magas	→	Az alapkezelők vállalatirányítási rendszerébe egyre inkább beépül az ESG szempontoknak való megfelelés, és ennek a folyamatnak a folytatására számíthatunk 2024-ben. A digitalizáció információbiztonsági és prudenciális kockázatainak kezelése a következő időszak jelentős kihívása.
Jövedelmezőség	Piaci hozamkörnyezet	Jelentős	↑	Az alapkezelői szektor jövedelmezősége 2023-ban magas volt. A következő időszakban azonban az infláció csökkenésével alacsonyabb hozamokra számíthatunk, amely a jövedelmezőségi mutatókban is megjelenhet.
Működési kockázat	Kockázatkezelési rendszerek	Jelentős	↑	Az ESG szempontoknak való megfelelés komoly adatlágya és a fenntarthatósággal kapcsolatos megnövekedett elemzési feladatok továbbra is kihívás elé állítják a hazai alapkezelőket.
Tőkemegfelelés	Jövedelmezőség	Alacsony	↓	Az alapkezelői szektor jövedelmezősége 2023-ban magas volt, amely javította az alapkezelők amúgy is stabil tőkehelyzetét.

Magyarázat:

Kockázat mértéke

magas

jelentős

mérsékelt

alacsony

Kockázat iránya

növekvő

stagnáló

csökkenő

Forrás: MNB

Kiemelkedő évnak bizonyult 2023 befektetési szempontból, hiszen mind a kötvénypiaci, mind a részvény befektetésekkel magas hozamot lehetett elérni. A kedvező hangulatnak köszönhetően jelentős tőkebeáramlást is tapasztalhattak az alapkezelők a különböző alapok esetében. A pandémia hatásainak elmúltával a korábbi évek alul teljesítését az alapkezelői szektor ledolgozta, és pozitívan tekint a 2024-es évre. A piaci hangulatot jelentősen befolyásoló tényező az orosz-ukrán háború kimenetele, amely felboríthatja az alapvetően pozitív befektetési kilátásokat. Az orosz-ukrán konfliktus miatt korábban két piacvezető alapkezelő kifejezetten orosz fókuszú részvény alapjainak forgalmazása felfüggesztésre került, majd az elhúzódó válság miatt ezekben az alapokban elkülönítésre kerültek az ukrajnai háború miatt tartósan illikviddé vált eszközök. Az illikvid befektetési jegysorozatok tehát a likvid sorozatok mellett továbbra is a befektetők vagyonát képezik, de az alapkezelők nem számítanak fel bizonyos díjakat ügyfeleiknek ezen vagyonelem után. Általánosságban elmondható, hogy a hazai orosz kitétséggű befektetési alapok állománya továbbra is minimális a befektetési alapok piacán belül.

Az alapkezelők vállalatirányítási rendszerébe egyre inkább beépül az ESG szempontoknak való megfelelés, és ennek a folyamatnak a folytatására számíthatunk 2024-ben. A fenti folyamat mellett a vállalati működés erőteljes digitalizációja és a legújabb technológiák (mesterséges intelligencia, gépi tanulás) alkalmazásának elterjedésére számíthatunk az alapkezelői működés több területén. Ennek információbiztonsági és prudenciális kockázatainak kezelése a következő időszak jelentős kihívása. Az ESG szempontoknak való megfelelés komoly adatigénye és a fenntarthatósággal kapcsolatos megnövekedett elemzési feladatok továbbra is kihívás elé állítják a hazai alapkezelőket, amelyeknek a működésük keretében be kell ruházniuk egyszerre az új digitális megoldásokba és a fenntartható működést támogató infrastruktúrába. A kihívások miatt a termékfejlesztési és forgalmazási megoldások fejlesztése, illetve a kockázatkezelés megerősítése szükséges.

Az alapkezelői szektor jövedelmezősége 2023-ban a kedvező befektetési környezetnek, a beáramló ügyfélpénzeknek és sikerdíj bevételeknek köszönhetően magas volt, amely javította az alapkezelők amúgy is stabil tőkehelyzetét. A korábban lezajlott konszolidáció hatására az alapkezelők továbbra is jelentős tartalékokkal rendelkeznek.

7.5. TŐKEPIACI FOGYASZTÓVÉDELEM

Összhangban az MNB 2020-2025. évekre vonatkozó felügyeleti stratégiájában rögzített célkitűzésekkel (fogyasztóközponúság, erőteljes fogyasztóvédelem), a tőkepiaci fogyasztóvédelmi felügyelés fókuszában a befektetési szolgáltatás nyújtásához és az értékesített pénzügyi eszközökhöz kapcsolódó transzparens, érthető és fair tájékoztatás és marketing, az ügyfelek igényeivel és célkitűzéseivel összhangban lévő tőkepiaci befektetések ajánlását eredményező termékértékesítési gyakorlatok megvalósulásának biztosítása áll. Az MNB az elmúlt években ezen fogyasztóvédelmi megközelítés által vezérelve folytatta le több témakörben fogyasztóvédelmi fókuszú ellenőrzéseit.

7.5.1. Marketingtevékenység témaellenőrzés

Az MNB 2023-ban is folytatta a 2019-ben megkezdett tőkepiaci fogyasztóvédelmi témaellenőrzési folyamatot a befektetési szolgáltatók tevékenységét érintően. A megfelelőség értékelési (2019), az alkalmasság értékelési (2020), a termékírányítási (2021), valamint az előzetes költségtájékoztató (2022) gyakorlatok ellenőrzését követően az MNB 2023-ban a piaci szereplők marketing tevékenységét vizsgálta meg, elsősorban a tevékenység szabályozottsága, valamint a befektetőknek szóló marketing tartalmak kiegyensúlyozottsága szempontjából. Az MNB a folyamatos felügyelés keretében végzett témaellenőrzésbe – mely a korábbi évek gyakorlatához hasonlóan az Európai Értékpapír-piaci Felügyeleti Hatóság (ESMA) által koordinált közös felügyeleti fellépésben (CSA) való közreműködés részeként került lefolytatásra és az ESMA részére megküldött riporttal zárult – 14 befektetési szolgáltatót vont be, és az kiterjedt a marketingtevékenység valamennyi csatornájára: social-media megjelenés, online bannerek és ahhoz kapcsolódó landing page-k, hírlevelek, EDM-ek, saját weboldalak, CRM kampány, nyomtatott tartalmak és TV spotok. A témaellenőrzés alapján megállapítható volt, hogy a piaci szereplők a marketing tartalmak előállítására és jóváhagyására vonatkozásában a tényleges tevékenységgel arányos részletezettségű és szabályozott folyamatokkal rendelkeznek, valamint a jogszabályi megfelelési funkciók megfelelően bevonásra kerülnek a tartalmak jóváhagyásába, továbbá a saját előállítású tartalmakkal rendelkező termékforgalmazók figyelembe veszik a termék előállítója által készített hivatalos dokumentációt, valamint a marketing tartalmak előállításával kapcsolatos folyamatok rendszeresen felülvizsgálatra kerülnek. Az MNB vizsgálta a befektetési szolgáltatók által előállított konkrét – egyedi terméket (jellemzően csoporton belüli befektetési alapot) célzó vagy a szolgáltatás valamely elemét reklámozó – marketing tartalmakat az ügyfelekhez eljuttatott üzenetek, információk és vizualitás szempontjából. A témaellenőrzés tapasztalatai alapján a marketing tartalmak üzenetei kellően kiegyensúlyozottak voltak, félrevezető

jelleg nem volt azonosítható. A témaellenőrzés nyomán az MNB – figyelembe véve a piaci szereplők mind a népszerűsített termékek, mind az alkalmazott csatorna szempontjából konzervatív marketingtevékenységét is (pl. a hazai piaci szereplők körében az influencer-ek bevonásával a social-media platformokon megvalósított marketing nem jellemző) – nem azonosított olyan fogyasztóvédelmi kockázatot, amely a szolgáltatók irányába intézkedést tett volna szükségessé. Folyamatos felügyelés keretében befektetési tanácsadási tevékenység ellenőrzésével összekapcsolva, az MNB 2024-ben is folytatja a szolgáltatók marketing tartalmainak figyelemmel kísérését és ellenőrzését.

7.5.2. Alkalmasság értékelési témavizsgálat nyomon követés

Az MNB 2020 és 2021 között lefolytatott témavizsgálatában – mely az ESMA által kezdeményezett koordinált felügyeleti fellépésben (CSA) való részvétel keretében megvalósított második tőkepiaci fogyasztóvédelmi fókuszú vizsgálat volt – 13 befektetési szolgáltató esetében vizsgálta részletesen az értékesített befektetések alkalmasság-értékelésének gyakorlatát. Az MNB folyamatos felügyelés keretében szorosan nyomon követte a befektetési szolgáltatók felé előírt intézkedések végrehajtását és az ahhoz kapcsolódó informatikai fejlesztéseket. Az MNB tőkepiaci fogyasztóvédelmi tevékenysége keretében kiemelt szerepet szán a befektetési tanácsadások ellenőrzésének, különösen az alkalmas termék ajánlása és a tanácsadásokhoz kapcsolódó kommunikáció, tájékoztatások megfelelősége szempontjából.

7.5.3. Termékirányítással kapcsolatos témavizsgálat

Az MNB 2022-ben zárta le a ESMA kezdeményezése alapján indított témavizsgálatot a befektetési szolgáltatók termékirányítási gyakorlatának ellenőrzése vonatkozásában, mely az ESMA által koordinált közös felügyeleti fellépésben (CSA) való részvételhez kapcsolódó, sorrendben harmadik tőkepiaci fogyasztóvédelmi fókuszú témavizsgálat volt. A témavizsgálat 16 intézményt érintett. Az MNB súlyos szabálytalanságokat nem tárt fel, de több intézménynél azonosított fogyasztóvédelmi szempontból aggályos gyakorlatokat. Visszatérő probléma volt, hogy egyes termékek, termékcsoportok vonatkozásában nem mindenhol voltak megfelelően kialakítva a célpiaci ismérvek. Egyes szolgáltatóknál az MNB által elvárt szempontrendszer egy-egy elemét nem értékelték, míg másoknál – bár minden szempont beépült az értékelésbe – a termékek között nem volt elégséges differenciálás, vagy főleg a magasabb kockázatú termékek esetén nem volt megfelelő a célpiaci jellemzés. A jogszabályi elvárás szerint a termékek alapvetően a meghatározott (pozitív) célpiacon belül értékesíthetőek, de a szolgáltatóknak negatív célpiacot is meg kell határozni, az ebbe eső ügyfelek alapesetben nem egyeztethetőek össze a termékkel valamely jellemző szerint, de termékértékesítés indoklással ebben az esetben is lehetséges. Több intézménynél tapasztalható volt, hogy magas kockázatú, komplex termékekre nem határoztak meg negatív célpiacot. A vizsgálat során az MNB kiemelt figyelmet fordított a forgalmazók és termékkialakítók közötti információcserére is, mely a célpiacon kívüli és negatív célpiacon történő értékesítések megfelelő nyilvántartásának hiánya miatt több intézmény esetében nem valósult meg teljeskörűen. Az MNB 2023 során folyamatos felügyelés keretében részletesen nyomon követte a szolgáltatók által megtett intézkedéseket, melyek tapasztalatai alapján a szolgáltatók az MNB határozati és vezetői levélben foglalt elvárásainak eleget tettek.

7.5. Keretes írás

Témavizsgálat – Derivatív termékek értékesítése lakossági befektetőknek

Az ESMA 2023. évre vonatkozó „hő térképe” (Heatmap) – mely az ESMA által koordinált felügyeleti munka és az uniós felügyelési prioritások (USSP) alapját képezi – magas kockázatú témakörként és felügyelési prioritásként definiálta a kellő tőkepiaci kereskedési tapasztalattal nem rendelkező lakossági ügyfelek derivatív és egyéb komplex pénzügyi termékekbe való befektetését. Az ESMA kockázati kategorizálása a hazai tőkepiaci befektetési környezet tekintetében is érvényesnek bizonyult, ugyanis a hazai piaci szereplők által az MNB részére napi rendszerességgel megküldött adatok összegzése alapján 2022-ben a lakossági ügyfelek a több tízezer milliárd forint elvi főösszegű tőkeáttételes származtatott pozíciókon (forward és futures ügyletek, tőzsdei és OTC opciók, CFD-k) egyes esetekben egyéni szinten akár jelentős mértékű veszteséget is elszenvedtek. Az MNB által a CFD-k lakossági ügyfelek részére történő értékesítésével kapcsolatosan bevezetett korlátozások hatékony eszközei a befektetőket érintő extrém veszteségek megelőzésének, ugyanakkor a forward és opciós pozíciókkal kapcsolatos veszteség arányok elemzése alapján – és figyelemmel az ESMA Heatmap-re is – az MNB 2023 közepén 8 befekte-

tési szolgáltatónál témavizsgálatot indított a tőkeáttételes derivatív termékek lakossági ügyfelek részére történő értékesítési gyakorlatának ellenőrzése érdekében.

A témavizsgálat keretében az MNB fogyasztóvédelmi, kockázatkezelési és ügyfélvagyon védelmi szempontból vizsgálja a befektetési szolgáltatók értékesítési gyakorlatát: a vizsgálat fókuszában a termék ajánláshoz kapcsolódó kommunikáció, a kockázatok ügyfelek részére történő bemutatása, a derivatív pozíciók állományával kapcsolatosan az ügyfelek részére küldött kimutatások, valamint a tőkeáttételes termékekhez kapcsolódó napi kockázatkezelési eljárások és módszertanok, valamint az ügyfélpanaszok kezelésének ellenőrzése áll. Az MNB a fogyasztóvédelmi, kockázatkezelési és ügyfélkövetelés védelmi szempontok mellett folyamatosan nyomon követi és elemzi a befektetési szolgáltató ügyfelek tőkeáttételes derivatív kitétségeinek jellemzőit (termékek szerinti megoszlás, volumen, tőkeáttétel, P/L stb.). Az adatelemzés és a témavizsgálat tapasztalatai alapján az MNB mérlegeli, hogy felmerül-e olyan általános hiányosság vagy kockázat, amely kezelése, illetve olyan piaci jó gyakorlatok, melyeknek a szolgáltatókkal való megismertetése érdekében vezetői körlevél kiadása indokolt.

7.5.4. Alkalmassági és termékirányítási követelmények bővülése

2022 során a befektetési szolgáltatók alkalmasság értékelésre és termékirányításra vonatkozó kötelezettségei egy új elemmel bővültek: a MiFID II irányelv felülvizsgálata nyomán az alkalmasság értékelés keretében információt kell gyűjteni és értékelést kell végezni az ügyfelek fenntarthatósági preferenciáira vonatkozóan, és annak eredményét szükséges beépíteni a szolgáltatók célpiac analízisébe és forgalmazási gyakorlatába a tanácsadási és portfóliókezelési szolgáltatáshoz kapcsolódóan. Az ezzel kapcsolatos felügyeleti elvárást az MNB már az alkalmasság értékelési témavizsgálatot lezáró vezetői levelekben megfogalmazta a piaci szereplők felé. Ezen túlmenően az MNB az új előírások értelmezése és gyakorlati implementációja kapcsán több alkalommal konzultált a piaci szereplőkkel, valamint kiegészítette az alkalmasság értékeléssel és a termékirányítási követelményekkel kapcsolatos ajánlásait, figyelembe véve az ESMA azonos témakörben kiadott iránymutatásait. Az MNB folyamatos felügyelés keretében adatgyűjtést is indított a hazai befektetési szolgáltatók körében, melynek célja annak előzetes felmérése, hogy a piaci szereplők hogyan vezették be alkalmasság értékelési gyakorlatukba a befektetők fenntarthatósági preferenciáinak értékelését. Az adatgyűjtés tájékoztató célú eszközként szolgál az MNB számára, ugyanis az MNB a korábbi évek tőkepiaci gyakorlatához hasonlóan tervezi, hogy részt vesz az ESMA által koordinált közös felügyeleti fellépésben, a fenntarthatósági preferenciák értékelésének témakörében.

7.6. Keretes írás

Határon átnyúló CFD szolgáltatókat érintően végzett monitoring tevékenység

A szolgáltatásnyújtás szabadságával élő, Magyarországon is aktív, más uniós tagállamban bejegyzett tőkepiaci szolgáltatók jelentős része határon átnyúló szolgáltatásuk keretében magas kockázatú különböző ügyleteket (CFD) is kínálnak a magyar ügyfeleknek. A 2018-tól életbelépő MiFID II/MiFIR keretrendszer az ESMA és a nemzeti felügyelet számára is megteremtette azt a lehetőséget, hogy egyes termékek kialakítására, értékesítési gyakorlatára korlátozásokat vagy akár tiltást is bevezessenek annak érdekében, hogy mérsékeljék a fogyasztóvédelmi kockázatokat. A CFD-k spekulatív jellege és magas kockázata miatt ezzel az új eszközzel először az ESMA, majd az uniós tagállami felügyeletei – köztük az MNB is – éltek, és szigorú korlátozásokat vezettek be a CFD-k értékesítése kapcsán.

Az MNB a népszerűbb, a közösségi médiában vagy más internetes felületeken magyar nyelven is hirdető határon átnyúló szolgáltatók reklámjait, honlapjait a tőkepiaci fogyasztóvédelmi monitoring tevékenysége keretében folyamatosan nyomon követi. A monitoring tevékenység keretében az MNB elsősorban az általa előírt tájékoztatói elemek meglétét, így például a kötelező kockázati figyelmeztetéseket ellenőrzi, de a CFD kereskedés kapcsán közvetített üzenetek kiegyensúlyozottságát és pontosságát is figyelemmel kíséri. A folyamatos monitoring során az MNB súlyos jogszabálysértéseket nem állapított meg az utóbbi időszakban, de számos esetben azonosított fogyasztóvédelmi kockázatokat, melyek miatt az MNB az intézmények felügyeletét ellátó külföldi felügyeleti

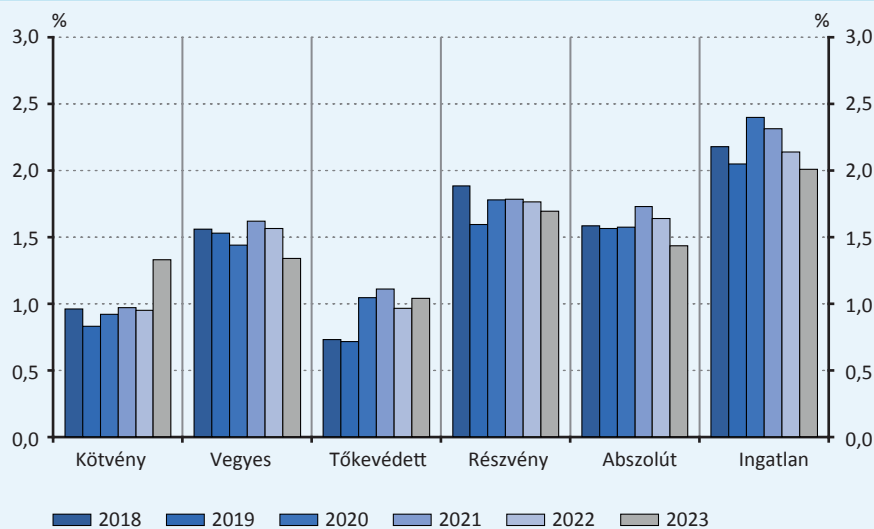
hatóságához fordult több esetben is. Az MNB, köszönhetően az aktív monitoring tevékenységnek is, egyre kevesebb hibával találkozik a monitoring során.

A fentiekben ismertetett fogyasztóvédelmi monitoring mellett az MNB folyamatos felügyelés keretében a rendelkezésre álló ügyletkötési adatok elemzésével a hazai szolgáltatók termékintervenciós előírásoknak való megfelelését is nyomon követi, ennek részeként kiemelt figyelmet fordít az alkalmazott tőkeáttételekre, valamint figyelemmel kíséri az ügyletek CFD ügyleteken elért nyereség/veszteség arányát is.

7.5.5. A nyilvános befektetési alapok költségei 2023-ban

A teljes költséghányad mutatót (TER) – amely az előzetes, nem auditált egyedi adatszolgáltatás alapján készült – megvizsgálva látható, hogy az alacsony átlagos költséghányadú alapok közé a kamatozó eszközöket preferáló, kötvényjellegű eszközökbe fektető kötvényalapok tartoznak (ilyenek a likviditási, a pénzügyi, a rövid, a hosszú és a szabad kötvényalapok). Ezen alapok költségterhelése 2023-ban emelkedett a korábbi évek változásaihoz képest, azonban ezzel a növekedéssel együtt is a második legalacsonyabb költséghányadot mutatja a befektetési politika szerint kategorizált alapok között. A tőkevédett alapok esetében a TER alacsony voltát az alapok befektetési stratégiája, üzleti modellje indokolja, mivel esetükben az indulás évében merülnek fel jelentősebb költségek. A TER mutató a tőkevédett alapok esetén 2023-ban elenyésző mértékben emelkedett. A magasabb kockázati profilú befektetési politikát követő alapok esetén (ilyen a részvényalap, az abszolút hozamú alap) a magasabb átlagos TER mutatót a többlet szakértelmet igénylő befektetési tevékenység indokolja, azonban mind a két kategóriában költségcsökkenés volt tapasztalható 2023-ban, ennek ellenére a két alap típus TER mutatója a legmagasabb az ingatlanalapok értéke után. Az ingatlanalapoknál 2020-tól enyhe mérséklődő tendencia látható, amely 2023-ban szintén folytatódott. Összességében a befektetők 2023-ban átlagosan 1,47%-os TER mutatóval szembesültek a befektetési jegyek vásárlásakor, amely szektor szinten kis mértékben csökkent 2022-höz képest (1,50%). Az auditált adatok beérkezését követően – a korábbi gyakorlatnak megfelelően – az MNB a TER mutatókat az egyes alapokra lebontva közzéteszi. (7.22. ábra)

7.22. ábra
A hazai nyilvános befektetési alapok TER mutatójának alakulása

Forrás: MNB

7.6. KIBOCSÁTÓI FELÜGYELÉS ÉS PIACFELÜGYELET

7.6.1. Piaci visszaélések vizsgálata

A 2023. évben az MNB 20 darab piaci visszaélés témájú piacfelügyeleti eljárást indított és 13 darabot zárt le, illetve további 3, bejelentési kötelezettségre vonatkozó előírások megsértése gyanúja miatt indult eljárást zárt le. A 2023-ban lezárt, piaci visszaélés tárgyú eljárások kapcsán 5 esetben büntetőeljárást is kezdeményezett. Az MNB intézkedéssel és szankcióval 5 magánszemélyt és 2 jogi személyt sújtott, valamint összesen 32,2 millió forint piacfelügyeleti bírságot is kiszabott.

Egy 2023. évi piaci visszaélést vizsgáló, és 2024. év elején lezárt piacfelügyeleti ügyben az MNB megállapította, hogy egy magánszemély ügyletkötéseivel több hónapon át tiltott piaci manipulációt követett el a BÉT-en jegyzett Kulcs-Soft Nyrt. által kibocsátott részvényekre vonatkozóan. Több hónapon át kezdeményezett nagyszámú vételi ügyletével a magánszemély a Kulcs-Soft részvény napi átlagos kereskedési forgalmát közel hatszorosára növelte, illetve a vizsgált időszak alatt a tranzakcióival érintett kereskedési napokon a Kulcs-Soft részvény árfolyamában 97 százalékos kumulált emelkedés történt. Ezen forgalomgenerálást és árfolyambefolyásolást eredményező ügyletek mellett a magánszemély tőkepiaci magatartása úgynevezett „kezdőlökés” elnevezésű piaci manipulációra utaló gyakorlatot is megvalósított azzal, hogy az MNB által vizsgált időszakban több kereskedési napnak jellemzően az elején adott be olyan kiemelkedően nagy volumenű megbízásokat, amelyek tényleges teljesülése az átlagos kereskedési mennyiség alapján kizárt volt. Mindezek mellett a magánszemély egy alkalommal adott a kereskedési idő végéhez közel egy – az ajánlati könyvben szereplő ajánlatoknál magasabb áron – eladási ajánlatot, amivel meghatározta a Kulcs-Soft részvény aznapi záróárát. A magánszemély ezen tőkepiaci tevékenysége alkalmas volt a „záróár beállítás” elnevezésű piaci manipulációra utaló gyakorlat megállapítására. Mindezek nyomán az MNB a magánszemélynek megtiltotta a piaci manipulációra vonatkozó jogszabályi rendelkezések ismételt megsértését és 100 millió forint piacfelügyeleti bírságot szabott ki rá. A bírság összegének meghatározása során az MNB kiemelt súlyosító körülményként értékelte, hogy a magánszemély magatartását a Kulcs-Soft Nyrt. – mint a szabályozott piacra bevezetett kibocsátó – vezető tisztségviselőjeként valószínűsítette meg, azaz az átlagos befektetőnél szélesebb körű ismeretekkel kellett, hogy rendelkezzen a piaci visszaélésekről szóló EU rendelet (MAR) előírásairól. Emellett az MNB félévvel a piacfelügyeleti eljárásban vizsgált időszakot megelőzően – már megtiltotta a magánszemélynek, hogy a MAR piaci manipulációra vonatkozó rendelkezéseit ismételten megsértse és 30 millió forint piacfelügyeleti bírság megfizetésére is kötelezte. Mindezek mellett az MNB a piacfelügyeleti bírság meghatározása során súlyosító körülményként értékelte, hogy az ügyfél a tiltott piaci manipulációt több, a MAR által tiltott magatartásformával valószínűsítette meg.

Az MNB kezdeményezésére – éppen az ilyen esetekre tekintettel – a 2023. évben szigorodtak a Büntető Törvénykönyv tőkepiaci visszaélésekre vonatkozó tényállásai. 2023. január 1. napjától ugyanis bennfentes kereskedelemnél, tiltott piacbefolyásolásnál már súlyosabban minősül, ha e bűncselekményeket tőzsdei céghez kötődő személy követi el.

7.7. Keretes írás

A kriptoeszközök szabályozásának keretei (MiCA)

A FinTech cselekvési terv része volt az az új digitális pénzügyi csomag, amely tartalmazta a kriptoeszközökre vonatkozó szabályozási tervezeteket is. A szabályozások elindításának előzménye, hogy a cselekvési terv felhatalmazást adott az Európai Bankhatóság (EBA) és az ESMA részére, hogy mérjék fel annak körülményeit, hogy a jelenlegi pénzügyi szolgáltatások keretrendszere mennyiben alkalmazható a kriptoeszközökre.

A kriptoeszközök sajátos jellegük miatt kívül esnek az EU pénzügyi szektorára jellemző szabályozásokon, ezért az európai felügyeleti hatóságok kidolgozták a MiCA rendeletet, amely a más szabályozott terméknek nem minősülő, kriptoeszközök piacairól szól. A MiCA célja, hogy európai szinten egységesítse a kriptoeszközökre, kibocsátókra, felajánlókra és a szolgáltatókra vonatkozó szabályokat, mérsékelje a pénzügyi stabilitást veszélyeztető kockázatokat, védelmet nyújtson a befektetők számára.

A MiCA hatálya kizárólag azon kriptoeszközökre terjed ki, amelyek az uniós pénzügyi szolgáltatási jogszabályok alapján nem minősülnek, például pénzügyi eszköznek, betétnek vagy strukturált betétnek. Ezen feltételen túl a rendelet értelmében kriptoeszköznek minősül minden olyan osztott főkönyvi (DLT) vagy más hasonló technológián alapuló digitális formában megjelenő érték vagy jog, amely átruházható és elektronikusan tárolható.

Érdemes tisztázni, hogy mi a különbség a DLT és a blokklánc (blockchain) között. A DLT olyan technológia, amely lehetővé teszi, hogy a meghatározott szabályok és eljárások alapján elfogadott és validált tranzakciókat a hálózat valamennyi szereplője tárolja. A blokklánc pedig olyan típusú DLT, ahol a tranzakciókat kriptográfiai megoldásokkal blokkonként kapcsolják egymáshoz, láncot létrehozva ezzel. A blokklánc tulajdonképpen egy nagy főkönyvként funkcionál. Előfordulnak olyan DLT megoldások is, ahol az adatokat nem blokkokba rendezik, hanem tranzakciók validálása után a hálózati szereplők egyenlegeit megfelelően frissítik.

A MiCA-rendelet az EU jogszabályaival harmonizáltan definíciókat fogalmaz meg a kriptoeszközökkel kapcsolatos piaci tevékenységek vonatkozásában, eszerint a kriptoeszközök négy kategóriába csoportosíthatóak:

- **Eszközalapú token (asset-referenced token):** olyan kriptoeszköz (típus), amely nem e-pénz token és a stabil érték fenntartására törekszik úgy, hogy közben több Fiat-valuta (egy ország központi bankja által kibocsátott törvényes fizetőeszköz), árutőzsdei termék, vagy kriptoeszköz, vagy ezek kombinációjának értékére hivatkozik;
- **E-pénz token (e-money token) (asset-referenced token és e-money token együttesen: stablecoin):** olyan kriptoeszköz(típus), amelynek fő célja a csereeszközként való használat, miközben kizárólag egyetlen fizető-eszköznek minősülő Fiat-valuta értékére hivatkozik;
- **Felhasználói token (utility token):** olyan kriptoeszköz(típus), amely a kibocsátó termékéhez vagy szolgáltatáshoz való hozzáférést biztosítja, és amelyet kizárólag a szóban forgó token kibocsátója fogad el. Ilyen lehet pl. egy tokenizált voucher vagy fitnessbérlet. Ezek főszabály szerint mentesek a MiCA-ban foglalt fehér könyv készítési kötelezettségek alól;
- **Általános kriptoeszköz:** ide tartozik minden olyan kriptoeszköz, ami nem minősül se eszközalapú, se e-pénz tokennek, pl. Bitcoin.

A MiCA értelmében azok a szolgáltatók, amelyek az EU területén általános kriptoeszközöket hoznak nyilvános forgalomba vagy ezeket kereskedési platformokra kívánják bevezetni – és nem tartoznak mentesség hatálya alá – részletes szabályoknak kell megfelelniük. Azoknak, akik a kriptoeszközöket a nyilvánosság számára felajánlják, vagy kereskedési platformra kívánják bevezetni, az EU-ban székhellyel rendelkező jogi személyeknek kell lenniük. Az érintett személyeknek a felajánlás/bevezetés megkezdése előtt össze kell állítaniuk egy ún. fehér könyvet (white-paper).

Ennek többek között közérthető nyelven be kell mutatnia a kriptoeszközt és az ahhoz kapcsolódó legfontosabb kockázatokat. Sőt, külön fel kell hívni a fogyasztók figyelmét arra, hogy a kriptoeszközök akár teljes mértékben el is értékteselkedhetnek. A fehér könyvet 20 nappal a közzététel előtt meg kell küldeni a székhely szerinti pénzügyi felügyeleti hatóságnak. Amennyiben az nem emel kifogást ellene, úgy a kriptoeszköz az EU-ban felajánlható/bevezethető kereskedési platformokra.

A stablecoinokra és kibocsátóikra szigorúbb szabályok vonatkoznak, különösen a tőke, a befektetői jogok és a felügyelet tekintetében. A tervezet meghatározza az eszközalapú tokenek kibocsátóira vonatkozó engedélyezési eljárást. Az Unióban való működés engedélyezéséhez az eszközalapú tokenek kibocsátóinak az Unióban székhellyel rendelkező jogi személynek kell lenniük. Az Unióban nem lehet eszközalapú tokenre vonatkozó nyilvános ajánlatot tenni vagy azzal kriptoeszköz-kereskedési platformon kereskedni, ha a kibocsátó nem rendelkezik engedéllyel az Unióban, és nem tesz közzé az illetékes hatósága által jóváhagyott kriptoeszköz-fehér könyvet.

Az eszközalapú tokenek kibocsátóira további jelentős kötelezettségek vonatkoznak, többek között a kiegészítő szavatolótőke-követelményre, a likviditáskezelésre és az interoperabilitásra vonatkozóan. A tervezet mentességeket is tartalmaz a kisvolumenű eszközalapú, valamint a kizárólag minősített befektetők által forgalmazott, értékesített és birtokolt eszközalapú tokenekre vonatkozóan.

7.6.2. Jogosulatlan tevékenységek vizsgálata

Az MNB 2023-ban 17 piacfelügyeleti eljárást indított jogosulatlan, azaz engedély nélkül vagy bejelentés hiányában végzett tevékenység gyanúja miatt, illetve 20 piacfelügyeleti eljárást zárt le, amelyek kapcsán összesen 2,345 milliárd forint összegű piacfelügyeleti bírságot szabott ki. Az MNB – a korábbi évekhez hasonlóan – széles körben vizsgálódott 2023-ban is, piacfelügyeleti eljárásainak tárgyát képezték különböző gyanús pénzügyi, befektetési és biztosítási tevékenységek. Ugyanakkor a vizsgálatok jelentős része jogosulatlan kölcsönnyújtás és pénzügyi közvetítés kivizsgálására irányult.

Ezen tevékenysége keretében az MNB piacfelügyeleti eljárást folytatott le a Primus Trust Bizalmi Vagyonkezelő Zrt. tevékenységének vizsgálatára, amely során megállapította, hogy a társaság a 2018. június 27. napja és 2022. január 19. napja közötti időszakban – a bizalmi vagyonkezelésre jogosító engedélyén túlterjeszkedve – 5 általa kezelt vagyon (trust) vagyonkezelőjeként összesen mintegy 29 milliárd forint összegben nyújtott pénzkölcsönt 8 személynek összesen 27 kölcsönszerződés keretében, amely kölcsönnyújtások nem minősültek – az MNB engedélye nélkül is végezhető – csoportfinanszírozásnak. Az MNB a piacfelügyeleti eljárást lezáró döntésében a társasággal szemben – egyéb intézkedés mellett – az engedély nélkül végzett pénzügyi szolgáltatási tevékenység folytatása okán 300 millió Ft piacfelügyeleti bírságot szabott ki.

Az MNB továbbá piacfelügyeleti eljárást folytatott le a SAFIS EVO Inc. tevékenységének vizsgálatára, amely során megállapította, hogy a SAFIS EVO Inc. tulajdonában álló hét „befektető társaság” 2019 januárjától több mint 2.000 alkalommal, legalább 1,6 milliárd forint összegben úgynevezett „Nyerésrészesezési jog szerzési-kültagsági jogviszony megállapodást” kötött befektetőkkel, amelyek kollektív befektetési értékpapírként értékelhetőek. Az említett megállapodások szerint a SAFIS EVO Inc. által menedzselte „befektető társaságok” azért gyűjtöttek befektetői tőkét vagyoni hozzájárulás formájában, hogy biztosítsák a megállapodások szerinti „projektcégek” tőkeemelését, ennek megfelelően a befektető társaságok olyan kollektív befektetési formáknak minősülnek, amelyek „kvázi kockázati tőkealapoknak” tekinthetőek. Az MNB mindezekre tekintettel megállapította, hogy a SAFIS EVO Inc. Magyarország területén jogszabálysértő módon, az arra vonatkozó engedély nélkül végzett „kollektív befektetési értékpapír forgalmazása” befektetési alapkezelési tevékenységet, amely okán – tevékenységtől eltiltás és honlapblokkolás mellett – 320 millió forint piacfelügyeleti bírságot szabott ki a társaságra, a tevékenységben érdemben közreműködő természetes személyre pedig 32 millió forintot.

A jogosulatlan tevékenységek vizsgálata kapcsán a 2023. év legjelentősebb ügye a Falcon Kereskedőház Kft.-vel, a Falcon Benefit Kft.-vel és az azok működésében közreműködő természetes személy tevékenységével összefüggésben lefolytatott piacfelügyeleti eljárás volt. A vizsgálat megállapította, hogy a Falcon Kereskedőház Kft. és a Falcon Benefit Kft. úgynevezett „Utalvány vásárlási szerződést” és különféle megnevezésű „programszerződéseket” kötött legalább mintegy 4.400 befektetővel, együttesen milliárdos nagyságrendű összegben. Ezekben azt vállalták, hogy ha a befektetők az általuk „féláron” vásárolt utalványokat nem használják fel, akkor – jellemzően 3 hónap után – azok névértékét, azaz a befektetők által átadott összeg garantáltan kétszeresét fizetik vissza, amely irreális hozamígéret volt. A piacfelügyeleti eljárás során az MNB megállapította, hogy az utalványokat egyetlen szolgáltatónál sem lehetett felhasználni, a befektetők többsége az utalványokra eleve nem is tartott igényt. Az utalványokra való hivatkozás csak az engedély nélküli forrásgyűjtés leplezésére szolgált. Az MNB a piacfelügyeleti eljárás során azt is feltárta, hogy a társaságok mellett eljáró természetes személy érdemben közreműködött a Falcon cégek engedély nélkül végzett tevékenységében. Az MNB a jogsértések miatt 940 millió forint piacfelügyeleti bírságot szabott ki a Falcon Kereskedőház Kft.-re, illetve 500 millió forintot a Falcon Benefit Kft.-re engedély nélküli pénzügyi szolgáltatási – pénzeszköz nyilvánosságtól történő elfogadása – tevékenység végzése miatt, s véglegesen megtiltotta a jogosulatlan tevékenység folytatását. A cégek tevékenységében közreműködő magánszemélyt összesen 100 millió forint piacfelügyeleti bírsággal sújtotta a Felügyelet. Az együttes pénzbüntetés összege az MNB által valaha kiszabott legnagyobb piacfelügyeleti bírság. A Felügyelet már a piacfelügyeleti vizsgálat során blokkoltatta a társaságok honlapját, és zárolt több, a Falcon Benefit Kft.-hez kötődő bankszámlát is, valamint a társaságok által átvett készpénzt

vett zár alá. A Felügyelet a jogsértő szereplőktől összesen mintegy 2,3 milliárd forintnyi befektetői pénzt mentett meg – a vonatkozó jogszabályi rendelkezések alapján – a piacfelügyeleti eljárás során átadta a nyomozó hatóság részére.

Az eljárások lefolytatása mellett az MNB továbbra is nagy hangsúlyt fektet a pénzügyi tudatosság növelésére: a honlapjának befektetői figyelmeztetések menüpontjában a pénzügyi fogyasztók áttekinthetik a külföldi felügyeleti társhatóságok figyelmeztetéseit, illetve a honlap legális piaci szereplőket felsoroló keresőprogramjában már az adott pénzügyi szolgáltatás vagy befektetési termék igénybevétele előtt ellenőrizhetik, hogy van-e engedélye vagy nyilvántartásba vette-e az MNB az azt kínáló személyt, társaságot. Emellett az MNB a honlapján ismerteti a jogosulatlan pénzügyi tevékenységek főbb ismérveit, illetve közzéteszi a jogszabálysértés megállapításával lezárt piacfelügyeleti eljárásokról szóló határozatok kivonatait is. A törvényes keretek közt működő pénzügyi szereplőről nemcsak az MNB honlapja, de ügyfélszolgálat, és vidéki pénzügyi tanácsadó irodái is minden szükséges tájékoztatást megadnak az érdeklődőknek.

7.8. Keretes írás

Az üzletszerűség fogalma a jogosulatlan tevékenységek tekintetében

Az üzletszerűség fogalmát a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló törvény (Hpt. 6. § (1) bekezdés 116. pont) definiálja: „Üzletszerű tevékenység: az ellenérték fejében nyereség, illetve vagyonszerzés végett – előre egyedileg meg nem határozott ügyletek megkötésére irányuló – rendszeresen folytatott gazdasági tevékenység.”. A biztosítási törvény (Bit. 4. § (1) bekezdés 104. pont) a hitelintézeti törvénnyel azonos, az egyes fizetési szolgáltatásokról szóló törvény (Fsztv. 3. § 39. pont) pedig közel azonos módon szabályozza az üzletszerű tevékenység fogalmát. A befektetési vállalkozásokról szóló törvény (Bszt. 5. § (1) bekezdés) a fentiekkel ellentétben kizárólag az üzletszerű tevékenység egyik részlemét tartalmazza, konkrétan a „rendszeres gazdasági tevékenység keretében végzett” fordulatot használja a befektetési szolgáltatási tevékenységek felsorolásánál. Ezen kívül a vállalkozás definíciójánál említi „rendszeres gazdasági tevékenységet”, ahogyan a tőkepiaci törvény (Tpt.) is. Egyéb jogágak közül többek között a Büntető Törvénykönyv, a számviteli törvény, az adózás rendjéről szóló törvény, valamint az egyéni vállalkozókról szóló törvény és az egyesületi törvény tartalmaz a Hpt. és Bit. üzletszerű tevékenységéhez hasonló fogalom meghatározásokat. Ezekben közös elemként jelenik meg a rendszeresség és az ellenérték elérésére irányulás, illetve a haszon-, nyereség- és vagyonszerzési cél.

A fentiek alapján az üzletszerűségnek a Hpt., a Bit. és az Fsztv. definíciója szerint három eleme van, amelyek együttes teljesülése szükséges ahhoz, hogy egy tevékenység üzletszerű jellege megállapítható legyen. Az MNB megítélése szerint ez a három konjunktív kritérium csak együtt, egymásra tekintettel értelmezhető, és azt, hogy megvalósulnak-e, minden esetben egyedileg értékeli. A jegybank a vonatkozó állásfoglalásaiban is utal arra, hogy ezen elvek mentén szükséges elvégezni az adott tevékenység vonatkozásában az üzletszerűség egyes tényállási részeinek vizsgálatát. A három említett alkotóelem a következők szerint értelmezhető.

Az üzletszerű tevékenység meghatározásának „az ellenérték fejében nyereség, illetve vagyonszerzés végett” fordulata azon kritérium, amelynek tekintetében, ha a szolgáltatást a szolgáltatásnyújtással kapcsolatban felmerült, szokásos költségeken túli bármilyen plusz költség vagy díj felszámolása mellett, illetve más közvetett gazdasági előny érdekében nyújtják, akkor a nyereség, illetve vagyonszerzésre irányultság megállapítható. Az egyik döntő tényező az, hogy a tevékenység annak folytatója számára bevételt eredményez-e, illetve, hogy nyereség elérése céljából végzi-e. E körülményt mind a közvetlen ellenszolgáltatás, mind a látszólag ingyenes, azonban közvetetten valamely, az adott szolgáltatáshoz szorosan kapcsolódó más szolgáltatásból eredő bevétel realizálása mentén kell értelmezni.

Az „előre egyedileg meg nem határozott ügyletek megkötésére irányultság” tényállási elem abban az esetben állhat fenn, ha a felek által megkötendő jogügyletek lényeges tartalmi elemei – így különösen, de nem kizárólag a felek személye, a jogügylet célja, az ellenszolgáltatás mértéke vagy az ügylet értéke, illetve a szerződéskötés egyéb lényegi körülményei, mint például a teljesítés feltételei, a szerződés időtartama – nincsenek előre meghatározva. Az adott ügylet abban az esetben tekinthető előre egyedileg meghatározottnak, amennyiben a szerződés minden egyes tartalmi eleme előzetesen, konkrétan definiált.

A „rendszeresség” kérdését minden konkrét ügyben egyedileg, az eset összes körülményeit mérlegelve lehet csak megítélni. Az MNB állásfoglalásaiban megjelenő szöveg szerint: a rendszeresség – nyelvtani értelmezéséből kiindulva – elsősorban a jövőben ismétlődően bekövetkező eseményeket jelöl. Megítélése elsősorban az ügyletek számától és gyakoriságától függ, de az MNB gyakorlata szerint az eseti jellegű, akár évi legfeljebb egy-két ügyletkötés is lehet üzletszerű. Ezen belül rendszeresen végzett a tevékenység, ha a szerződés tartalma egyébként a szolgáltatás rendszeres, folyamatos nyújtására utal.

7.6.3. Kibocsátói felügyelés

A BÉT által működtetett szabályozott piacon (Xbud) 44 társaság, az Xtend multilaterális kereskedési rendszerben 20 társaság, míg az Xbond multilaterális kereskedési rendszerben további 92 társaság által kibocsátott értékpapírral folyt kereskedés 2023 végén. Az MNB kibocsátói felügyelés keretében 2023-ban 33 határozatot hozott, ezen belül 11 bírsághatározatot és összességében 149,3 millió forint bírságot szabott ki. Ezekon túl 120 esetben megkereséssel, illetve nyilatkozattételre felhívással élt a kibocsátók, részvényesek vagy könyvvizsgálók felé. Továbbá 2023-ban az MNB a nyilvános kibocsátókat érintően 3 célvizsgálatot indított és 4 célvizsgálatot zárt le IFRS témakörben, valamint további 1 célvizsgálatot zárt le rendszeres és rendkívüli tájékoztatások vizsgálatával összefüggésben.

A SET GROUP Nyrt.-vel szemben az MNB összesen 105 millió forint bírságot szabott ki: 20 millió forint felügyeleti bírságot a rendkívüli tájékoztatási kötelezettségre vonatkozó előírások megsértése miatt és 85 millió forint piacfelügyeleti bírságot a piaci manipuláció tilalmára vonatkozó jogszabályi rendelkezések megsértése miatt. A jegybanki vizsgálat jelentős számú tájékoztatási visszasságot tárt fel a kibocsátónál. A SET GROUP Nyrt. egyrészt rendszeresen hozott nyilvánosságra olyan közzétételeket, melyek pozitív várakozásokat ébreszthettek a befektetőkben a kibocsátó jövőjét, üzleti lehetőségeit, teljesítményét és pénzügyi helyzetét illetően. A kibocsátó azonban a vizsgálat során számos esetben nem tudta igazolni ezen beharangozó közzétételei megalapozottságát. Így összességében a közzétételek eredményeként a valóságnál megalapozatlanul pozitívabb kép alakulhatott ki a befektetőkben a kibocsátót illetően. A SET GROUP másrészt több esetben nem tájékoztatta a nyilvánosságot értékpapírjai értékét vagy hozamát, illetve a kibocsátó megítélését közvetlenül vagy közvetve érintő információiról. Nem adott például információt csoporttagja eszközbeszerzésének megghiúsulásáról, unokavállalata konszolidációs körből való kikerülésének tényéről, leányvállalata üzletrész-értékesítéseiről, a konszolidációs körébe tartozó társaságai jelentős értékű szerződéseiről, illetőleg azok felmondásáról, továbbá leányvállalatával szemben harmadik fél által támasztott, a konszolidált árbevételehez viszonyítottan nagy értékű követelésről.

7.9. Keretes írás

A közösségi finanszírozás felügyeleti szemmel

A közösségi finanszírozás (angol elnevezéssel crowdfunding) célja az, hogy megkönnyítse valamely projekt finanszírozását azáltal, hogy a közösség teremtette előnyöket kihasználva a projekt részére tőkét biztosít. A konstrukció keretében a projekttel szimpatizáló befektetők mindegyike ahhoz különböző összegű befizetéssel, illetőleg befektetéssel járul hozzá a szolgáltató által működtetett, nyilvánosan hozzáférhető, internetalapú információs rendszeren (platform) keresztül. Az ilyen jellegű finanszírozás esetében általában nem jellemző az egy-két befektető nagyobb összegű hozzájárulása, hanem az – ahogyan a nevében is benne van – elsősorban a közösség erejére épít. Tipikusan három szereplője van: a befektető, a szolgáltató és a projektgazda. A projektgazda valamely üzleti tervének megvalósításához forrást kíván gyűjteni, amit a befektető szabad pénzeszköze biztosít. Ezen két személy és igény közötti összekötő kapcsolatot pedig a szolgáltató és az általa üzemeltetett platform biztosítja. A jelzett tevékenység kizárólag a közösségi finanszírozási tevékenység végzésére jogosító tevékenységi engedély birtokában végezhető a szolgáltató részéről. Az engedélyt az MNB adja ki, továbbá az MNB látja el a szolgáltatók felügyeletét is.

A közösségi finanszírozás hosszú ideig nem rendelkezett megfelelő szabályozással, melyben változást a 2020 októberében megjelent – a hazai viszonylatban is követlenül hatályos és alkalmazandó – az európai közösségi finanszírozási üzleti szolgáltatókról szóló EU rendelet, továbbá az annak végrehajtását elősegíteni hivatott további EU-s rendeletek (RTS-ek) hoztak. Igencsak nagyra mondható szabályozási úrt szüntetett meg az uniós szabályozás, lehetőséget biztosítva ezzel a közösségi finanszírozási tevékenység legális keretek között történő végzéséhez. A rendelet hatálya azonban kizárólag a befektetési és hitelezési alapú közösségi finanszírozásra terjed ki, és nem foglalja magában a jutalom és az adomány alapú finanszírozással, melyek – számos kérdést felvetve – így szabályozás nélkül maradtak. A fogyasztónak minősülő projektgazda részére nyújtott szolgáltatásokra ugyancsak nem terjed ki a rendelet hatálya, így ezek a tevékenységek nem minősülhetnek közösségi finanszírozásnak.

A közösségi finanszírozás egyik lényegi előnye abban rejlik, hogy segítségével olyan projektek is megvalósulhatnak, amelyek az egyéb tőkebevonási lehetőségek mellett egyébként nem tudnának. Mindezek folytán e forrásgyűjtési forma remekül kiegészítheti az eddig rendelkezésre álló finanszírozási palettát, így az intézményi (kockázati tőkealapok) és a nem intézményi (angyalfelvételek) befektetési formákat, továbbá a hitelintézetek biztosította klasszikus banki hiteleket. A közösségi finanszírozás keretében közvetlen kommunikáció alakulhat ki a szereplők között, amely azonnali visszajelzést jelenthet az adott projekt sikerességét illetően. Emellett a projekttel érintett területen magasabb szakmai tudással rendelkező befektetők is megjelenhetnek, akik akár támogatni is tudják az üzleti terv hatékony megvalósulását. Ráadásul a szolgáltató által üzemeltetett internetes platform révén – jelentős költségmegtakarítást eredményezve – nem kapnak szerepet az egyes közvetítő intézmények. Végezetül a felületen megjelenő projekt reklám funkcióval is bír a projektgazda szemszögéből. A közösségi finanszírozás fő célközönsége a kkv-k és a startupok, így elsősorban számukra jelent egy új forrásgyűjtési lehetőséget, de természetesen az egyéb típusú, méretű projektgazdák elől sincs kizárva ez a lehetőség.

A közösségi finanszírozási tevékenység hazai elterjedésével kapcsolatban ugyanakkor kiemelendő, hogy 2024 első negyedévében Magyarországon egy belföldi jogi személy sem rendelkezett közösségi finanszírozásra irányuló MNB engedéllyel, illetőleg 2023. november 10-ét megelőzően – élve a rendelet biztosította engedélyezési moratóriummal – kizárólag egy hazai szereplő végzett a rendelet hatálya alá tartozó közösségi finanszírozási tevékenységet. A külföldi szolgáltatók esetében már nagyobb a kínálat, így határon átnyúló szolgáltatás keretében több szereplő lelhető fel.

A fentiek oka egyrészt a szolgáltatóra vonatkozó engedélyezési és működési követelményekben, továbbá a tevékenység végzésére vonatkozó előírásokban rejlik. A szolgáltatóknak az engedély megszerzéséhez, továbbá a folyamatos működés során meglehetősen széleskörű prudenciális követelménynek kell megfelelnie, amely egyes szereplőket talán elriasztja a tevékenység folytatásától. A szigorú engedélyezési és működési követelmények léte ugyanakkor indokolt, hiszen a közösségi finanszírozási tevékenység során a befektetők által rendelkezésre bocsátott pénzbeli hozzájárulás sorsa forog kockán. További lehetséges aggályt az engedélyköteles tevékenységbe ütközés veszélye jelentheti. Utóbbi azonban megalapozatlan, ugyanis amennyiben a közösségi finanszírozás az arra jogosító engedély alapján és annak keretei között zajlik, az nem valósít meg a pénz- és tőkepiaci ágazati jogszabályok hatálya alá tartozó engedélyköteles tevékenységet egyik szereplő oldaláról sem.

Összegezve elmondható, hogy – az előzetes várakozásokkal ellentétben – a közösségi finanszírozás korábban várt felfutására jelenleg Magyarországon még nem került sor. Ebben közrejátszhatnak a szolgáltatókra vonatkozó meglehetősen szigorú követelmények, valamint az engedély nélküli tevékenységvégtől való félelem is. A korábbiakban ismertetett aggályok ellenére a közösségi finanszírozási tevékenységben jelentős potenciál rejlik, így elképzelhető, hogy a kezdeti időszakot követően fellendülés következik be ezen a területen. Az elsődleges célközönségének tekinthető startupok és kkv-k számára ez a finanszírozási forma ugyanis megfelelő alternatíva lehet a hagyományos forrásgyűjtési lehetőségek mellett, és az ilyen módon a tőkepiacra beáramló forrás jelentős katalizátorként hathat ezen cégek kialakulásában, fennmaradásában vagy felfutásában.

A 2023. év folyamán – az MNB kezdeményezésére – két kibocsátó termékei is törlésre kerültek a BÉT terméklistájáról. Az érintett kibocsátókkal, az OTT-ONE Nyrt.-vel és a SET GROUP Nyrt.-vel szemben az MNB a korábbi években több alkalommal is alkalmazott intézkedéseket – többek között bírságszankciót – a Tpt. szerinti rendszeres tájékoztatási kötelezettség – így az éves jelentések közzétételére vonatkozó előírások – megsértése miatt, a hiányosságok miatt mindkét kibocsátó részvényeinek kereskedése már az előző évek során felfüggesztésre került. Az MNB a törvényes működés helyreállításával összefüggésben tett felhívásai, nyilatkozatátételre, valamint adatszolgáltatásra való kötelezései ugyanakkor egyik kibocsátó esetében sem vezettek eredményre.

Az OTT-ONE Nyrt. számos MNB határozat és felszólítás – illetőleg a törlés szankció több alkalommal történő kilátásba helyezése – ellenére már hosszabb ideje nem tudott megfelelni a tőzsdei nyilvános részvénytársaságok átlátható működési követelményeinek és a tőzsdei szereplésre vonatkozó minimális szakmai elvárásoknak sem. E tények olyan mértékben veszélyeztették az OTT-ONE Nyrt. részvények esetleges további forgalmazása tekintetében a befektetők esélyegyenlőségét és jogos érdekeit, illetve a pénzügyi közvetítőrendszerbe – így a tőkepiacok működésébe – vetett közbizalmat, ami a kibocsátó részvényei tőzsdei terméklistáról való törlését tette szükségessé. Így az MNB előírta az OTT-ONE Nyrt. részvényeinek 2023. október 2. napjától való törlését a tőzsdéről.

Emellett az MNB 2023. július 31. napjával elrendelte a SET GROUP Nyrt. részvényeinek tőzsdei terméklistáról történő törlését is a nyilvános értékpapír-kibocsátói minőséggel összeegyeztethetetlen jogsértések miatt. A számos korábbi jegybanki intézkedés ellenére a társaság hosszabb idő óta nem tett eleget a tőzsdei szereplőktől elvárt alapvető tájékoztatási kötelezettségének.

7.6.4. Kibocsátói folyamatos felügyelés

A kibocsátói folyamatos felügyelés gerincét a kibocsátók rendszeres és a rendkívüli tájékoztatási kötelezettségnek való megfelelés ellenőrzése képezi. A rendszeres tájékoztatás részeként a szabályozott piacra bevezetett értékpapír kibocsátója a nyilvánosságot rendszeresen tájékoztatja vagyoni, jövedelmi helyzetének, működésének főbb adatairól, illetve ezen felül a kibocsátó a közzététellel egyidejűleg köteles a Felügyeletet is tájékoztatni. A tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvényben (Tpt.) és a nyilvánosan forgalomba hozott értékpapírokkal kapcsolatos tájékoztatási kötelezettség részletes szabályairól szóló 24/2008. (VIII. 15.) PM rendeletben (PM rendelet) meghatározottak alapján a főbb rendszeres tájékoztatási kötelezettségek az éves és féléves jelentés közzététele. Ezen túlmenően a kibocsátók minden naptári hónap utolsó napjára vonatkozóan kötelesek közzétenni a részvényeikhez kapcsolódó szavazati jogok számát sorozatonként, a saját részvény állományok feltüntetésével, és az alaptőke nagyságát haladéktalanul, de legkésőbb a következő munkanapon.

A rendkívüli tájékoztatási kötelezettség részeként a szabályozott piacra bevezetett értékpapír kibocsátójának kötelessége haladéktalanul, de legkésőbb egy munkanapon belül tájékoztatni a nyilvánosságot minden, az értékpapír értékét vagy hozamát, illetve a kibocsátó megítélését közvetlenül vagy közvetve érintő információról. A rendkívüli tájékoztatásra vonatkozó részletszabályokat is a PM rendelet tartalmazza (pl.: a kibocsátó legutolsó tájékoztatásában közzétetthez képest a kibocsátó terveinek, stratégiájának jelentős változása, nagy megrendelések, a kibocsátó új befektetései, eszközeinek jelentős növekedése vagy csökkenése, könyvvizsgáló változás és annak indoklása stb.).

Az MNB célkitűzései között szerepel, hogy a nyilvános értékpapír-kibocsátókat – az utólagos szankció helyett – az önkéntes jogkövető magatartásra ösztönözze, illetve minél szélesebb körben informáljon az MNB elvárásairól és a jogszabályok által előírt, követendő gyakorlatról. Ennek érdekében az MNB 2023. október 12. napján Tőkepiaci Szakmai Napot tartott, amelyen mintegy 55 kibocsátó képviselőjében 209 fő képviseltette magát. A szakmai napon az MNB munkatársai a bennfentes információ és a bennfentes jegyzék, a vezetői feladatokat ellátó és velük szoros kapcsolatban álló személyek ügyletei, a részvényvisszavásárlási programok és a stabilizáció, valamint az ESEF témakörében tartottak előadást a résztvevőknek.

A Magyar Könyvvizsgálói Kamara (MKVK) Oktatási Központja által szervezett 2023. májusi könyvvizsgálói képzés során az MNB kibocsátói felügyeleti területe ismertette az általa felügyelt intézmények esetén felmerülő speciális könyvvizsgálói feladatokat, kapcsolódó szabályozást és az MNB elvárásait. A 2022-es éves jelentések feldolgozását követően a tapasztalatokat, hiányosságokat az MNB több módon is megosztotta az érintettekkel. Továbbá az MKVK Pénz- és Tőkepiaci Tagozatának 2023. decemberi 7. napi szakmai napján – meghívott előadóként – a könyvvizsgálók szélesebb körével is megosztotta az MNB a 2022. évi, ESEF formátumú éves jelentésekkel kapcsolatos tapasztalatait.

**BIZTOSÍTÁSI, PÉNZTÁRI, TŐKEPIACI KOCKÁZATI
ÉS FOGYASZTÓVÉDELMI JELENTÉS**

2024

Nyomda: Prospektus Kft.

8200 Veszprém, Tartu u. 6.

mnb.hu

©MAGYAR NEMZETI BANK

1013 BUDAPEST, KRISZTINA KÖRÚT 55.